De oorlog in Zuid-Afrika. De strijd tusschen Engeland en de verbonden Boeren-republieken Transvaal en Oranje-Vrijstaat in zijn verloop geschetst. Deel 2

Louwrens Penning

bron

L. Penning, *De oorlog in Zuid-Afrika. De strijd tusschen Engeland en de verbonden Boeren-republieken Transvaal en Oranje-Vrijstaat in zijn verloop geschetst. Deel 2*. D.A. Daamen, Rotterdam 1901

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/penn006oorl03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

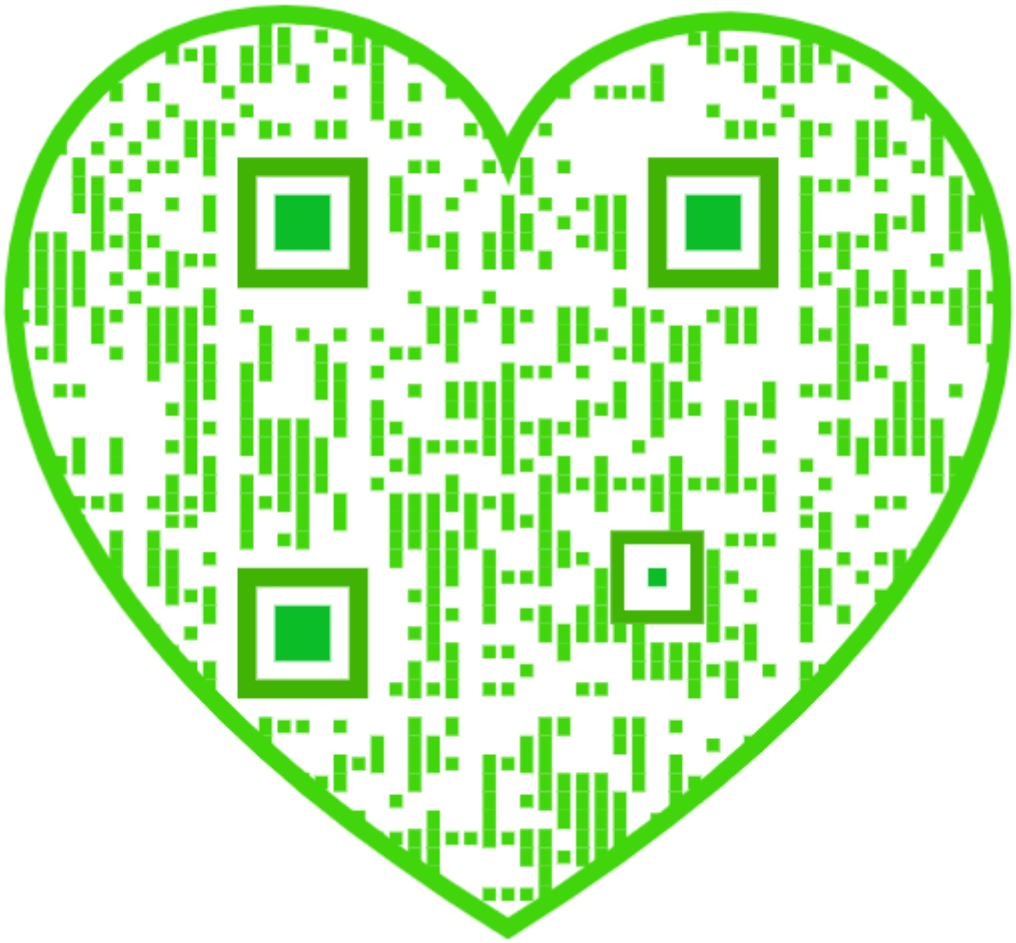

M.T. STEYN.
President van den Oranje-Vrijstaat

De Inval der Boeren in de Kaapkolonie.

BIJ het uitbreken van den oorlog waren aller oogen gevestigd op het Kaapsche ministerie, en er was hoop, dat het binnen de constitutioneele grenzen zijn invloed ten gunste der benarde Boeren zou gebruiken.

Het was een Afrikaansch ministerie, gekozen uit den boezem van den Afrikaanschen Bond, die na harden strijd de meerderheid had verkregen in het Kaapsche parlement.

Hoofd van het ministerie was

SCHREINER, Minister-President der Kaapkolonie.

de welbekende SCHREINER, en allen, voor wie de leus: 'Afrika voor de Afrikaanders!' geen ijdele klank was, dat wil zeggen twee-derde gedeelten van de blanke bevolking der Kaapkolonie, hadden op dezen man hun verwachting gebouwd.

De conferentie te Bloemfontein, gehouden van 31 Mei tot 5 Juni, kwam mede door zijn aandrang, of schoon PAUL KRUGER er weinig heil in zag, tot stand, en nadat de conferentie was mislukt, spoedden J.H. HOFMEIJR[1)] en de Kaapsche minister van landbouw HERHOLDT naar Pretoria, om de Transvaalsche Regeering tot nieuwe concessies te bewegen. PAUL KRUGER luisterde naar hun raad, en gaf zooveel toe, dat de eerste minister SCHREINER in een openbaren brief verklaarde, dat de nieuwe voorstellen der Zuid-Afrikaansche Republiek billijk waren, en de Engelsche Regeering nu tevreden moest zijn.

Tegelijkertijd was de Afrikaander Bond zeer werkzaam, verklaarde zich in honderd zeventig vergaderingen, die door de verschillende afdeelingen in de Kaapkolonie waren gehouden, voor een vredelievende beslechting der verschilpunten, gaf uitdrukking aan zijn oprechte sympathie voor de

1) Leider van den Afrikaander Bond, en gewoonlijk bekend als 'onze JAN.'

stamverwante Republikeinen en sprak zijn dank uit aan 'onzen JAN' HOFMEIJR, HERHOLDT en SCHREINER, voor hetgeen dezen in het belang van den vrede hadden gedaan.

Verschillende personen in de Kaapkolonie, zooals Ds. D.P. FAURE, Ds. Ross en OLIVE SCHREINER vielen de jingo-politiek der Engelsche Regeering heftig aan, terwijl Dr. KOLBE - het zij tot zijn eer gezegd - den moed had om te verklaren, dat de Engelschen de diamantvelden hadden *gestolen* van den Vrijstaat, en nu op het punt stonden, om de goudvelden te *stelen* van de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Ook was 'Ons Land,' een te Kaapstad onder redactie van advocaat MALAN uitgegeven blad, een der krachtigste pleiters voor vrijheid en recht, terwijl het niet schroomde, de Engelsche regeering van trouweloosheid te beschuldigen.

Aan welken kant dus de sympathieën stonden van de meerderheid der Kapenaren, kon Engeland wel weten, maar de vraag, welke houding deze meerderheid in den niet meer te keeren oorlog zou aannemen, werd voor een groot deel bepaald door de houding, die de Kaapsche Regeering zou aannemen.

't Is waar, SCHREINER was dezelfde man, die als minister in het vroegere RHODES-ministerie het had goedgekeurd, dat de Kaapkolonie in het om de driftenkwestie dreigende conflict tusschen Engeland en Transvaal de helft der Engelsche oorlogskosten zou dragen, doch dat was reeds jaren geleden, en het minste, wat men thans van hem verwachtte, was een strenge onzijdigheid.

Doch toen de Afrikaanders in hun eenzame hoeven dag en nacht de eindelooze, met de Engelsche legioenen bevrachte militaire treinen naar de grenzen hoorden ratelen, toen begrepen zij, dat SCHREINER de onzijdigheid had gebroken, de aan de Kaapkolonie behoorende spoorlijnen had afgestaan aan den overweldiger, en verraad had gepleegd aan de heilige zaak van het recht[1)].

Natuurlijk - indien SCHREINER aan Engeland het gebruik der Kaapsche lijnen voor militaire doeleinden had geweigerd, zou Engeland ze misschien met geweld hebben genomen, doch dan kon geweld tegenover geweld worden gesteld, en in elk geval zouden de Kapenaren, die zich bij de Boerenkommando's hadden gevoegd, dan geen rebellen en opstandelingen zijn genoemd. Het onverantwoordelijke en diep betreurenswaardige gedrag van SCHREINER bracht de Afrikaanders in de Kaapkolonie in een valsche positie, en terwijl hij knielde voor BAäL en zich vernederde tot een knecht

1) Toen SCHREINER de onzijdigheid schond door de Kaapsche spoorlijnen af te staan voor de militaire doeleinden van Engeland, had hij er ten minste voor moeten zorgen, dat de Engelsche troepen werden opgesteld aan de oevers der Oranjerivier, en niet in het midden van de Kolonie, waardoor de noordelijke districten zouden beschermd zijn voor een Republikeinschen inval, en de grensbewoners niet tusschen de Republikeinen en de Engelschen waren ingekomen als tusschen hamer en aanbeeld.

van CHAMBERLAIN en MILNER, heeft hij aan de zaak van het recht onberekenbare schade gedaan.

Doch dat wisten de Boeren nog niet, die op pad waren naar de Oranjerivier, en zij trokken met goeden moed naar de grenzen.

Het waren Vrijstaters en Transvalers.

De Transvalers hadden tot aan het station Vereeniging (aan de Vaalrivier) een voorspoedige spoorreis, doch hier werd van locomotief verwisseld, en de Vrijstaatsche locomotief had de handen meer dan vol aan den langen trein. De veiligheidsklep der machine was stuk, zoodat de stoom ontsnapte, en het oude beest moest elk half uur uitblazen, om weer genoeg stoom te krijgen.

Doch deze kleine teleurstelling werd rijkelijk vergoed door de hartelijkheid, waarmede het Vrijstaatsche publiek aan de verschillende stations het kommando ontving. Te Smaldeel waren al de tafels der wachtkamers met brood, beschuit, koek en versnaperingen belegd, en de Vrijstaatsche vrouwen en meisjes wedijverden met elkander in het verkwikken der hongerige Boeren. Brandfort scheen Smaldeel nog te willen overtreffen, en de burgers vulden, terwijl het station van vaderlandsche liederen daverde, hun veldflesschen met de in groote emmers gereed staande dampende koffie.

Na nog verschillende kleinere stopplaatsen te zijn gepasseerd, reed de bommeltrein het station van Bloemfontein binnen. Het was hier buitengewoon druk; het perron was zoo vol menschen, dat het kommando nauwelijks de wagens kon verlaten. Er heerschte een groote, onbeschrijfelijke geestdrift; menschen, die elkander nooit hadden ontmoet, omhelsden elkander bij het afscheid.

Zoo werd den 1sten November Donkerpoort, het eindstation der Vrijstaatsche spoorlijn aan de Oranjerivier, bereikt, de tenten vastgepind en het lager opgeslagen. Het kommando, hier gestationneerd, bestond uit 600 Johannesburgers en 450 Pretoria-menschen met 2 kanonnen der Vrijstaatsche artillerie, onder bevel van generaal HENDRIK SCHOEMAN, een reeds bejaarden landbouwer uit Rustenburg.

Twee andere kommando's hadden zich ten westen en ten oosten van Donkerpoort opgesteld, terwijl de Boeren reeds den volgenden dag vier bruggen over de Oranjerivier, te weten de wagenbrug naar Colesberg, de spoorbrug van Norvalspont (bij Donkerpoort) en de spoorbrug en de wagenbrug bij Bethulië bezetten.

De verschillende kommando's stonden onder den hoofdkommandant ESAÏAS REINIER GROBLER, en trokken nu langzaam op naar het zuiden[1)].

1) Er was een brochure van Boerenvrienden in de Kaapkolonie verspreid, waarin o.a. dit werd gezegd: ‘Onze vrienden in de Kaapkolonie verzamelen geld voor onze weduwen en kinderen. De beste manier om te helpen is met een geweer. Gij zult Gode meer gehoorzamen dan menschen. De plicht tegenover het vaderland gaatboven den plicht tegenover het kapitaal en de Engelsche kroon.’

In de Kaapkolonie deden de vreemdste geruchten de ronde, en in Aliwal Noord heerschte de grootste opgewondenheid bij het bericht: ‘De Boeren zijn in zicht!’ Het geheele dorp liep uit en verzamelde zich bij de Frerebrug; terwijl OLIVIER met drie burgers, het kommando aan den noordelijken oever der Oranjerivier achterlatende, bedaard over de brug naderde.

Het was de 13de November, Maandagmorgen negen uur. De Afrikaanders juichten, maar de Engelschgezinden hielden wrevelig hun mond, of fluisterden elkander in de ooren, terwijl zij met den vinger wezen naar den kommandant met dat gebaarde gezicht en dien bijna vermetelen trek op het gelaat: ‘Dat is nu de kerel, die te Burgersdorp durfde beweren, dat één Boer gelijkstaat met tien Engelschen.’

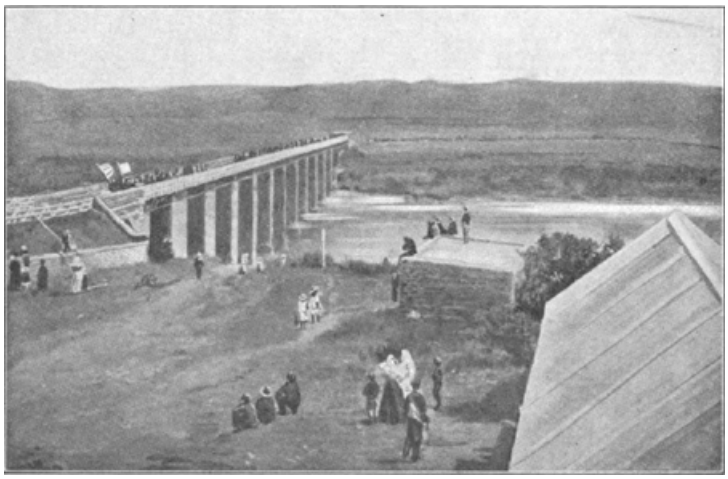

De Boeren bezetten Aliwal-Noord.

Doch OLIVIER stoorde er zich weinig aan, en wendde zich direct naar het Magistraatskantoor, waar hij een onderhoud had met den magistraat HUGO, waarna op een gegeven teeken het geheele kommando met wapperende Vrijstaatsche en Transvaalsche vlaggen over de brug trok.

Men vereenigde zich op het marktplein; de kommandant plaatste zich op een markttafel en las voor het verzamelde publiek met luide, krachtige stem de volgende proclamatie voor:

> ‘Ik JAN HENDRIK OLIVIER, hoofdbevelhebber van de burgermacht van den Oranje-Vrijstaat op de grenzen van het district Barkley-Oost, Kolonie Kaap de Goede Hoop, enz.
> Heb vastgesteld en stel vast, gelijk ik bij dezen doe krachtens de macht, mij verleend bij

vroeger omschreven proclamaties, en breng ter kennisse van het algemeen de volgende beschikingen en bepalingen.

1. In de landstreken met derzelver inwoners, zich uitstrekkende over het grondgebied, door de officieren, burgers en troepen van den Oranje-Vrijstaat thans geoccupeerd, of welke later mochten worden geoccupeerd, wordt de Krijgswet van den Oranje-Vrijstaat, No. 10-1899, mits deze van toepassing verklaard op elke daad, welke strekken kan om de veiligheid dier burgers en manschappen in gevaar te brengen, hen te benadeelen, of den vijand hulp te verleenen.

2. De Krijgswet voornoemd wordt geacht van kracht te zijn voor de geheele uitgestrektheid van een wijk, district of andere administratie en afdeeling, zoodra dezelve in een der gemeenten, die daarvan deel uitmaken, door aanplakking of afkondiging is bekend gesteld.

3. Alle personen die geen deel uitmaken van het Britsche leger, en die:

a. Den vijand dienen als spioenen;

b. Burgers en manschappen van de Zuid-Afrikaansche Republiek of van den Oranje-Vrijstaat doen verdwalen, als zij hun tot gids dienen;

c. Zullen dooden, vermoorden of uitplunderen personen, behoorende tot de manschappen van een der beide Republieken, of deel uitmakende van hun gevolg en trein;

d. Bruggen vernielen, of aan de telegraaflijn, heliographische inrichtingen of spoorwegen of aan eenige derzelver deelen of onderdeelen schade toebrengen, waardoor de genoemde Republieken zouden kunnen worden gehinderd, of aan haar volk en eigendom schade zou kunnen worden toegebracht, of die anderszins zullen trachten schade aan eigendommen of inrichtingen, toegebracht door de troepen van den Oranje-Vrijstaat, of die van de Zuid-Afrikaansche Republiek, te herstellen of te verbeteren, ammunitie, oorlogs-voorraad of de kwartieren en legerplaatsen van de manschappen der genoemde Republieken zullen verbranden of daaraan schade toebrengen;

e. De wapens opnemen tegen de manschappen van een der voornoemde Republieken, zullen naar discretie van den Krijgsraad worden gestraft met den dood of gevangenisstraf geen 15 jaren te boven gaande.

4. De persoon, met de vervolging of prosecutie belast, zal moeten toezien, dat een Krijgsraad wordt ingesteld tot onderzoek van elke zaak en uitspraak van het vonnis.

5. Geen vonnis, waarbij de doodstraf wordt uitgesproken, zal worden voltrokken, alvorens door den Staatspresident van den Oranje-Vrijstaat bekrachtigd te zijn.

6. Alle Hoofdkommandanten, kommandanten of bevelvoerende officieren van afzonderlijke of zelfstandig handelende troepen, kommando's of afdeelingen, hebben recht, de rekwisitie te bevelen van het noodige, strekkende tot het onderhoud der burgers en manschappen; de rekwisities van andere benoodigdheden, welke in belang van het leger onmisbaar worden geoordeeld, kunnen slechts bevolen worden door den Hoofdkommandant of den Officier, de betrekking van Hoofdkommandant waarnemende.

In elk geval zal van de inwoners niets worden geëischt dan hetgeen noodig is tot onderhoud der manschappen, en zal voor alle strekkingen, zoo niet kontant betaald, officëiele kwitanties worden afgegeven.
7. En ik maak hiermede verder bekend, dat leven en eigendom gewaarborgd worden aan allen, die zich onder de bescherming plaatsen van de Regeering van den Oranje-Vrijstaat of van de Zuid-Afrikaansche Republiek en hunne wettig aangestelde ambtenaren en officieren, wier wetten en orders zij zullen opvolgen en gehoorzamen.
8. Niemand, die niet vijandig tegen de Regeering van den Oranje-Vrijstaat of de Zuid-Afrikaansche Republiek of hare ambtenaren, of ficieren, wetten of orders optreedt, zal eenig nadeel ondervinden.
9. Zij, die weigeren zich te onderwerpen, bekomen hiermede verlof om binnen den tijd van 14 dagen het door de Krijgsmacht ingenomen terrein te verlaten.
10. Alle personen, die van hunne plaatsen of woningen verdreven zijn of gevlucht zijn, en die zich nu aan de bepalingen, in deze proclamatie vervat, onderwerpen, mogen naar hunne woonplaatsen terugkeeren.
Gegeven en bevolen door mij te Aliwal Noord dezen dertienden dag van November 1899'[1)]

1) Op de andere, later bezette dorpen in de Kaapkolonie werden proclamaties van ongeveer denzelfden inhoud voorgelezen.

Zoo werd Aliwal Noord tot Vrijstaatsch grondgebied verklaard, terwijl drie schoten uit een zevenponder werden afgevuurd. OLIVIER nam nu het Magistraatskantoor en het Postkantoor over, stak de sleutels er van in zijn zak, en sloot de cantines, die sterken drank verkochten. Daarna bezocht OLIVIER het Balmoral hotel, om met den handelaar PARK, die paarden voor de Engelsche Regeering had opgekocht, een hartig woordje te wisselen, doch PARK was niet meer te vinden, en ofschoon onze JAN HENDRIK persoonlijk tusschen de wijnmanden in den kelder ging rommelen om hem te vinden, de vogel was gevlogen. Aan den magistraat HUGO, die in spijt van zijn Afrikaanderschap een vurig Engelschgezinde was, werd twee uur tijd gegeven, om zich te verwijderen. Hij vertrok naar Jamestown.

Hoofdkommandant GROBLER reed in den vroegen morgen van Dinsdag 14 November aan het hoofd van 600 burgers de lommerrijke, bochtige straten van Colesberg in. Het was een schilderachtig gezicht, die gewapende ruiterschaar het eenvoudige, veel op een Hollandsch landstadje der achttiende eeuw gelijkende, dorp te zien binnentrekken. Ook den Boeren scheen het goed te bevallen. De straten waren beplant met schaduwrijke beuken, populieren, dennen of acacia's - acacia's met prachtige witte bloemen - en een beek stroomde binnen een hooge gemetselde bedding dwars door het dorp heen.

De Engelschgezinden stonden geeuwend en ontevreden voor hun ramen, doch het hart der Afrikaanders, die zich op de stoepen verdrongen, sloeg den Republikeinen warm tegemoet[1].

Er werden geen demonstraties gehouden, doch den geheelen dag draafden klompen[2] gewapende Boeren het dorp door, terwijl zich den volgenden dag een groote menigte op het marktplein verdrong, om naar het voorlezen der proclamatie te luisteren. Daarna hield generaal GROBLER een vurige, van geestdrift tintelende rede, waarin hij zeide, dat de dageraad van een Vereenigd Zuid-Afrika thans was aangebroken, terwijl hij de stamverwanten in den naam van het Afrikaansche volk opriep tot den gemeenschappelijken strijd tegen Engelsch geweld, dat het jonge Afrikaansche volk onder zijn ijzeren voetzolen wilde verpletteren.

De jonge, welsprekende redenaar - hij was nog maar vijf en dertig jaren oud - wist de rechte snaren te treffen, en sleepte het volk door zijn geestdrift mede.

1) Er is iets merkwaardigs verbonden aan de bezetting van Colesberg en zijn omtrek door de Boeren. Vlak bij het dorp namelijk lag in het begin van deze eeuw de plaats Bulhoek, waar de familie STEYN woonde. En toen ELSIE FRANCINA STEYN, de dochter van DOUW STEYN, met CASPER JAN HENDRIK KRUGER huwde, bleven zij op Bulhoek wonen. Daar werd den 10den Oct. 1825 hun zoon STEPHANUS JOHANNES PAULUS KRUGER geboren, de tegenwoordige president van de Z.-A.R. Van het dorp Colesberg bestond toen nog nauwelijks iets, en ook tien jaar later, toen de familie KRUGER zich bij den trek van POTGIETER noordwaarts aansloot, was Colesberg nog slechts in wording.

2) Klomp = kleine afdeeling.

Na hem sprak de bejaarde SCHOEMAN - dat was weer een ander woord, doch het vulde de rede van GKOBLER aan - een aandoenlijk, weemoedig woord, waarbij de achterblijvenden werden vermaand om aan de strijders te gedenken, als dozen in het front hun bloed zouden plengen voor de zaak van vrijheid en recht.

De harten werden bewogen, en er blonken tranen in oogen, waar men ze niet zou verwachten.

De veldcornetten van Colesberg werden nu tot een brjeenkomst uitgenoodigd, die een vruchtbaar resultaat gaf, en uit de weerbare burgers werd een lijst van personen opgemaakt, die succesievelijk zouden worden opgekommandeerd, terwijl de commandeerbrieven werden onderteekend door den uit de burgers gekozen veldcornet der wijk.

Hier volgt een Commandeerbrief.

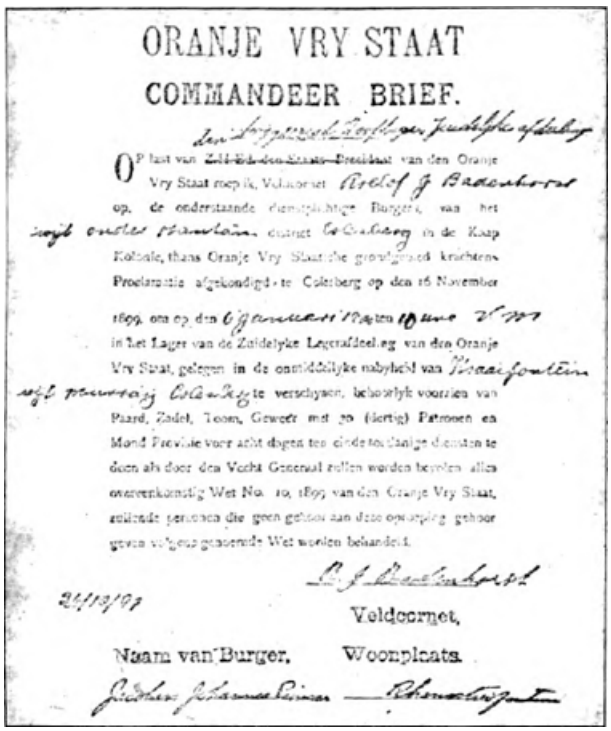

ORANJE VRY STAAT

COMMANDEER BRIEF.

den [illegible] Juny 1899

OP last van [illegible] van den Oranje Vry Staat mop ik, Veldcornet Adolf J Badenhorst op de onderstaande dienstplichtige Burgers van het [illegible] onder [illegible] distrikt Colesberg in de Kaap Kolonie, thans Oranje Vry Staat die gronwettelijk krachtens Proclamatie afgekondigd te Colesberg op den 16 November 1899, om op den 6 January 1900 ten 10 ure V.M. in het Laager van de Zuidelyke Legeraafdeeling van den Oranje Vry Staat, gelegen in de onmiddelyke nabyheid van Waaifontein met [illegible] Colesberg te verschynen, behoorlyk voorzien van Paard, Zadel, Toom, Geweer met 50 (vyftig) Patronen en Mond Proviste voor acht dagen ten einde ten dienste te doen als door den Vecht Generaal zullen worden bepaald alles overeenkomstig Wet No. 10, 1897 van den Oranje Vry Staat, zullende personen die geen gehoor aan deze oproeping geheor geven volgens gemelde Wet worden behandeld.

A J Badenhorst

24/12/99 Veldcornet,

Naam van Burger. Woonplaats.

Jacobus Johannes Pienaar — Rietvlei

Van de opgeroepen burgers bleef bijna niemand weg, en het was een heele drukte, toen de opgekommandeerden met hun paarden, karren en wagens in het lager der Boeren verschenen.

Generaal SCHOEMAN en kommandant DU TOIT (uit den Vrijstaat) stonden bij den ingang, en de nieuwe strijdmakkers werden door de Boeren met een luid hoera begroet. De generaal las nu een zoo pas van zijn Regeering ontvangen telegram voor, waarin den Kapenaren de verzekering werd gegeven, dat bij het sluiten van den vrede voor hun belangen zou worden gewaakt, welke verzekering met groote ingenomenheid werd begroet.

Het Transvaalsche volkslied werd nu gezongen, en de Kaapsche burgers voegden zich bij de Republikeinen. Men drukte elkander de hand, en er werden vriendschapsbanden gesloten, die eerst de dood zou ontknoopen.

Maar de Kaapsche burgers waagden veel. Wee hun, als de zaak der vrijheid het onderspit zou delven! - Ach, zij wisten het wel. Er was gejuich en geween.

De Boeren in het district Colesberg kozen met algemeene stemmen tot hoofdkommandant PIET DE WET, broeder van generaal CHRISTIAAN DE WET.

De zwakke Engelsche krijgsmacht week langzaam voor de Boeren terug, en terwijl de burgers hun gemakkelijken zegetocht uiterst langzaam voortzetten, waarbij een 30-tal Kaapsche politie-mannen werden krijgsgevangen gemaakt, werden zij zeker nergens hartelijker ontvangen dan te Burgersdorp, dat door de geheele Kaap bekend staat als een der hechtste en sterkste burchten van het Hollandsche Afrikaanderdom.

Barkley Oost, waar een partij geweren en 60,000 patronen werden in beslag genomen, Nauwpoort, Jamestown en het belangrijke spoorwegkruispunt bij Stormberg werden bezet, waardoor de verbinding tusschen de Engelsche troepen aan de Aar en die te Sterkstroom werd verbroken, terwijl de spoor en telegraaflijnen naar Nauwpoort en Molteno werden vernield. De Boeren naderden nu de gekloofde koppen der Stormbergen, en den 2^{den} December plantten zij de vijfkleur - de nieuwe vlag van het Vereenigd Zuid-Afrika - te Dordrecht.

Doch generaal GATACRE, de Engelsche bevelhebber, voelde zich door de aangekomen troepenzendingen nu sterk genoeg, om voorwaarts te rukken, en de Kapenaren ontvingen gelegenheid, om hun trouw aan de Republikeinsche zaak met hun bloed te bezegelen.

De Slag bij Stormberg.
(Zondag 10 December 1899.)

Op order van generaal BULLER, den opperbevelhebber, hadden de Engelsche troepen den 2den November Nauwpoort en den volgenden dag Stormberg ontruimd. De troepen vielen van Nauwpoort, op de Aar terug en van Stormberg op Sterkstroom en Queenstown. Laatstgenoemde plaats bevindt zich slechts 90 mijlen van de zeehaven East-London.

Den 18den November kwam generaal GATACRE met zijn staf van Kaapstad aan.

Hij is een man van 56 jaar, had een 37-jarigen dienst achter den rug, en werd geroemd vanwege zijn ontembaren wil en zijn doodsverachting. Ook had hij veel ervaring opgedaan in den oorlog[1]. In Chitral had hij een brigade aangevoerd en de verwachtingen zijner superieuren overtroffen; in Egypte had hij gevochten onder Lord KITCHENER, en bij Atbara persoonlijk in de voorste gelederen den onstuimigen aanval geleid op het lager der Derwischen. Hij was juist bezig, om een opening te maken in de doornhaag, die dat lager beschermde, toen een Derwisch het geweer op hem aanlegde. Hij zeide eenvoudig tot zijn nevenman: 'Schiet dien kerel toch!' en zette bedaard zijn arbeid voort.

In den grooten, beslissenden slag bij Omdurman voerde hij een divisie aan.

Hij heeft een strak, streng, bijna onbarmhartig gelaat, en men heeft hem de woorden in den mond gelegd: 'Ik zal mijn manschappen leeren, twintig mijlen aan één stuk door de zandwoestijn te marcheeren zonder veldflesschen.'

Dat deze strakke meester door zijn manschappen werd bemind, is niet waar, ofschoon het evenmin waar is, dat hij zichzelf ontzag, als hij aan zijn soldaten harde eischen stelde.

Luitenant-generaal GATACRE, die tot nog toe tegen barbaren en

1) Gewoonlijk worden de militaire bekwaamheden der Engelsche officieren door het Engelsch publiek overschat. De 'N. Rott. Courant' (van 11 Sept. 1900) bevatte over den hooggeroemden Lord ROBERTS de volgende mededeeling:
'In 1895 vertegenwoordigde Lord ROBERTS het Engelsche leger bij de keizermanoeuvres te Stettin. Hij had zich op een zekeren dag aldaar ergens opgesteld, om de artillerie-manoeuvres te zien, doch werd gewaarschuwd, dat hij op die plaats zeer gevaarlijk stond. Zijn antwoord was: "Ik ben zelf artillerist en weet zeer goed te beoordeelen, of er al dan niet gevaar is: ik blijf hier." Eenigen tijd daarna kwam de artillerie aanzetten. Lord ROBERTS, te laat inziende, dat er wel gevaar was, kon niet meer wegkomen; hij werd omver gereden, zijn paard dood, en hij zelf een heel eind weggeslingerd en gewond. De Keizer vond het voorval zeer onaangenaam, doch er kon niemand iets verweten worden: Lord ROBERTS was gewaarschuwd!'

kannibalen had gevochten, hunkerde er natuurlijk naar, om de Engelsche sabel ook eens te probeeren op den rug der onbeschaafde Boeren, en hij werd in zijn zucht, om met één snellen, harden slag de brutale indringers weg te vegen uit de Kaapkolonie, niet weinig versterkt door de Engelschgezinde ingezetenen, die uit de door de Boeren bezette gewesten de wijk hadden genomen.

Door de groote troepenzendingen, die van het moederland te East-London waren aangekomen, voelde hij zich dan ook sterk genoeg, om aanvallenderwijs te werk te gaan, en hij zeide tot zijn soldaten: 'Onthoud dit als de voorwaartsche beweging eenmaal begonnen is, dan zal er geen sprake meer zijn van stoppen. Altijd voorwaarts - nooit terug!'

Dat hij echter reeds den 9den December oprukte, had een bijzondere reden. Hem was namelijk door verraders meegedeeld, dat een deel van OLIVIER'S macht dien dag naar Steynsburg zou gaan en hij dacht met de rest nu te gemakkelijker klaar te komen.

De verraders hadden hem goed ingelicht.

Den 4den December had L.P. STEENKAMP uit Venterstad met 97 gewapende burgers zich aangesloten bij de Republikeinen, en den 6den December werd in den krijgsraad van het Boerenleger bij Stormberg besloten, dat de burgers uit Venterstad, Burgersdorp en den Vrijstaat (district Bethulië) den 11den December Steynsburg zouden bezetten en proclameeren[1].

Zaterdag 9 December te één uur in den middag vertrokken dan ook uit het lager van Stormberg drie afdeelingen burger onder de kommandanten L.P. STEENKAMP, P. STEENKAMP en DU PLOOIJ. Zij telden te zamen ongeveer 180 manschappen met 2 kanonnen, die bij den aanvang van den tocht waren vergeten, doch later werden gehaald. Hoofdcommandant R.E. GROBLER ging mee.

De afdeelingen reden op een afstand van een half uur van elkander; L.P. STEENKAMP vormde de voorhoede, DU PLOOIJ kommandeerde den middeltocht, en juist bij dezen middeltocht had, toen de burgers op 9 mijlen afstands van Stormberg waren, een ongeval plaats, dat den verderen trek voor dezen dag stuitte. De spaken namelijk van een der achterwielen van den ambulancewagen braken. Het was een effen, gladde weg; de burgers konden niet begrijpen hoe het mogelijk was, en stonden hoofdschuddend bij het gebroken achterwiel.

Er werd besloten om uit te spannen, het achterwiel te repareeren en later den tocht voort te zetten. Zoo spanden de burgers dan uit op de plaats of hoeve Calcoenskrans, niet vermoedend, dat God dit gebroken achterwiel wilde gebruiken, om OLIVIER'S kommando voor den ondergang

1) Het voorstel was gedaan door L.P. STEENKAMP.

te bewaren, en de dreigende nederlaag in een schitterende overwinning te veranderen.

Immers, zoo het achterwiel van den ambulancewagen niet gebroken was, zouden de burgers zijn doorgetrokken en niet meer in staat zijn geweest, om OLIVIER bij te springen.

Zaterdag-middag om één uur waren de burgers vertrokken naar Steynsburg, en drie uur later brak generaal GATACRE op met 2000 man, 12 veldkanonnen en 12 vijftienponders uit zijn kamp te Putterskraal, en spoorde met den trein in open wagens (want andere waren er op het oogenblik niet voorhanden) naar Molteno. Onderweg, te Boesmanshoek, werden nog 440 man opgeladen[1)], en te acht uur in den avond reed de trein met een vertraging van twee uur het station van Molteno binnen.

Op het open plein bij het station verzamelden zich de troepen en genoten hun avondeten, terwijl de generaal een telegram opstelde, waarin hij aan generaal BRABANT, die met 400 bereden manschappen en 5 kanonnen te Penhoek stond, de order gaf, onmiddellijk op te rukken en zijn aanval tegen Stormberg te steunen. Het schijnt echter, dat de telegrafist verzuimde dit bericht over te seinen; in elk geval verzuimde de generaal, om zich de ontvangst van het telegram te laten terugseinen, en generaal BRABANT, die geen telegram ontving, is niet te Stormberg gekomen.

Terwijl de soldaten hun brood naar binnen werkten, werd er in de stations-wachtkamer nog een korte krijgsraad gehouden, en te kwart over negenen werd het sein tot het vertrek gegeven.

Helder blonk de maan, en zwijgend werd de marsch begonnen. De wielen der kanonwagens waren met ossenhuiden omwonden, om het verraderlijke knarsen tegen de harde klippen, dat door een geoefend oor in het eenzame veld op een kwartier afstands kan worden onderscheiden, te dempen, en de bereden infanterie leidde de paarden aan den toom.

Twintig minuten ten noorden van Molteno splitst zich de weg. Recht vooruit loopt hij direct door naar Stormberg; links buigt hij naar Steynsburg, terwijl een wagenspoor van dien Steynsburgerweg over het bergachtig terrein langs een omweg naar Stormberg leidt.

Bij de vork gekomen, gaf de generaal bevel, links in te slaan: den Steynsburgerweg, ofschoon hij aan den achtergebleven officier te Molteno had verklaard, dat hij bij de vork rechts zou aanhouden en niet links.

Zou de gedachte niet bij hem zijn opgekomen, dat deze wijziging in zijn plan tot ernstig misverstand kon leiden? 't Kan wel wezen, doch hij had immers gezegd: ‘Altijd voorwaarts - nooit terug?’

Zoo ging hij dan voorwaarts, maar het misverstand kwam gauw

1) Dit is de Engelsche opgaaf. De Boeren schatten de krijgsmacht der Engelschen, waaraan zij het hoofd hadden te bieden bij Stormberg, op 5000 à 6000 man.

genoeg, want toen de achterhoede, bestaande uit een afdeeling infanterie met een Maxim, een ammunitiewagen en de ambulance, de vork was genaderd, sloeg zij rechts, doch kon tot haar verwondering de colonne niet meer ontdekken.

Goede raad was duur, maar de bevelvoerende officier deed het verstandigste, wat hij kon doen: hij keerde met zijn troep naar Molteno terug, om nadere inlichtingen in te winnen.

Hier hoorde hij tot zijn verbazing, dat hij toch den goeden, door GATACRE bedoelden weg had ingeslagen, en de troep haastte zich terug, om de hoofdcolonne in te halen. Het was natuurlijk vergeefsche moeite; 's morgens te halfdrie kreeg men in het noorden Stormberg in het gezicht en staakte den tocht. De muildieren werden uitgespannen en de manschappen namen hun ontbijt.

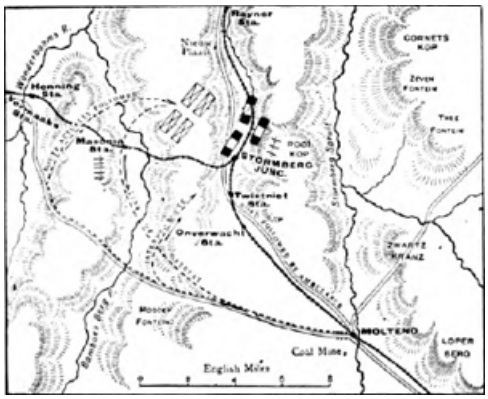

Intended route = Voorgenomen weg.
Route actually followed = Gevolgde route.
Road followed by the Ambulance = Weg door de Ambulance gevolgd.
Line of retreat = Richting, waarin de Engelschen terugtrokken.

Intusschen had de hoofdcolonne haar marsch gestadig voortgezet. De af te leggen afstand werd geschat op twaalf mijlen, en om halftwaalf, toen zes mijlen waren afgelegd, ging de maan onder.

Het verdwijnen van het maanlicht op een nachtelijken marsch in een als onveilig bekend terrein is voor den soldaat zeer onaangenaam. De duisternis schijnt aan de omringende voorwerpen een andere gedaante te geven. Plaatsen, overdag bekend, worden vreemd en onherkenbaar, en de soldaat heeft het gevoel, dat achter de kopjes, die aan zijn zijde reusachtig en spookachtig oprijzen, de dood en het verderf loeren.

De stoet trok zwijgend voort; bij het brieschen van een paard werd een gedempte soldatenvloek gehoord; de manschappen zetten hun voeten voorzichtig neer, alsof zij over zwak ijs gingen.

De tocht duurde toch langer, dan GATACRE berekend had; de eerste lichtstrepen werden zichtbaar aan den oostelijken horizon en de hanen op de eenzame hoeven verkondigden luide den naderenden morgen.

De generaal riep de vier uit dezen omtrek genomen gidsen bij zich en maakte hen op den langen duur van den tocht opmerkzaam, maar zij waren eenstemmig in hun antwoord, dat juist de langere route werd genomen, om een moeilijk te passeeren bergweg te vermijden[1].

Hij legde zich bij die opheldering neer, en bij het eerste schemeren van den morgen hadden de gidsen de troepen gebracht, waar zij moesten zijn: op honderd pas afstands van de schildwachten der Boeren.

Het was toen vier uur, en de Engelschen waren met de beste verwachtingen bezield. Er was reden voor: de Boeren hadden zich reeds herhaalde malen door een betreurenswaardige zorgeloosheid in den nacht laten verschalken.

'Zet op bajonet,' kommandeerde de generaal, 'en er zwijgend op los!'

De kommandanten OLIVIER en SWANEPOEL lagen met ongeveer 600 Kapenaars en Vrijstaters in de nabijheid van het Stormberg-kruispunt, bij den Rooikopberg, in lager, toen de burgers van Rouxville (Vrijstaat) en Aliwal-Noord door den alarmkreet der brandwachten: 'De vijand!' werden opgeschrikt. Zij grepen slaapdronken naar hun geweren, zadelden op en joegen naar de westelijke kopjes[2].

Zij kwamen geen oogenblik te vroeg; de vijand was tot op 80 meter (yards) genaderd, had de prachtigste stellingen van de wereld, en binnen vijf minuten zouden de heuvels, die het lager der Boeren beheerschten, in de handen der Engelschen zijn gevallen.

De Boeren gaven een krachtig vuur, dat den in stilte aansluipenden vijand tot plotselingen stilstand dwong, en de burgers sloegen den eersten stormloop van den vijand zegevierend en met zware verliezen terug.

Doch de heetste strijd moest nog komen en de Boeren waren slechts een handvol tegen den vijand, die ook over een overweldigende artillerie beschikte.

1) De Engelschen doen hun best, aan de gidsen de schuld der nederlaag te wijten, doch dezen werden voor den krijgsraad gebracht en bleven ongestraft. Bewijs genoeg, dat zij onschuldig waren. Ik weet trouwens uit de vertrouwbaarste bron, dat de gidsen geen vergissing hebben gemaakt in het nemen der route, en met bijna wiskundige nauwkeurigheid zijn uitgekomen op het punt, waar zij moesten zijn.
2) OLIVIER had zijn kommando trouwens gewaarschuwd voor het gevaar van nachtelijke overrompelingen.

Uit den Slag bij Stormberg.

Het gevechtsterrein was vol kopjes, hoogten en bulten; de zuidelijkste stelling der Boeren, die den spoorweg naar Molteno beheerschte, was bezet door het kommando van SWANEPOEL.

Deze kommandant werd helaas reeds bij het begin van den strijd buiten gevecht gesteld, toen hij, bij het hooren van het zware schieten, naar OLIVIER'S lager galoppeerde, om zich op de hoogte te stellen van den toestand. Hij kreeg een schot door de heup[1].

SWANEPOEL'S kommando werd niet aangevallen, doch OLIVIER had den vollen stoot van den vijandelijken aanval te doorstaan[2].

Zijn burgers echter, waarvan verreweg de meesten nog nooit een gevecht hadden bijgewoond, gedroegen zich als mannen en ontvingen den vuurdoop als helden. Zij waren op dit punt slechts een handvol tegen den vijand, en ofschoon deze, achter elke klip en elke rots schuiling zoekend, langzaam maar zeker den top der kopjes naderde, bleven deze wakkere Boeren met saamgeklemde tanden in hun stellingen liggen.

De voorste rijen der Northumberlands waren thans een door de Boeren bezet kopje dicht genaderd; slechts een steile rotswand van manshoogte scheidde hen nog van de overwinning.

Doch deze rotswand hebben zij nooit beklommen.

Het was nu halfvijf, en de Vrijstaatsche sergeant MULLER, die het vèrdragende Boerenkanon kommandeerde, opende thans het vuur[3]. Het kanon werd met schitterende nauwkeurigheid bediend, en het gaf den Boeren onder OLIVIER onmiddellijk een groote opluchting.

De Northumberlands moesten terug, om onder het onbarmhartige vuur der Mausers nieuwe stellingen in te nemen, en de 12 vijftienponders trokken over het veld, om een goede geschutstelling te zoeken. Een kanon raakte daarbij vast in den moerassigen grond; de paarden vóór het kanon werden door de scherpschutters der Boeren weggeschoten en de Engelschen moesten het voorloopig in den steek laten. Doch de andere artillerie bereikte een prachtige standplaats, en de elf vèrdragende kanonnen openden onmiddellijk een hevig vuur op de door de Boeren bezette kopjes.

Nu kregen het de burgers hard te verantwoorden. En de veldcornet van Burgersdorp (met name OLIVIER) viel bijna onmiddellijk, door een granaatkartets-kogel in het oog getroffen, dood neer; door dezelfde granaat-kartets werd een burger uit Bethulië zoo zwaar gewond, dat hij nog denzelfden avond overleed.

1) Het klinkt haast ongeloofelijk, en toch is het waar, dat de kogel geen been heeft geraakt. Hij veroorzaakte een zuivere vleeschwond, die spoedig genoeg genezen was.
2) Het waren Northumberland fusiliers en Iersche infanterie.
3) De opperbevelhebber, generaal GROBLER, heeft in zijn officieel rapport sergeant MULLER met lof vermeld. Die lof was verdiend.

Terugtocht der Engelschen na den Slag bij Stormberg.

L.P. STEENKAMP, die de voorhoede had van het legertje, dat Steynsburg zou bezetten en proclameeren, was zeer verwonderd, toen hij, Zondagmorgen opstaande, uit de wijde verte het doffe gedreun vernam van het kanon. Doch er was geen twijfel aan, dat OLIVIER werd aangevallen. In de dunne, ijle Afrikaansche lucht kon hij de opdwarrelende dampen der granaten zien en den kruitdamp der Martini-Henri-geweren, waarmede vele Kapenaars waren bewapend.

Onmiddellijk gaf hij als lagerkommandant bevel, om de wagens achter de heuvels te brengen, ten einde ze voor een onverhoedschen vijandelijken aanval te beveiligen, liet een afdeeling burgers ter verdediging achter en galoppeerde met

Kommandant OLIVIER.

25 manschappen naar het gevechtsterrein, waar hij te kwart over achten aankwam. DU PLOOIJ en P. STEENKAMP waren er reeds met hun manschappen.

Met groote wakkerheid vielen deze burgers, onder de hoofdleiding van R.E. GROBLER, in den rug van den vijand, die OLIVIER'S stellingen met zijn over machtige artillerie overstelpte.

Deze afleiding gaf aan OLIVIER'S burgers een buitengewone verademing, en GATACRE richtte het vuur van zijn artillerie op den vijand, die in zijn rug was verschenen. Maar de Boeren begrepen, dat de overwinning zich thans begon te neigen naar hunnen kant, en met het klimmen van hun moed verdubbelden zij hun inspanning. Zij sprongen te paard en draafden het bergachtige terrein in, waarbij de dood meer dan eens rakelings langs hen voorbij ging.

9 Burgers joegen te paard over het erf van ROBERTS' plaats, tusschen een heining van ijzerdraad en eenige veekralen door. De ruimte tusschen die heining en de veekralen bedroeg hoogstens 10 meter (yards), en in die veekralen zaten 40 Engelschen verscholen, die op de Boeren een snelvuur gaven.

't Is onbegrijpelijk, dat de Boeren geen dooden hadden; zij wierpen zich plat op den rug van hun paarden en ontsnapten. Slechts twee werden gewond: PIENAAR en de zoon van den gesneuvelden veldcornet OLIVIER. Bij PIENAAR liep de kogel langs den geheelen rug, zonder een been te raken. Hij was binnen 14 dagen hersteld.

De burgers verzuimden niet, om hulp te halen, en met 15 man werden de veekralen bestormd, terwijl de Engelschen, nadat zij 3 dooden hadden verloren, zich overgaven.

L.P. STEENKAMP rende met 6 man te paard de kopjes in, toen hij op hoogstens 5 meter afstands stootte op een korporaal met 3 manschappen. De korporaal legde op hem aan en de kommandant zou een kind des doods zijn geweest, indien hij niet de tegenwoordigheid van geest had gehad, om zich onmiddellijk achterover van het paard te laten

Molteno.

vallen. Hij legde nu zelf aan, en de korporaal, die zijn vast mikpunt had verloren, zou zeker het kind van de rekening zijn geworden, indien hij het geweer ten teeken van overgave niet had omhoog gehouden. Hij gaf zich met zijn drie makkers over.

De Engelschen konden het nu niet meer uithouden, en de man, die had gezegd: ‘Altijd voorwaarts - nooit terug!’ gaf met een terneergeslagen hart het bevel tot den terugtocht, terwijl de Boeren de terugtrekkende troepen beschoten, alsof het een kudde springbokken was[1].

1) Aan SWANEPOEL'S Vrijstaters werd dringend en herhaaldelijk verzocht, om een nek in hun nabijheid te bezetten. Deze nek was de eenige terugtochtslinie voor generaal GATACRE, en hadden die Vrijstaters hun plicht gedaan, dan zou het geheele Engelsche leger met zijn 24 kanonnen zijn genomen.

De Engelschen gaven zich over in groepen van 50, 60 man. Zij staken de geweren omhoog, en de Boeren riepen: ‘Gooit neer je wapens en zit stil!’ Zoo gebeurde het dan, en de Engelschen vlijden zich neer als makke schapen. Voortdurend vermeerderde het aantal krijgsgevangenen: het werden er meer dan 600, en de Boeren joegen de Engelschen op als boschduiven.

Het was een treurige vlucht, doch thans naderden gepantserde treinen uit Molteno, om de Engelschen te helpen.

Doch zij richtten weinig uit; het kommando van SWANEPOEL joeg hen terug en in den

L.P. STEENKAMP, Assistent-Hoofdkommandant der Republ. kommando's in de Westel. Prov. der Kaapkolonie.

namiddag bereikten de zwaar gehavende troepen doodmoede en afgebeuld Molteno.

De stoutste verwachtingen waren aan dezen tocht vastgeknoopt geworden, doch hij leed jammerlijk schipbreuk. Het was een geslagen leger meteen geslagen generaal, en zijn roem ging reddeloos onder in de kopjes van Stormberg. Zijn militaire goede naam had een onherstelbaren knak gekregen, en even uitbundig als men vroeger was in zijn lof, even onbarmhartig was men thans in de critiek.

Het verlies der Engelschen bedroeg 130 manschappen aan dooden en gewonden (waarvan de meeste gewonden op het slagveld moesten worden achtergelaten); 633 krijgsgevangenen, waarvan op OLIVIER 570 en op GROBLER de overigen vielen, 2 kanonnen, 1 ammunitie-wagen met 17000 patronen en een partij muildieren.

Het verlies der Boeren, waarvan er hoogstens 400 man in het vuur waren geweest, bedroeg 8 dooden en 26 gewonden. Voor de krijgsgevangen gemaakte Ieren kwamen juist de Kerstgeschenken uit het moederland aan: 1000 houten pijpen, 1000 blikken sigaretten, 1000 pondsblikken tabak, 2000 paar wollen sokken, enz.

Vele Engelsche soldaten namen de Kerstgeschenken overigens tamelijk onverschillig aan. Ten minste 'Ons Land' meldde, dat soldaten te Kaapstad de Kerstchocolade van hun koningin verkochten voor *f* 1.50 en - 'een zoopie whiskey.'

De overwinning maakte op de Kaapsche Afrikaanders een grooten, diepen indruk; in dezelfde week kwamen de tijdingen der schitterende overwinningen bij Magersfontein en Colenso, en generaal GATACRE voelde zich zoo onveilig te Molteno, dat hij met de hoofdmacht terugtrok naar Boesmanshoek, waar hij zijn hoofdkwartier vestigde.

Het ijzer was heet, gloeiend heet, en kommandant L.P. STEENKAMP maakte zich sterk, om dit ijzer te kunnen smeden. Hij deed in den krijgsraad het voorstel, hem 500 gewapende paarderuiters te geven, waarmede hij al het tusschenliggende gebied tot Middelburg en verder tot Richmond toe, dat rijp was voor den opstand, zou proclameeren[1]. Was zijn voorstel aangenomen, dan zou dit waarschijnlijk den beslissenden doorslag voor een uiteindelijke zegepraal hebben gegeven, doch zijn voorstel kon geen meerderheid in den krijgsraad verwerven en diep teleurgesteld keerde hij 26 December naar zijn hoeve terug.

Engelsche Manieren in de Kaapkolonie.

De Engelschen waren zeer verbitterd, en de Afrikaanders in de Kaapkolonie werden op een onwaardige wijze geplaagd en mishandeld.

Generaal SCHOEMAN telegrapheerde den 13^{den} December van Rensburg, dat de Engelschen den vorigen dag de hoeve van GELDENHUIS, een Afrikaander, met artillerie hadden beschoten.

Er waren geen gewapende burgers; slechts de familie was aanwezig. Eenige schoten gingen door den muur; één door het dak. Toen het ongelukkige huis genoeg gebombardeerd was, kwamen de dappere Engelschen en namen den huisvader brutaalweg gevangen. Gelukkig was generaal SCHOEMAN niet al te ver weg; met de eerste granaat uit zijn kanon verjoeg hij den vijand, die zelfs den gevangengenomen GELDENHUIS in zijn overhaaste vlucht in den steek liet.

1) Vele burgers uit Steynsburg, Middelburg en andere plaatsen kwamen de Republikeinen in hun lagers opzoeken, hen smeekende, om toch voort te trekken. Te Malmesbury werd de zege der Boeren door een openlijk feestmaal gevierd.

De Kaapsche politie arresteerde J.P. VAN ZIJL, een der kerkeraadsleden der Nederduitsche Gereformeerde Gemeente te Molteno, een eenvoudigen, oprechten man, alsmede C. VENTER, ook lid dier Gemeente. Zij werden in spijt van het jammeren hunner vrouwen en kinderen onbarmhartig in den tronk[1] geworpen, terwijl hun eenige misdaad was, dat zij stille, ordelievende burgers waren. Zij bleven vier dagen in den tronk, toen de wakkere burgemeester van Molteno hun invrijheidstelling gelastte. De aanklacht, door twee Kaffers gedaan, luidde, dat zij bij het republikeinsche kommando behoorden, ofschoon door vele getuigen kan worden bewezen, dat het een leugenachtige aanklacht was.

POTGIETER en GROBBELAAR, twee achtenswaardige Boeren uit hetzelfde district, werden eveneens in den tronk geworpen, en er drie dagen gehouden, zonder dat hun de reden werd gezegd. Doch de burgemeester kon die schandelijke rechtsverkrachting niet langer aanzien en ontsloeg hen. Toen aan de politie werd gevraagd, waarom zij deze Boeren had in hechtenis genomen, verklaarde zij, het gedaan te hebben op de aanklacht van een Kaffer. Doch deze Kaffer was zoek. Hij was gevlucht - kon de politie dat helpen?

J.J. DE WET werd door zeven politie-agenten in zijn woning gearresteerd op aanklacht van hoogverraad. De politie scheen hemel en aarde te willen bewegen, om zijn schuld te bewijzen; men sleepte hem van den éénen getuige naar den anderen, alles zonder het doel te bereiken, en de rechtschapen burgemeester werd dat geplaag moede. Hij stelde DE WET in vrijheid.

Een inzender in 'Ons Land,' een Loyale[2], beklaagde zich over de volgende feiten. De Kaapsche politiemannen namen, 600 meter van zijn woning, hem 15 merries en 11 jonge veulens af. Daarna begaven zij zich naar zijn woning en haalden den heelen boel het onderstboven. Zelfs de bedden werden omgekeerd. Zij zochten naar eenige Republikeinen, doch vonden hen niet.

De man zond daarop den knecht naar zijn schapen; op dien knecht werden door de agenten twee schoten gelost.

De inzender in 'Ons Land' verklaarde, dat de dieven hem 's nachts 10 paarden, 12 beesten en 90 schapen hadden afgestolen, en wat de dieven achterlieten, werd overdag door de Kaapsche politie zonder eenige vergoeding weggepakt.

Te Nauwpoort werden door de soldaten van generaal FRENCH 10.000 schapen bijeengedreven, alle het eigendom van Kaapsche Boeren. De troepen aten er honderd per dag op, doch de Boeren kregen geen cent

1) Tronk = gevangenis.
2) Loyaal = trouw aan het Engelsche gezag.

vergoeding. Te Molteno werden de pakhuizen der Koloniale Meelmaatschappij geplunderd, en werd de molen ten slotte vernield.

In de als oproerig beschouwde districten werd de krijgswet afgekondigd, en alle wapens en ammunitie moesten worden ingeleverd. Zoo werden de Boeren weerloos tegenover de Kaffers.

Trouwens, de deur werd wijd opengezet voor allerlei verdachtmakingen, waarnaar de politie maar al te gretig luisterde, en de boer, die de meeste en de vetste schapen had, liep het grootste gevaar.

Doch de Engelschen hebben zwaarder straffen dan de tronk en het rooven der bezittingen.

Een Engelsche artillerist[1)] schreef van de Oranje-rivier het volgende:

'Het pijnlijkste om te zien was een Hollandsche spion, die gevat werd. Hij stond terecht en werd tot den kogel veroordeeld. De arme kerel moest zijn eigen graf graven. Toen hij gereed was, moest hij er naast gaan staan. Twaalf soldaten traden daarop uit het gelid en moesten een geweer kiezen uit een twaalftal, waarvan er zes geladen en zes ongeladen waren. Geen hunner wist dus, wie hem doodschoot. De arme kerel zei geen enkel woord. Het was in een paar minuten voorbij.'

Vervolg der Krijgsbedrijven in de Kaapkolonie.

GENERAAL BRABANT, die de beste ruiters van het Engelsche leger, Afrikaansche Vrijwilligers, onder zijn bevelen had, rukte Vrijdagochtend 15 December op naar Dordrecht, waar de vlag der Republikeinen wapperde.

De Boeren hadden op anderhalve mijl afstands van het dorp een heuvelrug bezet, doch trokken voor de vijandelijke overmacht langzaam terug, zich tusschen de rotsen en klippen nestelend. Intusschen liet generaal BRABANT versterking aanrukken, terwijl zijn Vrijwilligers zich uitspreidden. Doch zij hadden weinig dekking en boden een goed mikpunt voor de scherpschutters onder de Boeren. Het gevecht duurde tot diep in den nacht en werd den volgenden morgen krachtig hervat. De Boeren namen thans stellingen in vlak bij het dorp, en na

1) ALFRED BEADNALL van Scarborough, behoorende bij de 62ste veldbatterij.

het tweede schot uit de Engelsche zevenponders openden de burgers het vuur uit een zwaar kanon, dat de Engelschen naar hun vorige stellingen terugjoeg, terwijl zij 7 dooden (waaronder een kapitein en een luitenant) en 8 gewonden hadden. Het verlies der burgers was van geen beteekenis.

Doch de Boeren vreesden omgetrokken te worden en ontruimden in den daaropvolgenden nacht hun stellingen, en Zondagmorgen 17 December hield generaal BRABANT zijn intocht in Dordrecht.

De Republikeinen echter waren niet vanzins, hem daar ongemoeid te laten, en Zaterdag 30 December stootte generaal BRABANT een uur gaans ten noorden van Dordrecht op een gemengd kommando Boeren, bestaande uit Vrijstaters en Kapenaars. De Engelschen beschikten over 1300 bereden manschappen met 4 kanonnen; de Boeren telden 1000 man met 2 kanonnen. Een deel der vijandelijke macht verschool zich achter een hoogen kliprand, waar het uitnemende dekking vond, en er ontstond een vinnig gevecht, dat van 's middags twaalf tot 's avonds acht uur duurde. De Boeren hadden 1 doode en 1 zwaar gewonde; het verlies der Engelschen, die in den nacht hun dooden en gewonden achterwaarts brachten, was ongelijk veel zwaarder, terwijl 39 Engelsche paarden werden doodgeschoten.

Den volgenden morgen naderde generaal BRABANT met zijn artillerie de Boerenstellingen tot op 2000 meter afstands en opende plotseling een hevig vuur. Doch de Boeren speelden ook niet op suf, gaven hem de volle laag, en dreven den vijand met een krachtigen stoot voor zich uit, het zuiden in. Zij maakten daarbij 8 krijgsgevangenen, zonder zelf een schram op te loopen.

De Engelschen namen de wijk door Dordrecht, braken de tenten van hun kampen op, en vluchtten naar het zuiden: een deel in de richting van Indwe, een ander deel in de richting van Sterkstroom.

De Boeren, die aan den strijd hadden deelgenomen, waren dertig uur in het open veld geweest, zonder voedsel en geteisterd door zware regenvlagen.

Zij heschen opnieuw de republikeinsche vlag te Dordrecht, waar de mannen van generaal BRABANT in de huizen der Afrikaanders op ergerlijke wijze hadden huisgehouden, en werden door hun stamgenooten met blijdschap verwelkomd.

Den daarop volgenden Donderdag 4 Januari maakte een Boerenkommando[1)], sterk 1000 man met 2 kanonnen, van Stormberg in de richting van Sterkstroom een verkenning. Voorbij Molteno gekomen, waar zich nog een Engelsch kamp bevond, zond de vijand hun een gepantserden trein te gemoet, die echter na het tweede schot der Boerenartillerie terugstoomde, waarna de Boeren stelling namen op den Looperberg niet ver van Cijfergat.

1) Onder de kommandanten DU PLOOIJ, P. STEENKAMP, VAN AARDT en de waarnemende kommandanten DE WET en SWANEPOEL.

Opnieuw naderde de gepantserde trein, het vuur uit zijn Maxims openend, doch met het tweede schot uit het Boerenkanon werd hij opnieuw gekeerd, terwijl de bereden Kaapsche politie, die een heftig, doch onschadelijk vuur gaf, met granaten werd bestookt.

Zoo naderden de Republikeinen Boesmanshoek, dat sterk verschanst bleek te zijn, waarna de Boeren terugkeerden.

De geheele verkenning had hun slechts één gewond paard gekost.

Den 23sten Februari had nogmaals een treffen plaats bij de Stormbergen, in de nabijheid van Molteno, op SCHOEMAN'S plaats, tusschen OLIVIER, die met 800 man en 3 kanonnen de randjes had bezet, en de Engelschen, die, 3000 à 4000 man sterk, met 8 kanonnen, een pantsertrein en een muziekkorps den aanval waagden. De strijd duurde van 's morgens tien tot 's avonds zes uur, terwijl het geknal van het geweer- en kanonvuur zich vermengde met den luiden donder van een zwaar onweer. Het werd noodweer; de lucht werd zoo donker, dat de omtrek in duisternis werd gehuld, en de vechtenden werden geteisterd door regen, hagel en storm.

Juist in den hevigsten storm joegen 25 Boeren over het open veld storm op een kopje, waar 70 schutters onder den beroemden lord MONMORENCY schuiling hadden gezocht. De burgers naderden den vijand tot op 30 pas, terwijl het paard van den voorsten burger onder hem werd doodgeschoten. Hier werd zwaar en vinnig gevochten, en het kostte lord MONMORENCY en velen van zijn manschappen het leven. Een Boer, een scherpschutter, schoot hier zeven Engelschen dood.

Tegen den avond keerden de Engelschen met volle muziek naar Molteno terug. Maar de muziek was een schrale troost, want hun aanval was nadrukkelijk afgeslagen, terwijl hun verlies, volgens raming der Boeren, 140 man aan dooden en gewonden bedroeg.

De Boeren hadden 3 dooden en 7 gewonden[1].

Ernstiger echter zou de strijd in den omtrek van Colesberg ontbranden, waar de Boeren tegen den dapperen en voortvarenden cavaleriegeneraal FRENCH kwamen te staan.

Den 22sten November trok deze generaal, van wien wordt gezegd, dat hij met den laatsten doorloopenden trein vóór de omsingeling in vrouwenkleeren uit Ladysmith wist te ontsnappen, met 3000 man van de Aar[2] op naar Hannover, in de richting van Nauwpoort. Den volgenden dag stoomde hij met een gepantserden trein en 100 manschappen oostwaarts, om de stellingen der Boeren te verkennen, die hij te Arundel

1) De 3 gesneuvelden waren landmeter MAASDORP uit Burgersdorp, COLLETT, uitgever der Burgersdorper Gazette, en VILJOEN uit den Vrijstaat.

2) Aan de Aar waren reusachtige voorraden voor het Engelsche leger opgestapeld. Hoe jammer, dat de Boeren dit gewichtig kruispunt van den spoorweg niet bijtijds hebben bezet!

vond. Reeds den 7den December was hij in staat, Arundel te bezetten, en den volgenden dag rukte hij op naar Rensburg.

De Aar was nu voldoende beveiligd, en daarmede het belangrijkste punt in lord METHUEN'S verbindingslijn met het zuiden verzekerd.

Door de aankomende versterkingstroepen uit het moederland groeide de krijgsmacht van generaal FRENCH nu dagelijks aan, en hij bezette den

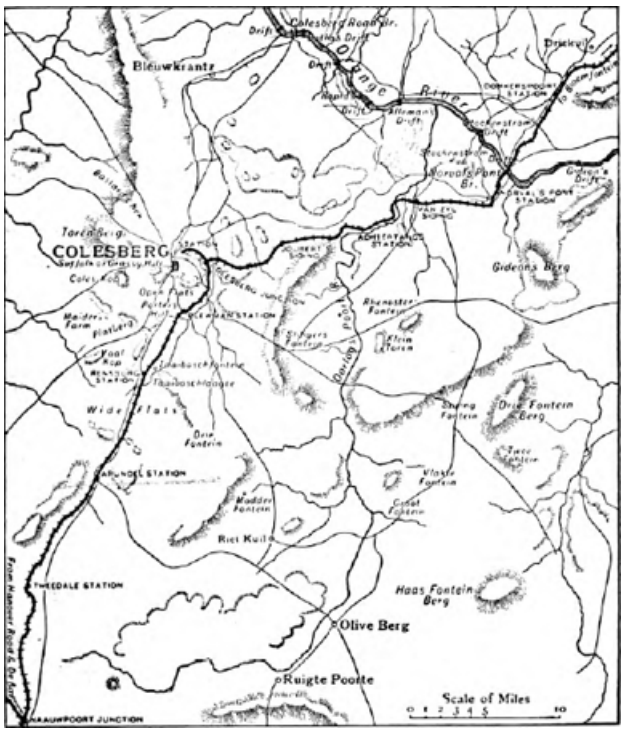

Colesberg Road Br. = Colesbergsche wagenbrug; To = naar; From = van; Flat = Vlakte.

13den December na zwakken tegenstand den Vaalkop, een hoogen heuvelrug vlak ten westen van Rensburg.

Doch generaal SCHOEMAN nam hiermede toch geen genoegen, en zond op Zaterdag 16 December, 's morgens te halfzeven, veldkornet DE WET met een kanon uit, om den Vaalkop van den noordoostelijken kant,

en een andere afdeeling burgers met een tweede kanon uit, om den kop van den oostelijken kant te bombardeeren. De bevelen werden uitstekend uitgevoerd, en de blijkbaar verraste Engelschen namen, zonder een schot te lossen, met hun twee kanonnen de vlucht, terwijl zij het geheele kamp in den steek lieten.

Om halfacht waren de Boeren reeds in het bezit van den Vaalkop, zonder dat het hun één druppel bloed had gekost.

De Boeren hadden echter nog meer op hun hart, en toen generaal FRENCH twee dagen later met de pas aangekomen Nieuw-Zeelanders een verkenning maakte ten oosten van Rensburg, ontving hij een zeer gevoelige les. De Boerenkommandant had namelijk te Taaiboschlaagte een zwaar kanon in stelling gebracht, van waar hij FRENCH op een afstand van 6000 meter onder vuur liet nemen. De Engelschen namen hals over kop de vlucht, wat heel verstandig van hen was.

FRENCH' onrustige geest had er nu voorloopig genoeg van, en hij bleef in zijn kampementen, totdat de versche troepen, die in een onophoudelijken stroom in de zeehavens aankwamen, hem in staat stelden, aanvallenderwijs op te treden.

In de laatste dagen van December voelde hij zich sterk genoeg, om een grooten slag te wagen, en hij vormde het plan, om Colesberg te omsingelen en van zijn verbindingslijnen met den Vrijstaat af te snijden. Maar zijn plan leed schipbreuk op de waakzaamheid der Boerenkommandanten en op de taaiheid der Boeren. Zij zagen het onweer groeien, gaven hun stellingen in den omtrek van Rensburg prijs en concentreerden hun kommando's in den vorm van een hoefijzer, dat in het noorden open was, om Colesberg. Zij hadden nu volop goed water, dat in den dorren omtrek van Rensburg zeer schaarsch was, en wachtten den vijand af.

Deze talmde niet.

Met zijn bekende voortvarendheid rukte generaal FRENCH Zaterdag 30 December voorwaarts, bezette Portersheuvel, een kopje ten zuiden en op 2000 meter afstand van het dichtstbijzijnde punt in de kromming van het hoefijzer, en bracht er eenige twaalfponders der rijdende artillerie in stelling. Tegelijkertijd werd het Engelsche kamp vooruitgebracht van Arundel naar Rensburg.

Het telegram van generaal SCHOEMAN aan president STEYN te Bloemfontein van Colesberg 30 Dec. 7 uur 55 min. nam., dat op deze bewegingen betrekking had, luidde als volgt:

‘De vijand komt nu in grooten getale, ook met wagens; ík schat hem zoover op 3000 sterk. Zij hebben reeds 6 kanonnen in positie gebracht en treinen zijn reeds bij Rensburg-siding aangekomen, zoodat ik elk oogenblik een aanval verwacht.’

Te middernacht, op de scheiding tusschen het oude en nieuwe jaar,

‘De Engelschen namen hals over kop de vlucht, wat heel verstandig van hen was.’

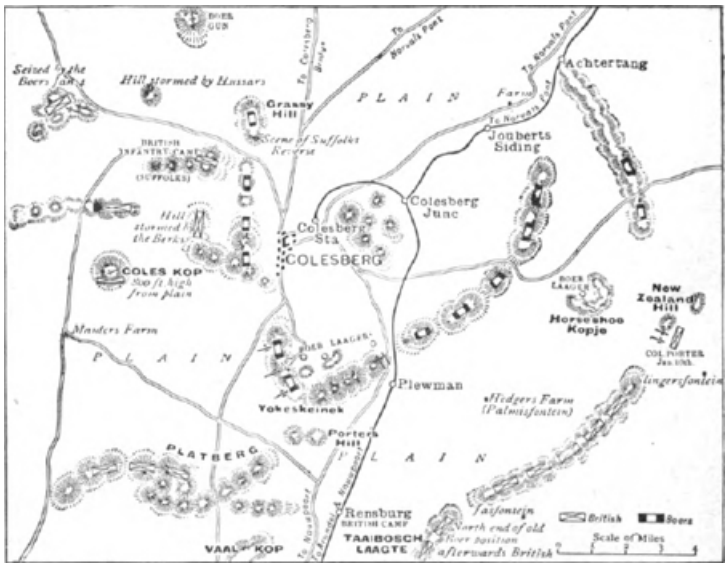

Grassy Hill = Grasheuvel; Boer Gun = Boerenkanon; Seized by the Boers = Genomen door de Boeren; Bridge = Brug; Plain = Vlakte; de rechthoekjes (▣) met twee zwarte vakjes en een wit vakje in het midden, geven de stellingen der Boeren aan; de andere (met een kruisje er door) die der Engelschen.

werd Maeders-Farm, een hoeve ten zuiden van den 800 voet hoogen Coleskop, bezet, terwijl eenige uren later, onder de persoonlijke leiding van generaal FRENCH, een sterk kopje ten noordoosten van Coleskop met groote onstuimigheid werd bestormd. De voorposten der Boeren werden bij den nachtelijken aanval volkomen verrast en verstoven als kaf voor den wind.

Het daglicht brak nu door, en de huzaren galoppeerden, terwijl de Engelsche artillerie een nadrukkelijk, hevig vuur opende op den westelijken arm van het hoefijzer, naar het noordelijkste punt er van, om een kopje, den zoogenaamden Grasheuvel, te bezetten, waardoor de terugtocht der Boeren ernstig zou zijn bedreigd. Maar de Boeren waren nu goed wakker, en de Nieuwjaarsmorgen werd ingeluid door den donder van het wederzijdsche geschut.

Intusschen trachtte kolonel PORTER van Portersheuvel een stelling te forceeren in de kromming van het hoefijzer; het gevecht strekte zich uit over een lengte van bijna zeven uren gaans, en de Boeren waren

tegenover den veel talrijker vijand verplicht, van het ééne bedreigde punt naar het andere te snellen, om hun hoefijzerstelling te handhaven.

Te vijf uur in den morgen was het vijandelijke vuur het hevigst; eenige Engelsche bommen kwamen tot op het marktplein van Colesberg terecht. Honderden bommen barstten boven de stellingen der Boeren, doch merkwaardig genoeg kregen zij geen dooden: slechts 9 gewonden, en zij streden met leeuwenmoed. De pogingen der huzaren, om het begeerde kopje te bezetten, leden jammerlijk schipbreuk, en de Nieuw-Zeelanders onder kolonel PORTER werden met bebloede koppen teruggeslagen.

Allengs verflauwde de aanval van den vijand, en te vier uur in den namiddag verstomde het vuur.

Het verlies der Engelschen moet ernstig zijn geweest; dat der Boeren was gering. Doch bij de Boeren bracht iedere gesneuvelde huisvader een gaping, die niet meer aangevuld kon worden, terwijl Engeland slechts het bloed van betaalde huurlingen waagde.

Generaal FRENCH had er nu de eerste drie dagen genoeg van. Hij versterkte zich in zijn stellingen, terwijl tegenover den Grasheuvel, dien de

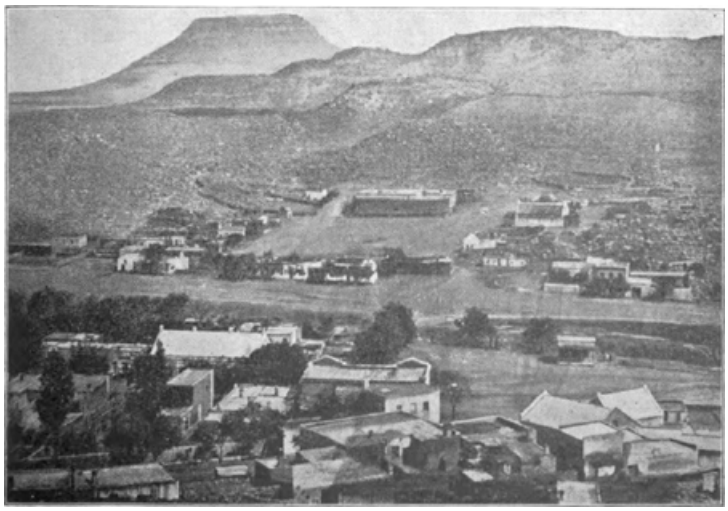

Een kijkje op Colesberg; de Coleskop in de verte.

huzaren hadden gefaald om te nemen, 400 man infanterie (Suffolks) zich verschansten. De generaal was nog altijd niet los van dat begeerlijk kopje, doch die begeerlijkheid is hem duur te staan gekomen.

Reeds in den nacht van den 1sten op den 2den Januari trot hem een eigenaardig ongeluk, doordien de rem van een grooten, 28 wagens tellenden proviandtrein, die te Rensburg op een hellende vlakte stond, losliet en de trein er van door ging[1]. Halverwege Colesberg (bij Plewmansplaats) bleef de trein in een kleine duikerbrug steken, waarvan de burgers de onderliggers hadden weggenomen. 3 wagens bereikten den overkant, een paar duikelden naar beneden in de instortende brug, en de rest bleef op de lijn staan. De brandwachten der Boeren hoorden wel het gedreun van den trein, doch begrepen de toedracht der zaak eerst den volgenden morgen, toen zij den grooten buit in veiligheid trachtten te brengen. De Engelschen echter misgunden hun den buit, en de burgers waren verplicht, er met den vijand, die met cavalerie en infanterie kwam aanzetten, vooraf om te vechten. Enfin, ten slotte poetste hij de plaat, en de Boeren konden nu ongestoord hun nuttigen arbeid voortzetten, terwijl de geledigde wagens later in brand werden gestoken.

Generaal FRENCH had het zich intusschen in het hoofd gezet, om Colesberg te nemen, en aan dit idee hield hij vast met den taaien wil van den Engelschman. Hij verzocht om nieuwe troepen, verklaarde in staat te zijn, met een kleine versterking den vijand te overwinnen, en verkreeg, daar hij (alleszins verdiend) bij het legerbestuur hoog stond aangeschreven, meer dan hij vraagde.

De Boeren meenden niet beter te kunnen doen dan generaal FRENCH voor te komen, en in den nacht van Donderdag 4 Januari deden zij een krachtige poging, om ten westen der Engelsche stellingen te komen. Zij werden niet opgemerkt door de Engelsche cavalerie, en maakten zich meester van een kopje in den rug der Suffolks.

Het waren Vrijstaters: burgers van Heilbron en Bethlehem, en bij zonsopgang rukten de huzaren met 2 kanonnen op in hun rug, terwijl de lanciers met de 4 overige kanonnen der batterij hen in het front zouden aantasten.

De Boeren kwamen onder een heet vuur, doch zij weerden zich als mannen, krachtig ondersteund door het vuur van een Kruppkanon en van een Maxim, terwijl de huzaren met bloedige verliezen werden teruggeslagen.

De lanciers brachten het er nog slechter af. Kolonel FISHER liet de lanciers afstijgen, om de met klipjes bedekte kopjes met een stormloop te nemen. De grijze majoor HARVEY voerde zijn eskadron aan. ‘Kom, eskadron,’ zeide hij, ‘ginds zitten een paar Boeren juist om den hoek.’

1) De Engelschen schreven dit ongeval toe aan boos opzet.

Hij kreeg een schot door den mond, en stamelde: ''t Geeft niemendal.' Daarop werd hij getroffen door twee kogels en was dood. De lanciers werden bijna geheel vernietigd - het was de straf voor Elandslaagte!

De Boerenkopjes werden nu onder een zwaar artillerievuur genomen, waarna de bereden infanterie bevel ontving, den terugtocht der Vrijstaters af te snijden. Doch dat beviel dezen niet, en zij trokken terug, waarbij echter - jammer genoeg! - 21 Vrijstaters, die zich niet gauw genoeg uit de voeten wisten te maken, in de handen van den vijand vielen. Een andere afdeeling Boeren was eenige uren op een afzonderlijk kopje ingesloten geweest, doch dreef den vijand ten slotte terug.

De verliezen der Boeren waren overigens zeer gering: 3 dooden en 10 gewonden. Dienzelfden dag werden binnen Colesberg 2 Engelsche burgers en 7 Kaffers wegens spionnage gevangengenomen.

Den volgenden dag, Vrijdag, werden de Boerenstellingen zwaar beschoten, terwijl generaal FRENCH een voorzichtige verkenning liet uitvoeren in de richting van Grasheuvel, dien de cavalerie op Nieuwjaar had gefaald te nemen. WATSON, kolonel der Suffolks-infanterie, maakte zich sterk, den heuvel door een nachtelijke overrompeling te kunnen nemen, en generaal FRENCH, die de oogen maar niet van dien heuvel kon af houden, en wel wist, hoe deze heuvel de wegen van Colesberg naar de Oranjerivier, en zelfs een groot gedeelte van Colesberg zelf, bestreek, gaf gaarne zijn toestemming tot de bestorming.

De voorbereidende maatregelen werden dan ook met alle behoedzaamheid genomen, en even na middernacht, Zaterdag 6 Januari, marcheerden 800 man Suffolks op vilten pantoffels, die den stap onhoorbaar maakten, uit, om den Grasheuvel te nemen.

Zij marcheerden in noordoostelijke richting, over een oneffen terrein; er was geen maan, en het was donker. Tegen twee uur in den morgen stonden zij aan den voet van den Grasheuvel, die twee mijlen ten noordwesten van Colesberg ligt, en begonnen als katten tegen de helling op te kruipen.

De kop was bezet door Heilbronners en een afdeeling Johannesburgsche politie onder de luitenants OOSTHUIZEN en MARÉ. Zij waren nog juist bijtijds gewaarschuwd, en lagen, met den vinger aan den trekker van het geweer, achter de klippen.

De Engelschen waren nu tot op 30 pas genaderd, en sprongen met de bajonet op het geweer, onder luid hoera-geroep vooruit. Maar zij werden door een overweldigend vuur ontvangen en moesten terug. Tot driemaal toe werd de aanval herhaald, doch den laatsten keer stortte kolonel WATSON, door drie kogels gewond, doodelijk getroffen neer. Toen ontstond er een paniek onder de Engelschen, en zij vluchtten, door de Boeren overvleugeld en door de Mauserkogels onbarmhartig achtervolgd, den heuvel af,

Het ophijschen van ammunitie der Engelschen tegen den Coleskop.

hun officieren, die standhielden, lafhartig in den steek latende. 4 Engelsche officieren vonden den dood; 7 officieren vielen in de handen der Boeren. 43 man waren (volgens de Engelsche opgaaf) gedood of gewond[1)], terwijl bovendien ruim 100 man (gewonden en ongewonden) door de Boeren werden gevangen genomen. Het verlies der Boeren bedroeg 5 dooden en 7 gewonden. Onder de zwaar gewonden was luitenant MARÉ, die bij het hooren der eerste schoten met 14 man moedig vooruit was gesneld.

Generaal FRENCH had, terwijl dit voorviel, het geheele leger onder de wapens laten komen, doch hij waagde geen aanval.

Den volgenden dag deed hij met 70 man cavalerie een verkenning van Taaiboschlaagte in de richting van Slingersfontein, doch kommandant DU TOIT en veldkornet PRINSLOO keerden hem met 100 Boeren op, doodden 4 Engelschen en namen 5 Engelschen, waaronder een kapitein, krijgsgevangen, waarop generaal FRENCH terugtrok.

Twee dagen later, den 9^{den} Januari, bezette kolonel PORTER met 600 man en 4 kanonnen Slingersfontein, terwijl majoor BUTCHER er den 11^{den} Januari in slaagde, om 2 vijftienponders op den 800 voet hoogen Coleskop te brengen. Het was een lastig ding, om proviand en ammunitie naar boven te sjorren, doch de ingenieurs wisten er raad op, en lieten het voor de bezetting van den kop benoodigde door groote, over katrollen loopende bakken naar boven hijschen.

Dienzelfden dag deed generaal FRENCH een krachtige poging, om met zijn cavalerie van Slingersfontein in de richting van Achtertang de spoorlijn te bereiken, deze op te breken en de verbindingslijn der Boeren met den Vrijstaat af te snijden. Doch de Boeren ontvingen een rapport, dat er ten oosten van hun kamp vijandelijke troepen werden gezien, en zadelden - 70 man sterk - onmiddellijk op. Zij dwongen generaal FRENCH in spijt van zijn hevig artillerievuur[2)] en zijn grootere getalsterkte tot den terugtocht, en schoten vele van zijn paarden dood.

Den 15^{den} Januari kwam het tot een schermutseling bij Slingersfontein, aan den uitersten rechtervleugel der Engelschen, waar de Boeren zich gedurende den nacht in een rij kopjes hadden genesteld. Zij richtten het vuur van hun kanon op een klipmuurtje, waarachter de Engelschen zich hadden verscholen, en dwongen dezen, om andere dekking te zoeken. Intusschen kropen eenige vastberaden kerels zonder een schot te lossen tot vlak aan den klipmuur, en plotseling oprijzende, gaven zij een salvo op de Engelschen. Zij legden er zes neer, waaronder een officier en een sergeant-majoor (van de Yorkshires). Het verlies der Engelschen bedroeg

1) 23 dood; 20 gewond. Hoe vertrouwbaar deze opgaaf was, blijkt weer uit het feit, dat de Boeren nog 30 doode soldaten op het gevechtsterrein vonden.
2) Een vijandelijke bom barstte op 5 pas afstands van A.D.W. WOLMARANS, lid van den Uitvoerenden Raad, en later lid van het naar Europa gezonden Driemanschap.

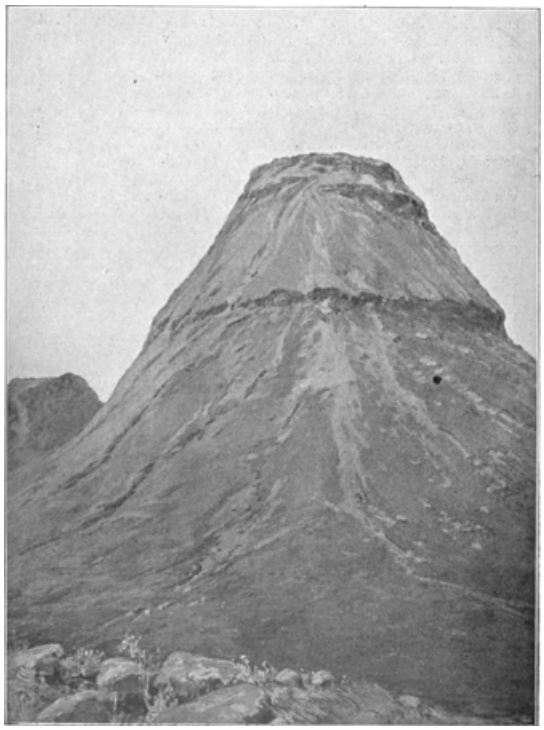

De Coleskop.

volgens hun eigen opgaaf 8 dooden en 5 gewonden, terwijl het verlies der Boeren zich bepaalde tot een paar gewonden.

Den volgenden dag vielen 25 Australiërs in een hinderlaag en werden, daar zij ernstigen tegenstand boden, bijna allen gedood of gewond. Slechts 3 man ontsnapten. De Boeren leden geen verliezen.

Intusschen hadden de Boeren in de Colesberger-stellingen het zeer zwaar. Zij telden, nadat zij versterkingen hadden ontvangen, toch nog maar hoogstens 5000 man met een zwakke artillerie, terwijl generaal FRENCH allengs over 30,000 man met een overmachtige artillerie kon beschikken. Ten einde niet omsingeld of overvleugeld te worden, waren de Boeren verplicht, een lijn van 24 mijlen[1)] bezet te houden, en toen de vijand de lijn nog 15 mijlen langer trok, waren de Boeren verplicht, om hunne stellingen eveneens met 15 mijlen te verlengen. De vijand speurde met zijn luchtballon voortdurend naar de zwakste stellingen der Boeren, die hij dan onverwacht met kracht aanviel, terwijl de burgers, die hier stonden, het dan moesten uithouden, totdat er hulp kwam.

Een correspondent van 'De Volksstem' schreef over den toestand in Colesberg in Januari als volgt:

'Het is een onderneming, die ik niemand kan aanraden, om met een slecht paard van Jacobsdal naar Colesberg te rijden, een afstand van minstens 20 uur te paard. Ik wil niet al de ellende schetsen, die ik ondervonden heb met mijn edel strijdros. Voldoende zij het te melden, dat ik te Colesberg ben aangekomen, zij het dan met een paard, waarvan de zijden bloedden door het veelvuldig gebruik mijner sporen, en dat ik een deel van het pad heb afgelegd in een ossenwagen, waaraan mijn volbloed was vastgebonden. Ik was te Colesberg, maar er onder dak te komen, was bijna een even groote onderneming als er heen te rijden. De houder van het Free State Hotel weigerde beslist mij op te nemen. De menschen in de stad waren op rantsoen gesteld; om mij te voeden, zou dus gelijkstaan met een ander van zijn wettig deel te berooven. De heer OTTO MENTZEL echter, de assistent-magistraat en de vraagbaak en hulp van ieder, was mijn voorspraak, en stelde bereidwillig voor, zijn rantsoen met mij te deelen. Nadat ik mijn hongerige maag tot zwijgen had gebracht, ging ik naar mijn slaapkamer, om mijn moeden leden rust te gunnen. Het vertrek was ruim, terwijl de vijand voor de ventilatie had gezorgd door twee Lee-Metford-kogels door den muur te jagen. Al heel spoedig was ik in rust, doch nòg was ik niet aan het einde van mijn lijden. Plotseling word ik wakker, en zie in mijn slaapdronkenheid twee mannen voor mijn bed staan, van wie er één een brandende kaars in de hand houdt. Ik spring op, en begin vreeselijk te razen over deze rustverstoring. De beide

1) Een mijl = 20 minuten gaans.

personen blijken de landdrost en een detectief te zijn, die mijn papieren willen zien. Mijn komst in het dorp had eenig opzien gebaard, en men hield mij, onschuldig doodvermoeid mensen, voor een spion.

Verder ging de nacht rustig voorbij, en den volgenden morgen ging ik naar het Vrijstaatsche lager. Ook die tocht was niet erg aangenaam. De Engelschen beschoten mij met een maxim en kleine geweren, en over den heelen afstand floten en sisten de kogels om mijn hoofd. Een dag te voren was nog een der manschappen van de Johannesburger politie op die plaats door zijn vinger geschoten. Ik kwam evenwel ongeschonden in het lager aan. Maar welk een aanblik! Onze menschen loopen met gescheurde kleederen, zonder schoenen of met een voetbekleeding, die wel luchtig, doch niet waterproef is. Kost is er zeer schaarsch, en het is geen gastvrijheid, maar barmhartigheid, als men een beetje kost aan een vreemde afstaat. Elke bete, op die wijze gegeven, is met recht uit eigen mond gespaard. En toch zijn de klagers uiterst gering in aantal. Dit wil niet zeggen, dat men het niet liever beter zou willen hebben, doch men hoopt, dat de tijd verbetering zal brengen.

In het dorp zelf is de toestand al niet veel beter. Men betaalt er een shilling voor een pond mielies, en 2 shillings voor een streepzakje met kaf. Vrachten, voor het dorp bestemd, worden gewoonlijk lang vóór zij ter plaatse aankomen door den een of anderen veldkornet gekommandeerd.

Op het veld groeit geen spiertje gras voor de paarden; elk dier is een loopend geraamte, dat klaar is, elke minuut om te vallen. De inwoners in het dorp zijn allen krijgsgevangenen, en mogen zich niet buiten het dorp begeven. In den tronk zijn een achttal notabelen van Colesberg in verzekerde bewaring. Zij hadden, nadat het dorp tot Vrijstaatsch gebied geproclameerd was, de tegenproclamatie van SIR ALFRED MILNER verspreid, en worden thans als gijzelaars vastgehouden voor de Boeren in de kolonie, die in handen der Engelschen zijn.

Trouwens, de menschen, die nu nog in Colesberg verblijven, zijn volbloed Jingo's, die zich niet ontzien, onder het oog onzer burgers den krijgsgevangen soldaten, die naar Pretoria worden opgezonden, bij hun vertrek een ware ovatie te brengen, waaraan zelfs dames deelnemen.

Veilig is het in Colesberg nu juist niet. De Engelsche kanonnen bestrijken de straten geheel, en de vijand schiet zelfs met klein geweer in het dorp. Op het Kerkplein is een Kaffermeid doodgeschoten door een Lee-Metford-kogel. Een Engelsch meisje van zeven jaar werd op een andere wijze ernstig in het been gewond.

Zulke grappen laten onze burgers zich echter niet welgevallen, en een kanon is dan ook op een plek geplaatst, om de Engelschen tot een beetje minder onverschillig schieten aan te manen - zooals onze Boeren zeggen.

De beide groote kerken en het station zijn ingericht tot hospitalen

onder de dokters DALY en MANGOLD van Johannesburg. Tot dusver hebben onze geneesheeren gelukkig slechts zeer weinig republikeinsche krijgers te verplegen gehad.

Onze Burgermacht wordt thans aangevoerd door niet minder dan drie generaals: generaal SCHOEMAN, generaal PIET DE WET (voor de Vrijstaters,[1)] en generaal DE LA RET.[2)] Onze gevechtslinie is trouwens zeer uitgebreid en eischt dus een groot aantal bevelvoerders.

Evenals in den Vrijstaat langs de Rietrivier plunderen en rooven de Engelschen in het Colesberg-district alle plaatsen af, en de paden naar onze lagers zijn vol trekboeren, die met het weinigje, dat zij nog hebben kunnen redden, bescherming gaan zoeken bij hun mede-Afrikaanders.'

Intusschen verdroegen de burgers de groote ongemakken met prijzenswaardig geduld, hielden het groote doel voor oogen, waarvoor zij streden, en vochten met groote dapperheid. Vooral de Kapenaren hebben zich daarbij onderscheiden.

KOOS DE LA REY en PIET DE WET, die thans het bevel voerden, meenden dan ook, dat het tijd was, om aanvallenderwijs te werk te gaan, en tastten den 9^{den} Februari Bastaardsnek (ten westen van Colesberg) aan, namen hem en brachten er een Long-Tom in stelling, waarmede zij den Coleskop bedreigden. De Boerenpatrouilles begonnen in alle richtingen uit te zwermen, en de slappe Boerenhoeden werden weer gezien tusschen Slingersfontein en Rensburg. Generaal CLEMENTS, die generaal FRENCH had vervangen, kon zich slechts met moeite staande houden, en toen de Boeren den 12^{den} Februari op beide vleugels een krachtige voorwaartsche beweging maakten, was de vijand genoodzaakt, om in grooten haast Coleskop te ontruimen, waarbij hij zeer gevoelige verliezen leed. Terzelfder tijd deden de Boeren een vastberaden aanval op de oostelijke stellingen der Engelschen bij Slingersfontein, en namen ze. De Engelschen geraakten daarbij in een vernielend kruisvuur en leden zwaar. Alleen het bataljon der Worcesters telde (volgens Engelsche opgaaf) 15 dooden en 29 gewonden.

Onder de bescherming der duisternis trok de vijand terug op Rensburg, maar de Boeren brachten hun artillerie in de genomen posities van Slingersfontein in stelling, en begonnen den volgenden dag het Engelsche kamp bij Rensburg onder vuur te nemen.

Opnieuw moesten de Engelschen terug, en zij vluchtten in zoo'n haast naar Arundel, dat eenige compagnieën infanterie (Wiltshires) geheel vergeten werden.

Deze afdeeling was van Nauwpoort gekomen, om de Engelschen te versterken, doch vond bij aankomst te Rensburg slechts een ontruimde

1) Broeder van CHRISTIAAN DE WET.
2) Er wordt bedoeld KOOS DE LA REY.

kampplaats. De soldaten besloten, den nacht door te brengen in de verlaten vlakte bij het station, en den volgenden morgen terug te keeren.

De Boeren wisten toen nog niet, dat de Engelsche hoofdmacht Rensburg had ontruimd, en maakten zich dien morgen. Woensdagmorgen 14 Februari, gereed, om den vijand aan te tasten. Het was nog donker, toen de ruiters op pad gingen, en zij trokken langs een grooten omweg met hun kanonnen over bergwegen, die nauwelijks op den dag passeerbaar zijn, zonder ongevallen op Rensburg af.

Tegen halfvijf werd de vijand ontdekt, die, het gevaar bemerkende, in de richting van Rietfontein trachtte te ontsnappen. Maar het was te laat. Onze Boeren hadden er nu eens een echt goeden zin in, en als een wervelwind joegen zij, gevolgd door het geschut, bij het eerste morgengloren over de klipperige hellingen naar de vlakte, den vijand achterna.

Toen de vijanden dit echter bemerkten, hielden zij stand, en trachtten de Boeren te stuiten. Doch het was een machtelooze poging, en nu werden zij door een onweerstaanbare paniek aangegrepen. Zij wierpen hun geweren en hun bagage weg, om de randjes in den omtrek der spoorbaan te bereiken, doch slechts weinigen gelukte het, en ademloos uitgeput stortte de ééne Engelsen man na den anderen met of zonder wonden neer, in den ongelijken wedloop met de over alle hindernissen heen jagende Boeren. Sommige kleine groepen Engelschen keerden zich om, staken hun handen omhoog en gaven zich over. Zij riepen daarbij: ‘Hoera!’ dat in deze omstandigheden al een heel vreemden indruk maakte.

Doch de Boeren lachten, zetten met geestdrift de andere vluchtelingen na, en namen 130 man gevangen. Van de overigen bleven 57 man aan dooden en gewonden op het gevechtsterrein achter. Het verlies der Boeren bedroeg 2 dooden en 4 gewonden, en de overwinnaars trokken op hun trappelende poney's de verlaten kampen der Engelschen in.

Rechts van de spoorbaan lagen de huizenhooge stapels paardenvoer en wagenladingen brandhout, voor welker aanvoer een bijzonder zijspoor was aangelegd. Voor de ontlading van paarden en geschut waren lange platformen gebouwd.

Witgekalkte klippen gaven nog de omtrekken aan der verschillende Engelsche kampen, terwijl een aantal in den steek gelaten slachtbeesten de Boeren aankeken met groote, verwonderde oogen. Overal lagen de ledige ammunitie kisten der Engelsche artillerie in het rond; zij lagen er bij honderden, en de Boeren verbaasden zich over de alle perken te buiten gaande dwaze ammunitie-verspilling, waaraan de Engelsche artillerie zich had schuldig gemaakt.

Hier en daar in de nabijheid der lagers waren houten kruisen opgericht; zij stonden bij de graven der aan ziekten overleden soldaten. Verderop verrezen de grafheuvels der in de verschillende gevechten ge-

sneuvelde Engelschen, terwijl halfweg tusschen Rensburg en Colesberg op de spoorlijn de verkoolde puinhoopen lagen der 28 spoorwagens, die indertijd boven een duikerbrug waren ontspoord.

Zoo schakelde zich, van Nauwpoort af tot Norvalspont toe, een schrikwekkende keten van verwoestingen.

Doch de Boeren waren vol moed, en er was reden voor.

Twee maanden lang waren de Engelschen bezig geweest, om Colesberg te veroveren, en in drie dagen tijds hadden de Boeren, onder de bewonderenswaardige leiding van KOOS DE LA REY en PIET DE WET, den vijand uit alle stellingen gedrongen, die hij in die twee maanden had bemachtigd. Generaal FRENCH was in gebreke gebleven, om zijn belofte, Colesberg te nemen, gestand te doen, en voor den tweeden keer scheen in dezen oorlog de kans te komen, om in de Kaapkolonie een grooten slag te slaan.

Helaas, die kans is niet meer gekomen. Reeds werden in den, rug der Boeren de donderkoppen zichtbaar van het onweer, dat het leger van den dapperen PIET CRONJÉ zou vernietigen!

De Expeditie naar Prieska, Kenhart en Upington.

TOCH zou de ramp van Paardeberg in haar gevolgen minder ernstig zijn geweest, ja er was kans geweest, dat de opstand zich toch nog zou hebben voortgeplant tot aan het strand van de Tafelbaai, indien het nieuwe plan, dat L.P. STEENKAMP had ontworpen, met kracht ware doorgezet. Dit plan bedoelde de proclameering en bezetting van de voornaamste plaatsen in het Westen der Kaapkolonie, en de opstand begon reeds voor Engeland een dreigend karakter aan te nemen, toen gebrekkige samenwerking en grove fouten, die al herhaalde malen in dezen oorlog de schoonste verwachtingen hadden vernietigd, ook dit plan in zijn uitvoering dwarsboomden en braken.

Ten noorden der Westelijke Kaapkolonie, in Griqualand West, opereerde generaal JACOB BREYTENBACH (van Gatsrand, Transvaal) met 200 burgers. Reeds den 17^{den} November was Griquastad door de burgers bezet; Douglas werd eveneens genomen. Op Nieuwjaarsdag echter werd een klein kamp zorgelooze Griqualanders bij Rooipan door den vijand overrompeld, en kolonel PILCHER maakte 40 krijgsgevangenen. Den volgenden

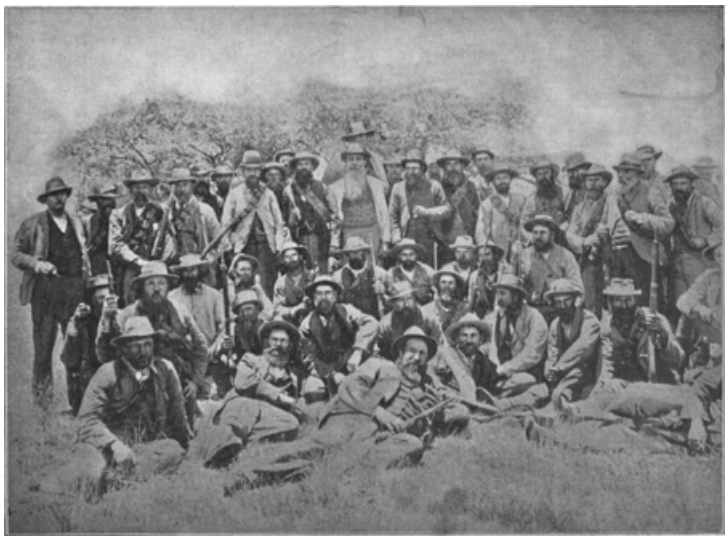

Aanvoerders der Boeren.

Bovenste rij: DICKSON; SWANEPOEL; STEENKAMP; FERREIRA; FICK; POTGIETER; WESSELS; DU TOIT; VAN DER MERWE;
Middenrij: Majoor ALBRECHT; DU PLESSIS; NEL; President STEYN; OLIVIER; PRINSLOO; DE VILLIERS;

Onderste rij: PRINSLOO; VAN ZYL; DU PLOOY; LUBBE; NAUDI.

dag bezette hij Douglas, maar ontruimde het bij de nadering van een Boerenkommando in den morgen van den 3den Januari, na er op ergerlijke wijze te hebben huisgehouden.

Nu was het STEENKAMP'S bedoeling, van uit Griqualand een inval te doen in de Westelijke Kaapkolonie, en hij vond zoowel bij President STEYN als bij President KRUGER voor zijn plannen krachtigen steun. Hem werden 200 burgers en *f* 24,000 voor de eerste expeditie toegezegd.

De manschappen zouden worden genomen van de Boerenkommando's bij Magersfontein, en den 28sten Januari ontving STEENKAMP[1] zijn aanstelling als Assistent-hoofdkommandant[2] voor de Westelijke Provincie der Kaapkolonie.

Reeds den volgenden dag trok STEENKAMP aan het hoofd van 32 burgers naar het zuiden, terwijl generaal PIET LIEBENBERG[3], die STEENKAMP in rang opvolgde, met 200 man, 2 kanonnen (een Kruppkanon en een Nordenfelt-Maxim) en 26 ossenwagens was vooruitgetrokken.

In de nabijheid van Douglas haalden STEENKAMP'S ruiters den generaal in, terwijl de burgers den 4den Februari te Douglas vernamen, dat 400 Engelschen met 4 kanonnen waren gezien te Rooiberg, tusschen Belmont en Douglas. Zij waren blijkbaar van plan, de Boeren te overrompelen, doch dezen trokken hun bedaard te gemoet, waarop de vijand het hazenpad koos.

Den volgenden morgen trokken de Boeren over de Vaalrivier, doch ten gevolge van de ontzettende hitte in de woestenij, waardoor zij waren heengetrokken, hadden de ijzeren wielbanden der wagens losgelaten. KOOS JOOSTE wist er echter wel raad op, en ANDRIES DE WET verstond de kunst van paarden beslaan uitstekend. Zoo werd er heel vlug een smederij geïmproviseerd, waar het er vroolijk genoeg naar toe ging, en terwijl KOOS JOOSTE den hamer zwaaide, dat de vonken stoven, zong hij - want hij was meteen oorlogsdichter:

‘Die Rooies eet meest bully bief,
Maar ons eet milliepap;
Dus voel hull' altoos slecht en stijf,
En ons voel lekker slap;
Ons kan dus gauw op perdjes spring,
Om die positie in te neem.’

Vier dagen later werd Griquastad bereikt en een krijgsraad door den hoofdkommandant belegd, waarvan het resultaat was, dat hoofdkommandant STEENKAMP met kommandant B.J. SCHUTTE (uit Kroonstad)

1) Zijn volle naam is LUCAS PETRUS STEENKAMP; hij werd geboren in 1865 in Victoria West (Westelijke Kaapkolonie).
2) Hoofdkommandant werd IGNAAS FERREIRA uit den Vrijstaat.
3) Uit Klerksdorp; lid van den Tweeden Transvaalschen Volksraad.

onverwijld met 25 uitgelezen manschappen zouden uittrekken, om bezit te nemen van de gewichtige pont te Zwemkuil aan de Oranjerivier, op ongeveer 66 mijlen van Griquastad.

In den nacht van den 12den Februari om 3 uur kwamen de wakkere ruiters te Zwemkuil aan; zij waren doodop en vielen slaapdronken neer langs den zanderigen oever. De hoofdkommandant liet hen anderhalf uur slapen, doch de eerste lichtstrepen van den dageraad werden nu zichtbaar boven de bergen, en het was tijd, om de drift te bezetten.

De pont echter was niet te bereiken; zij was door den vijand reeds maanden vroeger naar den anderen, den zuidelijken oever op het droge gesleept, terwijl de kabels onbruikbaar waren gemaakt.

Zoo werd er dan van eenige losse planken een zwak vlot gemaakt, waarop kommandant SCHUTTE met de wapens plaats nam, terwijl tien rappe Afrikaanders al zwemmend het vlot naar den anderen oever stuwden. Er ging een sterke stroom, de rivier was op deze plek 250 meter (yards) breed en SCHUTTE stond op het vlot tot aan de knieën in het water. De Afrikaanders deden een kranig stuk werk; het vlot ploegde als een roeiboot het water[1].

Op dezelfde manier werd de hoofdkommandant over de rivier gebracht, en zonder dat de Afrikaanders tijd hadden, om zich te kleeden, moesten zij de aan den zuidelijken oever staande huizen van verdachte Engelschen omsingelen, om dezen gevangen te nemen, en het verzenden van berichten naar Engelsche militaire kampen te verhinderen. Twee uur lang hebben die dappere kerels ongekleed in den omtrek naar de Engelschen gezocht, terwijl hun naakte voeten werden opengescheurd op de korte, scherpe doornen, die het land bedekten.

Doch het doel werd bereikt: geen rapport voor de Engelschen kwam er door.

Zoo stonden dan de hoeven der vlugge Boerenpaarden op het gebied van de westelijke provincie der Kaapkolonie. Het is het reusachtige gebied, dat ingesloten wordt ten westen door den Atlantischen Oceaan, ten noorden door de Oranjerivier, en ten zuiden en oosten door de spoorbaan, die over de Aar naar de Oranjerivierbrug loopt; en zoo de Kalahari en de Karoe niet de woestijnen van Zuid-Afrika werden genoemd, zou men een groot deel van dit gebied dien naam kunnen geven.

Het land is bedekt met verspreide Karoe-bosjes[2], d.w.z. kleine grasbundels, die, al verdorren zij, toch voedzaam zijn. Vooral voor de schapen leveren zij een uitstekend voedsel.

1) Bij het overzwemmen liepen ANDRIES DE WET en HENDRIK DE KOCK intusschen groot gevaar van te verdrinken, ja, zij zouden verdronken zijn, zoo KOOS JOOSTE hen niet had gered.
2) Ze worden Karoe-bosjes genoemd, omdat deze grasbundels ook op sommige plaatsen in de Karoe-woestijn worden aangetroffen.

Vreeselijk kunnen deze streken worden geteisterd door droogten, doch één flinke regenbui kan de woestijnen opnieuw doen bloeien, en de dorre vlakten herscheppen in malsche grasvelden.

't Behoeft geen betoog, dat de bevolking er schaarsch is. De boerenplaatsen zijn enorm groot; hoeven van 30,000 morgen met 200 paarden, 2000 beesten en 10,000 schapen zijn geen zeldzaamheid.

De verkeerswegen bestaan slechts uit eenige wagensporen, en goed water is er alleen te vinden in de onmiddellijke nabijheid van de boerenplaatsen: in putten, door de Boeren 'fonteinen' genoemd.

Het land is rijk aan minerale bronnen met prachtig lijkend water, doch dit is bitter, zout en ongenietbaar.

Er woont in dit gebied een flink slag menschen: *echte* Afrikaanders met een warm kloppend hart voor een vereenigd Zuid-Afrika, die naar het oogenblik verlangden, dat zij de banen zouden zien wapperen der republikeinsche vlaggen.

De Engelsche vlag was hun wel bekend. Pas den 3den Januari 's morgens te vier uur waren plotseling ongeveer 150 Engelschen (Australiërs en anderen) Prieska binnengereden, waarvan een afdeeling zich spoedde naar de Pontdrift[1]. Aan de overzijde dezer drift bevond zich een kleine wacht van Griqualanders, terwijl twee jongens, die aan de Griqualanders eten hadden gebracht, bezig waren om te baden, en hun vischhaken, die zij den vorigen avond in de rivier hadden gelegd, na te kijken. Zij waren natuurlijk ongewapend, en werden zeer onaangenaam verrast, toen zij het mikpunt moesten vormen voor de Engelsche scherpschutterskunst. Er werden minstens 200 schoten op hen gelost, doch zij wisten te ontkomen in de bosschen, terwijl de zes schildwachten der Griqualanders, die kalm lagen te slapen, door het geweervuur werden gewekt en nog bijtijds wisten te ontsnappen in het gebergte.

Doch JASMAN, een Hottentot van 80 jaar, kon niet zoo gauw uit de voeten komen, en het arme, voortstrompelende oudje bood een prachtig mikpunt. Hij kreeg drie schoten, maar het liep wondergoed af: het waren slechts vleeschwonden, en de oude JASMAN was heel gauw hersteld. Toen liep er nog een varken, dat door de Engelschen voor een Boer werd aangezien en onder een vernielend snelvuur werd genomen. Het varken werd inderdaad geraakt, doch ook met dezen viervoeter is het naar wensch afgeloopen. Hij herstelde even vlug als JASMAN.

Hoofdkommandant STEENKAMP gaf intusschen met het oog op de beteekenis der genomen drift order aan den Griqualandschen JOOSTE, die met een klein kommando in den omtrek van Griquastad stond, om met

1) Het veer aan de Oranjerivier vlak bij Prieska.

zijn manschappen over te komen en Zwemkuil te versterken. JOOSTE gaf er met bekwamen spoed gevolg aan, zoodat in den loop van den 13den en den 14den Februari 200 Griqualanders kwamen in afwachting van generaal LIEBENBERG, terwijl in den nacht van den 15den op den 16den Februari de hoofdkommandant met SCHUTTE, KOOS JOOSTE en 60 man naar Prieska trokken. Het was een zware, geforceerde marsch door den mullen, stuivenden zandweg: het doel was, Prieska te verrassen.

De burgers gedroegen zich op den rit in spijt van hun groote vermoeidheid bewonderenswaardig; sommigen konden zich nauwelijks meer in het zadel houden, en toch werd geen klacht geuit. Te vijf uur in den morgen van den 16den Februari zag men van een kopje Prieska liggen.

De hoofdkommandant zond nu SCHUTTE, KOOS JOOSTE, ANDRIES DE WET en nog twee man Prieska in. JOOSTE en een zekere NEL zouden de politie-agenten gevangennemen; de anderen zouden zich van de publieke kantoren verzekeren. JOOSTE en zijn medestander hadden de moeilijkste en gevaarlijkste taak; zij wisten niet eens het aantal hunner vijanden.

Als katten slopen zij door den tuin tot voor de deur van het politiebureau, en op hun kloppen deed een klein meisje hun open, dat hun op hun vragen de slaapkamer der politie-agenten wees.

De agenten stonden met wijdopgesperde oogen te kijken, toen zij twee geweerloopen, en daarna twee Boeren met gevulde bandelieren zagen binnenkomen, maar JOOSTE zeide bedaard: ‘Jelui staat veel te laat op, om een Boer naar behooren te ontvangen.’

Toen wreef zich de bevelvoerende sergeant de oogen uit en gaf zich over.

‘Daar zijn de Boeren!’ riepen de ingezetenen met groote verbazing, toen zij de Boeren zagen. Zij wisten niet eens, dat Zwemkuil bezet was - zoo goed waren de maatregelen genomen. Intusschen was bezit genomen van de sleutels der publieke kantoren, en 's morgens te negen uur reed STEENKAMP aan de spits der hoofdmacht Prieska binnen. De stoet vereenigde zich voor de publieke kantoren en zong het Transvaalsche volkslied. Daarna hield de hoofdkommandant een duidelijke toespraak tot het publiek; zijn secretaris VALTER las de proclamatie voor, waarbij het district Prieska werd geproclameerd tot republikeinsch grondgebied, en de Transvaalsche en Vrijstaatsche vlaggen werden geheschen.

Zoover liep nu alles vlot genoeg van stapel, doch voor het burgerlijk gezag van Prieska kwam het hinkende paard achteraan. Immers, er was een resolutie aangenomen door het publiek, waarbij men zich loyaal had genoemd, en deze resolutie was opgezonden naar den heer MILNER, in Kaapstad. De klerk van den Engelschen civielen commissaris wendde zich dan ook tot den vrederechter, FRANS DE VILLIERS SMEER, en zeide: ‘'t Wordt nu tijd voor u, om te spreken.’

Zoo dacht er de vrederechter dan ook over, en vraagde aan den hoofdkommandant het woord. Deze zeide: 'Om twee uur; nu niet.' Doch de vrederechter herkende STEENKAMP van vroeger, en kreeg ten slotte het woord. Door de rede van den vrederechter konden echter de proclamatie en de occupatie niet worden vernietigd; op dit oogenblik was Prieska republikeinsch grondgebied, terwijl iedere persoon, die zich aan de vlag niet wilde onderwerpen, acht dagen tijd ontving, om met een behoorlijken verlofbrief over de geproclameerde grenslinie te trekken.

Nu eerst begon het zware werk van den hoofdkommandant. De burgers moesten worden opgekommandeerd; kommandanten, veldcornetten en andere officieren gekozen en aangesteld. De burgers, die nooit hadden gevochten, moesten de eerste beginselen der krijgskunde nog leeren; vele veldcornetten hadden geen begrip van hun bijzondere taak in den oorlog; de vrouwen, wier mannen op kommando gingen, vraagden om brood en voedsel voor hun bloeden van kinderen - voor alles moest de hoofdkommandant zorg dragen. Alles komt immers op hem aan. Hij zal twintig opgekommandeerde burgers op brandwacht zetten; één voor één zal hij hun aan het verstand moeten brengen, wat de bedoeling is van brandwachten; hij zal er een paar onder die burgers treffen, die met den besten wil hem niet kunnen begrijpen, en hij zal twee uren lang zich stomp moeten praten op hun stompe hersens, terwijl hij tegelijkertijd de binnenkomende rapporten moet beantwoorden.

STEENKAMP had het intusschen zoo ver klaar, dat Maandag 19 Februari een groote volksvergadering kon doorgaan. Van heinde en ver waren de inwoners opgeroepen, en daar de zaal te klein was, werd er een openlucht-vergadering gehouden op het plein voor het kerkgebouw der Nederduitsche Gereformeerde Gemeente, dat op het hoogste punt van het dorp staat.

De vrederechter, F. DE VILLIERS SMEER, werd tot voorzitter gekozen der vergadering, en maakte het doel der bijeenkomst bekend, namelijk om het gevoelen van het publiek te vernemen omtrent onderwerping aan de Republikeinsche vlag, die sedert verleden Vrijdag van de publieke kantoren wapperde. Er werden tal van bezwaren ingebracht tegen de onderwerping, doch daar het duidelijk bleek, dat de Republikeinsche krijgswetten m o e s t e n en z o u d e n worden uitgevoerd in het geproclameerde gebied, besloot de vergadering met een tegenstemming van slechts 17 personen tot de onderwerping. Vervolgens werd medegedeeld, dat generaal LIEBENBERG met 200 Transvaalsche burgers en 2 kanonnen te Zwemkuil[1)] zou komen, welkekrijgsmacht de kern zou vormen van de op te kommandeeren burgermacht in deze streken.

1) Zwemkuil ligt 30 mijlen ten oosten van Prieska.

Op dienzelfden gedenkwaardigen dag, des avonds te acht uur, had er een tweede vergadering plaats, waarop een krijgscommissie, bestaande uit 5 leden, werd gekozen. Voorzitter dezer Commissie werd F. DE VILLIERS SMEER, die tevens als landdrost werd gekozen, en secretaris G.W.C. VAN DER MERWÉ. De andere leden der Commissie waren W. MARITZ, J. MARITZ, W. MARAIS en D. DE HART.

STEENKAMP ondervond intusschen bij zijn taak, om op de snelste wijze een burgermacht te mobiliseeren, van de ingezetenen hartelijke medewerking; veldcornetten en gewone burgers doorkruisten den grooten en schaars bevolkten omtrek, en de wakkere PIET VAN DER WESTHUIZEN reed reeds den 23sten Februari aan het hoofd van 60 burgers Prieska binnen, om in den avond van den volgenden dag op te rukken naar Omdraaivlei.

Omdraaivlei, gelegen ten zuidoosten van Prieska, was reeds den 17den Februari door SCHUTTE met 25 man bezet, het postkantoor in beslag genomen, en eenige fourage, voor de Engelschen bestemd, buitgemaakt. PIET VAN DER WESTHUIZEN versterkte thans SCHUTTE'S kleine macht.

Intusschen kwamen

ANDRIES DE WET en KOOS JOOSTE;
de laatste (met uitgestrekten arm) was toen nog rapportganger.

er te Prieska voortdurend nieuwe burgers aan, - de eerste opkommandeering leverde in 't geheel 323 manschappen - die door STEENKAMP in verschillende richtingen werden uitgezonden tot bescherming der vele wegen, die op Prieska uitloopen.

Doch de beweging, die tot nog toe zoo gelukkig was geslaagd, mocht zich natuurlijk niet tot Prieska beperken, en de hoofdkommandant zond KOOS JOOSTE als kommandant en ANDRIES DE WET als assistent-kommandant met 114 man naar Kenhart, een afstand van meer dan honderd mijlen, om het dorp en het district te proclameeren.

De kleine expeditie

nam een ammunitiewagen, gevuld met geweren en patronen voor de op te kommandeeren burgers, en bespannen door muildieren, mede, doch liet den wagen wegens vermoeidheid der muildieren op vijf uur afstands van Kenhart staan. Het kleine kommando trok in den avond intusschen voort door het dorre, woeste veld, totdat des nachts te halfvier een bult werd bereikt. Hier werd halt gehouden; men was nu niet meer zoo ver van Kenhart verwijderd. KOOS JOOSTE ging voor in het gebed, en bad om Gods genadige hulp bij de hachelijke onderneming.

Kommandant KOOS JOOSTE zit op den stoel; vóór hem staat de jonge HENDRIK DE KOCK; de twee anderen zijn kaffers.

Zij wàs hachelijk; veel hachelijker dan de Boeren meenden. Achter de klippen, in hun nabijheid, lagen de Bastaards, die de Engelschman GARSTEN, de burgemeester van Kenhart[1)], had afgezonden, om de Boeren te vermoorden. Zij zagen hoe de Boeren hun wachtvuren aanlegden en hun pijpen stopten; zij konden hun gesprekken hooren.

1) Bastaardverkenners hadden GARSTEN reeds gerapporteerd, dat de Boeren, sterk 16 man, met één kanon in aantocht waren. Zij hadden den ammunitiewagen voor een kanon aangezien; deze vergissing heeft den Boeren later veel goed gedaan.

De meeste Bastaards echter, een 40-tal, lagen aan beide zijden van den hollen weg, aan den voet van den bult, in hinderlaag.

Een der burgers stelde voor, zich in dien hollen weg te legeren; de grond was er minder hard. Zoo gebeurde het dan ook. De ruiters sloegen den paardeteugel om den arm en klommen den bult af, de paarden naast hen. Zij bereikten zonder den minsten argwaan den hollen weg, toen plotseling, op geen vijf pas afstands, een vreeselijk snelvuur op hen werd afgegeven.

Het was een ontzettend oogenblik. Kommandant JOOSTE wilde op zijn schimmel springen, doch het verschrikte paard stond al heel gauw op zijn achterpooten, steil in de lucht. Van zijn makkers zag hij in de verschrikkelijke verwarring niemand meer; trouwens, het was een donkere nacht, en de vuurstralen der vijandelijke geweren teekenden scherp en dreigend af tegen den witten kalkgrond. Zoo dacht hij dan zijn leven duur te verkoopen, en gaf drie keeren vuur. Tot zijn verwondering was hij echter nog nergens geraakt, en thans had hij gelegenheid, om in het zadel te springen en te vluchten. Doch de Bastaards bleven doorschieten, en KOOS JOOSTE hoorde een ruiter achter zich aan galoppeeren. Hij hield dien ruiter voor een Bastaard, en zich half omkeerende, gaf hij vuur. De kogel ging door het zadel van den ruiter heen, doch zonder dezen te raken, en dat was heel gelukkig, want die ruiter was eveneens een vluchtende Boer[1].

De andere Boeren waren gedeeltelijk in de bosschen gevlucht, doch ten slotte vond men elkander. Twee man waren vermist, doch het bleek later, dat dezen naar hun woningen waren gevlucht, blijkbaar ongezind, om zulke avonturen nog meer bij te wonen. 't Klinkt schier ongelooflijk, en toch is het waar, dat slechts één paard ernstig werd gekwetst, terwijl van de Boeren de zwaarst gewonde slechts een schram had opgeloopen aan zijn grooten rechterteen. De kogel had de laars op de punt doorboord, en even den teen geraakt.

Het zag er intusschen voor kommandant JOOSTE niet zoo heel mooi uit. Hij was nu met slechts 13 manschappen, waarvan de helft bij den nachtelijken overval paarden en hoeden had verloren, op een terrein, waar hem de ernstigste verrassingen konden treffen.

Maar hij was moedig bij het vermetele af en dacht niet aan terugtrekken. De hoofdkommandant had hem de orders gegeven, om Kenhart te nemen, en hij *zou* het nemen.

De zon kwam nu op aan de oosterkimmen; achter hooge zandduinen, voor het oog der Boeren verborgen, lag Kenhart; en op de duinen werd een vijandelijke krijgsmacht van Bastaards zichtbaar.

KOOS JOOSTE begreep, dat hij slechts door een hoogen toon aan te

1) Het was een neef van KOOS JOOSTE, eveneens een JOOSTE.

slaan en door krijgslisten zijn doel zou kunnen bereiken. Om den vijand den indruk te geven, dat hij over een machtig kommando had te beschikken, breidde hij zijn manschappen uit over een afstand van 20 minuten gaans, ofschoon de helft, met zakdoeken in plaats van hoeden bedekt, er eerder uitzag als roovers dan als krijgslieden.

Toen schreef hij een ultimatum, waarin de onvoorwaardelijke overgave van Kenhart binnen een tijdsverloop van twee uren werd geëischt. In het onverhoopte geval van weigering werd den vrouwen en kinderen verzocht, bomvrije dekking te zoeken, daar klokslag negen uur het bombardement zou beginnen.

HENDRIK DE KOCK[1] nam vrijwillig de taak op zich, om over de door den vijand bezette duinen heen het ultimatum aan het hoofd van Kenhart over te brengen. Slechts stelde hij als voorwaarde, dat hem, mocht hij vallen, en zoo het eenigszins doenlijk was, een Christelijke begrafenis zou worden gegeven. Het werd hem door al zijn makkers plechtig beloofd, maar de Heere waakte er voor, dat dit jonge heldenleven hier nog niet zijn einde vond. Vier kogels floten hem voorbij; toen was hij in veiligheid en reed Kenhart in.

Hij reikte het ultimatum over aan burgemeester GARSTEN en zijn schrandere Afrikaansche oogen staarden vol spanning in het schele, gramstorige gelaat van den Engelschman.

De burgemeester zwichtte voor den aandrang van het publiek, dat onderhandelingen wenschte aan te knoopen, en hij reed met KOCKIE terug naar de Boeren. KOCKIE liet hem echter op zekeren afstand van het kommando staan, opdat hij de ware sterkte der Boeren niet zou ontdekken, en kommandant JOOSTE reed hun te gemoet. De burgemeester verklaarde, voor de overmacht te bukken, en de kommandant zeide tot KOCKIE: ‘Laat dadelijk 12 man van mijn kommando als patrouille Kenhart binnenrukken, doch het overige kommando moet achterblijven als reserve.’

Kommandant JOOSTE en burgemeester GARSTEN reden nu te zamen naar Kenhart. De kommandant hield den burgemeester dicht naast zich. ‘Als de Bastaards één schot lossen,’ zeide hij, ‘dan zijt gij, burgemeester GARSTEN, een lijk - begrepen?’

De burgemeester begreep het, maar hij keek scheler dan ooit[2].

Zoo trok men Kenhart binnen. De proclamatie werd voorgelezen, het volkslied gezongen, de vlag geheschen. JOOSTE hield daarna nog een korte rede, waarin hij liet uitkomen, dat hij hier zelf door den burgemeester was ingeleid, en dat de zaak daarom gezond was.

1) Hij werd door zijn makkers gewoonlijk KOCKIE genoemd. Deze dappere Afrikaander werd geboren te Caledon (Kaapkolonie) in 1872.

2) De burgemeester vraagde later aan JOOSTE, waar de kanonnen toch waren. ‘Die staan op 200 mijlen afstands,’ antwoordde JOOSTE lachend.

Doch gezond was de zaak volstrekt niet; dat wist kommandant JOOSTE ook wel, en het werd hem nog duidelijker bij een vertrouwelijke mededeeling, dat hij den volgenden nacht door een groote overmacht van Bastaards zou worden aangevallen.

Hij kon daar tegenover stellen een macht van volle zeven man[1]. Zijn eerste werk was, burgemeester GARSTEN met zijn klerken en ambtenaren, te zamen elf man, op te sluiten in een tuinkamer, die uitkwam op een kleinen ommuurden tuin, terwijl hij zich met zijn zeven man in dezen tuin verschanste. Zoo ging men den nacht in. De Mausergeweren waren dreigend op de tuinkamer gericht; JOOSTE gaf aan den burgemeester de plechtige verzekering, dat bij heteerste schot der Bastaards al de elf Engelschen onmiddellijk zouden worden doodgeschoten[2], en deze bedreiging heeft misschien het leven der Boeren gered. GARSTEN liet den Bastaards den dringenden last overbrengen, de Boeren niet aan te vallen, en de nacht ging rustig voorbij.

Kenhart werd geproclameerd den 28sten Februari, en de burgers werden opgekommandeerd. Zij waren volkomen bereid om op te komen, doch onder voorwaarde, dat Upington zou meedoen. Upington namelijk was een rijke voorraadschuur, en deed Upington mee, dan had men geen vrees meer voor de Bastaards, die ginds zoo talrijk waren.

Zoo trok kommandant JOOSTE dan den 8sten Maart met 60 man, meest opgekommandeerde burgers, naar Upington, een afstand van 72 mijlen, en stelde zich in verbinding met den dapperen veldcornet SLABBERT uit Griqualand, die met 30 Griqualanders voorttrok langs den noordelijken oever der Oranjerivier. Zes mijlen boven het dorp Upington liet JOOSTE, met achterlating der paarden, zijn 60 manschappen midden in den nacht over de rivier zetten en vereenigde zich met het kleine kommando van SLABBERT, waarna in den morgen van den 10den Maart KOCKIE met een ultimatum werd vooruitgezonden.

De burgemeester van Upington was echter zoo mak als een schaap, en gaf de sleutels over, terwijl de vrouwen en meisjes gereed stonden, om de naderende Boeren met bloemen en watermeloenen te ontvangen. Er heerschte een buitengewone geestdrift, en de tocht der Boeren door het dorp was een ware triomftocht.

Kommandant JOOSTE ging intusschen met beleid en voorzichtigheid te werk tegenover de Bastaards. De armen onder hen werden ontwapend, doch de grondbezitters mochten hun geweren behouden. Zoo kreeg hij de

1) Assistent-kommandant ANDRIES DE WET was met een burger uitgetrokken, om den ammunitiewagen te halen; veldcornet JAN BORRIUS was met eenige anderen uitgerukt op verkenning tegen de Bastaards.

2) Kommandant JOOSTE gaf mij persoonlijk de verzekering, dat hij het ook ronder twijfel zou hebben gedaan.

invloedrijken onder hen op zijn hand, terwijl dezen het mindere volk weer in toom hielden.

Intusschen was generaal LIEBENBERG met zijn kommando den 27sten Februari te Zwemkuil aangekomen, terwijl STEENKAMP hem gelastte, met de helft van zijn manschappen en 2 kanonnen onmiddellijk op te rukken naar Omdraaivlei. LIEBENBERG had er veel bezwaar in; hij meende, dat zijn paarden te uitgeput waren, doch ten slotte gaf hij toe en bereikte met zijn menschen den 4den Maart Omdraaivlei, terwijl er een rapport binnenkwam, dat een aanzienlijke vijandelijke macht in den omtrek was gezien.

In den avond van den 4den Maart kwam STEENKAMP te Omdraaivlei, waar onmiddellijk krijgsraad werd gehouden ter behandeling van een rapport van kommandant JOOSTE, waarin werd verzocht om de directe overkomst van den hoofdkommandant, ter regeling der zaken. Er werd door den krijgsraad volgens dat verzoek besloten, dat hoofdkommandant STEENKAMP onmiddellijk naar Kenhart zou gaan, terwijl generaal LIEBENBERG met zijn kommando de kolonisten zou blijven steunen.

LIEBENBERG trok intusschen met zijn manschappen naar Houwater, een bebouwde waterrijke plaats, waar hij voer kon vinden, terwijl hij in den morgen van den 6den Maart van zijn verkenners bericht ontving, dat 400 Engelschen met 6 kanonnen aan het komen waren uit de richting van Britstown. De vijandelijke macht was reeds tot op een afstand van 6 mijlen genaderd, en de burgers meenden, dat het vechten zou worden.

Het was zoo. Nauwelijks hadden de verkenners hun rapport gedaan, of nieuwe rapportgangers brachten de tijding, dat de vijand reeds op hen had gevuurd.

LIEBENBERG liet onmiddellijk opzadelen, om gunstige stellingen te zoeken. Doch dat was niet zoo gemakkelijk. De vijand had zich vastgezet in den rand, leidende van Karreeboschpoort naar Houwater, terwijl de Boeren verplicht waren over een open, kale vlakte, die 4 mijlen breed en zoo vlak als een vloer was, onder een hagelbui van granaatkartetsen en lyddietbommen heen te jagen. Er viel een zware regen, en de Boeren konden weinig uitrichten, totdat het tegen drie uur in den namiddag aan hun artillerie gelukte een prachtige stelling in te nemen, van waar de Engelsche batterij onmiddellijk onder vuur werd genomen.

Het gevecht kreeg nu een beslissende wending, en de Engelschen sloegen op de vlucht, door de Prieska-burgers op de nadrukkelijkste wijze achtervolgd. Eerst de duisternis maakte aan de vervolging een einde, en kolonel ADJE, de Engelsche bevelhebber, had er voorloopig genoeg van. Hij trok terug naar Britstown, en ook daar zich niet meer veilig wanende, naar de Aar.

De Engelschen hadden ontzettende verliezen geleden: 97 dooden[1)] behalve de gewonden en 7 gevangenen; het verlies der Boeren bedroeg 2 dooden (waaronder een artillerist) en 3 gewonden.

Slechts 90 burgers hadden aan het gevecht deelgenomen; de jonge veldcornet JAN VAN DER WESTHUIZEN had zich met roem onderscheiden. De gevangenen verkeerden in grooten angst, en één hunner viel tot de grootste verbazing der Boeren voor generaal LIEBENBERG op de knieën, hem om lijfsbehoud smeekend. De generaal reikte hem lachend de veldflesch, en de dankbaarheid van den armen jongen kende geen grenzen. Hij schaarde de ossen bij elkander, paste op de paarden, spande de wagens in - LIEBENBERG had nooit een trouwer knecht gehad.

De burgers van Prieska hadden met groote dapperheid gestreden, en hun houding in het gevecht gaf aanleiding tot de schoonste verwachtingen.

Doch nog dienzelfden avond kwam de tijding van de zware ramp bij Paardeberg, en zij viel op die verwachtingen als de nachtvorst op de lentebloesems.

Hoofdkommandant STEENKAMP had de noodlottige tijding ontvangen te Prieska, en ze onverwijld doorgezonden naar generaal LIEBENBERG.

De tijding ging vergezeld van een order van generaal DU TOIT van Veertienstroomen, dat LIEBENBERG met zijn Transvalers en zijn 2 kanonnen, om niet afgesneden te worden, onmiddellijk op Veertienstroomen terug zou trekken. De reden van deze order was een rapport van generaal BREITENBACH, waarin deze verklaarde, dat Griqualand-West van alle zijden door vijandelijke machten werd overstroomd. Doch generaal BREITENBACH was afgegaan op inlichtingen, die later bleken onbetrouwbaar te zijn, en de noodlottige order zou niet gegeven zijn, zoo er juiste rapporten waren verstrekt[2)].

STEENKAMP kon zich echter met die order niet vereenigen. Hij beriep zich op het krijgsraadsbesluit van den 4^{den} Maart, beval LIEBENBERG om te Houwater te blijven, en vermaande hem, te staanen te vallen met de Kolonisten.

Generaal LIEBENBERG beloofde het.

Nadat dit in orde was gebracht, spoedde STEENKAMP zich naar Kenhart, waar hij in den avond van den 9^{den} Maart aankwam. Intusschen had het bericht van de harde nederlaaag, die CRONJÉ had geleden, Calvinia reeds bereikt, en een gezantschap uit dit dorp verzocht den hoofdkom-

1) Volgens mededeeling van FLIP ROUX uit Careekloof.

2) Indien de kommando's bij Colesberg, die juist hun opmarsch naar het westen zouden beginnen, niet waren teruggeroepen, en de opstand in de Westelijke Kaapkolonie door de terug-roeping van generaal LIEBENBERG niet was gestuit, zou het er voor Engeland slecht hebben uitgezien. De kommando's uit het oosten en het westen zouden elkander de hand hebben gereikt bij de Aar en lord ROBERTS finaal van zijn hulpbronnen hebben afgesneden.

mandant hun dorp niet te proclameeren, hetgeen hij onder de gegeven omstandigheden goedkeurde. De zaak van burgemeester GARSTEN werd naar behooren geregeld; zijn medeplichtigheid aan den nachtelijken aanval der Bastaards bewezen, terwijl hij geboeid werd opgezonden naar Pretoria.

Overigens was er veel opgewektheid te Kenhart. 193 Kenhart-burgers trokken naar Omdraaivlei, om zich te vereenigen met LIEBENBERG; en 120 anderen legerden zich aan de Latrivier (tusschen Kenhart en Vanwijksvlei), om de Engelsche troepen, die uit Carnavon naderden, tegen te houden.

Reeds den 14^{den} Maart reed de hoofdkommandant naar Upington, dat door kommandant JOOSTE was geproclameerd, en kwam er den volgenden dag, des avonds te acht uur, ziek en moede aan, waar hem den 17^{den} Maart de noodlottige tijding bereikte, dat generaal LIEBENBERG, na een *derde* bevel van generaal DU TOIT om onmiddellijk terug te trekken op Veertienstroomen, bij Prieska over de Oranjerivier was gegaan, en daar voorloopig zijn lager had opgeslagen.

STEENKAMP berichtte onmiddellijk terug, dat Kenhart-burgers onderweg waren naar Prieska, terwijl hij den volgenden Maandag met Upingtonburgers zou volgen. Hij beriep zich uitdrukkelijk op het krijgsraadsbesluit van den 4^{den} Maart, en gaf aan generaal LIEBENBERG order, terug te keeren naar den zuidelijken oever der rivier.

Dienzelfden dag kwamen reeds 150 Kenhart-burgers te Prieska aan, terwijl veldcornet TOBIAS DE KLERK uit Kenhart zich naar den overkant der rivier spoedde, naar generaal LIEBENBERG. Er had een betreurenswaardige vergissing plaats. Op de vraag van den generaal, of de hoofdkommandant spoedig kwam, antwoordde de veldcornet ontkennend, en LIEBENBERG durfde thans niet langer talmen. De wagens werden ingespannen, de paarden gezadeld, en de generaal riep: 'Trek!'

ANDRIES DE WET was als assistent-kommandant te Kenhart en trachtte op telegraphische order van den hoofdkommandant generaal LIEBENBERG te bewegen nog te blijven, doch toen hij Prieska bereikte, was de generaal reeds lang vertrokken, ja, hij moest zichzelf haasten, om den snel aanrukkenden Engelschen niet in handen te vallen. Hij zwom met zijn paard door de Oranje-rivier en ontkwam.

Intusschen verkeerden hoofdkommandant STEENKAMP, kommandant JOOSTE en de anderen te Upington nog altijd in de meening, dat LIEBENBERG zou blijven, totdat hen in den nacht van den 20sten Maart de noodlottige tijding bereikte, dat 800 Engelschen onder lord KITCHENER te Prieska waren aangekomen en de Kenhart-burgers in schromelijke wanorde waren teruggetrokken naar hun district.

Het was een recht treurige nacht; 's morgens te vijf uur werd een krijgsraad belegd, en op voorstel van den hoofdkommandant werd tot de ontbinding der burgermacht van Upington besloten. Het geschiedde tot

bestwil der burgers, en het was in de gegeven omstandigheden een daad der barmhartigheid.

De landdrost van Prieska, F. DE VILLIERS SMEER, was bij de nadering van den vijand niet gebleven. Hij vluchtte met zijn vrouw en zijn zoon, alles prijsgevend voor de zaak van vrijheid en recht, generaal LIEBENBERG achterna. Zijn zoon heeft zich later in den slag bij Veertienstroomen met eere onderscheiden, waar de dappere jongeling met twee andere Vrijwilligers onder het vijandelijk vuur een achtergelaten Boerenkanon in veiligheid bracht.

Voor hoofdkommandant STEENKAMP, kommandant JOOSTE en de andere Boeren was het nu, wilden zij niet in de handen van lord KITCHENER vallen, eveneens tijd geworden om te vluchten. Zij trokken door Griqualand en bereikten na vele wederwaardigheden ten slotte Pretoria.

De opgekommandeerde burgers wierpen intusschen bij LIEBENBERG'S vertrek hun geweren weg en verstrooiden zich. Het vuur, dat zoo krachtig had opgevlamd, doofde plotseling uit, en de geheele beweging liep dood als een rivier, die doodloopt in het woestijnzand.

De tweede Poging tot Ontzet van Ladysmith. De Slag bij Spionkop.

NA de mislukte bestorming van den Platrand door de Boeren kwam er een tijdelijke stilstand; slechts kleine, onbeteekenende schermutselingen hadden er plaats, doch terwijl de krijgsmacht der Boeren op dezelfde sterkte bleef, ontving het leger van generaal BULLER een krachtige ondersteuning door de aankomst van generaal Sir CHARLES WARREN met de vijfde divisie, bestaande uit de tiende brigade onder generaal-majoor J.T. COKE en de elfde brigade onder generaal-majoor E.R.P. WOODGATE, te zamen sterk 7000 man met 30 kanonnen.

De geleden verliezen werden daardoor meer dan aangevuld, terwijl de twaalf reuzen-automobielen, die voor het transport moesten dienst

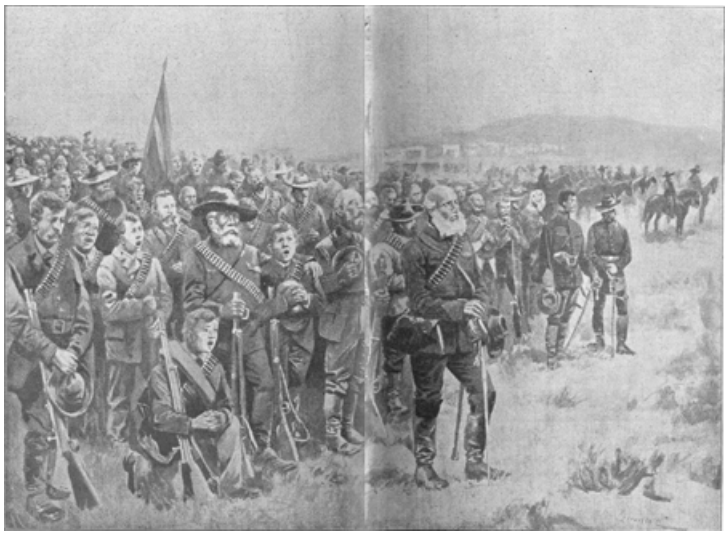

‘Een groep Boeren hief de Hollandsche psalmen aan’,...

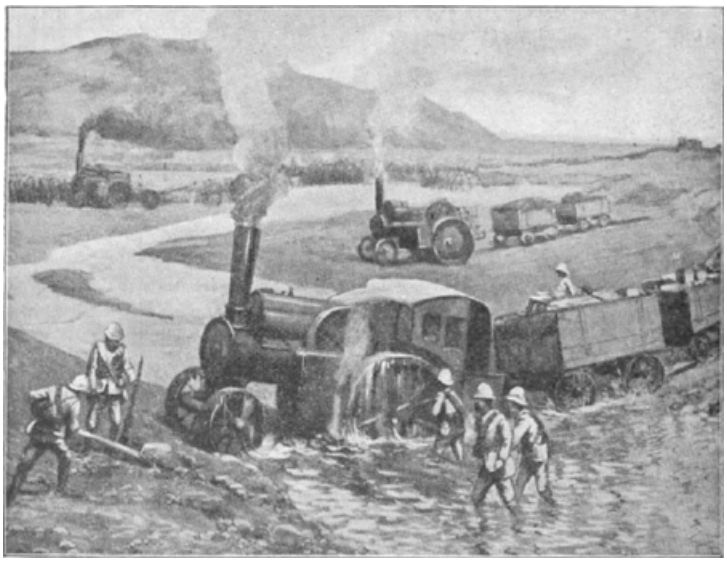

Reuzen-automobielen aan het werk.

doen, eveneens zeer welkom waren. Zij voldeden uitstekend, liepen tegen de glooiingen op, worstelden door de driften heen en trokken den inhoud van 40 gewone ossenwagens.

Zoo maakte generaal BULLER zich dan gereed, om zijn tweede poging tot ontzet van Ladysmith te wagen.

Hij verklaarde plechtig aan zijn soldaten, dat er dezen keer van retireeren geen sprake kon zijn; hij zou hen zegevierend Ladysmith binnen leiden.

Dat was zoo zijn manier van spreken.

Op den zwaren stortregen van den 9den Januari volgde een snikheete dag. De morgenuren werden besteed om de druipende soldatenjassen te drogen, en in den namiddag, toen de brandende hitte temperde, werd de marsch tot ontzet van Ladysmith begonnen. Bataljon volgde op bataljon, brigade op brigade, - 20,000 man met 64 kanonnen[1]; 650 volgepakte ossenwagens, voor welker bespanning ongeveer 8000 ossen noodig waren; karren, ambulance-wagens ratelden er achter aan - het scheen een eindelooze trein.

1) 10,000 man bleven als reserve achter.

De soldaten waren vol moed en hoop; zij twijfelden niet aan de overwinning.

De troep avanceerde maar langzaam; de enorme bagage belemmerde den marsch onophoudelijk. Enfin, die zucht der Engelsche bevelhebbers, om zoo'n reusachtige bagage mee te nemen, bestond reeds honderd jaar geleden, en de eerste NAPOLEON beweerde, dat geen leger ter wereld meer bagage meesleept dan het Engelsche[1].

De wegen waren door de menigvuldige regens in een ellendigen toestand. Het waren geen wegen; het waren modderpoelen. Daarbij waren de spruiten vol water, en de rivier was gerezen.

Het was een ellende, om door die spruiten te komen. De karren sloegen om, de wielen braken, de muildieren verwarden zich in hun tuigen. De ossen bogen den sterken kop tot in het water, om den zwaren wagen voort te krijgen; de kanonnen bleven steken in de modder; een automobiel liep met het ééne wiel muurvast in het slijk en moest door twee andere automobielen naar boven worden gesjord. 80 ossen probeerden hun kracht op een buitensporig beladen wagen, doch zij lieten het steken; een automobiel echter bracht hem vooruit.

Zoo is het niet te verwonderen, dat de infanterie een uur noodig had over een mijl, die een gewoon voetganger in 20 minuten aflegt.

De eerste stopplaats der vijfde divisie onder generaal WARREN was Springfield, doch dit punt werd door vele manschappen eerst lang na middernacht bereikt.

Zij vonden hier echter geen rust. Een zware donderstorm veegde over de heuvels en doorweekte de vermoeide soldaten tot op de huid.

Den 11den Januari werd de marsch voortgezet; een schier eindelooze stroom van khaki-uniformen bewoog zich westwaarts, terwijl de cavalerie onder lord DUNDONALD vooruitzwermde, om de brug bij Springfield, een lang houten getimmerte, dat de kleine Tugela overbrugt, te bezetten.

Er was geen spoor van de Boeren te zien; zelfs geen vijandelijke verkenner werd ontdekt. Behoedzaam trok de cavalerie voort door het gebroken terrein; rustig en vredig lag in de verte de Springfieldsche brug.

't Scheen onverklaarbaar, en toch was het zoo. Ja, sterker nog, de Natalsche bereden infanterie, die den omtrek had verkend, berichtte, dat de brug volkomen onbeschadigd was, dat er geen bout, geen schroef aan gemist werd, en dat tot aan Potgietersdrift geen Boer te vinden was, al wilde men hem tegen goud opwegen.

DUNDONALD keek bij deze mededeeling verrast op, en ofschoon hij buiten zijn orders ging, wilde hij deze kostelijke gelegenheid, om zich van

1) Hij zeide tevens, dat de waarde van een leger moet geschat worden naar zijn aantal manschappen, vermenigvuldigd met het getal mijlen, dat het in een gegeven tijd kan afleggen.

Potgietersdrift meester te maken, niet ongebruikt voorbij laten gaan. Hij bezette met 300 man en 2 kanonnen de Springfieldsche brug en trok met 700 ruiters en 4 kanonnen snel op naar Spearmansheuvel, die Potgietersdrift, de drift over de Boven-Tugela, bestrijkt.

't Was zeker een waagstuk, en waren de Boeren hier maar eenigszins op hun hoede geweest, dan hadden zij een mooien slag kunnen slaan.

Doch de Boeren waren er niet - ja toch, zes Boeren waren bezig, een bad te nemen in de rivier, toen de Engelsche cavalerie in zicht kwam. Zij maakten wijselijk, dat ze uit de voeten kwamen, en te zes uur in den avond waren Spearmansheuvel en Potgietersdrift zonder dat er één Mauserkogel had gefloten in handen der Engelschen.

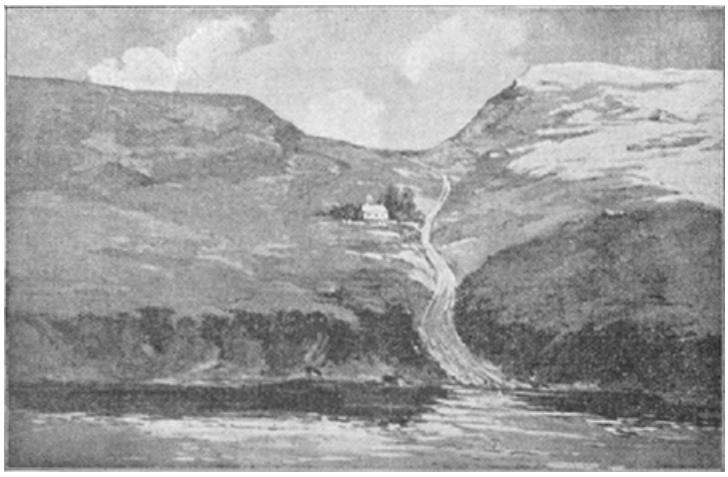

De weg naar Spearmansheuvel.
B Winkel van Springfield, tevens postkantoor enz.

Het bleek, dat de Boeren den heuvel hadden versterkt door schansen en borstweringen - jammer, dat zij er zelven niet waren!

Hoe kwam dat toch? De Boeren hadden over het algemeen een uitstekenden verkenningsdienst - vermoedden zij dan niet, dat generaal BULLER van plan was, om hun rechtervleugel bij den Spionkop om te trekken? Hadden zij dan niets gezien van dien reusachtigen trein, die zich al maar westwaarts bewoog?

Natuurlijk hadden zij dien trein gezien, doch de opperbevelhebber

PIET JOUBERT verkeerde in de meening, dat net slechts een schijnbeweging was, en de echte aanval opnieuw in net front, in het zuiden bij Colenso, of in dien omtrek zou plaats hebben. Daarom wilde hij ook zijn grootste macht in het zuiden houden.

Ten anderen achtte generaal ANDRIES CRONJÉ (broeder van PIET CRONJÉ), die met een zwak kommando Vrijstaters in de buurt van Spearmansheuvel en Zwartkop had gestaan, zich hier, met een snel stroomende rivier in den rug, en in een stelling, die aan de zuidzijde weinig dekking bood, niet veilig en achtte hij den ten noorden der Boven-Tugela zich uitstrekkenden bergrug een betere stelling. Hij meende in de halvemaan-stelling, die deze bergrug beschreef, den vijand, die over een kale vlakte moest avanceeren, met succes te kunnen weerstaan, en hem te vernietigen voordat hij de Boerenstellingen had bereikt.

'Dat was heel mooi overlegd,' schrijft een strijder uit die dagen aan het 'Handelsblad'; 'CRONJÉ trekt zich terug van den boschrand (Zwartkop) in die halvemaan-koppen. De Engelschman trekt echter dadelijk op, en zet boven op den boschrand, die hooger is dan bijna al onze posities, een paar geduchte scheepskanonnen, en juist toen ik na een uur of drie rijden bij die halvemaan-posities kwam, waren ze aan het bombardeeren, dat het kraakte.'

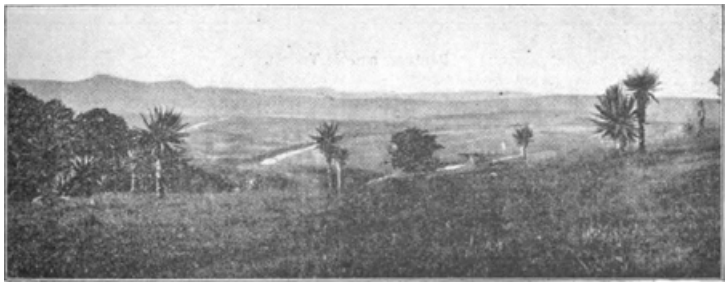

Gezicht van Potgietersdrift op de Tugela.
('een der prachtigste landschappen van geheel Afrika.')

Zoo was dan DUNDONALD te Potgietersdrift, en zond onmiddellijk ordonnansen terug om versterkingen. Want op zijn gemak was hij niet; hij ging den nacht met groote ongerustheid te gemoet en vreesde nog altijd voor een valstrik.

Doch de nacht ging zonder stoornis voorbij; slechts een groote vogel in de bosschen sloeg slaapdronken zijn vleugels uit, en toen de morgen aanlichtte, rustten de oogen der soldaten met welbehagen op een der

prachtigste landschappen van geheel Afrika. Tusschen rotsige oevers, door valleien van wonderbare pracht stuwde de Boven-Tugela haar met schuim bedekte wateren voort; hier en daar tusschen de lage heuvelen vertoonde zich de nok van een bescheiden boerenhuis, en in de groene weiden, tusschen het sappige gras, blonken de bedauwde veldbloemen als diamanten.

Doch in het noorden verhief zich, hoog en dreigend als een reuzenschildwacht, de top van den Spionkop.

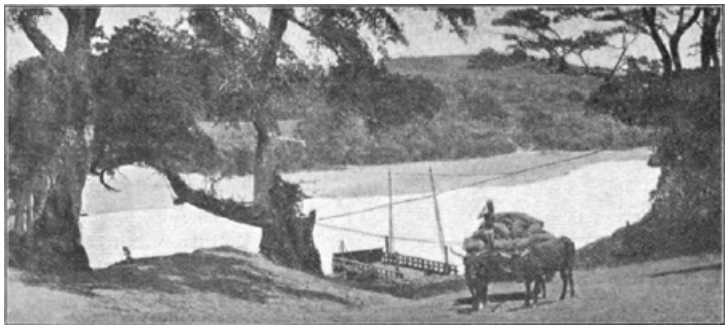

Pontveer aan de Tugela.

Vlak ten noorden van Spearmansheuvel, doch aan den overkant der rivier, lag de pont; de touwen waren niet eens doorgesneden. Zeven cavaleristen sprongen te water en haalden haar. Nu eerst werden eenige geweerschoten gehoord; een luitenant werd licht gewond - dat was alles. De Engelsche officieren waren er zoo zeker van, dat Ladysmith binnen één week zou worden ontzet, dat zij er weddenschappen op aangingen. De zware marine-kanonnen werden bij Potgietersdrift opgesteld en generaal BULLER verplaatste zijn hoofdkwartier naar Spearmanskamp, tusschen Springfield en Spearmansheuvel.

Gedurende den ganschen nacht van den 16^{den} op den 17^{den} Januari trok de brigade van generaal LYTTELTON bij Potgietersdrift over de Tugela: zij waadde er door heen, of trok in de veerpont of op de pontons er over. Vóór den dageraad waren zes zware houwitsers de infanterie gevolgd, stelling nemende op den Eenboomkop, het meest vooruitgeschoven punt, dat de Engelschen hadden bezet. Terzelfder tijd was generaal HILDYARD met de tweede brigade oostwaarts getrokken, in de richting van Schietdrift, den schijn aannemende, alsof hij daar de rivier wilde overtrekken. Doch dit was slechts een krijgslist; toen het nacht werd, liet hij omkeeren en

trok naar Trichardsdrift, waarheen de geheele divisie van generaal WARREN reeds op marsch was. Zoo concentreerden zich hier voor den overtocht drie brigades infanterie, bijna de geheele cavalerie en bereden infanterie, met 36 kanonnen. Door den stortregen werden de bewegingen zeer bemoeilijkt, doch de pontonniers hadden onder de leiding van bekwame ingenieurs de schipbrug toch binnen een paar uren gereed, waarna een begin werd gemaakt met den bouw van een brug op schragen.

Den 17^{den} Januari, 's morgens te acht uur, begon de overtocht. Een patrouille der lichte ruiterij ging voorop; de infanterie volgde; de veldbatterijen namen aan den zuidelijken oever stelling, gereed om vuur te geven, en rechts drong door de morgenlucht reeds de donder der zes houwitsers en der twee zware marine-kanonnen, opgesteld bij Potgietersdrift. De echo van het kanongebulder klonk honderdvoudig terug tusschen het heuvelachtig terrein, wegstervend in de verte, in het hooge gebergte.

Een zware mist bedekte de heuveltoppen en gaf aan het landschap een tint van ernst en geheimzinnigheid, doch tegen den middag trok de nevel op en blonk de zon aan den blauwen hemel.

Van den overkant, den noordelijken kant, vielen enkele geweerschoten, waarop de veldbatterijen een regen van granaatkartetsen slingerden. Doch de Mausers verstomden, en ook de Engelsche kanonnade stierf langzaam weg.

De cavalerie en de bereden infanterie zou aan de Wagendrift een mijl beneden Trichardsdrift, de Tugela te paard doortrekken.

Het was een gevaarlijk werk; verscheiden huzaren werden door den stroom medegesleept en slechts met moeite gered: één huzaar verdronk.

Inmiddels passeerde de wagentros de schipbrug: 500 ossen- en muilwagens, de artillerie en de ambulance, een uiterst langzaam transport, dat de soldaten van ongeduld deed stampvoeten.

Zij vreesden, dat de Boeren het gevaar, dat hen bedreigde, zouden gaan begrijpen, en hun maatregelen nemen.

Die vrees was niet ongegrond; de Boeren wisten thans, hoe laat het was. Hun voorposten ontdekten door hun verrekijkers die lange linies infanterie aan den overkant der Boven-Tugela; zij zagen, hoe de troepen werden uitgespreid en dan weder saamgetrokken, om compagniesgewijs over de rivier te trekken; hoe de cavaleristen hun paarden aan elkander koppelden, waar het minste gevaar voor artillerievuur was, en hoe de soldaten zich gereed maakten, om gedurende den nacht aan den noordelijken oever te kampeeren. Toen werd het nacht, en bij het licht der bliksemstralen, die het terrein verlichtten, konden de Boeren de soldatenkampen zien. Maar de donderwolken verdwenen en het maanlicht, dat zich uitbreidde boven de zacht ruischende bosschen, gaf aan het landschapeen tint van diepen, wonderbaren vrede.

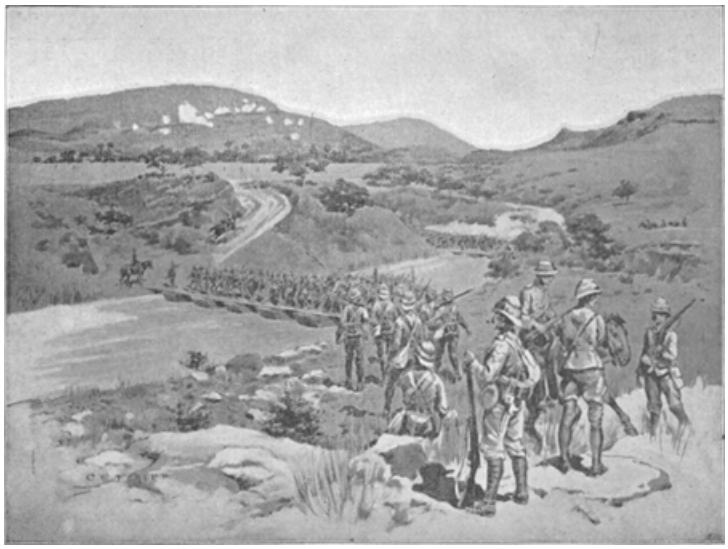

Troepen onder Generaal WARREN trekken over de Tugela.

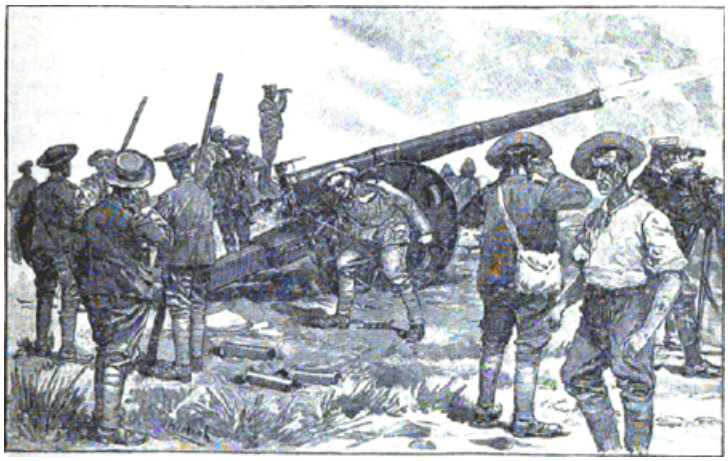

Een Engelsche Marine-divisie in actie bij de Potgietersdrift.

Engelsche cavalerie de Tugela overtrekkende.

Een groep Boeren hief de Hollandsche Psalmen aan, en het gezang plantte zich voort van kopje tot kopje.

Zij stonden hier, op Spionkop, op historischen bodem. Hier immers hadden de voeten hunner vaderen, der dappere Voortrekkers, gerust, en van hier hadden zij de oogen vol verrukking laten weiden over dat land van dalen en beken en duizend heuvelen: dat schoone Natalsche land. Dat land hadden hun vaderen gekocht met hun bloed en hun tranen, doch de groote roover was gekomen van over de zee, en had het hun afgekaapt.

De geest der vaderen werd vaardig over de kinderen, en terwijl president STEYN van den Vrijstaat, die de lagers bezocht, hen met kernachtige taal aanvuurde tot den heiligen strijd voor vrijheid en recht, besloten zij, hier te staan of te vallen.

Uit den omtrek van Ladysmith kwamen nu ook versterkingen: generaal CHRISTIAAN FOURIE, veldcornetten VERCUEIL, JOUBERT en BETHAL met hun manschappen en anderen. Van Colenso tot Spionkop breidde zich allengs een gevechtslinie uit van meer dan tien uren gaans, die echter uit den aard der zaak, door hare enorme uitgestrektheid, slechts zwak bezet kon worden. De geheele linie werd echter telegrafisch verbonden, zoodat de burgermacht, die overigens zoowel in aantal als in artillerie in schreeuwende wanverhouding bleef tot de sterkte van den vijand, op de meest bedreigde punten snel geconcentreerd kon worden.

De veldtelegraaf was echter nauwelijks in werking gesteld, of zij werd verstoord. De telegrafist begreep er niets van, maar bij onderzoek bleek, dat een jonge Boer er de schuld van was. Hij kwam met een stapel brandhout sleepen van den berg, toen hij dien mooien, blanken draad in de gaten kreeg. Hij vijlde er gauw een grooten reep uit, waarmede hij zijn hout vastbond, en trok welgemoed verder. Zijn verbazing was later groot, toen hij werd gewaarschuwd, om zulke dwaasheden niet meer uit te halen.

Op Donderdag den 18^{den} Januari trof den Boeren een ernstig ongeluk. Vermoedend, dat de vijand hun rechtervleugel wilde omtrekken, breidden zij namelijk hun stellingen al verder westwaarts uit. Zoo kwam het, dat veldcornet OPPERMAN van den Witwatersrand in de buurt van Acton Homes (eene boerenhoeve) een kopje zou bezetten, doch hij viel met zijn honderd burgers in een leelijke hinderlaag van Natalsche Karabiniers.

Niemand had er erg in: de veldcornet had nog vooraf een verkenner uitgezonden, die rapporteerde, dat alles veilig was, en er zou misschien geen Boer zijn ontkomen, indien een Nataller niet te vroeg had geschoten. De Boeren kregen een moorddadig salvo en stoven uiteen: de grootste afdeeling het naakte veld over naar de Boerenstellingen, een kleine afdeeling naar het naaste kopje. De grootste afdeeling ontkwam, ofschoon

er eenigen gewond werden, doch de kleinste afdeeling op het kopje werd omsingeld door den vijand, die 350 man sterk was.

Er was geen ontsnappen meer mogelijk, doch de Boeren verdedigden zich met grooten moed, en vielen als mannen. Veldcornet MENZ (uit Heilbron, Vrijstaat) werd zwaar gewond, doch wilde zich niet overgeven. Hij streed als een held, en vuurde totdat hij was doodgebloed.

De Engelschen deden een bajonetaanval, doch werden met bebloede koppen teruggewezen, en de Boeren gaven zich eerst over, toen de laatste patroon was verschoten. Zij hadden 10 dooden en 8 zwaargewonden; behalve dezen maakten de Engelschen 24 krijgsgevangenen. De burgers waren intusschen in spijt van deze ramp later in staat, hun stellingen verder uit te breiden tot aan het Drakengebergte en een omtrekking onmogelijk te maken.

Het langzame avanceeren van den vijand heeft de Boerenstellingen gered. Hadden de Engelschen den 18^{den} Januari onmiddellijk den doorgang over Spionkop geforceerd, dan zouden zij hoogst waarschijnlijk zijn geslaagd. Dat deden de Engelschen echter niet. PIET JOUBERT had in de dwaling verkeerd, dat de vijand zijn hoofdaanval in de buurt van Colenso zou doen, en generaal BULLER tastte mis, toen hij meende, dat de Boeren zijn hoofdaanval in de buurt van Spionkop verwachtten. LOUIS BOTHA, TOBIAS SMUTS, (die zich bij de Spionkopgevechten bijzonder heeft onderscheiden), en andere Boerengeneraals zagen echter spoedig genoeg de vergissing van hun opperbevelhebber in en herstelden de fout, zoodat generaal BULLER geen kans kreeg, om van die vergissing partij te trekken. Zijn bedoeling was, om de gevechtslijn al maar uit te rekken in de hoop, de Boeren om te trekken of hun stellingen door te breken.

De toestand der burgers, 2000 man tegenover 25,000 vijanden met een overmachtige artillerie, was intusschen moeilijk genoeg. Acht dagen lang hebben zij de ontzettend lange gevechtslijn moeten bezetten, doch zij hebben hun zware taak met evenveel beleid als kordaatheid ten uitvoer gebracht, en de gevechtsweek van den 18^{den} tot den 25sten Januari vormt een schitterende bladzijde in dezen oorlog.

Het vuur der Engelsche artillerie was gedurende die dagen - van den 18^{den} tot den 25sten Januari - in één woord vreeselijk. Het gras verzengde; de klippen scheurden; van de bergen werden de randen weggeschoten en de aanval, den 18^{den} Januari begonnen, werd de volgende dagen met groote hevigheid voortgezet.

In den nacht van den 19^{den} tot den 20sten Januari werd een voorwaartsche beweging gemaakt; generaal WOODGATE drong vooruit en nam Drieboomenkop, een noordwestelijken uitlooper van Spionkop.

De genomen heuvel was het middelpunt van een groot, langzaam

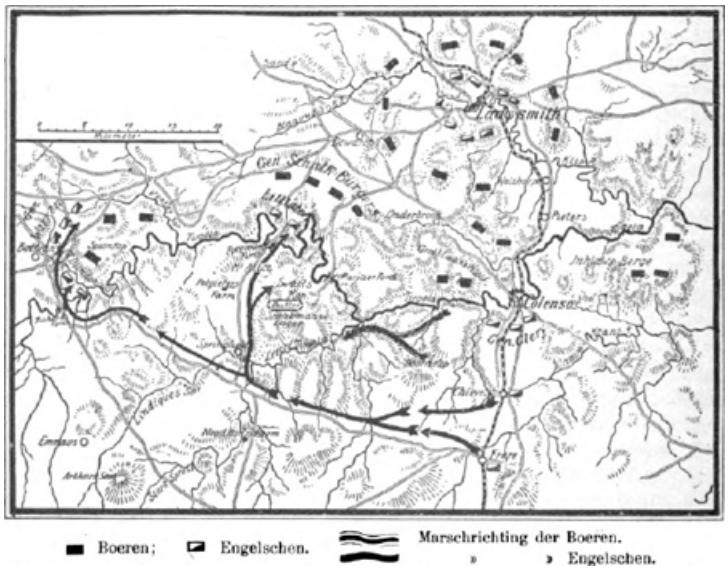

▬ Boeren;
▯ Engelschen.
Marschrichting der Boeren.
Marschrichting der Engelschen.

oploopend terrein, dat van alle zijden door Boerenschansen werd ingesloten, doch de Engelschen vonden hier een uitstekend punt voor hun artillerie, en plaatsten er 18 veldkanonnen. Toen de morgen van den 20sten Januari aanbrak, openden deze veldkanonnen hun vuur, terwijl de houwitsers van Potgietersdrift en de zware marinekanonnen van den Zwartkop de Boerenstellingen op Spionkop van de andere zijde bombardeerden. Den ganschen dag daverde de omtrek van net kanonvuur. Het leek, dat het geluid uit de verte kwam, van het hooge gebergte, terwijl de heuvels in de nabijheid schenen te slapen, te dommelen, en een vreemdeling zou hebben gevraagd, waarvoor toch dat helsche geloei moest dienen: de donder van dat geschut, het geknetter van die geweren en het geratel van die Maxims...

De Boeren konden de Engelschen langzaam, langzaam zien naderen - eerst kleine, verspreide klompjes, die als de voelhorens van het leger voorzichtig vooruittrokken; dan de meer aaneengesloten rijen, die als mieren tegen het opstijgend terrein opkropen.

De brigade van generaal HILDYARD stond op de linkerflank; die van generaal HART in het centrum; WOODGATE'S brigade rechts; op de uiterste linkerflank bewoog zich de cavalerie en bereden infanterie.

Thans lag Bastionheuvel aan de beurt, die, evenals Drieboomenkop, een uitlooper is van een der bergruggen van Spionkop.

De Boeren hadden Bastionheuvel opgegeven, en zij hadden er wijs aan gedaan.

Op bevel van lord DUNDONALD werd de Lichte ruiterij onder majoor CHILDE uitgezonden, om den heuvel te verkennen, en zoo hij niet sterk bezet was, te nemen. De ruiterij spreidde zich uit en beklom den kop. Een gewoon soldaat was de eerste op den top; zijn kameraden verwachtten elk oogenblik, dat hij zou vallen, maar er gebeurde niets bijzonders. Een brandwacht der Boeren maakte zich haastig uit de voeten, en den helm op zijn geweer balanceerende, wenkte de soldaat zijn makkers.

Zoo werd de heuvel genomen; hij had weinig bloed gekost.

De Engelschen vermoedden niet, dat de bloedprijs nog betaald moest worden.

Achter den heuvel rees een sikkelvormige kliprand op; beneden hadden de Engelschen hem nauwelijks gezien; nu echter zagen zij hem, en zij begrepen meteen, dat hij Bastionheuvel bestreek. Daarbij kwam, dat deze heuvel weinig dekking bood, terwijl de Boeren van dien dreigenden kliprand reeds een moorddadig vuur op den vijand openden: kartets- en geweervuur. Één kartetsbom velde zeven manschappen; majoor CHILDE was er één van.

Reeds dagen te voren had deze man een krachtig voorgevoel gehad van zijn naderend einde, en den voorgaanden nacht had hij aan een vriend verzocht, op zijn graf deze Bijbelwoorden te plaatsen: ‘Is het wel met uw kind? En zij zeide: Het is wel.’ (2 Koningen 4: 26).

Zijn wensch is vervuld. De reiziger, die later aan den voet van Bastionheuvel komt, zal er een kleinen grafheuvel vinden met een eenvoudig kruis. Op dat kruis staat de tekst; daar ligt majoor CHILDE, en om hem heen, in hun graven, liggen zijn manschappen, die op dien verschrikkelijken Bastionheuvel hun leven lieten.

De Iersche brigade onder generaal HART vocht met haar bekende dapperheid, maar terwijl zij de stellingen der Boeren bestormde, moest zij het volle vuur der bij Colenso door de Boeren buitgemaakte kanonnen doorstaan. Hier viel de algemeen beminde kapitein HENSLEY. Tegen den namiddag werden de uiterste krachten ingespannen, om de zoo taai zich verdedigende Boeren uit hun stellingen te slaan; de Engelsche batterijen openden een vuur, alsof hemel en aarde zouden scheuren; het gras langs het amphitheater der heuvelen vloog in brand, en groote rookwolken dreven weg in de richting der Boerenscherpschutters.

HENRI J. SLEGTKAMP, H. DE ROOS en JACK HINDON, de beide eerstgenoemden Nederlanders, de laatste een Schot, verrichtten op dezen dag een daad, die aan de vergetelheid behoort ontrukt te worden. Het zware vuur der Engelschen had de burgers gedwongen, een kopje prijs te geven, van welks belangrijkheid deze mannen overtuigd waren. Zij verzamelden eenige vrijwilligers om het kopje te hernemen, doch toen het er op

aankwam, deinsden de vrijwilligers terug. Zoo waagden het deze drie dapperen dan alleen voor de zaak van vrijheid en recht.

Zij moesten dwars door de kogels heen; zoo bereikten zij den gewenschten kop. De afstand van den vijand bedroeg nu niet meer dan 800 meter, en om de aandacht des vijands van de benarde Boeren af te trekken, bonden zij de Vierkleur aan een Engelsch geweer en plantten

'Fluks gedaan, jongens!'....

haar als een standaard op den kop. Tegelijkertijd gaven zij een snelvuur, om den vijand in den waan te brengen, dat hier een talrijk kommando aanwezig was.

Zij bereikten hun doel.

Alles om hen heen scheen te scheuren en te barsten; de grond begon te schudden van de lyddietbommen en er waren oogenblikken, dat zij bedolven werden onder de zandwolken, die door de vijandelijke granaten werden opgeworpen.

Maar de drie helden braveerden het vuur en behielden het kopje, zoodat generaal FOURIE in staat werd gesteld, een voorwaartsche beweging te maken, en den vijand in deze richting terug te dringen.

LOUIS BOTHA'S heldere oogen schitterden, toen hij deze daad vernam. ‘Fluks gedaan, jongens!’ zeide hij, en hij prees hen. Het was verdiend.

Zoo stonden de Boeren dan als vastgeworteld op den historischen grond der oude Voortrekkers; de Engelsche officieren knersten van toorn en spijt op hun tanden, en een der Engelsche generaals plaatste zich aan het hoofd van twee regimenten infanterie, om de Boerenstellingen met de bajonet te nemen. 't Was een dwaze, onzinnige daad - de Boeren waren op bijna 1500 pas afstands en schoten de Engelschen bij hoopen neer.

Alles heeft zijn grenzen, ook de Engelsche dapperheid; en de regimenten waren tot geen bajonetaanval meer te bewegen.

In den namiddag van den 20sten Januari deed generaal Lyttelton tegelijkertijd een krachtigen aanval in de richting van Brakfontein, die door de Boeren echter met grooten nadruk werd afgeslagen.

Bij het aanbreken van den 21sten Januari werd het bloedige werk opnieuw hervat, en de Ieren van generaal HART kregen weer het leeuwenaandeel van den roem en - de ellende. Plotseling liep het gerucht, dat lord DUNDONALD met de cavalerie om Acton Homes heen Ladysmith was binnengedrongen: een tijding, die de wanhopig worstelende regimenten electriseerde.

Maar het was een dwaas gerucht. De cavalerie was, om te Acton Homes niet omsingeld te worden, teruggetrokken - hoe zou zij dan in staat zijn geweest, om door de Boerenstellingen heen te breken! Trouwens, al was dit onmogelijke gebeurd, dan gaf het nog niets. Generaal WHITE had er een paar cavalerie-eskadrons bij gekregen, die voor hem geen waarde hadden, en de Boeren zouden achter lord DUNDONALD de deur wel weer hebben dichtgeworpen!

Maar de Boeren kregen het toch zwaar in de vuurlijn. De vijand wierp den 21sten Januari op 1000 meter afstands schansen en borstweringen op, en de afgebeulde burgers, die nu dagen achtereen het heftige vuur hadden moeten trotseeren, nauwelijks te eten kregen en geteisterd werden door koude en regen, werden moedeloos. Eenige afdeelingen kwamen uit haar loopgraven te voorschijn, toen het vuur al te vreeselijk werd, sprongen te paard en joegen terug. Doch nauwelijks verzwakte het vijandelijke artillerievuur, of zij betrokken opnieuw hun stellingen, ja noodzaakten ten slotte den vijand, om Bastionheuvel te ontruimen.

Den volgenden dag, den 22sten Januari, openden de Engelschen opnieuw het vuur, heviger nog dan te voren. Vier houwitsers hadden hun artillerie versterkt; de Spionkop stond in vuur en vlammen, en het was

Engelsche versterkingstroepen trekken naar den Spioenkop op.

één onophoudelijk suizen, ruischen, knallen en donderen. De bommen der marinekanonnen maakten openingen van 3 meter diepte in den grond, en groote rookwolken, vermengd met stukken ijzer, steen en gruis, stegen omhoog.

Twintig Boeren lagen naast elkander in een loopgraaf. Een granaat vloog over hun hoofden heen en barstte op 40 meter afstand, terwijl een bomscherf, achteruitspattend, een burger letterlijk het hoofd afsneed. Zijn beide zonen zaten naast hem, doch bleven, evenals de andere burgers, ongedeerd.

Schuin over de hoofden der verdedigers heen opende nu een zwaar kanon der Boeren zijn bronzen muil. Het was een slag als van een inslaanden bliksem, en het kanon werd voortreffelijk bediend. Doch het

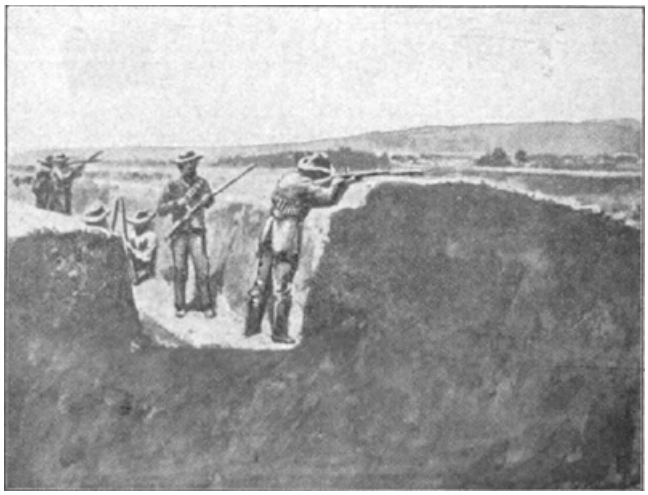

Een loopgraaf, in doorsnede gezien.

vijandelijk vuur werd den Boeren weer te machtig; zij weken terug, moedeloos en totaal uitgeput.

Beneden op een kop stonden de generaals LOUIS BOTHA en CHRISTIAAN FOURIE. LOUIS BOTHA was aangewezen als opperbevelhebber over de geheele gevechtslinie; CHRISTIAAN FOURIE was aanvoerder op de bestormde stelling. Zij kommandeerden de burgers om terug te keeren; zij smèèkten, doch te vergeefs. ‘Wij zijn zonder bedekking; wij willen ons niet laten plat bombardeeren’, was het antwoord.

Een omstander[1)] vroeg aan generaal FOURIE: ‘Hoe is het nu? Is

1) Deze omstander, heeft over zijn lotgevallen gedurende deze ernstige dagen een omstandig en belangwekkend verhaal geleverd aan het ‘Handelsblad.’

DE HELD VAN COLENSO EN SPIOENKOP.
Generaal LOUIS BOTHA.

Ladysmith vanmiddag ontzet of niet?' 'Neen,' antwoordde de aanvoerder; 'wacht maar; het is nog niet verloren.'

Met de grootste moeite kreeg hij een partij pikken en schoppen; hij liet dien nacht twee loopgraven maken en een goed zichtbare lange schans. De burgers legden zich in die loopgraven en waren er tamelijk veilig, terwijl de lange, ledige schans aan het heftigste vuur der Engelschen was blootgesteld.

Een Boer zat in zijn eentje op een bijzonder sterk punt en telkens als er een bom over zijn hoofd was heengeraasd, kwam hij te voorschijn, om met een zwarte vlag sarrend te zwaaien. Het was, om de Engelschen razend te maken, en het hagelde bommen. Maar het gaf alles niets, en ten slotte staakte de vijandelijke artillerie haar vuur op den vermetelen Boer.

Zoo tornden de Engelschen dan tegen de Boerenstellingen op, zonder een duim te vorderen, en de klippen werden glibberig van bloed.

Op den avond van den 22sten Januari werd krijgsraad gehouden en tot de bestorming van Spionkop besloten, terwijl er een week, waarin

het bloed der soldaten was verspild als water, was noodig geweest, om tot dit besluit te komen.

Generaal COKE, die met zijn geheele brigade het leger van generaal WARREN had versterkt, werd belast met de bestorming, doch hij kwam er heftig tegen op. Hij opperde de ernstigste bezwaren tegen het aanvallen eener stelling, die hij nog niet kende, en hij herinnerde aan Colenso, Stormberg en Magersfontein. Hij had gelijk; ook generaal WARREN voelde het, en de bestorming werd één nacht uitgesteld.

In den morgen van Dinsdag den 23sten Januari werd een nieuwe krijgsraad belegd. 't Was geen goed teeken. VON MOLTKE bereikte zijn doel met den Boheemschen veldtocht van 1866 *zonder* krijgsraad, en den Franschen veldtocht van vier jaar later op dezelfde manier. Een krijgsraad wordt gemeenlijk als de laatste toevlucht beschouwd van generaals, die geen vaste meening hebben en de verantwoordelijkheid gaarne met anderen deelen[1)].

De opperbevelhebber, generaal BULLER, toonde aan, dat generaal WARREN zijn manschappen gedurende vier dagen voortdurend had blootgesteld aan kanon- en geweervuur, aan den voet van steile heuvelruggen; dat de stelling geen tweede linie toestond, dat de proviand en de ammunitie zich dicht achter de vuurlijn in onverdedigbare posities bevonden, en dat het te gevaarlijk was, om dezen toestand te doen voortduren.

De opperbevelhebber gaf echter geen bevelen; hij zeide alleen, dat WARREN moest aanvallen of terugtrekken, terwijl hij de verantwoordelijkheid der beslissing gaarne aan anderen overliet.

Zoolang mogelijk had hij vastgehouden aan een omtrekkende beweging door het westen, doch hij zag er ten laatste de onmogelijkheid van in, en gaf zijn toestemming tot de bestorming van Spionkop, ofschoon hij generaal WOODGATE beter geschikt achtte voor dit werk dan generaal COKE. Laatstgenoemde had namelijk zijn been gebroken en liep nog kreupel.

De noodige stappen tot voorbereiding van den aanval werden nu gemaakt en zorgvuldige verkenningen gedaan, terwijl generaal WARREN nieuwe versterkingen tot zich trok, waaronder twee bataljons van Chievely. Te Chievely hadden de Engelschen den 19den en den 23sten Januari schijnbewegingen gemaakt tegen de Boerenstellingen, doch overigens had er weinig van beteekenis plaats gehad. Den 19den Januari was een Engelsche patrouille ten westen van Colenso in een hinderlaag der Boeren gevallen en gedeeltelijk krijgsgevangen gemaakt, terwijl de Boeren den 23sten Januari bij Hlangwane-heuvel de kans hadden waargenomen, om de ramp van Acton Homes weer goed te maken.

1) Een Boerenkrijgsraad draagt een ander karakter; die *moet* worden gehouden, terwijl bij zoo'n krijgsraad de stem van den onkundigsten korporaal helaas evenveel gezag heeft als die van den knapsten generaal.

De Engelschen hadden namelijk in de meening verkeerd, dat de gewichtige Hlangwane-heuvel door de Boeren zoo goed als verlaten was, en kolonel BLAGROVE was met huzaren, Lichte ruiterij, Bereden infanterie en 2 kanonnen in die richting uitgetrokken. Toen men in het gezicht der Boerenloopgraven kwam, liet de Bereden infanterie de paarden achter, en rukte in schermutselorde voort, doch werd evenals de Lichte ruiterij en de huzaren onverhoeds door een krachtig geweervuur begroet. Kapitein ROUGEMONT, van de Lichte ruiterij, kreeg een kogel door het hoofd, en kapitein DALTON een kogel door de maag.

De vijanden namen de vlucht en verloren een niet onaanzienlijk aantal dooden, terwijl van de Bereden infanterie, wier paarden op hol waren geslagen, 15 man werden gevangengenomen.

De Boeren hadden slechts vier gewonden.

Te zes uur Dinsdagavond den 23sten Januari werd de stormcolonne voor Spionkop opgesteld. Zij telde 2000 uitgelezen manschappen[1]. De officieren droegen geweren; generaal WOODGATE, de bevelhebber, eveneens.

De orders waren de bekende voor een nachtelijken aanval - niet schieten, doch aanvallen met de bajonet.

De nacht was voor de uitvoering van het plan zeer gunstig; er viel een fijne motregen en het was leerdonker. Dat echter de duisternis aan den anderen kant de beklimming van den steilen berg bemoeilijkte, is te verstaan.

Te tien uur had de colonne den voet van Spionkop bereikt, en de soldaten staarden omhoog naar de vage en geheimzinnige omtrekken van den reusachtigen berg.

Zij konden den nachtwind hooren ruischen over zijn top; het klonk als het geruisch van een graflied.

De manschappen klommen nu zwijgend naar boven; er werd niet gesproken, slechts gefluisterd; elke voorzorg werd genomen, om zich niet aan de Boeren te verraden.

Overal heerschte rust; slechts eenige geweerschoten, ver links, werden gehoord; zij werden gewisseld tusschen een paar onrustige schildwachten. Ook het kanon op Drieboomenkop zweeg, doch de seinlichten van lantaarns gingen er omhoog - teekens voor generaal WOODGATE, dat alles in orde was.

De kampen en de stellingen der beide legers lagen in volkomen duisternis.

Er werd even halt gehouden; daarna werd de tocht met de grootste behoedzaamheid voortgezet. De helling was bedekt met klippen en kreupel-

1) Het waren Lancashires Fusiliers, South Lancashires, Royal Lancasters, Thorneycroft's Bereden infanterie en genietroepen.

hout; soms werd de weg zoo nauw als een gemzenpad. Generaal WOODGATE en kolonel BLOMFIELD gingen met de gidsen voorop.

Uit de verte naderde nu een witte keeshond; de soldaten vreesden, dat hij zou aanslaan, en hun aanwezigheid verraden. Wonderlijk genoeg echter deed hij niets. De hond kwam bedaard aanloopen en werd door een soldaat naar de achterhoede gebracht.

Zoo werd de geheimzinnige top van Spionkop[1] bereikt. Kolonel THORNEYCROFT ontplooide zijn Vrijwilligers links; generaal WOODGATE de Lancashire Fusiliers rechts.

Het was nu halfvier in den morgen; de kop was gehuld in een zwaren, grijzen mist. Het werd eerder vermoed dan gezien, dat de bergrug uitliep op een plateau, dat gestadig noordwaarts opliep, doch hoe ver zich dit plateau uitstrekte, was niemand bekend.

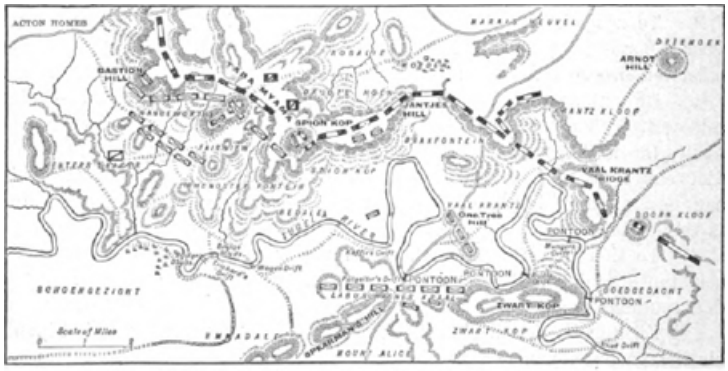

Boeren; Engelschen; Bridge = Brug; Drift = doorwaadbare plaats; Pontoon = Schipbrug (door Engelsche troepen over de rivier geslagen).

Er werd geen spoor van de Boeren gezien; geen schildwacht ontmoet. Het eenig levensteeken kwam, als de nevelvlagen wat optrokken, van Drieboomenkop, waar de geheimzinnige lantaarnseinen blonken in de duisternis.

Doch plotseling drong door den mist de alarmkreet van een Boeren-schildwacht: 'Halt - wie gaat daar?' Onmiddellijk antwoordde generaal WOODGATE: 'Waterloo!' het parool voor dezen nacht, en de Lancashire Fusiliers wierpen zich met den kreet: 'Denkt aan den Amajuba!' op de Boeren. Het leek wel, dat zij tegenover vele duizenden Boeren stonden, zoo woest en onstuimig was de aanval, en toch waren het slechts 15 Boeren. De

1) Dit gedeelte van Spionkop werd door de Boeren 'Hooge Platrand' of 'Platkop' genoemd.

‘Avenge Majuba!’ (Wreekt Amajuba).

schildwacht werd aan de bajonet geregen; zes anderen, na een dapperen tegenstand, krijgsgevangen gemaakt; de overigen ontkwamen[1].

Het bericht, dat Spionkop was genomen, verwekte bij de Boeren een groote en verklaarbare opschudding. Immers, langs den noordelijken voet van dezen kop strekte zich een glooiende, ruim twee mijlen breede hoogvlakte uit, die uitliep op den door generaal WHITE bezetten en aan Ladysmith grenzenden Platrand. Bleven de Engelschen maar 24 uren in het bezit van Spionkop, dan was de toestand voor de Boeren hopeloos.

LOUIS BOTHA begreep den vollen ernst van den toestand, en aarzelde geen oogenblik. Hij stelde zich aan de spits van een afdeeling Carolina-burgers, en begon de bestorming. Er waren in het begin niet meer dan 40 Carolina burgers bijeen - eere aan deze dapperen!

Voor het oog der bestormers had Spionkop veel weg van den Amajuba; deze waarneming sterkte hun moed, en als een ondoordringbaar kleed golfden de nevelwolken over het gevechtsterrein en verborgen hun bewegingen voor den vijand.

De stormcolonne der Boeren werd gaandeweg sterker; er voegden zich aanhoudend burgers bij van Carolina, Vrijheid, Lijdenburg en andere districten.

De heldengeest der vaderen werd vaardig over deze zonen der wildernis, en zij klemden de geweren vaster in hun gespierde handen - voor vrijheid en recht!

In den nacht, als alles slaapt, waren de Engelschen als dieven den Spionkop opgeklommen, en op den vollen dag zou een schaar ongedrilde herders er hen weer afslaan!

Om halfacht in den morgen begon de strijd, en de burgers rukten, achter klippen en in spleten schuilend, langzaam, maar onweerstaanbaar voorwaarts, als water in den vloedtijd....

Vlak bij het Vrijheidslager werd een Nordenfeld-Maxim in stelling gebracht door majoor WOLMARANS, terwijl een dergelijk kanon uit het Lijdenburg-lager, gedekt door een Vrijstaatsch Kruppkanon, den vijand tot op 1600 meter naderde.

Op dit oogenblik opende de vijand uit het zuiden een zware kanonnade, die den Boeren wel ernstige verliezen toebracht, maar hen in hun onweerstaanbaren aanval toch niet kon stuiten.

Zij waren nu 400 man sterk en kwamen in den omtrek van de slecht aangelegde vijandelijke loopgraven op den Spionkop. Het oorlogsvuur doortintelde hun harten en zij stormden voorwaarts, alle dekking ver-

1) Nauwelijks ontsnapte kolonel à COURT van BULLER'S staf bij deze korte, maar bloedige schermutseling aan den dood. De Boeren-voorposten waren bijna allen burgers uit Vrijheid.

De herovering van den Spioenkop door de Boeren.

smadend, tot op 50, tot op 10 pas van die loopgraven. Zij keken over de borstweringen heen en schoten de Engelschen in hun haastig opgeworpen schansen dood. Zij keerden hun Mausers om en beukten er met de kolven op. Tot tweemalen toe sprongen de Lancashires met gevelde bajonet voorwaarts, maar zij verstoven voor het vuur der Boeren als dorre herfstbladeren voor den stormwind.

Intusschen was ook aan den anderen kant de strijd ontbrand, en onder de afdeelingen Boeren, die hier den berg bestormden, waren 70 burgers van wijk Kliprivier, Heidelberg-kommando. Zij waren een dag te voren, den 23sten Januari 's morgens te halfzes onder den waarnemenden veldcornet SAREL MARAIS uit het lager bij Lombardskop, ten noordoosten van Ladysmith, weggereden, en na een vermoeienden tocht en tweemaal afgezadeld te hebben, des namiddags te drie uur in de nabijheid van het Carolina-lager aangekomen. Toen het donker werd, zetten zij voorposten uit in de loopgraven, die in den omtrek van Spionkop waren gegraven, maar niemand sliep; de paarden bleven, om niet overrompeld te worden, gezadeld, en het was nog nacht, toen de Heidelbergers opnieuw te paard sprongen. Na een half uur rijdens kwam het bericht,

dat Spionkop door den vijand genomen was, en de veldcornet gaf onmiddellijk bevel om te stormen. Door den mist voor den vijand gedekt, werd een hooge kop genomen. De Heidelbergers waren hier op 500 meter afstands van de vijandelijke stelling, doch door een diepe kloof van hen gescheiden. Het was zes uur, toen de mist optrok, en zij hun eerste schoten losten. SAREL MARAIS gaf een lofwaardig voorbeeld van moed en dapperheid, doch moest den strijd staken, toen een kogel zijn arm had verbrijzeld. JACOB VAN DER WESTHUIZEN was zijn waardige plaatsvervanger, die eerst toen zijn been werd stukgeschoten, het bevel nederlegde.

De dappere WILLEM DERPORTE volgde hem op.

Tegen tien uur in den morgen werd het Engelsche artillerievuur op dezen kop gericht, en de kop dreunde en daverde van de vreeselijke granaten. Zes lyddietbommen barstten tusschen de Heidelbergers in, en een granaatscherf doodde den algemeen beminden korporaal DAVID VAN STADEN.

Het begon er voor de Heidelbergers nu hachelijk genoeg uit te zien, maar zij bewaarden hun kalmte, en zagen, hoe vrijwilligers van andere kommando's met ware doodsverachting den vijand op het lijf vielen.

Het was een grootsch en hartverheffend gezicht: de broeder waagde zonder te aarzelen zijn leven, om dat van den broeder te redden, en de van bloed dampende hoogten van den Spionkop boden op dit oogenblik een schouwspel, waardig, om door engelen gezien te worden.

Voor sommige groepen Boeren werd echter het vuur, dat hen tegenbliksemde van den Spionkop, te machtig, en zij begonnen te weifelen, toen Pretoria-menschen hun ter hulpe snelden, hun toeroepend, om moed te houden.

JAN S. CILLIERS schreef over deze episode en over het hijschen der witte vlag het volgende:

'Omstreeks 8 uur in den morgen kwam er een verzoek van kommandant OPPERMAN aan veldcornet ZEEDERBERG, om den heuvel op te komen met versterkingen. Toen wij den heuvel bereikten, lieten wij onze paarden aan den voet en begonnen te klimmen. Ik zag, dat onze mannen op den top in eenige gevallen reeds begonnen te weifelen, en dat anderen begonnen waren te retireeren. Wij riepen hun toe vol te houden, en dit gaf hun nieuwen moed.

Op weg tegen den heuvel op zag ik, dat KRIEGE, zwager van den staatsprocureur, in den schouder gewond was. Later bereikte ik de plek, waar LUTTING, VAN ZULLEKEN en MALHERBE lagen, en ik hoorde daar, dat REINEKE gesneuveld was. Van dit punt ging ik twintig pas voorwaarts, waar twee onzer mannen dood lagen, en begon te vuren. Wij schoten bij beurten, maar het duurde niet lang, of ik zag, dat JAN MALHERBE in het

hoofd getroffen was, waaraan hij spoedig stierf. Een Engelsch soldaat, die ernstig gewond was, kwam uit en stak de handen op en vroeg om water. Ik zeide tegen hem in het Engelsch, dat hij niet behoefde te vreezen, maar nader moest komen, en wij zouden hem water geven. Hij kwam naar ons over, en ik gaf hem water, en ried hem aan, verder achterwaarts te gaan, waar minder gevaar was, maar hij was bijna niet in staat zich te bewegen en vroeg weder om water, hetgeen ik hem gaf, toen hij zeide, terwijl zijn groote blauwe oogen wijd open gingen: 'God zegene u.' De arme man stierf bijna dadelijk daarna.

Daarna bemerkte ik, dat uit de Engelsche loopgraven herhaaldelijk handen opgestoken werden, en dat zakdoeken gewuifd werden. Ik hoorde order geven: 'Moet niet meer schieten; de witte vlag is opgestoken!' Wij riepen hun toe: 'Komt uit!' maar de Engelschen bleven schieten, en zij wondden eenigen onzer mannen. Wij begonnen toen weder te vuren. Handen en zakdoeken werden weder opgestoken, en ik wierp mijn geweer neder, sprong over de loopgraven van den vijand, en vroeg hun: 'Wie is jullie bevelvoerende officier?' Een soldaat nam mij bij den arm, en leidde mij naar een officier, die juist was aangekomen met versterkingen. Ik vroeg, of zij zich zouden overgeven, maar hij antwoordde: 'Vuur, jongens!' Ik riep: 'Geeft je over, jongens; het baat niet, voor niets neergeschoten te worden!' en sprong tusschen de soldaten, die uitkwamen, om zich over te geven. Sommigen der manschappen, die juist aangekomen waren, volgden het voorbeeld van hunne makkers; zij behoorden tot een ander regiment.

Het gevecht begon opnieuw aan den kant der pas aangekomen troepen, terwijl de gevangenen naar den voet van den heuvel geleid werden. Ik keerde naar mijn oude positie terug, en begon weder te schieten. Kommandant OPPERMAN en de zoon van generaal JOUBERT bevalen mij op te houden met schieten, maar ik antwoordde, dat er verraad was.'

Tegenover het zuidoostelijk deel van den Spionkop bevindt zich een spitse kop, die dat zuidoostelijk deel bestrijkt. Hij werd door de Vrijstaters bezet, die daardoor gelegenheid kregen om den toevoer van versche troepen voor de Engelschen te belemmeren.

Ook bij dit woedende gevecht hebben zich de Nederlanders door groote dapperheid onderscheiden.

HENRI SLEGTKAMP, reeds bekend uit zijn vlaggevecht van 20 Januari, schreef aan zijn ouders te IJmuiden het volgende[1]:..... 'Mijn maat en ik kwamen boven, en toen springt een Engelsch officier juist van achter een klip, om mijn maat te schieten, en ik schiet hem op 5 pas afstands gelukkig direct in zijn kop, en toen begon het gevecht pas op

1) Ontleend aan een brief, indertijd opgenomen in de *Badcourant* van het Staalbad Haarlem.

het verschrikkelijkst. Het was geen vechten meer, doch moorden. Het verste was 50 pas afstands staande schieten, en een oogenblik waren wij handgemeen door elkaar; dus u kunt nagaan, welk een slag. Met drie maats ging ik op den berg en alleen kwam ik er af.....

Eerst valt er één gewond neer; toen probeeren we met ons tweeën hem te redden, doch krijgt mijn andere vriend een kogel in de borst. Hem heb ik direct naar 't Roode Kruis gedragen. Daarna ga ik weer terug, en vraag een ander, mij te helpen, doch die werd doodelijk in het hoofd getroffen. Toen moest ik het opgeven, en is de man aan bloedverlies gestorven. U kan begrijpen, wat een gevoel men krijgt; men is als een wild beest. Geen pardon, alles dood! 173 Engelschen kwamen met handen in de hoogte en de wanhoop op het gelaat naar ons toeloopen; die hebben we dan ook gevangengenomen. Den eersten keer, dat de Engelschen de witte vlag opstaken, schoten hulle nog een van onze menschen, die er naar toe ging, dood, en toen werden wij zoo razend, dat, terwijl zij nog 5-maal de witte vlag opstaken, wij er niet om gaven, doch alles maar doodmaakten, wat we zagen. Och, 't was zoo verschrikkelijk!'

Generaal BULLER begreep, dat de balans thans schudde in den evenaar, en hij liet ten oosten van den Spionkop een aanval doen op de Vrijstaatsche kommando's van Heilbron, Vrede en Senekal. Men kon de grijs-bruine lijnen der in khaki gekleede infanterie zien vooruitschuiven over het mistige groene veld in de richting der klipschansen, waarachter de Boeren lagen.

Het geschut der Boeren bleef echter koppig zwijgen, al ploegden de lyddietbommen de hellingen der randjes, dat de rotsen tot scherven sloegen, en de burgers bleven onbeweeglijk in hun loopgraven.

Toen staakten de Engelschen hun vuur; de geheele aanval was slechts een schijnbeweging geweest, om de aandacht der Boeren van den Spionkop af te leiden, doch de manoeuvre mislukte volkomen.

De strijd op den Spionkop raasde voort. Generaal WOODGATE, zelf een scherpschutter, bemerkte, hoe eenige Boerenschutters, in het struikgewas verborgen, zijn manschappen wegschoten als boschduiven. Hij wendde zich naar die plek en legde aan. Doch die schutters waren hem te machtig; hij kreeg een schot door het oog en had genoeg.

'Laat mij alleen!' fluisterde hij, terwijl hij werd weggedragen.

Staande beneden in het dal, kon men op den top van den Spionkop thans een huiveringwekkend gezicht zien.

Men zag een klipschans; de randen kwamen als de tanden van een zaag duidelijk uit tegen den horizon. Binnen ééne minuut vielen drie Boerengranaten binnen deze Engelsche schans; alle drie ontploften, en het bruine, opstuivende stof dreef weg met den witten damp.

Opnieuw werd de getande schans door een barstende granaat

getroffen, en dáár - dáár zag men iets ijzingwekkends! - de schans rees op en bewoog zich snel voort.

Doch het was geen gewone schans; de klippen van deze schans bestonden uit menschenlichamen; de tanden der zaag waren soldaten. Zij renden snel vooruit met wijd voorover gebogen lichamen als onder een hevig vuur; zij geleken op een korenveld, dat gezwiept wordt door een hevigen wind.

Kolonel CROFTON (van de Royal Lancasters), op wien volgens den ouderdom, nadat de opperbevelhebber WOODGATE buiten gevecht was

Generaal WOODGATE.

gesteld, het bevel op den Spionkop overging, was vol zorg, en tegen tien uur heliographeerde hij naar het hoofdkwartier: ‘Zend snel versterkingen, of alles verloren... Generaal dood’[1].

Generaal WARREN gaf onmiddellijk bevel aan generaal COKE, om met 2000 man versche troepen den Spionkop te versterken, terwijl kolonel CROFTON de boodschap ontving, tot het uiterste vol te houden.

Doch de tijding van kolonel CROFTON had generaal BULLER, die van

1) WOODGATE was niet dood, doch doodelijk gewond.

den Zwartkop den loop van den slag volgde, zeer verontrust, en blijkbaar onbekend met het feit, dat generaal COKE het bevel zou overnemen, telegrapheerde hij aan WARREN te Drieboomenkop: 'Tenzij, dat gij aan een doortastenden, krachtigen man het bevel geeft op den kop, zult gij den berg verliezen. Ik geef u THORNEYCROFT in overweging.'

Generaal WARREN schikte zich naar het voorstel van den opperbevelhebber, en kolonel THORNEYCROFT ontving het bevelhebberschap met den rang van brigade-generaal. Doch de verwarring werd er natuurlijk te grooter door, want de helft der manschappen op den kop en de meesten van hen, die op weg waren daarheen, waren met deze verandering volkomen onbekend. Er waren feitelijk drie opperbevelhebbers: CROFTON, COKE en THORNEYCROFT, en het was erger dan te Sedan, waar in een paar uren tijds drie Fransche opperbevelhebbers elkander afwisselden.

De lijken stapelden zich op; de dood hield een rijken oogst. Veel kostbaar Boerenbloed kleurde den grond van Spionkop rood, doch de verliezen van den vijand waren veel, veel zwaarder. Toch verdedigden zich de Engelschen met groote dapperheid; zij wisten, dat versterkingen in aantocht waren, en zij maakten van hun gesneuvelde kameraden borstweringen, waarachter zij schuiling zochten, totdat de versterkingen kwamen, die den Engelschen moed opnieuw deden ontvlammen.

Het was echter tevergeefs; ook de Boeren ontvingen versterkingen. Zij telden thans ongeveer 500 man tegenover de 4000 van den vijand, en zij vulden aan door heldenmoed en beleid, wat zij te kort schoten in getal. De gedachte vatte post in hun hart, dat de Heere der heirscharen hun een groote overwinning zou geven op dezen dag: een tweeden Amajuba, en zij waren niet te weerstaan.

Onophoudelijk rolde de donder van het geschut, vermengd met het geknetter van het geweervuur, over het plateau; daartusschen klonk het geroep der kommando's, het gekerm der gewonden, het gesmeek der van dorst versmachtende strijders om water.

Om twee uur ging de witte vlag omhoog bij een afdeeling Lancashire Fusiliers onder kapitein FREETH, door de Boeren met een luid, juichend hoera begroet. Ruim 180 man werden krijgsgevangen gemaakt.

Kapitein HICKS viel, door een granaat letterlijk in flarden gescheurd.

Compagnieën verwarden zich onder andere compagnieën; bataljons onder andere bataljons; de meeste officieren waren dood of gewond, en het was onmogelijk de orde te handhaven.

In den namiddag bereikte Schotsche infanterie den top, om de overblijfsels van het Lancashire-regiment bij te staan. Kapitein MURRAY voerde hen aan; hij werd vier keeren gewond, doch stond opnieuw op. Toen werd hij gedood. Majoor ELLIS werd op drie plaatsen gewond; kapitein PETRE twee keeren, bleef op zijn post en sneuvelde.

Generaal LYTTELTON zond zijn beste bataljon, het 3de Koninklijke schutters, uit, om twee kopjes ten oosten van Spionkop te bezetten. Dit gelukte, al geschiedde het met ernstig verlies, doch de Engelschen konden de twee kopjes niet houden, daar zij onder het kartetsvuur geraakten hunner eigen artillerie, die op Drieboomenkop stond. Zoo verlieten zij tegen den avond hun ingenomen stellingen, met een verlies van een kleine honderd man. Onder de gesneuvelden was de aanvoerder van het bataljon: kolonel BUCHANAN RIDDEL. Hij kreeg den doodelijken kogel op het oogenblik, dat hem de order van generaal BULLER gewerd, om terug te trekken.

Zoo begon het er in spijt van de krachtige versterkingen al weer hachelijk uit te zien voor de Engelschen op den Spionkop. De heliografen werden verbrijzeld door de granaten; de vlagseinen neergeschoten door de Mausers. Generaal WARREN liet vragen, hoe de toestand was, doch ontving geen antwoord, en eerst later kwam een rapport in van generaal COKE, dat de toestand opnieuw kritiek was geworden.

Was het nu niet de plicht geweest van generaal WARREN, zelf naar boven te gaan en het bevel over te nemen?[1)]

Hij deed het niet, doch beval aan generaal COKE, om slechts twee bataljons op den kop te laten, met de andere manschappen terug te trekken onder dekking van de zuidelijke hellingen, en zelf nader met WARREN te raadplegen.

Generaal COKE, die nog altijd in de meening verkeerde, dat hij de bevelhebber was op den kop, wilde aan de order voldoen, en droeg zijn taak op den kop over aan kolonel HILL, daar kolonel CROFTON ook reeds gewond was. Maar kolonel THORNEYCROFT was rechtens de opperbevelhebber, die - het ergste van alles - onkundig bleef van het feit, dat artillerie, genietroepen en zandzakken, om nieuwe borstweringen te maken, thans op de komst waren. (Men zie de plaat op pag. 480 en 481.)

De duisternis daalde nu langzaam neer boven de bloedplassen van Spionkop en er was na den zwaren strijd bij beide partijen een groote en verklaarbare afmatting te bespeuren. Ook hadden vele Boeren hun laatste patronen verschoten en moesten zich naar de achterhoede terugtrekken. Doch de andere burgers hielden vol, terwijl de vuurstralen uit de loopgraven hun de richting wezen voor hun kogels.

Toen gaf THORNEYCROFT het op. Hij zag de ellende en den jammer van zijn zwaargeteisterde bataljons, en wist geen uitkomst. Vele soldaten

1) Lord ROBERTS heeft later op WARREN'S handelingen deze aanmerking gemaakt: 'Het is betreurenswaardig, dat Sir CHARLES WARREN zelf den Spionkop niet bezocht in den namiddag of den avond, terwijl hij toch wist, dat de toestand daar zeer hachelijk was, en dat het verlies van de stelling de mislukking van de krijgsverrichtingen ten gevolge zou hebben.'

waren, door een onweerstaanbare paniek, reeds gevlucht en de dappere man gaf met een bezwaard hart bevel tot de ontruiming[1)].

Hoe verwonderd keken de Boeren den volgenden dag, toen zij den geheelen kop ontruimd vonden! Zij hadden gevreesd, dat het werk op den, 24sten nog slechts half voltooid was, en de tusschenkomst der groote Mogendheden spookte vele Boeren nog zoodanig in het hoofd, dat verscheiden burgers de ontruiming van den Spionkop aan die tusschenkomst toeschreven.

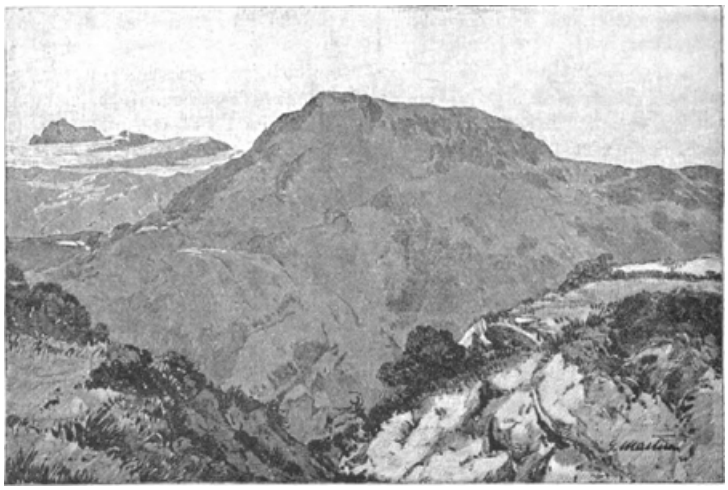

Spioenkop.

Maar het was en bleef een overwinning; een groote overwinning; de glans van den Amajuba verbleekte er bij. De zege was echter niet dan tegen een hoogen prijs gekocht, en er parelden tranen in de oogen der overwinnaars, als zij hier het lijk van een broeder, ginds het lijk van een zoon, een vader, reeds verstijfd in den killen greep des doods, ontdekten. Op één plek werden de lijken van tien, op een andere plaats van twaalf burgers ontdekt: meest allen huisvaders, die weduwen met groote gezinnen onverzorgd achterlieten.

1) Lord ROBERTS maakte er de volgende kantteekening op: 'Welke fouten Sir CHARLES WARREN ook begaan moge hebben, de mislukking (van de bestorming van Spionkop) moet ook worden toegeschreven aan de ongeneigdheid van den officier, die het opperbevel voerde (hiermede werd generaal BULLER genoemd), om zijn gezag te handhaven en te zorgen, dat gedaan werd, wat hij het best oordeelde, en ook aan de onwettige en noodelooze wijze, waarop een ondergeschikt officier (hiermede werd kolonel THORNEYCROFT bedoeld) de verantwoordelijkheid heeft op zich genomen.'

De Boeren hadden 53 dooden en 120 gewonden; slechts bij de bestorming van den Platrand (6 Januari) was het cijfer aan dooden nog iets hooger geweest. Doch bij den Platrand was de zware prijs voor niets betaald, terwijl deze bestorming met de zegepraal was bekroond.

De ware vechters onder de verschillende kommando's hadden met elkander gewedijverd in heldenmoed; met name noemen we de Carolina-burgers, niet om de andere kommando's terug te zetten, doch omdat de Carolina-burgers in verhouding de zwaarste offers moesten brengen: bijna het derde van het geheele verlies der Boeren.

De veldcornetten OPPERMAN en ZEEDERBERG van het Pretoria-kommando vochten met onbezweken moed; onder de Nederlanders, die hier hun trouw aan het stamverwante volk met hun bloed bezegelden, behoorde BREEDVELD, ambtenaar der Zuid-Afrik. Spoorwegmaatsch. Staande, zonder dekking, streed hij urenlang. Een kogel doorboorde zijn hoofd; een andere zijn dappere borst.

O.F. DIRKS was van den morgen tot des avonds 5 uur als veldtelegrafist met zijn heliograaf op den Spionkop bezig. Hij seinde dien dag, onder het hevigste vuur, 700 woorden naar beneden, zonder één fout te maken.

Op zeker oogenblik schoot de Boeren-artillerie twee bommen in de richting van de heliograaf, doch de onverschrokken telegrafist seinde naar beneden, dat hij door de eigen artillerie werd beschoten, waarna het vuur een andere richting verkreeg.

De wakkere veldcornet VERCEUIL van Middelburg werd door een granaatscherf in de borst getroffen, doch hield stand en bleef zijn manschappen aanvuren, totdat de strijd was beslecht.

De jonge E. LEROUX, van de Swaziland-politie, was met 25 vrijwilligers op een der gevaarlijkste plekken van den Spionkop. Dit klompje werd zesmaal door den vijand bestormd, echter zonder de koene verdedigers een duimbreed te doen wijken.

Onder de dooden waren de dappere veldcornet ERNST van Ermeloo, en de gewezen Duitsche officier VON BRUSEWITZ. Laatstgenoemde was wegens een ernstigen misstap uit het Duitsche leger ontslagen en plengde zijn bloed op den Spionkop voor de rechtvaardigste zaak dezer eeuw.

De Engelsche verliezen waren in verhouding tot het aantal strijders vreeselijk. Kommandant PRETORIUS van Heidelberg telde na den slag 600 Engelsche lijken op den Spionkop. ‘Dit aantal sluit echter niet in,’ zegt het officieele Transvaalsche bericht, ‘het gedeelte, door den vijand gedurende den nacht na den slag weggevoerd; ook niet die, welke onder den berg en tegen den Spitskop (Spionkop) gevallen waren.’

Wanneer dit bericht, aan welks waarheid niet behoeft te worden getwijfeld, als maatstaf wordt aangenomen, dan kan het verlies der Engelschen in den slag op den Spionkop op minstens 700 dooden behalve

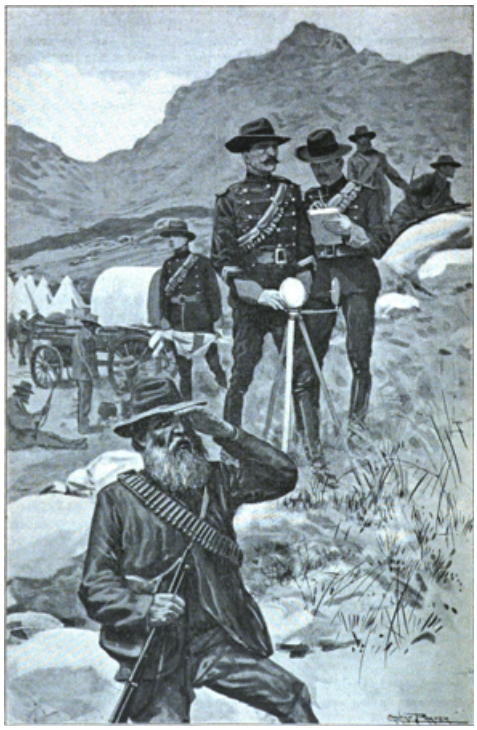

Heliografeerende Boeren.

de gewonden worden gesteld;[1] buitendien waren er 218 krijgsgevangenen, waaronder 4 officieren. Vooral de Lancashires hadden zwaar geleden. Reeds den 20sten Januari hadden zij 128 man in het gevecht verloren. Zij waren nog 800 man sterk, toen zij den Spionkop beklommen en lieten er 250 man achter. De Bereden Infanterie van THORNEYCROFT telde 's morgens 200 man; des avonds nog 70 man[2].

REGINALD F. COLLINS, Roomsch-Katholiek aalmoezenier bij het Engelsche leger, bezocht het slagveld, en nam in zijn rapport, bestemd voor generaal WARREN, het volgende op:

'Ik heb de eer, volgens uw verzoek, het volgende rapport uit te brengen over hetgeen op den Spionkop is gebeurd gedurende de drie dagen (Donderdag 25, Vrijdag 26, Zaterdag 27 Januari), gedurende welke ik bezig was met het vervullen van mijn treurigen plicht, om de dooden te begraven, die daar 's Woensdags gesneuveld waren.

Donderdag ging ik bij het aanbreken van den dag naar het tooneel van den strijd van den vorigen dag. Toen ik het plateau van den Spionkop bereikte, vond ik verscheiden officieren van den (Eng.) geneeskundigen dienst bezig met het verzorgen onzer gewonden, en ook een groot aantal Boeren in het bezit van den grond. Een groot aantal andere Boeren kwam van alle kanten toestroomen, en spoedig was er een groote macht Boeren over het geheele plateau.

Weldra kwam een officier van den geneeskundigen dienst naar mij toe, en vroeg mij, of ik Duitsch sprak, daar, naar hij meende, een der kommandanten het wegvoeren der gewonden verboden had. Na onderzoek bevond ik, dat dit het geval was, en na den veldcornet uitgelegd te hebben, dat uitstel in het vervoeren van de gewonden iets zeer ernstigs was, en noodzakelijk hun lijden moest vermeerderen; stond hij het wegvoeren van de gewonden in onze onmiddellijke nabijheid toe.

Toen ik omstreeks een half uur hiermede bezig was, rondgaande met twee officieren van gezondheid, om herkenningspapieren en brieven, die aan de gesneuvelden behoorden, te verzamelen, kwam een als geestelijke gekleede Boer, die zeide, dat hij de secretaris van generaal BOTHA was, op ons af. Hij verzocht mij bij den generaal te komen, die op korten afstand te paard zat. In beleefde bewoordingen vroeg de generaal mij, wie toestemming gegeven had voor het weghalen der gewonden. Ik

1) Dat de Engelsche autoriteiten een onoverwinnelijke neiging hadden, om hun verliezen te verkleinen, bleek herhaaldelijk. Een doorslaand bewijs daarvan werd op het slagveld van Magersfontein geconstateerd. Kapitein FICHARDT wandelde over dat slagveld, en schreef de namen op van acht gesneuvelde Engelsche officieren. Zij hadden namelijk in hun borstzak een kaart, waarop hun naam en rang vermeld stond; van die kaarten schreef hij de namen op, en schoof dan de kaart weer op de vroegere plaats. Van die *acht* officieren werden er in de Engelsche officieele lijst slechts *twee* opgegeven; van de zes anderen werd niet gerept!

2) De Engelschen waren zeer verbitterd om de photografieën, die door de Boeren na den strijd van het slagveld werden genomen. 't Is zeer natuurlijk; photografieën liegen niet.

Appèl van Engelsche troepen, na den Slag op den Spioenkop.

zeide hem, dat men reeds bezwaren had gemaakt tegen het weghalen, maar dat een der veldcornetten er later in toegestemd had.

De generaal zeide toen, dat hij het opperbevel voerde, en dat hij geen toestemming gegeven had. “Bovendien,” vervolgde hij, “zijn er verscheiden redenen, waarom ik u niet moest toestaan, uwe gewonden weg te voeren en de dooden begraven. Wij zijn nu meester van het veld. Ik heb geen officieele aanvrage ontvangen om de gewonden weg te halen en de dooden te begraven. Ik heb mij er ook over te beklagen, dat uw oudste officier van gezondheid een brief gezonden heeft, zeggende, dat wij uwe gewonden niet naar uw hospitaal laten brengen. Zulke beschuldigingen moesten niet ingebracht worden. Zij zullen dezen strijd verbitteren. Wij wenschen niets liever dan dat na ieder treffen alles christelijk geschiedt, maar het moet wederkeerig zijn. Wat kunt gij er op antwoorden, dat gij generaal KOCK gehouden hebt, totdat hij in uw handen stierf? En hoe is het gedrag geweest van Lord METHUEN? Hij nam vier mijner dokters en mijn ambulances gevangen en zond ze naar Kaapstad. De vier dokters heeft hij daarna teruggezonden, maar de ambulances heeft hij gehouden. Is dat een christelijke of een menschelijke manier van handelen? Daar is generaal KEKEWICH. Hij heeft geweigerd, nog langer het Geneefsche Kruis te erkennen, als het door ons gebruikt wordt. Nog slechts een paar dagen geleden, te Acton Homes, naamt gij 23 of 25 onzer gewonden gevangen. Moet dit alles voortduren? En nu verlangt gij van mij, dat ik al uw gewonden uitlever?”’

De edele BOTHA gaf echter - behoeft het wel gezegd te worden? - ten slotte toestemming tot het vervoeren der gewonden.

Vreeselijk was, toen de zon oprees boven de bergen, het gezicht van het slagveld. De grond was geploegd, gescheurd, opengereten door de bommen. Bij sommige gewonden hadden de kleeren vuur gevat, en zij waren, daar zij geen kracht meer hadden, om de vlam te dooven, jammerlijk verbrand.

Zwijgend liepen de Engelsche dragers, twee aan twee, met de baar tusschen zich, rond, om de gesneuvelde soldaten op te laden. Zij droegen de dooden naar den rand: daar was het groote, gulzige, gapende graf. De dragers hadden dat werk zeker meer gedaan, want zij stulpten de baar boven de groeve om, zooals een arbeider zijn kruiwagen omstulpt. Er volgde een doffe dreun, en het lijk lag op of naast zijn kameraden, in dat groote, gulzige graf. Zooals zij neerploften in den kuil, zoo bleven zij liggen. Maar met de bovenste laag was het wat anders, want toen de doodgravers ze hadden bedekt met aarde en klippen, kwam er nog een been te voorschijn, een arm, een menschenhoofd, en dat mocht niet. Zoo duwden dan de doodgravers zoo'n been, zoo'n arm, zoo'n weerbarstig menschenhoofd er met geweld onder, met de spade.....

Het doodenveld van den Spioenkop.

Maar er kwamen doodgravers te kort, en toen de Boeren hun eigen dooden, hun liefste panden met diepbewogen harten aan den schoot der aarde hadden toevertrouwd, hebben zij aan vele Engelschen nog een eerlijke begrafenis gegeven.

SCHALK BURGER stelde er den Engelschen generaal mee in kennis, en deze verzocht - om inzending der begrafeniskosten.

Doch het was Sir CHARLES WARREN, en dat verklaart veel.

In den vroegen morgen van Donderdag 25 Januari

Projectiel, door de Engelschen op den Spioenkop geschoten, doch niet gesprongen en door den vinder President KRÜGER aangeboden.

staarde een marine-officier in de nabijheid van het Engelsche hoofdkwartier door een telescoop naar den top van den Spionkop, en zag er tot zijn verbazing enkel Boeren en ambulances. Hij haastte zich, om er den opperbevelhebber van in kennis te stellen. Generaal BULLER was er zeer door geschokt; hij leek plotseling tien jaar ouder: vermoeid en terneergeslagen. Hij gaf zijn paard de sporen, reed naar generaal WARREN, op wien hij verbolgen was, en gaf zijn bevelen voor een onmiddellijken en algemeenen terugtocht.

Te zes uur van dienzelfden morgen begon reeds de terugtocht; twee dagen later was hij reeds afgeloopen en bevond zich het leger met den geheelen trein weer aan den zuidelijken oever van de Boven-Tugela, terwijl de overtocht over de snelstroomende rivier, die hier 75meter breed was met 20 voet hooge oevers, door geen enkel ongeval was gestoord.

Welke redenen kommandant-generaal PIET JOUBERT bewogen, om den vijand niet nadrukkelijk te vervolgen? Waarschijnlijk was hij reeds meer dan voldaan, dat de vijand terugtrok en de Boeren weer een poosje rust hadden.

In elk geval echter was het leger, dat over de Boven-Tugela terugtrok, een geslagen leger. Voor den eersten keer in dezen oorlog was een krachtige aanval op een door duizenden vijanden bezette stelling gedaan en doorgezet, de achtvoudige overmacht uit haar stellingen gejaagd, en de republikeinsche vlag geplant op de vijandelijke schansen.

LOUIS BOTHA had zich een onverwelkelijken eerekrans gevlochten op de hoogten van den Spionkop, en de kartets-kogels, die hij na den slag in zijn zakken vond, bewezen, hoe hij midden in het vuur van den vijand was geweest.

De derde Poging tot Ontzet van Ladysmith.
De Slag bij Vaalkrans.

Spionkop was voor het trotsche hart van generaal BULLER toch een harde noot geweest, om te kraken. Zijn keurtroepen hadden het nu twee keeren moeten afleggen tegen een schaar ongedrilde herders en landbouwers, die van de moderne krijgskunst niet het flauwste besef hadden, en terwijl hij bij de tweede poging tot ontzet van Ladysmith uitdrukkelijk had verklaard, dat er dezen keer van geen terugtrekken sprake kon zijn, was hij hals over kop gevlucht, blij genoeg, dat de Boeren geen vervolging waagden, die hem verderfelijk had kunnen worden.

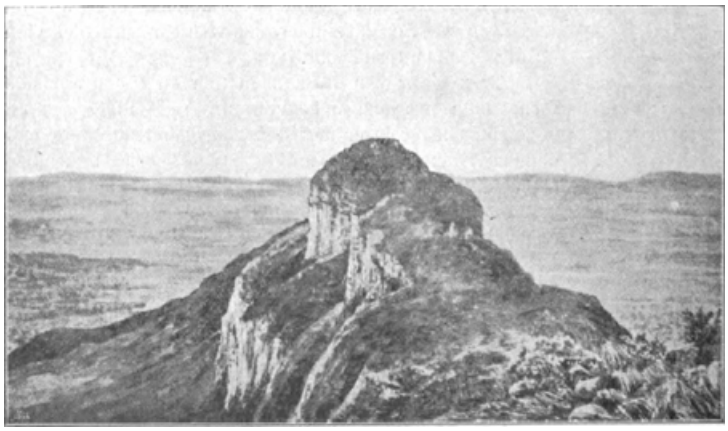

De Vaalkrans.

Europa begon den neus op te halen over dezen beroemden Engelschen generaal; het noemde hem den grooten snoever, den ongelukkigen veerman van de Tugela.

Lord ROBERTS behoefde hem dan ook niet aan te sporen, om generaal WHITE te verlossen; Lord ROBERTS behoefde hem er niet op te wijzen, dat een tweede bestorming van den Platrand wel eens den val van Ladysmith

met hare zieke, uitgeputte bezetting kon tengevolge hebben. Och neen, die prikkel was voor generaal BULLER niet noodig: hij hunkerde, om de schande van den Spionkop uit te wisschen.

Hij vertelde dan ook aan zijn soldaten, dat hij den sleutel van Ladysmith had meegebracht van den mislukten tocht, en dat hij hen binnen een week te Ladysmith zou brengen.

Tot den 4^{den} Februari liet hij zijn leger van de doorgestane vermoeienissen en ontberingen uitrusten in de groote kampen in den omtrek van Potgietersdrift, terwijl hem middelerwijl van Durban nieuwe versterkingen bereikten, waaronder 3 reusachtige kanonnen, ware monsters, en 12 veldkanonnen, die de geweldige overmacht van zijn artillerie nog grooter maakten.

Er werden opnieuw, om de Boeren op een dwaalspoor te brengen, schijnbewegingen gemaakt, doch de eigenlijke aanval, die den gordel om Ladysmith moest breken, was op den Vaalkrans gemunt.

De Vaalkrans ligt tegenover Mungersdrift (Holendrift) en is de oostelijke uitlooper van een kliprand, die westwaarts doorloopt tot aan den Spionkop, en daar Brakfontein wordt genoemd. Brakfontein was door de Boeren versterkt geworden door een viervoudige lijn van loopgraven, doch de Engelschen waren door hun spionnen goed ingelicht geworden, dat Vaalkrans slechts zwak versterkt was. De krans bestaat uit een klippigen heuvelrug, betrekkelijk vlak in het oosten; over deze vlakte loopt de weg naar Ladysmith.

Nog verder oostwaarts verheft de Doornkloof (eigenlijk behoorde de naam Doornkop te zijn) haar trotschen, grillig gevormden top naar de wolken, terwijl haar hellingen een schilderachtige afwisseling geven van steile pieken, spruiten en bosschen.

Op Zondag 4 Februari begon het leger de tenten op te rollen, terwijl reusachtige wolken van stuivend stof den Boeren de komst van den vijand kond deden.

De volgende morgen was mistig en zoel, en het werd zeven uur, toen de 36 veldkanonnen van Eenboomskop een heftig vuur op den volkomen onzichtbaren vijand te Brakfontein openden.

De Boeren lagen, met den Mauser in den arm, met stille vastberadenheid in hun verschansingen; zij hadden het bevel ontvangen, geen schot te lossen zoolang de vijand binnen geen 500 meter afstands was gekomen.

Twee bataljons infanterie bewogen zich thans in dunne grijsbruine lijnen in de richting der Boerenschansen, door de batterijen gevolgd. Hier en daar waren de lijnen dik en zwaar, doch de fluitjes der officieren gaven hun schelle seinen over het wijde veld, en de lijnen rekten zich uit, totdat de noodige tusschenruimten waren verkregen.

De Boerenkommandanten begonnen thans onrustig te worden; van den oostelijken uitlooper van den Spionkop werd het vuur geopend met twee CREUSOT-kanonnen, terwijl tevens een kanon van Doornkloof zijn granaten slingerde.

't Is waar: de weinige artillerie der Boeren leek kinderspel bij de geweldige vijandelijke batterijen, doch de Boerenartilleristen waren eenig in het uitvinden der beste stellingen, en in het richten waren zij den Engelschen verreweg de baas.

De artillerie-officier PRETORIUS bijv. raakte op 6000 meter afstands dikwijls bij het eerste schot zijn doel; met het tweede schot was het regel. Hij wist met schier wiskundige nauwkeurigheid den afstand te schatten. Hij zag eens een hollend paard; door den afstand leek het niet grooter dan een schoothondje. Ofschoon het holde, schoot hij het met een kanonskogel dood. Een volgenden keer zag hij een Engelschen officier te paard; PRETORIUS haalde hem met zijn kanon uit het zadel; de officier was letterlijk in tweeën gescheurd. En toen de Engelsche vlag in het vijandelijk kamp hem eens begon te ergeren, schoot hij de schaft dwars af. Al de drie mikpunten had hij met het eerste schot getroffen.

Dit juiste schieten der Boeren bracht den vijand dan ook gemeenlijk in de meening, dat de Boeren over een talrijke artillerie beschikten[1)] en bij het oprukken tegen Brakfontein meende hij hetzelfde.

Intusschen rolde de donder van meer dan 40 Engelsche kanonnen over het veld, een honderdvoudige, dreunende echo wekkend tusschen de hellingen der bergen, terwijl de infanterie langzaam terrein won.

Het was tien uur, toen de Mausers begonnen te spreken, terwijl de Boerengranaten het stof bij de Engelsche batterijen in zuilen omhoog wierpen.

De Boerenartilleristen deden weer schitterend werk en veroorzaakten den vijand pijnlijke verliezen, doch thans openden de Engelsche houwitsers hun vuur, en spuwden uit hun korte kelen hun ijzeren reuzenbommen. Zij suisden op naar de wolken, en barstten bij hun val met een luiden donderknal. Van de vreeselijke uitwerking, die zoo'n helsch projectiel kan hebben, getuigt het feit, dat een Boer door een van de scherven zoo vreeselijk werd getroffen, dat zijn bovenlichaam honderd voet werd weggeslingerd.

Toch waren de ongevallen bij de Boeren uiterst gering; er vielen tien bommen in de minuut, en in spijt daarvan hadden de burgers te Brakfontein, nadat dit wilde vuur reeds uren had geduurd, nog slechts twee dooden.

Thans liet generaal BULLER zijn oorlogsballon omhoog gaan, terwijl

1) Bij het uitbreken van den oorlog hadden de Boeren meer kanonnen in Europa dan in Afrika. Het waren bestelde kanonnen, die vandaag nog bij KRUPP en CREUSOT staan.

Een Engelsche ballon in gevaar.

de luitenant, met de verkenning belast, van uit de mand zijn waarnemingen telephoneerde.

Dit was BULLER'S tweede ballon; de eerste was, tot groot plezier van de Boeren, veertien dagen geleden tegen de klippen van een der koppen bij Spionkop gescheurd en onbruikbaar geworden, terwijl ook deze ballon een dag later nauwelijks aan hetzelfde gevaar ontsnapte.

De aanval verzwakte echter, en de vijandelijke batterijen trokken langzaam terug, terwijl de Boeren hun vuur verdubbelden. Hun bommen versplinterden het geboomte van den Zwartkop, waarachter de zware marinekanonnen waren opgesteld, en legden deze bloot. Onder een hagelstorm van kartetskogels joegen de batterijen terug over het veld, en trots het vinnig en verderfelijk vuur der Boeren werd geen oogenblik de orde verstoord.

Opnieuw ging een schel gefluit over het veld, en de twee bataljons infanterie, die de vijandelijke stellingen tot op 1200 meter waren genaderd, werden teruggeroepen. Dit was een gevaarlijk werk, want de Engelschen waren bij dien terugtocht over een terrein van minstens 1000 meter breedte aan een hevig vuur blootgesteld, en het behoeft niet te verwonderen, dat de terugtocht bij oogenblikken in de meest teugellooze vlucht dreigde te ontaarden.

De schijnaanval op Brakfontein heeft den Engelschen, daar zij hem te krachtig aanpakten, veel bloed gekost.

De Engelsche genietroepen waren intusschen met het leggen der schipbrug bij Mungersdrift tegenover Vaalkrans gereed gekomen. De Boeren hadden het leggen der brug wel belemmerd, doch niet kunnen verhinderen, en om twaalf uur in den middag trok de brigade van generaal LYTTELTON over de rivier. Zij deed het niet zonder ernstige verliezen. Het Maxim der Boeren, dat de brug bestreek, en de kogels der in droge slooten langs de oevers opgestelde scherpschutters hielden een rijken oogst. De Engelschen stortten bij geheele rijen neer; tweemaal weifelden zij, doch hun officieren drongen hen weer voorwaarts en zij bereikten den anderen oever.

De artillerie der Engelschen nam thans nieuwe stellingen in en opende haar vuur op Vaalkrans en Doornkloof.

De bergen van Afrika hadden nog nooit zoo'n bombardement gehoord; het was vreeselijk, gruwelijk. Salvo's van lyddietbommen en granaatkartetsen huilden en sisten over de stellingen der Boeren.

Er lagen slechts 200 Boeren in deze stellingen onder bevel van generaal BEN VILJOEN en generaal SMUTS. Zij kropen weg tusschen de tallooze kloven, en lieten dien ijzeren hagel over zich heen gaan. Nooit had de Engelsche artillerie harder geschoten, en nooit was het resultaat geringer geweest.

Doch de zaak nam voor de Boeren een ernstige wending, toen de infanterie met een overstelpende meerderheid oprukte. Zij spreidde zich uit, dekte zich achter klippen en mierenhoopen, en golfde in een lange lijn voorwaarts.

Zij werd door een krachtig vuur begroet, maar de Johannesburgers, die den zwaarsten aanval hadden te weerstaan, waren te gering in aantal, en konden den vijand niet keeren, terwijl het gevaar groot was, dat het hier staande Nordenfelt-Maxim in de handen der Engelschen zou vallen.

Maar de onversaagdheid van BEN VILJOEN heeft het kanon gered; hij joeg er mee dwars over het open veld, en terwijl de lyddietbommen links en rechts van hem neerbrulden, bereikte hij met het kanon de veilige dekking. Het kanon verdween voor de oogen des vijands achter de klippen van Doornkloof als een marter in zijn hol.

Er is over de houding van BEN VILJOEN en zijn Johannesburgers in den slag bij Elandslaagte veel te doen geweest, doch Vaalkrans heeft bewezen, dat deze gewezen politie-agent een hoogst bekwaam en dapper krijgsman was, bij wien het hart klopte op de rechte plaats.

Dit oostelijk punt van Vaalkrans, dat door 50 Johannesburgers was bezet, kon echter niet worden gehouden, en zij gaven het na een worsteling van zeven uren prijs.

De vijandelijke batterijen zich terugtrekkende.

Er is beweerd geworden, dat dit uit lafhartigheid geschiedde, doch het is laster. Deze 50 burgers hebben als leeuwen gestreden en verdienen den hoogsten lof. De helft van hen was gesneuveld, voordat de anderen terugtrokken - durft men dan van lafhartigheid spreken?

Het was vier uur in den namiddag, toen de Engelsche vlag op de met bloed bespatte klippen van het Johannesburgerkopje werd geplant, en er ging een groot gejuich op in het vijandelijk leger.

Geen wonder! Oogenschijnlijk was de ijzeren ring gebroken, die Ladysmith insloot, en generaal BULLER scheen den rechten sleutel voor Ladysmith te hebben meegebracht.

Maar het was maar schijnbaar, want het Johannesburgerkopje, thans in het bezit van den vijand, werd weer beheerscht door het westelijk gedeelte van den Vaalkrans, waar generaal SMUTS den taaisten tegenstand bood, en de trotsche Doornkloof, waar een ander kommando Boeren schuilde.

Het was de bedoeling geweest van generaal BULLER, om onmiddellijk na het nemen van het Johannesburgerkopje dit kopje te laten bezetten door een krachtige artillerie; de dragonders, huzaren en rijdende artillerie snel te laten oprukken door de gemaakte bres, en de Boeren in hun rug aan te vallen.

Doch dit oogenblik was nog niet gekomen, daar generaal BULLER, na de pijnlijke ervaring met zijn vijftienponders bij Colenso, ook thans met reden huiverig was, om zijn artillerie op te stellen onder een kruisvuur van Doornkloof en den westelijken Vaalkrans[1)].

Zoo zette zijn geheele artillerie dan met groote kracht het bombardement der Boerenstellingen voort, doch de Boeren hadden de met dicht gras begroeide hellingen in brand gezet, en de zware rookkolommen maakten het richten onmogelijk.

Meer nog. De Boeren verzamelden hun krachten en deden tegen den avond een heftigen tegenaanval, den vijand dwingend, om den oostelijken uitlooper van het Johannesburgerkopje prijs te geven.

Er was in den nacht van 5 op 6 Februari van slapen natuurlijk geen sprake. De Engelschen wierpen schansen en borstweringen op, om het gewonnen terrein te behouden, en de Boeren ontvingen versterkingen aan manschappen, die zij goed konden gebruiken, en aan kanonnen, die zij niet minder noodig hadden. Gedurende den ganschen nacht klonken de geweerschoten der wederzijdsche, dicht bij elkander staande voorposten, en de Boeren sjorden een hunner vèrdragende Long-Toms op tegen de woeste helling van de grillige Doornkloof.

Toen de zon oprees (Dinsdag 6 Februari), hadden zij hun reuzen-

1) Slechts voor een paar lichte veldkanonnen werd den volgenden nacht een veilige opstelling gevonden op een der uiterste punten van het Johannesburgerkopje.

werk voltooid, en de Long-Tom slingerde zijn granaten tot in de onmiddellijke nabijheid van het Engelsche hoofdkwartier ten zuiden der Tugela.

Generaal WARREN liet zich echter (volgens Natalsche couranten) door dien vervaarlijken morgengroet niet afbrengen van zijn gewoonte, om een bad te nemen, en in het open veld, terwijl de bommen over hem heensuisden, sprong hij in een groote badkuip. Dat was nu alles heel mooi, doch terwijl hij daar zat te ploeteren, ontving hij een dringende boodschap van den opperbevelhebber, generaal BULLER, om dezen te spreken. Het was een kritiek geval. Hij verzocht den ordonnans, den generaal te rapporteeren, dat hij zeer bezet was, doch ten spoedigste zou komen. Maar generaal BULLER had haast, en kwam nu zelf, terwijl de verbaasde soldaten het zeldzaam schouwspel genoten, twee generaals op het gevechtsterrein met elkander te zien beraadslagen: de eene in het zadel en de andere in het bad.

Tevergeefs trachtte intusschen de Engelsche artillerie Long-Tom tot zwijgen te brengen; van de barstende lyddietbommen rookte de omtrek als een oven, en toch bleef het reuzenkanon onbeschadigd. Het was den Engelschen onmogelijk, zijn ware stelling te ontdekken; slechts een seconde, als de granaat de monding verliet, was zijn afschuwelijke muil bij de vlam van den vuurstraal aan den gezichteinder zichtbaar. Maar de vuurstraal doofde, en Long-Tom scheen te verzinken in de spelonken der Doornkloof, totdat een nieuwe vuurstraal zijn aanwezigheid verried.

Generaal HILDYARD rukte nu op, om de brigade van generaal LYTTELTON, die het Johannesburgerkopje had bezet, te ondersteunen, en bereikte den voet van het kopje. Doch verder kwamen de Engelschen voorloopig niet, en ofschoon hun artillerie onophoudelijk de Boerenstellingen beukte, en hun granaten tot in de lagers der Boeren barstten, moest een onbevooroordeeld opmerker toch tot de slotsom komen, dat de voorwaartsche beweging der Engelschen tot een bedenkelijken stilstand was gekomen.

De Boeren begonnen nieuwen moed te scheppen, al werd de wakkere BEN VILJOEN bewusteloos van het slagveld gedragen[1]. Generaal SMUTS en andere aanvoerders vervulden op waardige wijze zijn plaats, en tegen den namiddag drongen zij met zooveel kracht tegen de Engelsche stellingen op, dat de vijand opnieuw een deel van zijn met zooveel kostbaar bloed gekocht terrein moest prijsgeven, en zich slechts door een scherpen bajonetaanval de Boeren van het lijf kon houden.

1) Hij lag met verscheiden manschappen op een kopje, toen een lyddietbom in hun nabijheid barstte. BEN VILJOEN had juist aangelegd, om te schieten, maar het geweer werd verbrijzeld in zijn handen door een stuk van een klip, die door de lyddietbom was uitéengeslagen. De kommandant zelf was bewusteloos, en toen zijn burgers hem eenige oogenblikken later opnamen, had hij reeds de vergiftigde dampen der lyddietbom ingeademd. Eenige weken later was hij echter weer geheel hersteld.

Er werd een tweede schipbrug gelegd, en tegen den avond werden de vermoeide bataljons van generaal LYTTELTON vervangen door de versche brigade van generaal HILDYARD, terwijl nieuwe borstweringen werden opgeworpen.

Het was een lieflijke, stille nacht, die nacht van 6 op 7 Februari. De maan scheen helder aan den blauwen hemel; de pompende geluiden van het groote Nordenfelt-Maxim-kanon der Boeren klonken zonderling door den zoelen, vredigen nacht - het waren de laatste, wegstervende akkoorden der geweldige doodenmuziek, die twee dagen lang de lucht had doen trillen.

De slag was gestreden; generaal BULLER gaf het op. Den vorigen avond was krijgsraad gehouden - evenals voor den slag bij den Spionkop een veeg teeken! - en de meerderheid der hoofdofficieren, waaronder generaal BULLER, besloot tot den terugtocht. Generaal HART was voor het doorzetten van het plan - tot elken prijs; hij stelde de bestorming voor van de Doornkloof. Doch bij generaal HART wogen de menschenlevens licht, nòg lichter dan bij de andere generaals, en hij stond met zijn voorstel alleen.

Denzelfden nacht nog trok het leger met groote haast en in tamelijke wanorde terug, en toen de Boeren den volgenden morgen nieuwsgierig hun hoofden oplichtten van achter de klippen, waar zij lagen, was het Johannesburgerkopje ontruimd, terwijl het vijandelijke leger als een reusachtige slang langzaam oostwaarts trok, naar Chievely, van waar het den 12^{den} Januari zoo trotsch en overmoedig was opgetrokken[1)].

Er ging een groot gejuich op bij de Boerenkommando's op dit gezicht, en de dappere mannen, die drie dagen lang honger, dorst en de bitterste ontberingen hadden doorstaan, genoten de glorie der zegepraal.

Maar dit genot was niet onvermengd, want toen zij de vlakten van het Johannesburgerkopje beklommen, vonden zij er twee en twintig lijken der hunnen - het waren de Johannesburger helden, die twee dagen vroeger bij de verdediging van deze stellingen in den dood waren gegaan voor vrijheid en recht. Hun lichamen begonnen reeds tot ontbinding over te gaan; het was een vreeselijk schokkend gezicht. Nog vond men er zeven Boeren gewonden, die daar eveneens twee dagen, zonder dat de vijand hun één teug water had geboden, onder de verschrikkelijkste folteringen hadden gelegen. Doch *dit* lijden was nu geleden, en de dooden ontvingen een laatste rustplaats.

Behalve dit harde verlies bedroeg het geheele verlies der Boeren,

1) Generaal BULLER, de geslagen generaal, rapporteerde, dat de soldaten ‘vol moed’ waren geretireerd. Maanden later, toen de krijgskans verkeerde, en de Boeren terugtrokken, meldden Boerencorrespondenten, dat de Boeren ‘vol moed’ retireerden. De Engelschen vonden deze uitdrukking een groote dwaasheid. Waarom toch? De Boeren hadden ze van de Engelschen overgenomen!

tijdens de Vaalkransgevechten van 5-7 Februari, slechts 7 dooden behalve de gewonden.

Volgens Engelsche berichten bedroegen de verliezen der Engelschen 370 man aan dooden en gewonden, doch zonder twijfel had hun onoverwinnelijke neiging, om hun eigen verliezen te laag en die der Boeren te hoog op te geven, hun ook dezen keer weer parten gespeeld.

In de verlaten stellingen vonden de Boeren nog de lijken van onbegraven soldaten.

Zoo had generaal BULLER dan toch nog een valschen sleutel in zijn zak gestoken, toen hij zijn *derde* poging tot ontzet van Ladysmith had gewaagd, en het zou er voor het ontmoedigde en uitgeputte garnizoen van Ladysmith zeer bedenkelijk hebben uitgezien, zoo de Boeren onder de bezieling der nieuwe zegepraal een bestorming van Ladysmith hadden gewaagd.

Maar de Boeren deden het niet.

Zij rustten uit op hun lauweren.

De Vierde Poging tot Ontzet van Ladysmith.
Het Ontzet van Ladysmith.

DE Boeren dronken koffie en rustten op hun lauweren, terwijl de vijand, die een maand lang en in spijt van de zwaarste offers tevergeefs had getracht, den ijzeren gordel te breken, die Ladysmith omsloot, en met gebogen hoofd en diep ontmoedigd was teruggekeerd naar de verlaten kampen van Chieveley, tijd kreeg, om op zijn verhaal te komen.

Den 11^{den} Februari was het grootste deel van het Engelsche leger weer te Chieveley geconcentreerd, ter wijl een kleine afdeeling was opgetrokken naar Zululand, en een andere afdeeling was achtergelaten tot bescherming van den Zwartkop.

Die kleine expeditie naar Zululand was noodzakelijk geworden, daar assistent-generaal JOACHIM FERREIRA, die met een klein kommando Boeren Zululand was binnengetrokken, het kleine Engelsche fort Nqutu had belegerd, den 31sten Januari ingenomen, en de bezetting: 12 Engelschen en 37 Kaffers, had krijgsgevangen gemaakt. Ook werd er een tamelijke voorraad geweren en ammunitie buitgemaakt.

De andere afdeeling Engelschen, bij den Zwartkop, kreeg het te kwaad met generaal LOUIS BOTHA, die den 12den Februari met 600 man (waaronder 100 man van Lydenburg en Carolina onder kommandant DAVID JOUBERT) over de Tugela trok, om de overzijde te verkennen. Het was een ware verrassing voor de Engelschen aldaar, en zij stoven op als kippen in een hoenderhok, als de marter komt. Zij vluchtten in groote overhaasting, terwijl er 13 werden gedood, 4 zwaar gewond en 10 krijgsgevangen gemaakt. Van de gevangenen werd er een vrijgelaten, om hulp bij de Engelsche ambulance te halen. De verliezen der Boeren bepaalden zich tot één gedood paard.

Denzelfden dag maakte de vermetele RICCHIARDI met een troepje van 12 Italianen een stouten verkenningstocht in de richting van Chieveley. Hij naderde het Engelsche kamp, en ontdekte een bereden patrouille van den vijand, sterk 14 man. De Italianen kropen weg in het struikgewas, terwijl de Engelschen afstegen en te voet op verkenning uitgingen, drie der hunnen bij de paarden achterlatend. RICCHIARDI meende, dat het nu tijd werd, en gaf uit de hinderlaag vuur op de bewakers. Twee werden gedood, doch de derde wist te ontsnappen, terwijl de Italianen 8 paarden buit maakten. Onder een hevig vuur van den vijand bereikten zij gelukkig de Boerenlagers; slechts één Italiaan werd licht aan de hand gekwetst.

Maar de Boeren konden die kunstjes even goed als de Italianen. Zoo werden den 10den Februari verscheidene Engelschen gevangengenomen, waarbij zich eenige Swazilanders bijzonder onderscheidden, terwijl een zekere jonge KRUGER uit Boksburg, die bezig was, om een Engelsen korporaalspaard buit te maken, doch door het geweer van den korporaal, die in hinderlaag lag, werd bedreigd, niet beter wist te doen, dan den korporaal het gevaarlijk wapen uit de hand te rukken en zoowel den korporaal als zijn paard krijgsgevangen te maken.

Doch deze en dergelijke voorvallen waren slechts schermutselingen, die wel een loffelijke getuigenis aflegden voor de vechtwaarde van het Boerenleger, maar geen beslissenden invloed konden uitoefenen op den gang van den veldtocht. Daarvoor waren krachtige, voorwaartsche bewegingen noodig, doch PIET JOUBERT was daarvoor nooit de man geweest, daar in al de oorlogen, die hij had gevoerd, steeds zijn eerste en zijn voornaamste doel was geweest, om het leven zijner manschappen zooveel mogelijk te sparen. Voorzichtigheid was steeds de meest uitgedrukte trek van zijn karakter geweest, en daarom had ook het in den krijgsraad na lang en rijp beraad vastgestelde veldtochtsplan, om Noord-Natal te bezetten, Ladysmith te omsingelen, en achter de steile oevers der snelstroomende Tugela den vijand af te wachten, zijn besliste goedkeuring weggedragen.

PIET JOUBERT deed trouwens een verstandige daad, toen hij het goedkeurde, en het plan werd ook volledig uitgevoerd. 't Is waar, de

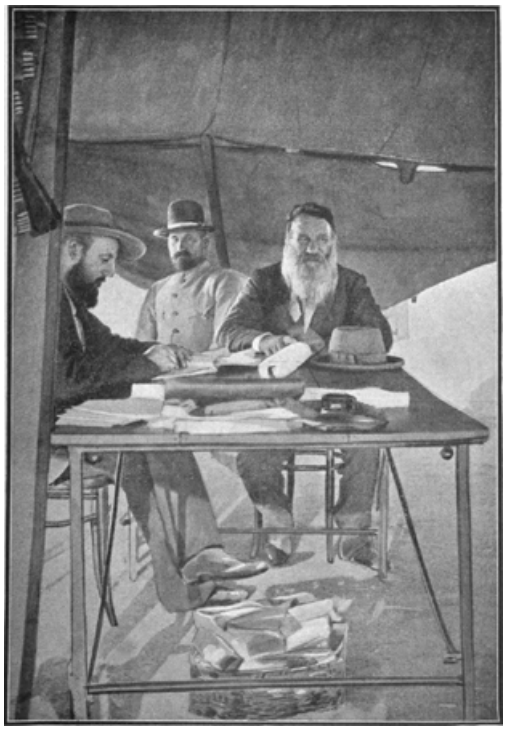

Generaal JOUBERT in een Laagertent voor Ladysmith.

Boeren maakten bij hun opmarsen meer dan ééne ernstige fout: generaal YULE had niet mogen ontsnappen uit Dundee, en de slag van Elandslaagte had niet geleverd mogen zijn; doch de fouten der Boeren werden rijkelijk opgewogen tegen de misslagen der Engelschen, en generaal WHITE, de zoo in de hoogte gestoken verdediger van Ladysmith, was een dapper man maar een zeer middelmatig veldheer.

Het Natalsche veldtochtsplan droeg den onmiskenbaren stempel van schranderheid en overleg, zonder twijfel, doch het was toch zeker een fout, en waarlijk geen geringe fout, dat men meende, met dit plan den geheelen oorlog te kunnen beheerschen. Het plan gaf een goede inleiding tot den oorlog, maar er diende toch ook een vervolg te komen, en zoo er ooit kans was geweest, om den vijand met succes aan te tasten of ten minste ernstig te verontrusten, dan was het wel na de dagen van Colenso, Spionkop en Vaalkrans geweest.

Doch PIET JOUBERT had er geen zin in. De ouderdom deed zich trouwens bij den grijsaard gevoelen; zijn lichaam had veel geleden door de vermoeienissen van het kampleven, en zijn maagkwaal brak zijn energie. Neen, hij had er geen zin in - minder dan ooit.

Vele burgers konden zich met die zienswijze best vereenigen. Nog altijd wist het Boerenvolk zich niet los te maken van den zoeten, maar dwazen waan, dat de groote mogendheden, verontwaardigd over dezen schandelijken en gruwelijken oorlog, tusschenbeide zouden komen, terwijl de nationale geestdrift, die in de eerste dagen van October zoo machtig was opgevlamd, in de eentonigheid van het kampleven begrijpelijk genoeg moest tanen.

Zoo konden de Engelschen opnieuw den aanval wagen; zoo bleef de vlag van Engeland wapperen boven de uitgemergelde bezetting van Ladysmith, en de verwachting der burgers, dat generaal REDVERS BULLER - door ‘De Volksstem’ met overmoedigen en onbetamelijken spot ‘de Rooie Vers Bul’ genoemd - in zijn pogingen tot ontzet van Ladysmith nooit zou slagen, werd bitter teleurgesteld.

Het was te voorzien, dat de nieuwe poging van generaal BULLER, om de benarde veste te ontzetten, door het oosten zou gaan, doch het pleit niet voor zijn bekwaamheid, dat hij eerst bij de vierde poging de richting insloeg, die hij reeds bij de eerste poging had behooren te nemen.

Generaal CLERY zou bij dezen tocht geen bevel voeren; hij was in zijn been gekwetst, en werd tijdelijk vervangen door generaal LYTTELTON.

Het aanstaande gevechtsterrein was een gebroken, bergachtig landschap, doorsneden met slooten en bedekt met dicht, op vele plaatsen schier ondoordringbaar struikgewas.

Bij Colenso buigt de Tugela scherp naar het noorden en stroomt drie mijlen in die richting voort, om zich daarna in haar grilligen loop

weer naar het oosten te keeren. Een omtrekkende beweging in deze richting moest het Engelsche leger, zonder de Tugela over te trekken, in de nabijheid brengen van Pietersheuvel, die op slechts negen mijlen afstands ligt van Ladysmith.

De voornaamste hindernissen waren de bergen en het struikgewas. Juist ten oosten van Colenso verheft zich de ruige Hlangwane-berg, dien de Engelschen tijdens den slag van Colenso op zoo'n roekelooze wijze hadden bestormd. De berg was door vele loopgraven tot een geduchte sterkte gemaakt, die door een directe bestorming onmogelijk kon worden genomen.

Gezicht op het Tugela-dal.

De Hlangwane-berg zet zich in zuidoostelijke richting voort, en grenst aan een ronden groenen heuvel, gemeenlijk genoemd de Groene heuvel, die, oostwaarts loopend, zich aansluit aan den kliprand van den Monte-Christo-berg en den kliprand van den Cingolo-berg.

Wanneer men deze drie bergruggen of randen vergelijkt met een tweetandige vork, dan vormen de Hlangwane-berg en de Groene Heuvel den linker-, de Monte-Christo-berg den rechtertand, terwijl de Cingolo-berg de steel is van deze vork. De drie bergruggen werden door de Boeren met den algemeenen naam van *de Boschkoppen* betiteld.

De Monte-Christo-berg verheft zich tot een hoogte van 2500 voet en beheerscht den geheelen omtrek tot Bulwanaheuvel en Groblerskloof; de berg is inderdaad de sleutel tot Ladysmith. De Cingolo-berg is lager dan de Monte-Christo-berg, doch steil en ruw.

Tusschen het kruispunt der vork en het Engelsche kamp te Chieveley rees nog een andere heuvel op, de Huzarenheuvel, terwijl een vallei den Huzarenheuvel van de Boschkoppen scheidde. Het is een diepe vallei, begroeid met struikgewas; midden door deze vallei, omringd door een breeden zoom van geurende mimosa's en welriekende oleanders, slingert zich de kleine Gomba, die haar kristalhelder water stort in de troebele Blauwkransrivier.

Nu was het plan van generaal BULLER, om den Huzarenheuvel te veroveren, er zijn zware artillerie op te stellen, en de Boschkoppen onder vuur te nemen. Daarop zou de zuidkant van den Cingolo-berg worden bestormd door de infanterie, waarna de Monte-Christo-berg aan de beurt zou komen. Was deze berg genomen, dan was de zwaarste arbeid verricht, daar zijn bezit de Boerenstellingen op den Hlangwane-berg en bij Colenso ten ernstigste zou bedreigen.

Zonder twijfel lag in den linker, den oostelijken vleugel der Boeren het zwakke punt, want hij miste een sterk aanleuningspunt. Ten westen van Spionkop hadden de Boeren eenige weken geleden voor hun rechtervleugel een kostelijk aanleuningspunt gehad in het steile, hooge Drakengebergte, doch hier, bij de Boschkoppen, misten zij het, en vroeger of later zou de vijand door zijn overstelpende meerderheid kunnen omtrekken wat niet te bestormen was.

Die meerderheid werd in den loop der Februari-maand al grooter; niet door de aangroeiende macht van den vijand, doch door de slinkende Boerenkommando's, die een aanzienlijk aantal strijders moesten afgeven, om den in de knel gerakenden PIET CRONJÉ in zijn grooten nood bij te staan, en de vijf- à tienvoudige overmacht, waartegen de Republikeinen gewoon waren te strijden, werd een vijftien- en twintigvoudige overmacht.

De Engelschen hadden uit de vorige nederlagen veel geleerd; de stellingen der Boeren waren nauwkeurig en zorgvuldig onderzocht, en waar de Engelsche verkenningsdienst te kort schoot, daar had het Engelsche goud de verraders gekweekt, die voor eenige blinkende sovereigns hun vaderland gaarne te gronde richtten.

Zoo was het dan den Engelschen opperbevelhebber wel bekend, dat de Boeren des nachts den Huzarenheuvel bezet hielden, en overdag de oevers der Gomba; dat hun lagers stonden aan den Hlangwane-berg en den Cingolo-berg, welks westelijke hellingen van loopgraven waren voorzien.

Generaal BULLER wist nog meer.

Het was hem bekend, dat zes Boerenkanonnen ten noorden van

Colenso stonden, bij Groblerskloof; een klein kanon op den Groenen Heuvel, en een Creusot-kanon en een Nordenfelt-maxim op den Hlangwane-berg.

En toch - in spijt van zijn uitmuntende inlichtingen, in spijt van zijn speurende luchtballons en in spijt van zijn overstelpende overmacht, zou hij toch nog de vreeselijkste offers moeten brengen, voordat hij de hand van generaal WHITE op het marktplein van Ladysmith kon drukken, en het mag gevraagd, of hij niet beter had gedaan met nog een paar weken te wachten. Immers, bij de gebrekkige samenwerking der verschillende kommando's viel er aan geen bestorming van Ladysmith te denken, en generaal WHITE heeft later verklaard, dat hij nog tot begin April met de levensmiddelen had kunnen toekomen. Daarbij kwam, dat het lot van den

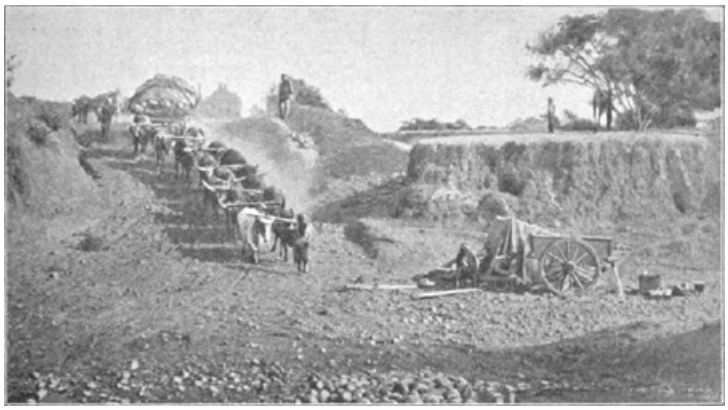

Het vervoer van BULLER'S Veld-Hospitaal.

Leeuw van Magersfontein reeds begon bezegeld te worden, en zijn val, die de beide Republieken op hare grondvesten zou doen schudden, zou ook den ijzeren gordel om Ladysmith als vanzelf hebben gebroken.

Generaal BULLER heeft ten slotte Ladysmith ontzet, al heeft hij bij die poging zijn arme Tommies[1)] bij duizenden in den dood gejaagd, doch zoo de Boeren verzuimden, van hun overwinningen partij te trekken, generaal BULLER heeft het in nog veel sterkere mate verzuimd. Bij het ontzet van Ladysmith heerschte er onder de Boerenkommando's een

1) Het woord Tommy is ontleend aan den naam van een vroegeren Engelschen werver, met name TOMMY ATKINS; deze naam is overgedragen op een soldaat, die de held is van een Engelsen kluchtspel, terwijl thans met Tommies de Engelsche huurlingen-soldaten in het algemeen worden bedoeld, zooals bij ons met de Jantjes de matrozen worden bedoeld.

Kaartje, waarop de bewegingen en stellingen van het Engelsche- en de Boerenlegers op de achtereenvolgende datums, tot op 27 Februari, door stippellijnen zijn aangeduid.

schromelijke wanorde en slechts de onverklaarbare laksheid van BULLER en de schitterende moed van LOUIS BOTHA en zijn helden hebben de Boeren voor een vreeselijke nederlaag bewaard.

In den morgen van den 12^{den} Februari rukten generaal BULLER en lord DUNDONALD met een samengestelde legerafdeeling, waarbij de drie wapens vertegenwoordigd waren, op in de richting van Huzarenheuvel. Het was snikheet, en de marsch voor de troepen zeer vermoeiend, doch de Boeren legden geen hindernissen in den weg, en de Huzarenheuvel, waarvan men wist, dat hij overdag onbezet was, werd door kolonel THORNEYCROFT genomen. Van hier had generaal BULLER het gezicht op de rotsbarrière der Boschkoppen, terwijl links de tinnen daken blonken van Colenso. In de nabijheid, tusschen den heuvel en de Boschkoppen, geurde de gaarde, die door de Gomba wordt bevochtigd, en aan den noordelijken horizon verhief de Bulwana zijn stevigen kop. Kleine rookwolken werden beurtelings zichtbaar op zijn top, en verrieden, dat Long-Tom bezig was, zijn gewonen morgengroet over te brengen naar Ladysmith.

De Boeren hadden begrepen, dat generaal BULLER den Huzarenheuvel had genomen, doch zij waren nog niet van plan, hem in het rustig bezit er van te laten. Het waren burgers van Middelburg en Bethel, die hier in den omtrek stonden; zij ontvingen bevel, onmiddellijk op te zadelen en den vijand te gemoet te trekken. Er werd ongeveer twee uur lang geschermutseld, toen de vijand het blijkbaar te warm kreeg en den Huzarenheuvel ontruimde.

De Boeren hadden geen dooden, doch 3 zwaargewonden (Middelburgers).

Veldcornet DERCKSEN, die op bijzonderen last van generaal LUKASMEIJER 's morgens te tien uur was uitgetrokken, had met zijn 60 Boksburgers wel mee den gevaarlijksten stand. Hij zou het oostelijkste gedeelte der Boschkoppen verkennen, en bewoog zich van kopje tot kopje, totdat hij plotseling op een afstand van 1500 meter tot zijn verbazing een troep van ongeveer 6000 Engelschen ontdekte.

De vijand had het kleine klompje Boeren eveneens gezien en opende op hen een hevig artillerie- en geweervuur. Doch de dappere DERCKSEN was niet van plan, om zoo maar aan den haal te gaan; hij dekte zich met zijn handvol burgers achter de klippen, en gesteund door andere Boerenklompjes, knalde hij er lustig op los.

Dit gevecht duurde een half uur, toen de veldcornet bespeurde, dat de vijand bezig was hem te omsingelen. Hij gaf nu order aan zijn manschappen, om één voor één behoedzaam terug te trekken naar de paarden, die op ongeveer 200 pas afstands door eenige Kaffers werden vastgehouden. De manoeuvre gelukte, ofschoon de afstand, die moest worden afgelegd, gedeeltelijk over open terrein liep, en verscheidene

burgers slechts een nauwe ontkoming hadden. Het oudste zoontje van DERCKSEN, een knaap van twaalf jaar, die wakker had medegestreden, kreeg een kogel door zijn loshangend baadje, zonder zelf geraakt te worden, en slechts één Boksburger werd gekwetst.

De 13de Februari ging rustig voorbij, doch den daaropvolgenden dag begon zich het geheele Engelsche leger gereed te maken voor den nieuwen opmarsch. Generaal HART zou met zijn brigade het kamp beschermen, en generaal LYTTELTON sloeg met de brigaden van HILDYARD en NORCOTT[1] het kamp op in het dal der Blauwkransrivier, twee mijlen ten oosten van Chieveley.

De Lichte ruiterij[2] rukte tegen den Huzarenheuvel op, die weer onbezet was, doch dien de Boeren bij de nadering van den vijand trachtten te bezetten. Doch deze poging der Boeren, die zeer flauwhartig werd uitgevoerd, mislukte, en de Engelschen plantten er hun standaard.

Achter de Lichte ruiterij kwam de infanterie aangolven in lange, eindelooze rijen: generaal BARTON[3] op den linkervleugel, de generaals COKE en WYNNE in het centrum, generaal LYTTELTON op den rechtervleugel: een macht van ongeveer 30000 man.

Generaal BARTON volgde de Lichte ruiterij op den voet en trok den Huzarenheuvel op, waar de kanonnen in stelling werden gebracht.

De marine-twaalfponders werden door schansen van zandzakken beschermd; de andere kanonnen werden zonder dekking opgesteld, en van den top van den Huzarenheuvel staarden de Engelsche officieren in de liefelijke Gomba-vallei, op den platten kop van den met klippen bedekten Groenen Heuvel en op de ruige hellingen van den Cingolo-berg, die thans aan de beurt lagen.

Nauwelijks brak de morgenschemering door van den 15den Februari, toen de infanterie langzaam vooruitrukte, en de Engelsche artillerie hare stem liet hooren.

Het was een indrukwekkende stem: die stem van 72 kanonnen[4], die thans losbrulden tegen de Boschkoppen. Zij hadden betere stellingen dan ooit te voren en konden de posities der Boeren onder een geconcentreerd vuur nemen.

De Boeren konden tegenover die reuzenmacht slechts 3 kanonnen plaatsen, maar de Boeren-artilleristen hebben er bewonderenswaardig mee

1) NORCOTT was opvolger van LYTTELTON bij de Rifle-brigade.
2) Engelsche Afrikaanders (Kolonialen).
3) Bij zijn brigade bevonden zich vele Engelschgezinde boeren uit den omtrek van Colenso als Vrijwilligers.
4) Het waren 6 marine-kanonnen van het zwaarste kaliber, 6 marine-twaalfponders, 6 houwitsers (van 5 inch), 6 twaalfponders (rijdende artillerie), 42 vijftienponders (veldartillerie) en 6 zevenponders (bergartillerie).

gewerkt. Zij namen telkens een ander doelwit. Zij slingerden hune granaten tusschen de vooruitschuivende infanterie-colonnen, tusschen de transporttreinen, onder de trekpaarden der artillerie en in de vijandelijke batterijen, terwijl hun standplaats onzichtbaar bleef voor den vijand.

Maar het waren maar 3 kanonnen tegen 72 kanonnen, waaronder de zwaarste, die Engeland bezat - er was inderdaad niet tegen op te tornen.

Het werd een gloeiendheete dag. De Engelschen werden geteisterd door de hitte, en het water werd schaarsch. De wagens, die in ijzeren bakken het water brachten, konden bij lange na niet in de behoefte voorzien; de Huzarenheuvel was zonder bronnen, en menschen en paarden werden gekweld door den dorst. De naaste plek, waar water was te verkrijgen, was de Gomba, en door den nood gedreven, snelde de infanterie (West-Surreys) door het dichte struikgewas, dat de noordoostelijke helling van den Huzarenheuvel bedekte, er heen. Doch het was om niet. Boerenscherpschutters beheerschten met hun kogels de Gomba-vallei, en hun vinnig vuur dwong de dorstige soldaten tot den aftocht, zonder dat zij het water der Gomba hadden geproefd.

Intusschen was het verlies van den Huzarenheuvel voor de Boeren een ernstige slag, en er heerschte bij de burgers over het algemeen een ongerustheid, die wel eens in een paniek kon overslaan. De krijgsraad was zelfs onder dien indruk, en bij het gezicht der dichte stofwolken, die de nadering der reusachtige troepencolonnen aankondigden, ontzonk aan meer dan één Boerenkommandant de moed. Ja, het voorstel werd in den krijgsraad gedaan, om nog denzelfden nacht al de stellingen ten zuiden der Tugela op te geven en zich te verschansen op de noordelijke rivieroevers: een lafhartig voorstel, dat de verontwaardiging van LOUIS BOTHA opwekte, en op diens aandrang werd verworpen.

Den 16^{den} Februari schoof de infanterie langzaam voorwaarts naar den Groenen Heuvel en den Cingolo-berg, doch er heerschte weer een buitengewone hitte, en generaal BULLER gaf bevel, om iets terug te trekken. Op dezen terugtocht drong een kleine afdeeling dappere Boeren krachtig op, naderde den vijand tot op 500 meter, en kon slechts door een zwaar vuur van granaten en granaat-kartetsen op een afstand worden gehouden.

Tegen den avond haalden 3 Swazilanders een stout stukje uit. Zij joegen in het maanlicht naar een der Engelsche kampen, maakten een cavaleriepaard buit, en joegen 18 ossen uit een der Engelsche kampkralen. Zij kregen toen het vuur van 5 Engelsche schildwachten, waardoor een os werd gewond, dien zij moesten achterlaten, doch met de 17 overige ossen en het paard bereikten zij veilig de Boerenlagers.

Op Zaterdag den 17^{den} Februari was intusschen het geheele leger

gereed voor den opmarsch, en de Boeren konden begrijpen, dat er groote dingen aanstaande waren[1].

Het leger stond, van links naar rechts, van Chieveley tot in het zuidoosten van den Cingolo-berg, onder zijn verschillende bevelhebbers in deze volgorde geschaard: Generaals HART, COKE, LYTTELTON, DUNDONALD, en de opmarsch was door het dichte struikgewas en het ruige, gebroken terrein vele uren voor de Boeren verborgen.

Lord DUNDONALD, die op den uitersten rechtervleugel stond, trok tien mijlen oostwaarts en liet daarna een deel zijner brigade zwenken, om de ruwe, steile helling van den Cingolo-berg te beklimmen, terwijl het andere deel der brigade den berg verder moest omtrekken.

Met de beklimming werd onmiddellijk een begin gemaakt, doch het dichte heestergewas maakte de bestijging uitermate moeilijk, en er moest voor de troepen met de bijl een pad worden gehakt. Zoo werd het elf uur in den voormiddag, toen de eerste troepen den zuidelijken top van den Cingolo-berg hadden bereikt. Hier stonden de Engelschen op een betrekkelijk open terrein, gebroken door ondiepe kloven en bezaaid met klippen. Zij waren nog geen Boer gewaargeworden, maar toen zij zich ontplooiden en voortrukten, zwiepten de Mauserkogels over den kop van den berg.

Generaal FOURIE, die met kommandant BUYS en diens Heidelbergers op den Cingolo-berg stond, had reeds den vorigen dag gezien, dat hij veel te weinig manschappen had, om den vijand met goed gevolg te kunnen weerstaan, en daarom dringend om versterking gevraagd. Zoo waren dan de Zoutpansbergers onder generaal RENSBURG gekomen en Zaterdagmorgen, 17 Februari reed RENSBURG met zijn 100 burgers naar de oostelijkste punten. Op een zekere plek liet hij de paarden achter, met zijn manschappen te voet verder trekkende, en op dezen marsch ontdekte hij de soldaten van lord DUNDONALD, waarop hij onmiddellijk liet vuur geven. Maar de vijand was ook niet zuinig met zijn kogels, en ofschoon de Zoutpansbergers hem niet onbeduidende verliezen toebrachten, was generaal RENSBURG toch verplicht om te retireeren.

Immers het andere gedeelte van DUNDONALD'S brigade was den Cingoloberg nu omgetrokken, langs zijn noordelijke helling opgerukt naar den bergpas, die den Cingolo-berg van den Monte-Christo-berg scheidt, en bedreigde RENSBURG'S terugtocht. De Zoutpansbergers verkeerden inderdaad in groot gevaar, want ze kregen het vuur nu niet meer alleen uit het front, maar ook van terzijde, terwijl zij bovendien door een maxim werden bestookt. Al vurende trokken zij behoedzaam terug, totdat zij hunne paarden hadden bereikt en, hun de sporen gevend, wegjaagden.

1) Er wordt beweerd, dat generaal LOUIS BOTHA toen gaarne het groote Engelsche kamp had aangevallen, doch dat de generaals PIET JOUBERT en LUKAS MEIJER het niet hadden aangedurfd met het oog op de menschenlevens, die zoo'n bestorming zou hebben gekost.

Zij moesten daarbij over een open, kale vlakte, doch ontsnapten gelukkig den strik. Zij hadden één doode en één zwaargewonde. Terzelfder tijd hadden de Heidelbergers onder kommandant BUYS met merkwaardigen spoed hun stellingen ontruimd.

Intusschen overstroomde de Engelsche artillerie de westzijde van den Cingolo-berg met granaat-kartetsen, terwijl het lyddietvuur der houwitsers over den kop van den Groenen Heuvel loeide. De opstijgende gele rook der lyddietbommen smolt samen met het schitterend wit der granaatkartetsen, die in het luchtruim uiteen barstten, en met de wolken van bruine, dwarrelende stof, die opstoven van de kopjes, en leverde een eenig, onvergetelijk schouwspel. Gedurende een vol uur ging die stroom van vuur over de Boerenstellingen, doch de Boeren lagen stil in hun schansen en verroerden zich niet.

Zij leden betrekkelijk heel weinig, doch hoe verwoestend die lyddietbommen konden zijn, bewees een dezer helsche werktuigen, dat in eene door Middelburgers en Swazilanders bezette loopgraaf uiteen barstte. Zeven Boeren werden gedood en zeven gekwetst, zoodat deze ééne bom den burgers duurder te staan kwam dan de geheele slag bij Colenso. Kommandant BOTHA van Swaziland bevond zich in de nabijheid van de uiteen barstende bom, werd bedolven onder de neervallende zandzakken, doch bleef wonderlijk bewaard.

De Boeren-artillerie

echter opende nu ook haar vuur en wierp hare granaten en hare granaat-kartetsen met hare gewone nauwkeurigheid tusschen de vijanden. Een van die granaat-kartetsen barstte vlak boven de bedieningsmanschappen van een maxim-kanon, en doodde of wondde hen allen.

De twee brigaden van generaal LYTTELTON (onder HYLDYARD en NORCOTT) trokken intusschen de Gomba over, en richtten een levendig geweervuur op den Cingoloberg, dien zij daarna van de zuidzijde beklommen. Boven op den kop ontmoetten zij de manschappen van DUNDONALD, terwijl de verspreide

groepjes Boeren, die er zich nog bevonden, zoo verstandig waren, zich voor de ontzettende overmacht uit de voeten te maken.

Van den genomen kop van den Cingolo-berg kon, op een afstand van veertien mijlen, het geïsoleerde Ladysmith worden gezien, en er werden seinen gewisseld met generaal WHITE, terwijl kanonnen tegen de hellingen werden opgesjord, om den Monte-Christo-berg en den Hlangwane-berg onder vuur te nemen.

De infanterie kampeerde dien nacht in den nek, die den Cingolo-berg van den Monte-Christo-berg scheidt. Maar de schildwachten der beide legers waren onrustig en wisselden voortdurend schoten, terwijl de stellingen der Boeren tot diep in den nacht werden gebombardeerd.

De verliezen der Engelschen bedroegen op dezen dag volgens hun eigen opgaven 50 man aan dooden en gewonden, en ofschoon dit cijfer zeker veel te laag is geraamd, zal het cijfer, dat de Boeren opgeven: 500 Engelsche dooden en gewonden, daartegenover wel te hoog zijn. De Engelschen hadden inderdaad hun maatregelen goed genomen, en de Boeren, die trouwens op den Cingolo-berg tegenover een dertigvoudige overmacht stonden, moesten terug, om niet overvleugeld en omsingeld te worden.

Tegen den avond kwamen de generaals LUKAS MEYER (die van zijn ongesteldheid was hersteld en weer de hoofdleiding had over de Tugelalinie) en LOUIS BOTHA bij FOURIE aan, en keken lang niet pleizierig. Er werd besloten, dat de Monte Christo-berg door 600 Ermelooërs zou worden verdedigd, en een sterke macht den overgang over de Tugela zou verdedigen.

Hoe jammer, dat deze Ermelooërs niet een paar dagen vroeger, toen FOURIE zoo dringend om versterking had verzocht, waren gekomen, om den Cingolo-berg te helpen verdedigen!

Den 18^{den} Februari, in de vroegte, werd de strijd hervat, en een lange lijn van Britsche vuurmonden wierp opnieuw hare granaten op den Monte-Christo-berg, terwijl de infanterie den berg zou bestormen. Eene veldbatterij nam stelling op de hellingen van den Cingolo-berg, terwijl een andere veldbatterij, opgesteld in den nek tusschen den Groenen Heuvel en den Cingolo-berg, beurtelings den Groenen Heuvel en den Monte-Christo-berg beschoot.

Tegen tien uur begonnen de Engelschen den Monte-Christo-berg, na hem den geheelen morgen te hebben gebombardeerd, van twee zijden te beklimmen, doch tegen den middag barstte een hevig onweer los, vergezeld van hevige rukwinden en zwiepende regenvlagen, waardoor de voortgang van het gevecht tijdelijk werd belemmerd. Zonder twijfel is dit onweer den vijand ten goede gekomen; de slagregens benamen den Boeren het uitzicht, en de Engelschen maakten er gebruik van om naderbij te komen.

Met het bedaren van den storm begon het geweervuur met

vernieuwde kracht, en de vijanden kwamen aanstormen als de golven van het opkomend getij.

De Boeren hielden het niet langer uit op den Monte-Christo-berg; de lafhartigen zorgden, dat zij wegkwamen, en de schrik begon zich mede te deelen aan de anderen.

Generaal FOURIE sprong vóór de vluchtelingen, om hen te keeren; hij raasde, hij smeekte - het was tevergeefs. Het was een *echte* vlucht; een ware paniek, die zoo aanstekelijk is in een volksleger, dat geen krijgstucht kent. Maar een eenvoudige burger, die reeds een schot had door zijn arm, riep: ‘'t Is een schande!’ en keerde zich tegen den vijand.

Bereden Engelsche troepen door een onweer overvallen.
De manschappen schuilend onder de zadels der paarden

Het was een held. Maar er waren er meer, die voor de eer der Boerenvlag hun leven veil hadden, en thans kreeg de artillerie gelegenheid, om den aftocht te dekken. Als een blijde verlichting klonk het pompend geluid van het Nordenfeld-maxim den verschrikten Boeren in de ooren en het geluid plantte zich in breede, krachtige golvingen voort door kloven en valleien.

De artilleristen stonden met opgestroopte mouwen uit alle macht te vuren, en in de verte leek het, dat dwergen met kinderspeelgoed bezig waren. Er werd aan een touwtje getrokken, het schot ging af, en de

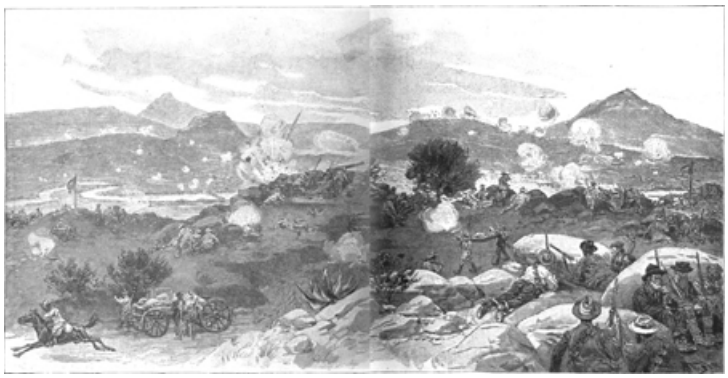

Engelsch Scheepsgeschut.
Engelsche Infanterie.
Engenlsche Infanterie.
Engelsch Scheepsgeschut.
Engelsche Infanterie.
De artillerie der Boeren, de stellingen ten Noorden der Tugela met overstelpende geschutsvuur der Engelschen verdedigend.

vuurmond sprong op net als dat kleine koperen kanonnetje, waarmede wij in onze kinderjaren speelden....

Maar het was geen kinderspel - het was vreeselijke ernst, en de Boerenkanonnen wierpen hun granaten met schrikwekkende nauwkeurigheid tusschen de gelederen der vijanden.

De heldenmoed der Boeren-artillerie kon echter de vlucht der burgers niet stuiten, en de soldaten van generaal NORCOTT drongen snel voorwaarts door den pas, die den Groenen Heuvel scheidt van den Monte-Christo-berg, ontdekten de witte tenten van een Boerenlager en kwamen op de terugtochtslinie der Boeren. Doch dat wisten zij niet. Zij zagen het kommando, dat in goede orde voortreed, voor een deel van DUNDONALD'S brigade aan, en lieten het ongemoeid. Toen de fout was ontdekt, was het te laat, om den Boeren nog ernstige schade toe te brengen.

Maar de Hlangwane-berg, die slechts over een kale vlakte kan worden genaderd, werd krachtig verdedigd. Het is een uitgestrekt golvend terrein, vrij dicht begroeid met doornboomen en heestergewas, en doorsneden met greppels en aardvoren. Midden op het plateau verhieven zich eenige heuvels, waar de hoofdwacht der Boeren achter struiken en rotsblokken verdekt lag opgesteld, terwijl kleine groepjes Boeren over het overige terrein verspreid lagen: doodstil en onbeweeglijk de khaki-uniformen afwachtend, die oprezen uit de diepte.

De Engelschen deden vergeefsche pogingen om den Hlangwane-berg te nemen en in den avond van den 18^{den} Februari wapperde de vierkleur nog boven den berg.

Het was een duistere avond.

Plotseling begonnen de Lee-Metfords en de Mausers als bij afspraak opnieuw te knallen: de Lee-Metfords in snelle salvo's, de Mausers in onregelmatig geknetter. Het was zoo donker, dat men nauwelijks een hand voor de oogen kon zien, maar het geflits der schoten wees de richting.

Ofschoon de burgers den Hlangwane-berg hadden behouden, en zij op dezen dag slechts 3 dooden en eenige gewonden hadden verloren[1)], was de dag toch beslist ongunstig geweest. Immers, door de bezetting van den Monte-Christo-berg waren de Engelschen in den rug der burgers gekomen, en de onrust, die bij de bezetting van den Hlangwaneberg ontstond, is zeer verklaarbaar.

Het schijnt, dat LOUIS BOTHA nog altijd hoop koesterde, om het verloren terrein in zoover te herwinnen, dat de Hlangwane-berg nog te behouden was, doch LUKAS MEYER zag er geen kans voor, en de krijgsraad besloot tot de onmiddellijke ontruiming van den berg. Het besluit werd op de meest onoordeelkundige wijze aan de kommando's medegedeeld, en

1) De Engelschen gaven als hun eigen verliezen op dezen dag op: 180 man aan dooden en gewonden.

veroorzaakte er een halve paniek. Met achterlating van tenten en bagage trokken de Boeren over de voetbrug naar den noordelijken oever der Tugela; het telegraafkantoor ten zuiden der Tugela werd opgeheven; de veldambulances moesten, met achterlating van haar medicijnen en haar instrumenten, een goed heenkomen zoeken, en de lagers werden verplaatst.

Om drie uur in den morgen werden de laatste schansen ontruimd, en de plaatsen, waar gedurende drie maanden het vroolijke kampleven had getierd, waren plotseling veranderd in een stille, verlaten wildernis. Doch langs den weg, dien de kommando's namen, ontdekte men de sporen van den terugtocht, die op een vlucht geleek.

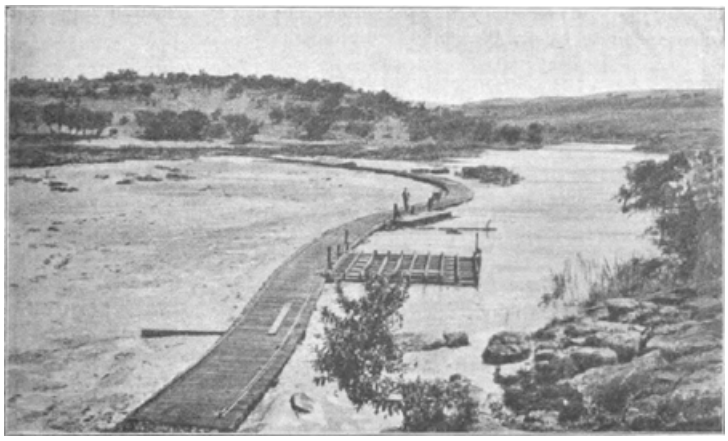

De brug door de Ned. Z.-Afr. Spoorweg Mij. over de Tugela gelegd; - door de Engelschen een meesterstuk van ingenieurskunst genoemd.

De fuseliers van generaal BARTON namen Maandag den 19^{den} Februari, nadat de ongelukkige Hlangwane-berg bont en blauw was gebombardeerd, bezit van den ontruimden kop, en de laatste Boer verdween van den zuidelijken oever der Tugela.

De Engelschen, die toch zwaarder hadden geleden dan generaal BULLER wilde erkennen, kregen een paar dagen rust, om weer op hun verhaal te komen, terwijl de zwaarste stukken geschut op den Groenen Heuvel werden geplaatst, van waar de zuidelijke stellingen der Boeren konden worden gebombardeerd.

Bijzondere vermelding verdient het gedrag van een klomp Boeren, die opnieuw op den zuidelijken oever der Tugela verschenen, en zich

verborgen in het gebroken, boschachtig terrein ten noorden van den Hlangwane-berg, van waar zij den vijand bestookten. Tegen den avond verdwenen zij.

De Boeren lieten niet na de voetbrug en de luchtbrug, die de oevers der Tugela bij Colenso verbonden te vernielen, terwijl nieuwe schansen werden gebouwd. Het Boerengeschut nam stelling op de heuvels aan de noordzijde van den Pietersheuvel, terwijl Long-Tom, het groote Creusotkanon, voor de voorzichtigheid werd overgebracht naar het hoofdlager bij Modderspruit. Opmerkelijk genoeg bleef het binnen Ladysmith stil; slechts nu en dan werd uit de belegerde stad een granaat gelost op den in aanbouw zijnden dam van zandzakken door de Kliprivier, waarmede men hoopte de stad onder water te zetten, en het garnizoen uit zijn verschansingen te jagen, als konijnen uit hun holen.

Long-Tom wordt door de Boeren door de Tugela getrokken.

Intusschen kwamen de voor Engeland zoo gunstige tijdingen uit het westen: het ontzet van Kimberley en de omsingeling van PIET CRONJÉ, die den moed der soldaten even sterk moesten prikkelen als zij den moed der Boeren moesten terneerslaan. Trouwens, van dien moed had generaal BULLER geen hoogen dunk meer, sinds de Boeren den Monte-Christo-berg zoo flauwhartig hadden opgegeven; het bracht hem in den waan, dat hij niets meer dan een troep totaal ontmoedigde vijanden tusschen zich en Ladysmith had staan.

Maar dit was een noodlottige waan, daar het hem aandreef, om zijn oorspronkelijk plan, van den Monte-Christo-berg den linkervleugel der Boeren te omsingelen, op te geven, en direct van Colenso uit langs de spoorlijn naar Ladysmith op te rukken. Hij meende, dat het ontzet van Ladysmith het werk was geworden van eenige uren, en vermoedde niet,

dat er hem nog dagen van scheidden, die naast de vreeselijkste en de bloedigste van den geheelen oorlog konden worden gesteld.

Reeds den 20sten Februari passeerde kolonel THORNEYCROFT met zijn manschappen bij Colenso de Tugela en verkende onmiddellijk de kopjes ten noorden van het gehavende en geplunderde dorp. Tot zijn verrassing werd hij ontvangen door een levendig vuur, en staakte voorloopig een verdere verkenning.

Den 21sten Februari ontving de brigade van generaal COKE en een halve brigade van generaal WYNNE, bevel met een veldbatterij over de gebouwde schipbrug te trekken, de kopjes en het gebroken terrein aan gene zijde van fort Wylie te verkennen en vervolgens op te rukken in de richting der Onderbroekspruit.

De Boeren schepten adem, toen zij begrepen, dat de voorwaartsche beweging over den Monte-Christo-berg was gestaakt. De kalmte keerde terug bij de kommando's; moed en vertrouwen begonnen te herleven, en de burgers haastten zich, onder het vuur van het vijandelijk geschut ten noorden van Colenso loopgraven te delven en schansen te bouwen. Zij hadden hier een terrein, dat voor hun wijze van vechten uitermate geschikt was, en zij hebben er een allerkrachtigst gebruik van gemaakt.

De Engelsche artillerie dekte intusschen den tocht van generaal COKE, bombardeerde de stellingen der Boeren, dat de huizen van Colenso stonden te beven, en slingerde hare lyddietgranaten naar Groblerskloof.

De Boeren-artillerie gaf slechts een zwak antwoord, en de manschappen van generaal COKE leden weinig. Doch achter hun haastig opgeworpen schansen lagen de Boeren met vastberaden harten, lieten de bommen over hun hoofden gaan en wachtten hun tijd af.

De avond schemerde reeds, toen de Engelsche troepen een open terrein bereikten, terwijl op den achtergrond de vage, zwijgende omtrekken van een heuvel zichtbaar werden. Zij naderden den heuvel tot op 200 meter, toen hij in plotselinge vlammen uitbarstte. De soldaten waren in een vreeselijke hinderlaag gevallen, die denken deed aan Magersfontein. Slechts in de snelste vlucht lag behoud, doch honderden bleven liggen, dood of gewond, en de Mausers maaiden de soldatenlevens af als de sikkel het rijpe koren in den herfst.

Het was een bataljon Somersetshires, dat hier zoo geducht werd gehavend. Het was voor den eersten keer, dat zij kennis maakten met de Boeren, doch deze kennismaking zullen ze nooit meer vergeten.

Onder deze bedrijven trok het Engelsche leger al door over de schipbrug; zijn artillerie begon op haar gewone manier de stellingen der Boeren te overstelpen met haar vuur, doch de Boeren hadden zich in kleine groepen verspreid over een terrein, dat door zijn klippen, kloven en bosschen een uitstekende dekking bood.

Nergens was een Boer te zien en zwijgend lag daar het veld. Doch in de lucht zwierven de aasvogels, want zij hadden het opdampende bloed reeds geroken, en zij verlangden naar hun maal.

Op de muziek der kanonnen ontplooiden zich de bataljons, maar het struikgewas begon te leven en te knetteren van de Mausers, terwijl van de hellingen van Groblerskloof, van Hedgeheuvel en Inniskillingheuvel de Boerengranaten suisden.

De Lancashires vormden de voorhoede, en tornden op tegen een vijand, die elken voetbreed gronds met leeuwenmoed verdedigde. Er slingerde een holle weg door het golvende terrein, dien de Engelsche veldstukken en ammunitie-wagens moesten passeeren; hij rookte en vlamde in het vuur der voortreffelijk bediende Boeren-artillerie.

De Engelsche vuurlijn liep, toen de dag daalde, evenwijdig met de Tugela: de linkervleugel ten noordwesten van Colenso, de rechtervleugel in de nabijheid van de Onderbroekspruit.

Hare artillerie kon in spijt van hare overweldigende overmacht niet veel uitrichten, doch de granaten en de granaat-kartetsen der Boeren vonden hun weg: door de daken van Colenso; tusschen den wagen tros op de Tugela; in de vijandelijke batterijen.

Met het vallen van den avond verstomde het artillerie-vuur, doch het vuur der Mausers groeide aan, en de liefde voor vrijheid en recht doortintelde de harten der Boeren[1].

De Engelschen leden zwaar. De Lancashires, die op Spionkop generaal WOODGATE hadden verloren, verloren hier generaal WYNNE, die gewond van het gevechtsveld werd gedragen, en door generaal KITCHENER, den broeder van den overwinnaar van Soedan, werd vervangen.

Met het geweer in den arm doorwaakten de Boeren den nacht, dicht bij den vijand. Zoo kwam het, dat de Kings Rifles, op den linkervleugel der Engelschen, zonder erg hun voorposten uitzettend, met een onverhoedsch, krachtig vuur werden ontvangen. Zij stormden tegen het vuur in; maar de Middelburgers[2], onder de wakkere leiding van generaal FOURIE, die nooit scheen te slapen, sprongen in een nabijzijnde kloof en beheerschten met hun vuur den omtrek, zoodat de Engelschen niet meer vóóruit noch àchteruit konden. Zij waren in een allerellendigste positie geraakt, want zij werden niet alleen bestookt door de Mausers in het front, maar ook door de Lee-Metfords in den rug. Zoo lagen zij daar: zonder voedsel en water, terwijl het gekerm der gewonde soldaten den dapperste een rilling door de leden joeg. Zij konden daar niet blijven en moesten terug -

1) Het waren burgers van Middelburg en Ermeloo.
2) De stellingen der verschillende kommando's waren, van den linkervleugel af gerekend, dus van het oosten naar het westen, als volgt: Krugersdorp, Rustenburg, Boksburg, Middelburg, Ermeloo, Bethal, Swaziland, Zoutpansberg, Heidelberg.

over een pad des doods, want de Boeren hadden in dezen nacht hun oogen goed open. Zoo moest ieder soldaat dan maar zien, op zijn eigen manier uit de klem te raken, en het was opmerkelijk, om waar te nemen, hoe in de wijze om te ontsnappen weer het verschillend karakter der soldaten uitkwam. Sommigen slopen langzaam, bedaard voort; anderen holden den berg af. Maar zoowel den langzame als den ijlende trof de kogel, toen, in den uitersten nood, hun gevaar werd opgemerkt, en vier compagnieën East-Surreys oprukten, om hun terugtocht te dekken.

De East-Surreys echter raakten eveneens in de knel; de Mauserkogels snorden hun als wespen om de ooren, en de Devonshires moesten de East-Surreys ter hulpe snellen. De Boeren slopen[1)] met den buik over den grond - tot op een steenworp afstands, maar de morgen brak nu aan (van den 23sten Februari) en de kolonel der East-Surreys gaf het bevel tot een bajonetaanval. Hij werd zwaar gewond, en het bataljon East-Surreys alleen verloor 140 man (volgens de Engelsche opgaaf), toen het door versche troepen werd verlost. De Boeren maakten 15 gevangenen; hun eigen verlies bedroeg behalve de drie Seylonsburgers slechts eenige gewonden.

Terwijl dit gevecht plaats had op den linkervleugel der Engelschen in de donkerheid van den nacht en bij het rijzende licht van den morgen, begon er op den rechter-vleugel een niet minder wanhopige worsteling. Generaal HART gaf namelijk aan zijn Iersche brigade bevel, om den Spoorwegkop en den Inniskillingheuvel in het front aan te tasten.

De Inniskillingheuvel is feitelijk een uitlooper van den Spoorwegkop, terwijl laatstgenoemde kop langzaam oploopt van den oever der Tugela, om in een steile hoogte te eindigen. Hij bevindt zich in de nabijheid der spoorbaan en zijn kop, bedekt met klippen, was door de Boeren goed verschanst.

Om den Spoorwegkop te naderen, waren de Ieren, die den aanval zouden doen, verplicht in enkele linie de nauwe ijzeren spoorbrug te passeeren, die over de Langverwachtspruit gaat. Het was een vreeselijke brug, want de granaten en de granaat-kartetsen der Boeren vielen er op neer. Doch er was geen tijd om te aarzelen, en terwijl de Ieren een akelig spoor van dooden en gewonden achterlieten, golfde een schier eindelooze stroom van bruine khaki-uniformen in den blinkenden zonneschijn voorwaarts.

Intusschen richtte de Engelsche artillerie zoo'n heftig vuur op de Boerenstellingen van den Spoorwegkop, vooral op de Krugersdorpers, dat men zich moest verwonderen, zoo er nog één schepsel leefde. Zeventig kanonnen slingerden dood en verderf naar den horizon, waar in de ijle

1) Het waren vrijwilligers uit de wijk Seylonsrivier; drie van deze dapperen vonden den heldendood.

lucht nu en dan de Boerenhoeden zichtbaar waren. De Spoorwegkop was voortdurend gehuld in den rook der barstende granaten en granaat-kartetsen, en de top scheen in vlam te staan. Maar de Boeren streden met heldenmoed, zonder weifeling of aarzeling, en ofschoon de Engelsche bommen met opmerkelijke nauwkeurigheid werden afgeschoten, rolde het Mauservuur met onverminderde kracht over het gevechtsveld.

Bij het bulderen der zeventig kanonnen, dat het scherpe geknetter van het geweervuur verzwolg, en door een atmosfeer, die gedrenkt was door de afschuwelijke dampen van lyddiet en cordiet, ging de Iersche brigade tot de bestorming over. De Inneskillings gingen voorop. De avond was reeds aan het komen: een van die heldere avonden, als er langs de kim een verwonderlijk licht hangt, helderder nog dan het daglicht, en elk punt van de gekartelde steenen borstweringen op den Spoorwegkop teekende

De Boeren in den strijd op den Inniskillingheuvel.

zich scherp en dreigend af tegen de lucht. Onophoudelijk sloegen de Engelsche granaten bij de schansen neer: soms drie granaten te gelijk, die een mengsel van schansaarde, rotsblokken en granaatscherven omhoog joegen.

De Boeren gingen staan in hun schansen. Zij letten op de flikkeringen van den Hlangwane-berg, en doken dan vlug weg. De Ieren naderden nu snel den heuvel: de Inneskillings voorop, doch er was weinig ruimte, om zich te ontplooien, en de troepen moesten oprukken in te dichte formatie. Zoo werden zij door hun officieren naar den Spoorwegkop geleid - neen, laten wij de waarheid zeggen, naar de slachtbank....

De Inniskillings leden ontzaglijk. Zij meenden den bergkam reeds in hun bezit te hebben, maar het was een vergissing, en het zwaarste werk stond nog voor de deur. Luitenant-kolonel THACKERAY, een soldaat van de meest erkende dapperheid, vond den dood; eveneens twee majoors van hetzelfde bataljon; de Inniskillings hielden van hun 24 officieren slechts 5 over.

Het vuur der Boeren was moorddadiger dan bij Colenso; de overblijfsels der Inniskillings sprongen op met het gebrul van wilde dieren, en stormden met de bajonet voorwaarts, om de paar honderd meter afstands te overwinnen, die hen scheidden van hun vreeselijken vijand. Zij konden de Boeren zien in den dunnen, blauwen rook van het cordiet en in de gele dampen der barstende lyddietbommen: rechtop en den dood tartend, terwijl zij een razend snelvuur gaven[1)].

De regen van Engelsche projectielen kon hun zenuwen niet schokken en een hagelstorm van Mauserkogels zwiepte onophoudelijk neer langs de hellingen van den geduchten kop.

Doch zóó was het niet uit te houden. De Ieren staakten den storm, wierpen borstweringen op, en zochten beschutting achter klippen en rotsen.

Het heldere licht aan den gezichtseinder was nu verbleekt, en de Connaughts en de Dublin Fusiliers waagden in de schemering van den avond nog een laatste wanhopige poging, om den vijand te bereiken. Maar ook deze aanval mislukte, mislukte volkomen en de Ieren moesten terug, terwijl hun dooden en gewonden achterbleven, langs de hellingen van den Spoorwegkop, als havergerven, die ordeloos zijn achtergelaten op het stoppelveld.....

Voor niet was al dat bloed verspild. Vooral de Krugersdorpers hadden gestreden met schitterenden moed, doch hun kommandant POTGIETER werd zwaar gewond. Tegen den avond reed generaal LOUIS BOTHA langs de stellingen der Boeren die hem met geestdrift ontvingen. Hij bleef den volgenden nacht bij de Zoutpansbergers.

Onderwijl echter had de vijand ook op andere punten niet stilgezeten. Lange wagentreinen rolden af en aan langs de schipbruggen, die over de Tugela waren gelegd, en 2000 groote beesten werden naar den noordelijken oever der rivier gedreven, nabij Colenso; waarschijnlijk met het doel, om de Swazilanders en Zoutpansbergers, die in den omtrek hun stellingen hadden, tot een aanval op dat vee te verlokken. Maar de Boeren bleven bedaard in hun schuilhoeken, want zij vertrouwden dat spelletje niet.

1) De beroemde RICHIARDI, de aanvoerder der Italianen, die dit gevecht bijwoonde, verklaarde later, dat geen man ter wereld beter had kunnen standhouden dan de dappere burgers van Krugersdorp, Middelburg en Ermeloo. ‘Het is slechts jammer,’ voegde hij er bij, ‘dat er zoovelen het gevecht alleen aan hun dappere broeders overlaten, en in hun lagers blijven.’ Ja, dat was zeker jammer; daar lag immers de breuk!

Toen de aanval op de Middelburgers een aanvang had genomen, deed generaal LUKAS MEIJER de ronde. Het licht begon juist door te breken; landdrost DIETZSCH van Johannesburg reed naast hem, en zij joegen met alle macht voorwaarts over een wijde vlakte, die onveilig werd gemaakt door het Engelsche vuur. Rakelings voorbij den landdrost floot een kogel, die den generaal in de zijde trof, zonder hem echter te deren.

De kogel sloeg door de jas, verbrijzelde het zware glas van zijn verrekijker, en smoorde in een zijden doek, dien hij opgerold in zijn zak droeg[1)].

Zoo daagde de *Zaterdag van den 24sten Februari*. De burgers kwamen uit hun schansen te voorschijn, met het voornemen, om de gewonden van den vijand, die den nacht hadden vervuld met hun gekerm, te laven en te verkwikken. Doch zij werden in dit werk der barmhartigheid gestoord door den vijand, en ofschoon zij de vlag van het Roode Kruis hadden geheschen, werden zij met kogels ontvangen[2)].

De Engelsche artillerie begon opnieuw haar eentonig, vreeselijk vuur, maar de Ieren waren tot geen aanval meer in staat. Zij hadden de grens van het menschen-mogelijke bereikt; hun moed was versmolten, en al had Engeland al zijn maxims dreigend in hun rug opgesteld, dan hadden zij toch geen aanval meer gedaan. Het waren dappere soldaten, maar zij waren doodop en hadden voorloopig genoeg van de Mausers. Tusschen de dooden en gewonden sprongen plotseling 1 officier en 22 manschappen overeind, allen ongedeerd, die onwillig waren om meer te vechten. Zij gaven zich aan de Middelburgers over. Onder leiding van luitenant-kolonel SITWELL werd de gevaarlijke terugtocht ondernomen. De luitenant-kolonel versmaadde het, om zijn stap te verhaasten, en viel, met vele anderen, als een offer van zijn moed.

Doch het kwam generaal BULLER op een paar bataljons niet aan. Er was overvloed van Mauservleesch, en de brigade van generaal HILDYARD zou de taak overnemen die de Ieren hadden laten steken.

Den eersten aanval in de vroegte hadden de Middelburgers te weerstaan, doch zij stonden hem moedig door; terwijl de tweede aanval des middags geschiedde, te twee uur. Vooral de Krugersdorpers hadden het daarbij hard te verantwoorden, doch zij hielden zich flink, en door afdeelingen Middelburgers, Boksburgers en Rustenburgers ondersteund, behielden zij hun stellingen.

1) De bekwaamheden van generaal LUKAS MEIJER worden zeer verschillend beoordeeld, doch aan zijn persoonlijken moed mag in geen geval worden getwijfeld. Hij durft de kogels trotseeren.

2) 't Is bijna te afschuwelijk, om te denken, dat de Engelschen deze kans waarnamen, om de Boeren te dooden. 't Blijft echter een onweersprekelijk feit, dat de Engelschen op de Boeren schoten, terwijl dezen bezig waren, de Engelsche gewonden in hun lijden bij te staan.

Generaal BOTHA stelde intusschen, in overleg met generaal VAN RENSBURG eenige kanonnen bij de Zoutpansbergers op, die op dezen dag een krachtig en meesterlijk vuur gaven. Een granaat-kartets doodde of wondde 4 manschappen; de volgende 7 manschappen in een Houwitser-batterij; de derde 8 manschappen - alles binnen twee minuten.

Na de vruchtelooze aanvallen bombardeerde de vijand bij het vallen van den avond nog een tijdlang de stellingen der Ermeloo-burgers, doch allengs verflauwde het vuur der artillerie, terwijl slechts nu en dan nog een geweerschot de stilte verbrak.

De 25ste Februari, een Zondag, was een dag van stille rust. De Engelschen waren te uitgeput, om aanstonds een nieuwen aanval te wagen, en de opperbevelhebber gaf last aan generaal HART, om aan de Boeren om een dag wapenstilstand te verzoeken. Het was voor de Engelschen wel een harde vernedering, want het verzoek hield de stilzwijgende erkenning hunner nederlaag in, doch de gewonden, die langs de hellingen van den Spoorwegkop lagen, hadden sedert twee dagen hulpeloos op het veld gelegen, zonder één droppel lafenis in de brandende zon, en leden vreeselijk.

De wapenstilstand werd toegestaan; hij werd gesloten tusschen kommandant DU PREEZ van Johannesburg en een Engelschen officier, terwijl generaal CHRISTIAAN E. FOURIE bepaalde, dat de wapenstilstand tot 6 uur in den avond zou duren[1)].

Toen kwamen de Krugersdorpers en de andere Boeren, die onder het helsche vuur van den vijand dagenlang in hun stellingen hadden moeten liggen, uit hun verschansingen.

Doch welk een gezicht! Hun baarden waren geel geworden; hun jassen, hun broeken, hun wenkbrauwen - alles was geel geworden. Dat hadden de giftige lyddietdampen gedaan. Het brood was er door bedorven; zelfs het water. Het gras op den kop was geel; het welwater, dat naar beneden stroomde, eveneens. De vochtige aarde was met een vuil-geel poeder bedekt; de heesters, de aloë's, de granietblokken - zij droegen alle diezelfde kleur. Het leek den toeschouwer, of hij door een geel gekleurd glas keek, maar dat was zoo niet, want een diepblauwe hemel koepelde zich boven het gele gras, en de bosschen in de verte schemerden groen.

De voet, de hellingen en de steile achterkant van den rotsachtigen bergkop waren met granaten en bomscherven bezaaid; afgescheurde boomtakken, ontwortelde boomstammen en versplinterde rotsblokken bedekten den grond, die diepe kuilen vertoonde en door de lyddietbommen letterlijk was geploegd.

1) 'De vijand begon echter in dien tijd schansen te pakken, waarop wij ook zoo deden.' Uit het officieel rapport van vechtgeneraal C.E. FOURIE.

‘Het lijden van die gewonden was bovenmate akelig.’

Op den berg begonnen de ambulances nu hun treurig werk, de dooden naar beneden dragend, die sinds Vrijdag in de brandende zon en in stortregens hadden gelegen.

De meeste dooden waren niet aan hun wonden, doch aan het gemis van noodige verpleging bezweken, en het lijden van die gewonden was bovenmate naar en akelig geweest. Een Engelsch officier verzocht aan een anderen gekwetste, hem door een revolverschot van zijn lijden te verlossen, en die officier was niet de eenige, die dat verzoek deed.

Hun leven had gered kunnen zijn, indien generaal BULLER met het verzoek om een wapenstilstand niet tot Zondagmorgen had getalmd.

Vooral achter de kleine schansmuren, door de vluchtende Inniskillings bij hun terugtocht inderhaast opgeworpen, vond men de treffende sporen van het lijden der arme huurlingen. Rollen verbandlinnen, waarvan ieder Engelsch soldaat op het slagveld voorzien is, lagen tusschen ledige patroonhulzen, en tusschen de vleeschblikken lagen de bebloede helmen. Doode paarden en muilen lagen met strakke pooten en opgezwollen lijven overal in het rond; van sommige was de geheele romp weggerukt.

Langzaam naderden de Engelschen en de Boeren elkander op het slagveld, en spraken vriendelijk met elkander. De Boeren erkenden, dat zij zware dagen hadden gehad. ‘Een zware tijd, ja, dat denk ik wel,’ zeide generaal LYTTELTON tot hen; ‘maar voor ons beteekent dat natuurlijk niets. Wij zijn er aan gewoon, en wij worden er goed voor betaald. Dat is het leven, dat we altoos leiden - begrijpt ge?’ Van verbazing sloegen de eenvoudige Boeren de handen in elkander. ‘Waarom niet?’ ging de generaal voort; ‘dat is ons leven - of wij in Aldershot zijn of in Indië of waar ook. We beginnen juist aan dezen veldtocht te wennen.’

Doch al waren de Engelsche officieren het vechten gewoon, zij stonden op dit slagveld met oogen, doorlòopen van bloed, met schorre, vermoeide stemmen, en zij begrepen, dat zij het hoofd hadden gestooten tegen een harden muur.

De verliezen der Boeren waren in de dagen van 19-23 Februari, het zware vuur van den vijand in aanmerking genomen, weer buitengewoon gering: 40 man, dooden en gewonden samen. Onder de gewonden bevonden zich veldcornet DERCKSEN, en, zooals reeds gemeld, kommandant PRETORIUS.

Aan den zanddam door de Kliprivier, die Ladysmith onder water moest zetten, werd in deze dagen rustig doorgewerkt, doch er kwamen Kaffers te kort, om de afdamming met bekwamen spoed te voltooien. Het water werd voorloopig door een houten koker voortgeleid, terwijl een verschansing, vier zandzakken dik, aan den kant van Ladysmith werd gebouwd. Het werk aan den zanddam moest gebeuren onder het

vuur van de vijandelijke artillerie, doch was toch tamelijk ongevaarlijk. Immers, men had op de zandverschansing een wacht geplaatst, die telkens waarschuwde, als hij de flikkering zag van het kanon in Ladysmith. Tusschen die flikkering en het vallen van de granaat verliepen ongeveer vijftien seconden, en bij de waarschuwing van den wacht stoven de 300 Kaffers, die aan de afdamming werkten, met hun blanke ploegbazen als een troep opgeschrikte musschen achter de zandverschansing, waar zij veilig waren. Gewoonlijk kwamen de bommen in de rivier terecht, waarin zij neerploften als reusachtige watervogels.

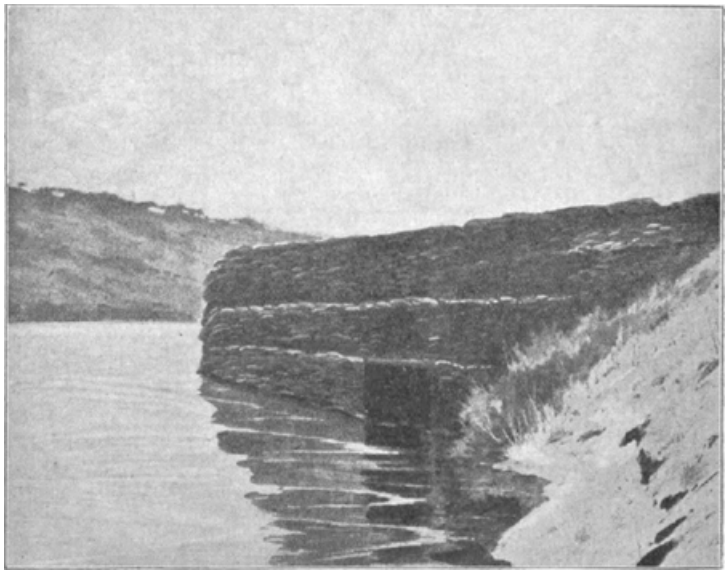

De onvoltooide dam in de Kliprivier.

De zandzakken werden op 400 meter afstands van den dam, op een tamelijk bomvrije plek, gevuld, en de trein, die de gevulde zakken naar den dam vervoerde, bestond uit vier goederenwagens, voortgestuwd door een locomotief der Nederl. Zuid-Afr. Spoorwegmaatschappij. De spoorbaan maakte een bocht, en was de trein die bocht gepasseerd, dan kwam hij over een lengte van 350 meter, in het volle gezicht van den vijand, die de verzoeking niet kon weerstaan, om de locomotief met zijn granaten te beschieten.

Nu, dat was gevaarlijk genoeg, maar het machinistenhuisje werd door een kleine schans van zandzakken versperd, terwijl de dom eveneens een pantser van zand ontving.

''t Was een danig gevaarlijk baantje,' schreef de wakkere correspondent van een onzer bladen, 'dat nu voor ons in het zout lag, maar we zaten er nu eenmaal voor, en dus zou en moest het gebeuren, en bovendien, er ligt zoo'n wilde aantrekkelijkheid in, zoodra de machine in beweging is, en puffend de zware wagens met zandzakken vooruitdrukt.

Daar komen we om den hoek.... pats barst een bom, 30 treden vóór den trein.... boem, een tweede, naast ons - in de rivier.... met een geweldigen knal springt een derde, op 3 pas van de loco.... werkelijk.... we leven nog..... Bij den dam gekomen, springt de conducteur van de machine.... hij maakt de koppeling los, en terwijl de heele troep Kaffers en witmenschen op den dam daar ligt neergeploft achter de verschansing, angstig naar ons kijkend, vliegt plotseling de machine weer achteruit, met volle kracht, terug voor de bommen.... we naderen den hoek.... gelukkig, we zijn er.... en lachend kijken we elkaar aan - we zijn er weer eens doorgerold. En dan een half uur later hetzelfde spelletje, wanneer de leege wagens moeten gehaald worden.

Zondagmorgen 25 Februari werd de loco door een paar rondvliegende granaatkogels licht aan de excentriekstang geschramd, en werd een lantaarn vernield. We besloten toen, ons nog solieder in te pantseren: 's middags haalden we in Pieters een Natalwagen, die daar nog stond, en bouwden daar een hooge verschansing, 2 zakken dik, op, waarachter de loco nu prachtig kon koetsen.

Met deze fraaie inrichting reden we Maandagmorgen 26 Februari naar den dam. Er werd weer flink gebombardeerd, maar zonder effect. Wel barstte een bom op een wagen, met zandzakken geladen, maar gelukkig zonder schade te doen. Ook den verderen dag ging het goed; in den namiddag scheen het, dat de vijand het nuttelooze van zijn slecht schieten inzag; ten minste hij staakte het vuren.

De dam begon nu aardig op te schieten, en volgens de opzichters, die het werk uitvoerden, zou men in 20 dagen klaar zijn.'

Maar de volgende dag was de Amajuba-dag.

Generaal BULLER had zijn geduchte fout ingezien. Niet in het front, maar oostwaarts om, in de oorspronkelijk genomen richting, moest Ladysmith worden ontzet, en terwijl hij de infanterie met de artillerie van links naar rechts liet opschuiven, werden de Ieren, die op hun oude plek tegenover den Spoorwegkop bleven en den rechtervleugel hadden gevormd, thans de linkervleugel van het Engelsche leger.

De artillerie werd opéén gehoopt op de noordelijke uitloopers van den Hlangwane-berg en den Monte-Christo-berg.

Zoo brak de Amajuba-dag, de 27ste Februari, aan met bewolkte luchten.

Generaal BARTON zou, nadat de artillerie de Boerenstellingen had beschoten, Pietersheuvel bestormen op den uitersten linkervleugel der Boeren; generaal KITCHENER (de broeder van den chef van den generalen staf) zou den Spoorwegkop aanvallen, generaal NORCOTT Inniskillingheuvel, terwijl vijf bataljons infanterie van de hellingen van Hlangwane-berg het vuur der artillerie met hun Lee-Metfords zouden ondersteunen, en DUNDONALD'S cavalerie den Engelschen rechtervleugel zou dekken.

De Boeren hadden zich gevleid met de gedachte, dat er niets bijzonders zou gebeuren op dezen dag, maar de Engelsche bevelhebbers - zoowel in het verre westen, waar de leeuw van Afrika door vele honden werd omsingeld, als hier in Natal - schenen door geheimzinnige machten te worden aangedreven, om op dezen dag een dag van roem en eere, maar ook een dag van klimmenden overmoed voor de Boeren, de Afrikaansche glorie in het stof te vertrappen.

In den ochtend hoorde men nauwelijks het Engelsche artillerievuur - een ongewoon verschijnsel in de laatste dagen - doch tegen den middag begrepen de Boeren, dat er iets buitengewoons op til was. Tegen twee uur werden de stellingen van Krugersdorp en Standerton gebombardeerd door een vuur, dat snel in hevigheid toenam.

De manschappen van generaal BARTON gingen nu over tot de bestorming van den Pieters: heuvel; de Schotten voorop. De Boeren hadden aan dezen kant nauwelijks meer op een aanval gerekend, en hun posities waren hier zeer zwak bezet.

Twee Boerenstellingen werden genomen; in de loopgraven vond men een jonge gehuwde vrouw, met den bandelier om de borst en doodelijk

Mevrouw OTTO KRANTZ.

gewond[1]. De derde stelling op Pietersheuvel werd echter door de Boeren zoo hardnekkig verdedigd, dat de aanvallers links zwenkten, waar generaal KITCHENER, langs de spoorbaan optrekkend, van uit de vallei, die Pietersheuvel en Spoorwegkop scheiden, laatstgenoemden kop begon te beklimmen.

Een doodelijk vuur vlamde hem tegemoet, maar de bezetting van den Spoorwegkop was veel te zwak, en de noodzakelijke versterkingen kwamen niet. De dappere verdedigers van den kop bleven aan hun lot overgelaten, en hun handen werden slap. Er kwam een geest van onrust, van vrees en versaagdheid over de kommando's. Sombere geruchten van een vreeselijk onheil, dat den onoverwinnelijken CRONJÉ had getroffen, vervulden de lucht, en het spook der paniek hief den kop reeds op.

Laten wij er bijvoegen, dat het Engelsche artillerievuur, hetwelk over de Boerenstollingen gierde, vreeselijk was, en dat die helsche bommen, met haar walmende gifdampen, de sterkste zenuwen ten slotte moesten schokken.

1) De vrouwen en de dochters der beide Boerenrepublieken hebben zich in dezen oorlog door haar kordate houding en groote vaderlandsliefde bijzonder onderscheiden. In de ambulances, in de hospitalen en in de algemeene werken der barmhartigheid hebben zij krachtig meegeholpen.
Maar zij deden meer. Zij trokken naar de lagers, en wekten haar echtgenooten, haar zonen en broeders op tot den heiligen strijd.
Te Paardeberg waren in het lager van PIET CRONJÉ 50 vrouwen, aan wie lord ROBERTS vrijgeleide aanbood naar hare hoeven. Maar zij weigerden, groeven schansen, maakten de geweren der Boeren schoon, en tartten het vuur van honderd kanonnen.
De meeste Boerengeneraals zagen de vrouwen liever niet in de lagers, en verboden haar den toegang. Het was voor de goede orde een noodzakelijke maatregel, en onder de weinige uitzonderingen, die op dien maatregel werden toegestaan, behoorde de vrouw van OTTO KRANTZ, een jager. Zij vergezelde haar man in den Natalschen veldtocht, streed met den Mauser in de hand aan zijn zijde in het moorddadige gevecht van Elandslaagte, en wist te ontkomen. Zij nam een werkzaam deel aan de Tugela-gevechten, en toen de toestand in den Vrijstaat hachelijk begon te worden, was zij eene der eersten, die er heen snelden.
Onder de burgers, door de Engelschen bij Colesberg krijgsgevangen gemaakt, waren drie vrouwen in manskleeren, die in deze vermomming de gevechten hadden medegemaakt. Eerst weken later, toen zij zich op een Engelsch transportschip bij Kaapstad bevonden, werd het ontdekt. HELENA HERBST WAGNER, eene Transvaalsche, bracht vijf maanden door in de schansen der Boeren, zonder dat hare identiteit werd ontdekt. Haar man was reeds bij het uitbreken der vijandelijkheden naar den oorlog getrokken, haar met een zuigeling alleen achterlatende, Het wicht stierf in Januari, en de bedroefde moeder trok kleeren van haar man aan, nam geweer en bandelier, en ging naar Natal, om haar man te zoeken. Zij werd voor een Boer aangezien, en kreeg vrijen toegang tot de lagers. Doch haar echtgenoot niet vindend, sloot zij zich aan bij het kommando van generaal BEN VILJOEN, trotseerde de kogels en de lyddietbommen van Spionkop, Pontdrift en Pietersheuvel, en streed als een der dappersten mede. Op den terugtocht naar Van Tondersnek hoorde zij, dat haar man ernstig gewond in het Johannesburger hospitaal lag, en zij verliet het kommando tijdelijk, om hem op te passen.

Vele van die voorbeelden zijn er uit dezen oorlog. Misschien zal men het onvrouwelijk vinden van eene vrouw, dat zij naar de wapens grijpt, maar er kunnen oogenblikken komen, waarin zij de haar gestelde grenzen *mag* overspringen. Zou een moeder den man, die het leven van haar kind bedreigt, niet met geweld mogen tegenkomen? Is het zoo ongerijmd, dat de dochters en de kleindochters van die heldinnen, die aan de zijde hunner mannen de speer der Kaffers en den dood trotseerden, het geweer van den wand nemen, om den verdrukker te weerstaan? Een vrouw waagt haar leven, om moeder te worden van een kind - is het zoo vreemd, dat zij dat leven nògmaals waagt, om de vrijheid van dat kind te verzekeren?

De Engelschen konden thans zien, hoe sommige burgers in grooten angst vluchtten, en hoe een groote Boer - een reus van een man! - vóór hen sprong, en hen naar de verlaten stellingen terugdrong. Twee keeren volbracht hij dat stuk. Dan wendde hij het gelaat naar den vijand in een houding vol doodsverachtenden moed, en viel in het verdelgend vuur der marine-kanonnen als een sterke boom in den storm....

Aan de linkerzijde begon de brigade van generaal NORCOTT thans den Inniskillingheuvel te bestormen, en tien duizend mannen sprongen thans op tegen den Inniskillingheuvel en den Spoorwegkop, die door geen vierhonderd Boeren meer werden verdedigd, en terwijl de bajonetten glinsterden, vielen de granaten met onbarmhartig geweld in de stellingen der Afrikaanders.

Als met een ruk verstomde het artillerievuur; de soldaten waren dicht bij de stellingen der Boeren, en met den kreet: ‘Gedenkt den Amajuba!’ sprongen zij voorwaarts.

Een Boerenlazaret (klein Veldhospitaal).

De kleine heldenschaar echter, die boven op de kopjes stond, had dien kreet vernomen, en tweemaal sloeg zij den bajonetaanval af.

Doch toen was het gedaan; toen was alles voorbij. Het geweld en het onrecht sloegen zegevierend over de stellingen der Boeren heen, en in de loopgraven lagen de doode en de gewonde Boeren - de martelaren, die God had waardig gekeurd, om te lijden voor het heilig recht[1].

Er was een uitbarsting van wilde vreugde bij de Engelschen, en terwijl zij den vijand achtervolgden, sloegen - in de verwarring van het oogenblik - de granaat-kartetsen van hun eigen artillerie in hun gelederen.

De Boerenkommando's echter trokken terug. Neen, dat was geen terugtocht - het was een vlucht, een wilde vlucht. De meest dwaze geruchten deden de ronde: de Zoutpansbergers waren vastgekeerd; de

1) Van de Krugersdorpers waren 20 gedood, 30 ernstig gewond. In het geheel werden op dezen treurigen dag ruim 150 Boeren krijgsgevangen gemaakt.

Middelburgers omsingeld. De storm der paniek dreef de Boeren voort als een willoozen stroom, die over zijn oevers wordt voortgezweept.

Eere aan LOUIS BOTHA en zijn helden! Op het derde kopje van den Pietersheuvel, daar stond hij, als een sterke rots in de branding, sloeg den stormaanval der Schotten terug met de wanhopige kracht van een in 't nauw gebrachten leeuw, en redde de Boerenkommando's voor een oogenblikkelijken ondergang.

De cavalerie, die reeds gereed stond, om er op in te hakken, stopte aan de schipbrug, en de onverwachte zware verliezen der stormende Schotten deden den opperbevelhebber besluiten, om rust te nemen tot den volgenden dag.

De Boeren-artilleristen schoven de laatste granaat in den vuurmond die voor Ladysmith was bestemd. Nog eens daverden de heuvelen ten zuiden van Ladysmith van den knal van het Boerenkanon, en toen was het uit.....

De avond kwam, een avond zonder maanlicht; zonder sterren. 't Was immers de Amajuba-dag.

Generaal VAN RENSBURG was met zijn Zoutpansbergers gekomen, en kommandant BUYS met zijn Heidelbergers, langs de vluchtende kommando's voorbij, om in het front stelling te nemen. Doch de krijgsraad had besloten, om de republikeinsche krijgsmacht terug te trekken naar de sterke passen van het Biggarsgebergte; LOUIS BOTHA gaf het kopje op, dat hij met zooveel kracht had verdedigd, en de weg naar Ladysmith lag voor de Engelschen open.

Wel was het een vreeselijke dag.

In den morgen had PIET CRONJÉ zich overgegeven bij Paardeberg; in den avond werd Ladysmith ontzet, en de Amajuba-dag, ingeklemd tusschen de sombere poorten van Paardeberg en Pietersheuvel, werd voor de Afrikaanders een dag van rouw en droefheid. Maar het was Gods bestel. De groote Smelter had zich nedergezet, om het goud te louteren.

De stellingen der Boeren waren nu geheel verlaten. De Pietersvlakte lag open, en de Boeren beefden voor een aanval van de bloeddorstige lanciers.

Verspreid over het veld lagen de dooden en de gewonden; de gewonden luisterden met angstige harten naar het rollen der ambulance-wagens, die maar niet wilden komen, en ook niet gekomen zijn, daar de Boerengeneraal om redenen van veiligheid hun den tocht verbood.

Zoo vielen al de dooden en vele gewonden in de handen van den vijand, maar de lanciers kwamen niet, en in dezen vreeselijken nacht was het voor de verschrikte Boeren een ware opluchting, dat generaal BULLER hen met vrede liet. Hij had, toen hij direct van uit Colenso

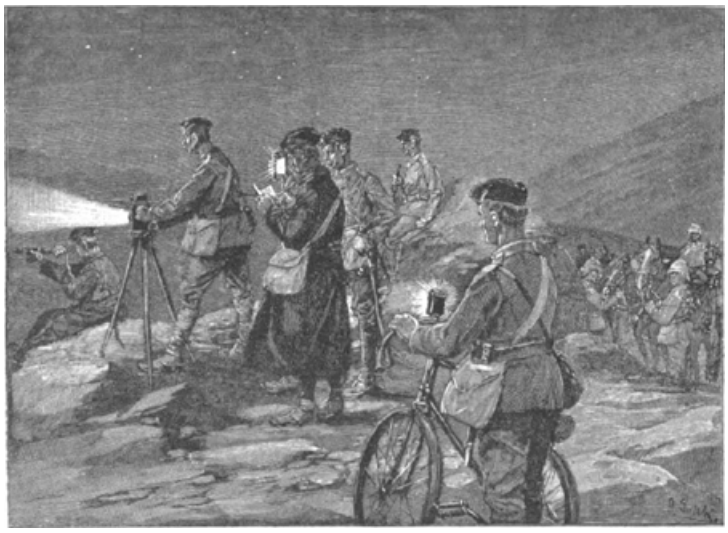

Engelsche troepen signaleeren bij nacht naar Ladysmith.

Ladysmith wilde ontzetten, de kracht der Boeren ònderschat en leed zware verliezen; thans viel hij in de tegenovergestelde fout, door de kracht der Boeren te òverschatten, en de voornaamste vrucht der overwinning ontsnapte hem.

LUKAS MEIJER en LOUIS BOTHA lagen den volgenden dag, 28 Februari, nog met 500 vastberaden burgers aan den zuidelijken oever der Kliprivier, aan den noorderkant der Pietersvlakte, om den terugtocht te dekken, terwijl een Engelsche patrouille met twee stukken zich aan den gezichtseinder vertoonde, doch een paar kanonschoten waren voldoende om die patrouille te verjagen.

In den avond trok een afdeeling Boeren naar den voet van den Bulwana-kop, en vernachtte hier om er de kanonnen te beschermen.

Het was een nacht vol storm, regen en onweer, terwijl het geschut uit Ladysmith, waar men den waren toestand had begrepen, op de Boerenartillerie een vinnig vuur begon te openen, zonder echter belangrijke schade aan te richten.

De Long-Toms waren nu met sterke kranen en met schier bovenmenschelijke inspanning, waarbij kapitein PRETORIUS en luitenant WOLMARANS zich bijzonder hadden onderscheiden, uit hun stellingen gebracht, en de overige kanonnen waren bespannen, gereed om naar

Elandslaagte te vertrekken, maar de uitgeputte artilleristen wierpen zich thans doodop van vermoeienis plat op den grond, en sliepen in slijk en modder. Naast hen legden zich de Boerenruiters neer, die als dekking dienden, den teugel der gezadelde paarden om den arm geslagen.

Op korten afstand, in de Pietersvlakte, waren de Engelsche wachtvuren zichtbaar, maar zij doofden sissend uit, één voor één, in den ruischenden regen.

Te middernacht reed de Boerenartillerie zwijgend weg van den Bulwana-kop in den stikdonkeren nacht, en te drie uur in den morgen volgde het paarden-kommando.

Er lag iets onuitsprekelijk droevigs in dezen terugtocht. Het leek een begrafenisstoet, en het *was* een begrafenisstoet, want velen lieten de hoop achter zich, op het kerkhof, en moedeloos gloorde de morgen van den nieuwen, regenachtigen dag.

De lagers ten westen van Pietersstation vonden intusschen door het talmen van den vijand gelegenheid, het grootste deel hunner wagens, tenten en bagage in veiligheid te brengen; ook de stukken geschut, ten westen van Colenso opgesteld, kregen kans, langs een omweg de Kliprivier te bereiken, terwijl de geheele strijdmacht, op geringe uitzonderingen na, in de richting van Modderspruit ontkwam.

Doch alle verband was verbroken; er heerschte een schromelijke wanorde; ieder dacht slechts aan zichzelf. Het is dan ook schier onbegrijpelijk, hoe alles nog zoo goed afliep. Slechts één kommando, dat ten westen van Ladysmith gekampeerd lag, en voor een omsingeling bevreesd was, vluchtte met zoo'n haast, dat velen hun paarden, zelfs hun vuurwapens, in den steek lieten.

De ambulances bleven onbekend met den waren toestand, totdat zij bij het zien van dien eindeloozen stroom van ossewagens, welker bespanningen holderdebolder door de hoog gestegen spruiten werden voortgezweept, zoodat de ossen bijwijlen zwemmend den overkant moesten bereiken, begrepen, dat er een groote ramp had plaats gehad.

De brug over de Kliprivier bewees bij den terugtocht onwaardeerbare diensten. Immers, de zware regens der laatste dagen hadden de rivier doen zwellen; de drift was totaal onpasseerbaar geworden; en zonder die brug zou de Kliprivier voor een groot deel der Boerenkrijgsmacht een tweede Beresina zijn geworden.

Doch het schouwspel aan den overkant der rivier droeg het stempel der verwarring, der verbijstering, der nederlaag.

[1] 'In wanorde stond hier alles opeengehoopt; de artillerie, die thans al hare 12 stukken aan deze zijde van de rivier in veiligheid had, afwachtende

1) Ontleend aan een schrijven dato 19 Maart 1900 aan het 'Utrechtsch Dagblad'.

de orders van den generaal; reis-, vracht- en ambulance-wagens, niet voorwaarts kunnende wegens de opstoppingen, door het opbreken der verderop gelegen lagers veroorzaakt; langs het pad hier en daar groepjes Boeren, die, met flegmatische kalmte zich schikkende in het onvermijdelijke van het lange wachten, rustig hun koffie kookten; de Kafferjongens, in hun havelooze plunjes schreeuwende en vloekende op de trekossen, die zich telkens in elkanders span verwarden, - en tusschen dit alles door een voortdurende stroom van Boeren te paard, wegtrekkende in de richting van Modderspruit, of de rivier weder overgaande om generaal BOTHA te versterken, die met eenige honderden manschappen nog achter was, om den terugtocht van den legertrein te dekken. Maar de vijand, blijkbaar voldaan met het succes, dat hem den weg naar Ladysmith had geopend, deed geen enkele poging, om onzen aftocht te bemoeilijken, en zoo bewoog zij zich langzaam, langzaam voort, de onafzienbare rij wagens, over den zonnigen, heuvelachtigen weg, die naar Modderspruit voert; zóó braken zij op, de lagers, die daar maandenlang aan den voet van den Bulwana en Lombardskop hadden gelegen; zóó eindigde het beleg van Ladysmith, met zooveel energie begonnen, met zoo onvergeeflijke laksheid voortgezet'[1].

Generaal BOTHA ontruimde thans, nu de kommando's de Kliprivier waren gepasseerd, zijn stellingen aan den zuidelijken oever der Kliprivier, terwijl de artillerie van generaal WHITE eenige onschadelijke granaten wierp; eerst onder de Pretoria-menschen, en daarna onder de Vrijstaters.

Donderdagavond 1 Maart nam BOTHA stelling in de heuvelen ten noordoosten van Ladysmith, en verraste met een zijner patrouilles, bestaande uit burgers van Bethal, een afdeeling Engelsche cavalerie, waarvan verscheidenen werden neergeschoten en een aantal paarden buitgemaakt.

1) 'De Residentiebode' deelde uit een brief van een oud-Hagenaar, die aan de zijde der Boeren het beleg van Ladysmith medemaakte, het volgende mede:
'Om halfzeven 's avonds op 28 Februari trokken de Engelschen Ladysmith binnen: wij met ons 60 man wisten daar niets van, en zaten gewoon op Vaalkop in onze positie.
Ook de wachtmeester der artillerie liet zijn kanon afbrengen zonder ons te waarschuwen, en door het hevige onweer hadden we er niets van bemerkt.
We zaten tot twee uur middernacht boven, en werden hevig gebombardeerd, zoodat een bom 2-maal den zak wegschoot van de kanonschans, waarin we later ons heil zochten, daar we zonder order niet wilden retireeren. Het vuren werd te hevig; toen pakten we onze biezen. De berg was zoo glad, dat wij allen op handen en voelen naar beneden gingen, waarbij ik mijn hand bezeerde, zoodat 2 vingers amper stijf staan. Beneden gekomen, vonden we in de Egyptische duisternis onze tenten onderstboven geregend. Vlug namen we wat kleeren mede, en trokken naar het hoofdlager, doch iedereen was reeds weg; men had ons Hollanders gewoon maar aan ons lot overgelaten, hetgeen natuurlijk kon gebeuren, daar men algemeen meende, dat de wachtmeester der artillerie de kanonwacht had.
Toen gingen we met 50 à 60 man op pad, door overvolle spruiten en vreeselijke modderpoelen, en wierpen onderweg stukken kleeren of andere zaken weg, daar we het niet langer konden dragen. Doodmoe kwamen we tegen daglicht in Modderspruit, en even nadat we met een daar staanden trein vertrokken, werd het station platgeschoten.'

De spoortrein stond nu te Modderspruit onder stoom, om de laatste troepen voetvolk, benevens de gewonden en de zware kanonnen, te vervoeren. Daarna volgde de laatste trein met het werkvolk, dat onder leiding van ingenieur WESTERBERG al de spoorbruggen en duikers tot aan Waschbank vernielde. Onderwijl hadden DE ROOS, SLEGTKAMP en HURTON de kolenmijnen bij Elandslaagte in brand gestoken, en in het schijnsel van haar rossige vlammen kronkelde de eindelooze sleep van ossewagens en paarderuiters langzaam tegen de heuvels op, om te verdwijnen in de duisternis van den nacht.

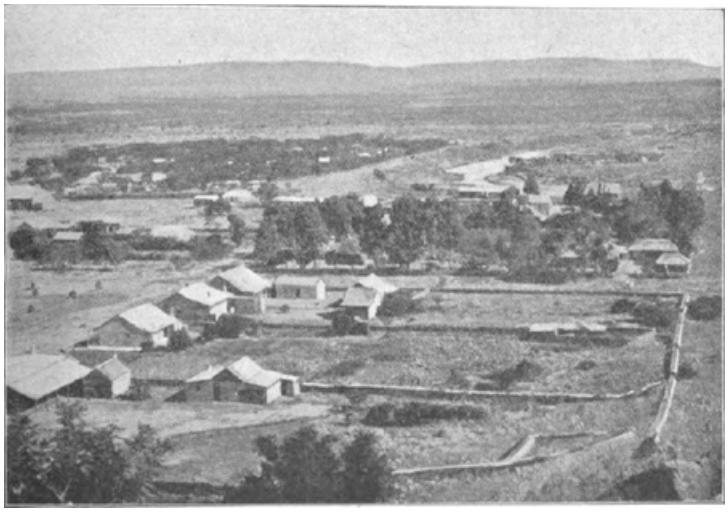

Ladysmith en de Kliprivier.

LOUIS BOTHA dekte den aftocht. Dat was het einde van het beleg van Ladysmith, dat vier maanden had geduurd.

Woensdagnamiddag 28 Februari om vier uur ontdekten de Natalsche karabiniers, die de voorhoede vormden van DUNDONALD'S brigade, dat de heuvels, achter welke Ladysmith wegschuilde, door den vijand verlaten waren, en DUNDONALD haastte zich, om met zijn cavalerie: Natalsche karabiniers en Lichte ruiterij, de eerste te zijn in de zoo lang belegerde stad.

In snellen galop ging het voort: heuvel op, heuvel af, door struik-

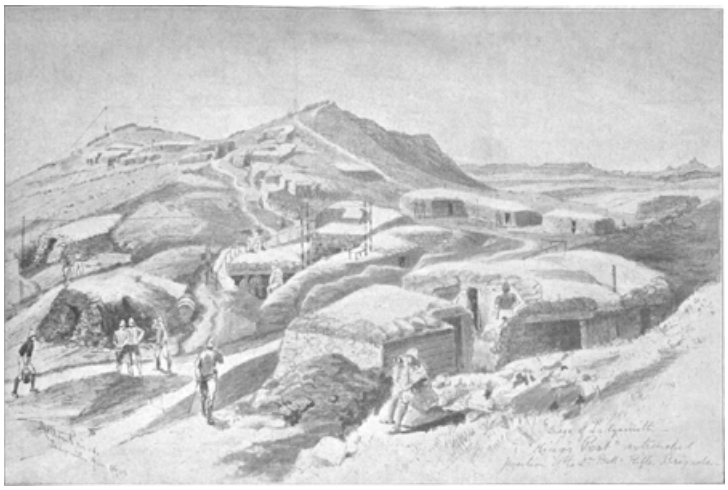

Versterkingen der Engelschen om Ladysmith.

De voorposten van het ontzettingsleger binnen Ladysmith.

gewas en slooten, totdat de flikkeringen van het Engelsche geschut op den Wagenheuvel zichtbaar werden.

In de schemering van den vallenden avond werd het geroep van den schildwacht gehoord: ‘Halt - werda?’ Maar toen het antwoord werd vernomen: ‘Het ontzettingsleger voor Ladysmith,’ ging er gejuich op. In het halfdonker konden de overwinnaars de bleeke en vermagerde gelaatstrekken der voorposten onderscheiden, doch dezen haastten zich, om hun bevrijders in triomf naar de stad te brengen, waar de bevelhebber van Ladysmith, generaal WHITE, alsmede generaal HUNTER en kolonel JAN HAMILTON, hen opwachtten.

Te zes uur reed DUNDONALD met zijn ruiters de stad binnen, en het blijde nieuws verspreidde zich met de snelheid van een prairiebrand door de stad. Alles liep uit, om de bevrijders te begroeten: soldaten, burgers; vrouwen, met zuigelingen op den arm; gewonden, die kruipend uit de tenten te voorschijn kwamen. Handdrukken en gejuich wisselden af, maar toen de troepen het kamp binnengingen, kende de geestdrift geen perken meer.

Bij het postkantoor hield generaal WHITE de volgende aanspraak tot het volk: ‘Burgers van Ladysmith! Ik dank u allen voor de heldhaftige en geduldige wijze, waarop gij mij gedurende het beleg ter zijde hebt gestaan. Uit den grond van mijn hart dank ik u. Het viel mij zeer

zwaar, genoodzaakt te zijn, uw rantsoen te verminderen, maar - Gode zij dank! - onze vlag is blijven wapperen.'

De generaal was diep bewogen, en we kunnen dat verstaan. Toen hij geëindigd had, hieven alle omstanders het Engelsche volkslied aan, en in de schemering van den avond vormden de grijsaard met zijn stafofficieren, allen blootshoofds in het midden van een ontroerd volk, een onvergetelijk schouwspel.

De correspondent van de 'Standard' seinde uit Ladysmith het volgende aan zijn blad:

'Het garnizoen is nog slechts een schaduw van de strijdkracht, die voor de Boeren terugtrekken moest na den grooten uitval op 30 October (Nicholson's nek en Lombardskop). Er is geen man, die niet de sporen draagt van lichamelijk lijden en geesteskwelling. Sedert de insluiting zijn in gevechten 16 officieren en 162 man gesneuveld; het bombardement doodde 35 officieren en manschappen, en kwetste 20 der eerstgenoemden en 168 man. 47 officieren en 360 man werden in gevechten gewond; 94 van dezen zijn gestorven; door ziekte werden nog 476 naar het graf gesleept. Typhus en dysenterie hebben de gelederen gedund. 8424 man werden in de hospitalen verpleegd en dagelijks waren 1500 tot 2000 onder doktershanden. Er waren 1710 gevallen van typhus alleen.

Na den mislukten aanval op Colenso werden de rantsoenen verminderd; na Spionkop werden zij nog kleiner. Drie-kwart pond ossevleesch werd veranderd in een half pond paardevleesch. Vele regimenten hebben nog slechts een vierde van de oorspronkelijke sterkte; de eens zoo kranige cavalerie-brigade bestaat niet langer.'

Slechts duizend man waren nog geschikt om te vechten toen DUNDONALD aankwam.

Den 3^{den} Maart hield generaal BULLER aan het hoofd van 22,000 soldaten zijn schitterenden intocht. Zij waren verzengd door de zon, bespat met modder en bloedvlekken, haveloos als straatjongens, en trokken - de stoet was drie uren lang - met de helmen zwaaiend generaal WHITE voorbij.

Het garnizoen had op voorstel van generaal HUNTER, die verklaarde er dezen keer netjes te willen uitzien, zijn beste plunje aangeschoten: heldere khaki, terwijl de helmen glommen en de knoopen blonken.

Doch dat was slechts uiterlijke praal. De ingevallen wangen en de glazige oogen getuigden van lijden en ontberingen, en spraken een nog duidelijker taal dan de verwoeste daken en de aan stukken geschoten stadhuistoren. Door de straten wandelend, kreeg men een gevoel, alsof men door de gangen van een hospitaal vol koortslijders liep.

De ontmoeting tusschen BULLER en WHITE was opmerkelijk eenvoudig. Ze had voor een toevallige ontmoeting bij een veldoefening

kunnen doorgaan. Er was geen gejuich, geen demonstratie; het bleef bij de voorgeschreven koele militaire begroeting.

Aan den correspondent van de 'Morning Post' heeft generaal WHITE later verklaard, dat hij het nog uiterlijk tot den 2den April in Ladysmith had kunnen uithouden. 'En,' voegde hij er ernstig bij, 'het is niet goed, al de verliezen aan menschenlevens, die deze pogingen tot ontzet hebben gekost, aan mij te wijten.'

En deze verliezen waren toch verschrikkelijk.

Bij de laatste poging tot ontzet van Ladysmith waren twee generaals, BARTON en WYNNE, gewond, zeven kolonels gedood of gewond, terwijl bijna 2000 man buiten gevecht waren gesteld[1]. De Dublin Fuseliers hadden 100 man verloren in de laatste gevechten, en vormden slechts een treurig overschot van het eens zoo kranige bataljon; van het bataljon Connaughts, ongeveer 800 man sterk, waren er 150 gedood of gewond; de East-Surreys hadden even zwaar geleden, terwijl het bataljon Inniskillings, dat 600 man sterk den Spoorwegkop bestormde, tot een troepje van 286 man was gesmolten.

Zonder twijfel beliepen de verliezen der Engelschen, bij hun pogingen tot ontzet van Ladysmith geleden, geteld bij de verliezen, die het garnizoen van Ladysmith tijdens het beleg onderging, een hooger cijfer dan het geheele garnizoen van generaal WHITE bedroeg, doch dit nam niet weg, dat men in Londen wilde feestvieren, en het dan ook heeft gedaan op een buitengewone manier.

De 1ste Maart, de dag, waarop het ontzet van Ladysmith werd bekend, werd meteen in een feestdag herschapen, en naarmate de middag vorderde, werden de volksoptochten in de hoofdstraten talrijker en rumoeriger. De zaken stonden bijna geheel stil. De voornaamste openbare scholen en ook de bijzondere gaven aan de kinderen vrijaf. Vele winkels sloten; bij de meesten werd de vlag uitgestoken.

Op de effectenbeurs weergalmden vaderlandsche liederen; en de graanbeurs sloot om één uur, daar het onmogelijk was om zaken te doen.

De menschen werden dronken van den Jingo-wijn; wildvreemden vielen elkander juichend in de armen, roepend: 'Leve BULLER!' Op den buitenlander maakte het den indruk, alsof de Boeren Londen hadden belegerd en in de schaduw van zijne grijze muren waren verslagen.

De feestvreugde ontaardde in drinkgelagen en slemppartijen; oude heeren met grijze haren waggelden dronken langs de openbare straat, hun eigen waardigheid met voeten tredend.

1) Volgens de officieele Engelsche lijsten. Doch hoe vertrouwbaar deze zijn, kan men opmaken uit het feit, dat een jaar na den slag bij Talana-heuvel (Dundee) nog namen werden toegevoegd aan de verlieslijst van dien slag. Men kan bijna als een vaste stelling aannemen, dat de Engelsche autoriteiten hun eigen verliezen steeds te laag en nooit te hoog hebben opgegeven.

Doch waarvoor diende dan toch die verheerlijking en bewierooking van het Engelsche legerbestuur in Natal? Was die verheerlijking inderdaad verdiend?

Gunnen wij, terwijl wij met de Boeren den omtrek van Ladysmith verlaten, het woord aan een Engelschen officier, die onder generaal BULLER den veldtocht medemaakte, en in een der Londensche weekbladen een beschrijving leverde van de gevechten aan de Tugela.

Hij schrijft dan:

'Ladysmith is ten slotte ontzet geworden. Wij hebben op goed geluk langs de heuvelketen, die den noordelijken oever van de Tugela vormt, heen en weer gemarcheerd, hebben getracht op alle onmogelijke punten de rivier over te trekken en hebben bij deze pogingen zware verliezen geleden. Dat is de nauwkeurige beschrijving van den tienweekschen veldtocht aan de Tugela.

Niemand kende het terrein, of gaf zich moeite, het te leeren kennen. Als voorbeeld moge dienen, dat generaal BULLER in de verte niet vermoedde, dat de Hlangwane-berg op den zuidelijken oever van de Tugela ligt, voor hij driemaal teruggeslagen was. En toch hield hij zich wekenlang op binnen een afstand van drie of vier mijlen van den genoemden heuvel, en in den slag van Colenso strekte zich de rechtervleugel van zijn leger zelfs tot den voet daarvan uit.

Wat de strategie betreft, deze schitterde door afwezigheid. De troepen marcheerden rond, en vertoonde zich een heuvel of loopgraaf, dan werd bevel tot den aanval gegeven. Soms hadden de aanvallen resultaat, soms ook niet; en dikwijls, als de aanval na zware verliezen gelukt was, gebeurde het, dat de veroverde stelling waardeloos bevonden en weer ontruimd werd. Wij werden aangevoerd door de blinde zotheid, en dat wij ten slotte succes hadden, is meer te danken aan het goed geluk dan aan het goede kommando. Want had niet de overwinning, door lord ROBERTS behaald, een groot gedeelte van de Boeren bewogen, tot verdediging van hun eigen land het beleg op te breken, dan zouden wij nooit eenig succes behaald hebben, en Ladysmith ware gevallen. De Boeren hebben niet genoeg troepen om eene defensieve stelling te bezetten, en zoo vielen ons hunne sterke posities de een na de andere in handen.'

Bijzonder heftig valt de officier generaal HART aan, van wien hij schrijft:

'Op den 25sten Febr. kreeg generaal HART bevel, de Connaughts, Inniskillings en Dubliners aan den spoorweg vooruit te schuiven, en de vleugels aan te vallen, die bezet waren, waar de rivier zich naar het oosten wendt.

Deze manoeuvre was moeilijk en gevaarlijk. Onder vreeselijke verliezen trok de Iersche brigade over de spoorwegbrug. Iedereen kon zien, dat een aanval op de positie dollemanswerk was. Maar was het aanvals-

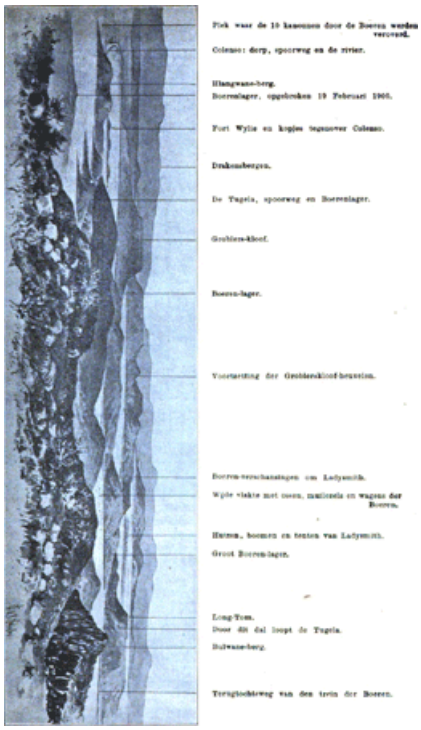
Fick waar de 10 kanonnen door de Boeren werden vervoerd.
Colenso: dorp, spoorweg en de rivier.
Hlangwane-berg.
Boerenlager, opgebroken 19 Februari 1900.
Fort Wylie en kopjes tegenover Colenso.
Drakensbergen.
De Tugela, spoorweg en Boerenlager.
Grobbelaar-kloof.
Boeren-lager.
Voortzetting der Grobbelaarkloof-heuvelen.
Boeren-verschansingen om Ladysmith.
Wijde vlakte met ossen, mulitrein en wagens der Boeren.
Hutten, bomen en tenten van Ladysmith.
Groot Boeren-lager.
Long-Tom.
Door dit dal loopt de Tugela.
Bulwana-berg.
Terugtochtweg van den trein der Boeren.
Het terrein ten zuiden van Ladysmith, dat geen enkelen Engelschen officier bekend was.

plan al dwaasheid, nog dwazer was de uitvoering. Generaal HART ging met een verrekijker en een hoornblazer op een naburigen heuvel staan; hij hield volstrekt geen contact met den aanval, en kon niet weten, wanneer die gestaakt moest worden, noch wanneer die met goed gevolg voortgezet kon worden.

Hierover kunnen slechts officieren in de gevechtslinie oordeelen, en het is volstrekt noodzakelijk, hun de vrije hand te laten. Maar daar

Een der manieren, waarop de Boeren van de gesteldheid van den bodem weten partij te trekken om zich te verschansen.
(Dit plaatje geeft de schans van a c h t e r e n te zien; de vijand die het van voren nadert, ziet niets ander dan een heel gewoon k o p j e .)

stond generaal HART en liet bij tusschenpoozen de signalen: ‘oprukken’, ‘versterken’ en ‘vuur’ blazen. Ging de aanval naar zijn zin niet snel genoeg, dan liet de hoorn zijn gebiedende stem klinken.

Intusschen bombardeerde onze artillerie de loopgraven op den top van den berg, en hield het vijandelijke geschut in bedwang, zoodat onze infanterie tot op honderd schreden van het punt kwam, dat zij voor den bergtop aanzag. Hier werd een oogenblik halt gehouden, om krachten voor

de bestorming te verzamelen. Toen blies de hoornblazer van den generaal het signaal voor den stormaanval.

De bajonet werd op het geweer gezet, en met een hoera! stormden de troepen vooruit. De vijand vuurde geen enkel schot af, en de plek scheen verlaten. De bergkam was bereikt, en onze triomf scheen volkomen. Maar, helaas! deze bergkam was een valsche. Daarachter helde het terrein over een korte uitgestrektheid, liep dan weer op, en aan het eind van deze tweede bodemverheffing verhief zich de werkelijke top.

Toen onze manschappen zichtbaar werden, stonden de Boeren in hun loopgraven op, en openden op vijftig passen afstands een moorddadig snelvuur. De uitwerking was te verschrikkelijk, om te beschrijven. De stormaanval werd tot staan gebracht. Onze manschappen wierpen zich op den grond, en de geringste beweging had een kogelhagel ten gevolge, zoodat eenige soldaten in den letterlijken zin met gaten doorboord werden.

Deze ongelukkige aanval had plaats om vijf uur 's namiddags, en de ongelukkige soldaten lagen op den grond, niet in staat zich te bewegen, of zelfs zonder rond te durven zien. Het steunen en kermen der gewonden was vreeselijk om aan te hooren; eenigen riepen om hulp; anderen om water. Ik zal niet beproeven, de gevoelens te beschrijven, die in deze oogenblikken de manschappen beheerschten.'

Na een uitvoerige beschrijving van dien terugtocht zegt de schrijver verder:

'Ik kom thans tot het treurigste gedeelte van de geschiedenis. De arme gewonden, die tijdens het stormloopen gevallen waren, bleven niet alleen den geheelen nacht van Vrijdag op Zaterdag, maar ook den geheelen dag daarop, tot Zondag, op de plaats waar zij lagen. Niet één druppel water bevochtigde hun lippen; geen voedsel, geen hulp werd gebracht, en hulpeloos waren zij aan de verzengende stralen van de tropische zon prijsgegeven. De meesten stierven; een zeer oud officier, wiens naam ik niet noemen wil, leed zoo vreeselijk, dat hij den om hem liggenden bad, hem van zijn lijden te verlossen. Hij stierf in den loop van den dag, daar geen hulp kwam opdagen.

Generaal HART was den geheelen Zaterdag aanwezig, en het schijnt mij toe, dat er om een wapenstilstand gevraagd had moeten worden, om den gewonden hulp te brengen. De Boeren hebben een dergelijk verzoek nooit geweigerd, maar zich steeds in dergelijke gevallen buitengewoon vriendelijk getoond. Er kunnen overwegende bezwaren daartegen hebben bestaan, maar in elk geval is geen poging gedaan, om een wapenstilstand te verkrijgen, en hiervan mag wel eens de reden gevraagd worden. Zondag werd eindelijk een wapenstilstand aangevraagd en verkregen, maar toen was die meer noodig voor het begraven der dooden dan voor het helpen der gewonden.'

Vervolg Beleg en Ontzet van Kimberley.

OP den 10den December 1899 hoorde de bevolking van het belegerde Kimberley, hoe de kanonnen van Engeland de grauwe kopjes van Magersfontein bombardeerden, terwijl den volgenden dag het zware gedruisch van den vreeselijken slag de spanning verdubbelde[1].

Kimberley twijfelde er niet meer aan, dat lord METHUEN er door heen zou breken met zijn dappere troepen; er kwam een geest van opgewektheid, die de zwaartillendsten medesleepte, en CECIL RHODES zorgde voor een prachtige tafel, waaraan hij de Engelsche officieren als gastheer zou ontvangen.

Doch vele van die officieren lagen op den avond van dien verschrikkelijken dag met strakke leden en gebroken oogen op het doodenveld, en in plaats van feest en vroolijkheid brachten des avonds de lichtseinen der Boeren, van het slagveld opgelaten, de boodschap: 'Wij hebben jullie mooie ontzettings-kolonne verpletterd.'

't Is waar, de bevolking van Kimberley hoopte nog altijd, dat dit bericht slechts Boerenbluf zou zijn, maar toen ook de volgende dagen in de wijde velden van den omtrek geen soldatenhelm zich vertoonde, moest het ergste worden aangenomen.

De verwachting van een spoedig ontzet was nu vervlogen, en de kommandant der stad, KEKEWICH, moest er op bedacht zijn, om zuinig te worden met de levensmiddelen. Met het oog daarop en in overleg met zijn officieren gelastte hij daarom, dat de vrouwen, de kinderen en allen, die niet meevochten, de plaats zouden verlaten, doch dit bevel veroorzaakte onder de bevolking een waren storm van verontwaardiging, terwijl de machtige CECIL RHODES haar pleitbezorger werd.

Scherper nog dan vroeger kwam de verwijdering tusschen het militair en het burgerlijk gezag aan het licht, en KEKEWICH zag geen kans, om zijn bevel uit te voeren. Hij slikte zijn ergernis in, en boog het hoofd voor den diamanten-koning.

De voeding der 12000 Kaffers, die zich in de stad bevonden, had heelwat in. Koren was er in overvloed voor hen, doch het gebrek aan ander plantaardig voedsel veroorzaakte veel lijden aan scheurbuik. Als geneesmiddel tegen deze ziekte kregen de kleurlingen een drank, getrokken van de bladeren der doorn-aloë's, die om de stad groeiden. Inderdaad scheen deze drank sommigen lijders te helpen, ofschoon er vele stierven.

1) De uitvallen der Engelschen uit Kimberley bepaalden zich na den harden klap, dien zij den 28sten November 1899 hadden opgeloopen, tot eenige onbeteekenende schermutselingen.

Later werden tegen scheurbuik de groene scheuten der wingerden als een soort sla gebruikt.

Intusschen kreeg CECIL RHODES gelegenheid, om een partij Kaffers buiten het gebied der belegerde stad te krijgen, en ofschoon de Boeren hen vroeger hadden teruggezonden, lieten zij hen nu passeeren, en gebruikten hen als schansgravers bij de stellingen van Magersfontein.

Heerschte onder de Kaffers scheurbuik, de blanke bevolking werd door den typhus geteisterd, en de sterfte onder de kinderen, voor wie geen voldoende melk meer was te krijgen, bereikte een schrikwekkend cijfer.

Een man van gewicht was de Amerikaan GEORGE LABRAM. Hij was hoofdingenieur der De-Beers-mijnen, en bewees den belegerden groote en gewichtige diensten. Hij liet een groote, bomvrije bewaarplaats maken voor de proviand, en fabriceerde bommen voor de Engelsche zevenponders.

Deze granaten werden gestempeld met de woorden: 'Met de groete van CECIL RHODES,' en met dat kompliment naar de Boerenstellingen geworpen. Doch de Boeren schenen er het fijne niet van te begrijpen, vonden het een flauwe grap, en trokken de schouders op.

In December volvoerde LABRAM zijn plan, om een zwaar kanon te gieten, 10½ voet lang, dat in staat zou zijn, om bommen van 28 pond te werpen. In ruim drie weken voltooide hij, dank zij zijn ijzeren vlijt, dezen arbeid, en noemde den nieuwen vuurmond naar CECIL RHODES 'de Lange Cecil.'

Maar de Lange Cecil beantwoordde toch niet aan de stoute verwachtingen; in spijt van zijn geduchten naam heeft hij den Burgers niet veel kwaad gedaan.

Het vuur van de Boeren richtte meer uit, ofschoon het geschut van majoor ALBRECHT veel te licht was voor zijn taak. Den 24sten en 25sten Januari werd de stad zoo krachtig mogelijk gebombardeerd, waarbij vier menschen werden gedood, verscheidene gewond en vele huizen beschadigd. Het dak van het groote sanatorium werd weggerukt, en vrouwen en kinderen namen in nachtgewaad jammerend de vlucht, terwijl de Vrijstaatsche artillerie veertien dagen later een geduchte aanwinst verkreeg in een Long-Tom, die bommen van honderd pond in de verschrikte stad begon te werpen.

Er waren heelwat beraadslagingen noodig geweest, voordat het plan tot rijpheid was gekomen, om dezen reuzenvuurmond te Kimberley op te stellen.

Zondag 4 Februari kwam hij te Boshof[1] aan, terwijl hij den daarop volgenden Dinsdagavond 6 Februari, door 36 ossen getrokken, hortend en

1) Deze Long-Tom was, zooals reeds vroeger medegedeeld, bij een der nachtelijke uitvallen uit Ladysmith beschadigd en in Pretoria hersteld geworden.

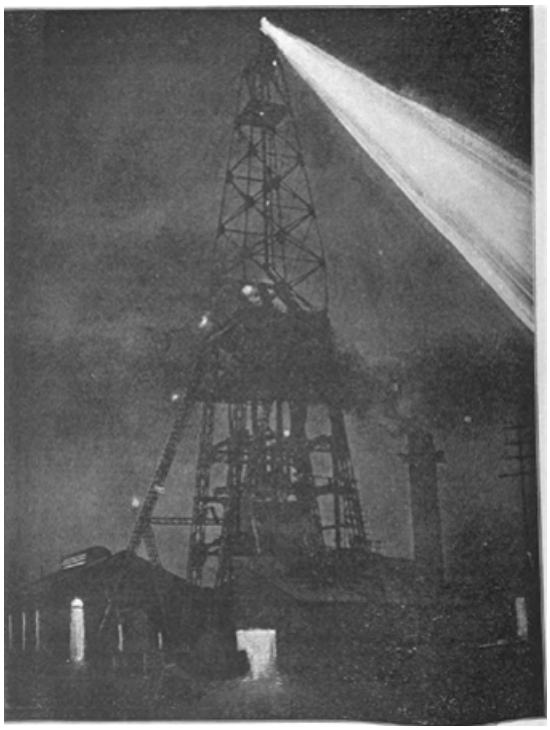

Het speurlicht op den schacht-toren der De Beers-mijnen, waarmede de omtrek van Kimberley mijlen ver werd verlicht.

stootend bij de Boerenlagers om Kimberley arriveerde. Onmiddellijk trok hij voort, door de speurlichten van Kimberley niet opgemerkt, in de nachtelijke duisternis, en werd - het was een stout stuk! - op slechts drie mijlen ten noorden van Kimberley, te Kamfersdam, in stelling gebracht.

Om halfnegen den volgenden morgen opende Long-Tom het vuur. Na het tweede schot rees een rookkolom op boven het hotel 'Buffalo Club,' waar de biljarttafel tot splinters werd geslagen, terwijl een scherf van de hier neergeplofte reuzenbom op 150 schreden afstands met zooveel kracht het kantoor der De-Beers-mijnen binnen vloog, dat een zware ijzeren brandkast van haar plaats werd geschoven.

Tegen den middag drong een ander ijzeren monster een grooten winkel op het marktplein binnen. De bom sloeg den geheelen inhoud tot gruis, doch een jongen, die zich in de onmiddellijke nabijheid bevond, bleef onverlet, ofschoon zijn baadje werd gescheurd. In de straat werd een klein meisje door een bomscherf gedood.

Vol angst sloten de winkeliers en kooplieden hun winkels en kantoren; het vuur van het lichte Boerengeschut was er kinderspel bij geweest.

Een vrouw kwam den volgenden morgen met haar kind uit een bomvrije plek te voorschijn; zij meende, dat het gevaar voorbij was, doch een nieuwe barstende bom sloeg het kind uit haar armen en doodde het, terwijl de arme moeder zelf eenige dagen later aan de bekomen wonden overleed.

CECIL RHODES werd niet geraakt, maar zijn groot portret, dat in een photographisch atelier te pronk hing, werd verbrijzeld.

RHODES zat tijdens het bombardement in zijn woonkamer te wachten op de komst van zijn hoofdingenieur GEORGE LABRAM, die te zijnent zou eten.

LABRAM maakte zich dan ook juist gereed, om te gaan, en vertoefde nog even in zijn slaapkamer, toen een granaat hem op de plek vermorzelde. Het was toen zes uur in den avond, en het was juist de laatste bom, die op dien 9^{den} Februari door Long-Tom werd gevuurd.

Onder de puinhoopen haalde men het verscheurde lijk van den verdienstelijken man te voorschijn, doch zijn Kafferbediende, die zich tijdens het onheil in hetzelfde vertrek bevond, was ongedeerd ontsnapt.

Het lijk van den Amerikaan werd in de Engelsche vlag gewikkeld en den volgenden nacht begraven. De soldaten salueerden, in twee rijen opgesteld, toen de affuit, waarop de lijkkist stond, langzaam naderde terwijl een groote menigte gewapende burgers met omgekeerde wapens den kanonwagen volgde naar de begraafplaats. Om hen heen golfde de duisternis van den nacht, en die zwijgende, zich langzaam voortbewegende stoet maakte een onuitsprekelijk droefgeestigen indruk. Het muziekcorps stemde de eerste tonen aan van BEETHOVEN'S treurmarsch, en met af-

gemeten stap trok de sombere lijkstoet voorwaarts. Doch midden in deze plechtigheid, terwijl de torenklok van Kimberley sloeg en haar laatste slag was weggestorven, weerklonken van den Uitkijk de snelle stooten van den hoorn.

Er ging een rilling door de menigte; nog nooit te voren hadden de Boeren des nachts gebombardeerd, en allen keken elkander aan met benepen harten. Weinige seconden later werd het bulderen van het reuzenkanon der Boeren gehoord, en door den plechtigen treurmarsch ging het fluitende geluid van een dier honderdpondsbommen.

Het was een verschrikkelijke begrafenis. De menschen beefden van angst en wierpen zich plat op den grond. Zij sidderden voor Long-Tom, en er was reden voor, want zij hoorden zijn stem en hij brulde om voedsel.

Tusschen negen en elf uur in dien Zaterdagnacht van 10 Februari werden 21 van die granaten in Kimberley geworpen. Een aantal gebouwen werd vernield, en verscheiden menschen gedood. De bommen barstten met een lichtstraal en een knal als van een inslaanden donderslag. Het was een heldere nacht, zonder wolken. Vredig blonk de maan aan den diepblauwen hemel; geen gedruisch van wagenwielen of paardenhoeven werd vernomen, doch de angsten van het bombardement kwamen op dien vredigen achtergrond nog te schriller uit. De vrouwen ijlden met hun verschrikte kinderen naar de oostzijde van de stad, om veilig te zijn, en boven den gezichteinder der stad stegen de vlammen van brandende huizen als toortsen omhoog[1)].

Er werd met grooten spoed voor bomvrije verblijfplaatsen gezorgd. Het waren kleine kelders, gedeeltelijk onder den grond, waarvan de zijden ongeveer zes voet lang waren. Het dak en de wanden bestonden uit balken en zandzakken, terwijl de toegang tot deze kelders open bleef.

Long-Tom was den Engelschen een scherpe doorn in het oog, en zij deden hun best, om hem tot zwijgen te brengen. Hun artillerie schoot trouwens met groote nauwkeurigheid, en verscheiden van hun bommen vielen midden in de stelling van het kanon. Vijf Boeren werden daarbij licht gewond, maar de artillerist ERASMUS ging rustig voort met mikken, zich in het minst niet bekommerend om de sissende en barstende granaten in zijn nabijheid.

Majoor ALBRECHT, de dappere bevelhebber der Vrijstaatsche artillerie, stond tijdens het bombardement bij een der veldstukken, en telkens, als

1) Gedurende het hevigste bombardement placht RHODES verblijf te houden in een gerieflijke bomvrije schuilplaats, met gemakkelijke stoelen en electrisch licht. Gewoonlijk zat hij dan te lezen in GIBBONS 'Val en Ondergang van het Romeinsche Rijk.'

Holen te Kimberley, welke de belegerden zich hadden gegraven tot schuiling voor de granaten der Boeren.

hij den lichtstraal zag uit de monding der vijandelijke artillerie, waarschuwde hij: 'Koest, kerels, koest!' waarop zijn manschappen zich dan achter de schansen bergden. Slechts luitenant HEISTER, een Duitscher, bleef te midden van den bommenregen kaarsrecht staan, bewerende, dat zijn kommandant met 'kerels' geen officier kon bedoelen.

De majoor glimlachte, en toen de vijandelijke artillerie opnieuw vuur gaf, riep hij: 'Koest, kerels, en luitenant HEISTER ook!' Nu wist HEISTER beslist, dat de waarschuwing hem evengoed als de andere manschappen gold, en zocht eveneens schuiling.

Onder de zwaargewonden aan de Boerenzijde tijdens het bombardement van Long-Tom bevond zich de Franschman S. LEON, vroeger verbonden aan de bekende kanonnenfabriek van Creusot. Hij was een man van groote kunde, die in bekwaamheid en geestkracht voor LABRAM niet behoefd onder te doen, terwijl hij de zaak van het recht met warme toewijding heeft gediend.

Hij stond in den omtrek van Long-Tom met een Boerenofficier te spreken, toen de kogel van een scherpschutter uit Kimberley zijn hoofd bij den slaap doorboorde, en aan de andere zijde bij het oog weer te voorschijn kwam[1)].

Long-Tom bracht intusschen een geduchte beroering teweeg onder de bevolking van Kimberley, en in den morgen van den 10^{den} Februari richtten CECIL RHODES en de burgemeester van Kimberley[2)], in spijt der besliste tegenkanting van het militair bestuur, het volgende krasse schrijven aan lord ROBETS:

'Kimberley, 10 Februari. Met het oog op de inwoners dezer stad wenschen wij met alle achting te weten, of aan Uwen kant het voornemen bestaat, om een onmiddellijke poging te doen tot ons ontzet. Uwe troepen zijn meer dan twee maanden lang binnen een afstand van weinig meer dan twintig mijlen van Kimberley gelegerd geweest, en indien de heuvels van Spijtfontein hun te machtig zijn, bestaat er een gemakkelijke route over een vlak terrein. Deze stad, met hare bevolking van meer dan 45000 ingezetenen, is gedurende 120 dagen belegerd geworden, en een groot gedeelte der bevolking heeft het hard te verantwoorden gehad. De scheurbuik raast onder de inboorlingen; kinderen sterven, wegens gebrek aan geschikt voedsel, bij groote getallen, en dysenterie en typhus zijn heerschende. Het hoofdvoedsel der blanken heeft sinds langen tijd bestaan uit brood en paardevleesch, en dat der zwarten uit enkel meel en mout. We nemen aan, dat Gij ons zult toestemmen, dat deze ontberingen door

1) Hij heeft er het leven afgebracht en keerde later voor herstel van gezondheid naar Frankrijk terug.
2) Destijds H.A. OLIVIER.

de bevolking met geduld en zonder klacht zijn gedragen. Gedurende de allerlaatste dagen heeft de vijand in een stelling, binnen drie mijlen afstands van ons, een kanon van 6 inch in stelling gebracht, dat honderdpondsbommen werpt, die onze gebouwen in vlam zetten, en dag aan dag menschen doodt onder onze bevolking. Zooals Gij weet, zijn de kanonnen alhier volstrekt niet in staat, om dit nieuwe kanon te beantwoorden. De eenige vuurmond, die iets helpt, is hier gegoten. Onder deze omstandigheden, en deze gemeente vertegenwoordigende, voelen wij ons gerechtvaardigd tot de vraag, of Gij eenig onmiddellijk plan koestert, om Uwen troepen orders te geven, ons te ontzetten. Wij vernemen, dat kort geleden groote versterkingen in Kaapstad zijn aangekomen, en wij zijn er van overtuigd, dat Uwe manschappen aan de Modderrivier niet meer dan 10,000 Boeren[1)] tegenover zich hebben. Gij moet beoordeelen, hoeveel Britsche troepen er noodig zullen zijn, om klaar te komen met deze macht, maar het is absoluut noodzakelijk, dat deze plaats ontzet worde.'

KEKEWICH was zoo vriendelijk, er apart de boodschap aan toe te voegen, dat de heer RHODES verlangend was om zich over te geven, indien de stad niet snel werd ontzet, terwijl lord ROBERTS uit deze boodschap kon bemerken, hoe verbitterd de stemming werd tusschen het militair en het burgerlijk gezag in Kimberley. Inderdaad werd de verhouding tusschen RHODES en KEKEWICH elken dag slechter, en indien het beleg nog een maand had geduurd, zou die verbittering de bedenkelijkste gevolgen hebben gehad.

Lord ROBERTS zette zich op zijn schrijfstoel en zond het volgende antwoord aan KEKEWICH: 'Ik verzoek u, den burgemeester enden heer RHODES zoo krachtig en duidelijk mogelijk den rampspoedigen en vernederenden indruk der overgave na zoo'n lange en roemrijke verdediging onder de oogen te brengen. Binnen weinige dagen zal Kimberley waarschijnlijk zijn ontzet, daar wij morgen onze actieve operaties beginnen, en toekomstige militaire operaties hangen voor een groot deel daarvan af, dat gij uwe stelling nog een korten tijd handhaaft.'

Den 11^{den} Februari nam RHODES maatregelen om de vrouwen en kinderen in veiligheid te brengen, en de diepe schachten der diamantmijnen (de Kimberley- en De-Beers-mijnen) leenden er zich uitstekend voor. 2500 menschen maakten van die schachten gebruik, zonder dat de onderbrenging van zooveel menschen eenig ongeluk veroorzaakte, want het geschiedde op Zondag, den dag, waarop de Boeren hun geweren en bandelieren in een hoek neerlegden.

Het vuur van Long-Tom verzwakte, en het beleg spoedde ten einde.

1) Dat getal was feitelijk heelwat lager.

O, als die Long-Tom vier weken eerder was gekomen, en als de Boeren eens waren opgesprongen uit hun zoete rust!

Maar het was zoo niet, en Kimberley was gered.

ROBERTS en KITCHENER, de chef van zijn Generalen Staf, hadden reeds het net geweven, dat over de dappere kommando's van Magersfontein zou worden toegehaald, en het gordijn ging op van een treurspel, dat Europa zou ontroeren.

Het was op den 13^{den} Februari, toen de ingezetenen van Kimberley aan den zuidelijken horizon vreemde wolken zagen in de lucht: groote, stofferige wolken, die zich noordwaarts bewogen, terwijl uit diezelfde richting de geluiden kwamen van een ongestadig kanonvuur.

De ingezetenen wisten niet, wat dit beteekende, want niemand in Kimberley had te voren een groot leger op marsch gezien, of geweten, dat die zuilen van stof zijn nadering aankondigden.

Het waren zware stofwolken, zich scherp afteekenend in de ijle, doorzichtige lucht. Zij dreven naar het noorden, naar Kimberley, en werden opgeworpen door de hoeven van tien duizend paarden, die zich snel voortbewogen.

Op den 14^{den} Februari kwam er een andere ontdekking bij, die de harten der inwoners deed kloppen van blijde hoop. Zij bemerkten namelijk, dat de Boeren hun sterke stelling bij Alexandersfontein hadden verlaten, en verzuimden niet, ze onmiddellijk te bezetten.

Eenige uren later kwamen vier Boerenwagens, geladen met levensmiddelen, argeloos Alexandersfontein binnenhotsen, en werden een welkome buit voor de Engelschen. Voor de goede orde legde het bevoegde gezag er onmiddellijk beslag op, en stond niet toe, dat er geplunderd werd[1)].

Tegen den avond van den 14^{den} Februari zagen de ingezotenen van Kimberley de stofwolken aan den oostelijken kant van Magersfontein, doch den volgenden morgen werden zij opgeschrikt door het Boerengeschut, dat Alexandersfontein heftig beschoot. Zij maakten zich echter noodeloos bezorgd, want dat kanonvuur was de laatste opflikkering van het beleg[2)], dat 124 dagen had geduurd. Want reeds werd aan den anderen kant, over het veld, de galop gezien van Engelsch paardenvolk, en terwijl de Boeren terugtrokken, hield generaal FRENCH eenige uren later aan het hoofd zijner cavalerie den intocht in de diamanten-stad.

1) Een ingezetene van Kimberley wist de autoriteiten echter te verschalken. Hij deed een flinken greep, bond den buit aan zijn arm, en hing dien arm in een doek. Nu ging hij door voor een gewonde, en werd met gepasten eerbied behandeld.

2) 't Was meer een insluiting dan een beleg, en zoo vaardig als de Boeren zijn, om een plaats in te sluiten, zoo laks zijn zij gewoonlijk, om haar werkelijk te belegeren. De ware kracht van den Boerenkrijger ligt trouwens in zijn snelle beweging. Een lang beleg breekt zijn kracht; hier geldt het spreekwoord: Rust roest.

Het was een juichende intocht, en de geestdrift was grenzenloos. 't Was gelukkig voor de Boeren, want in den roes der overwinning werd Long-Tom vergeten, zoodat de Boeren gelegenheid vonden, den kostbaren vuurmond in veiligheid te brengen.

Was de stroefheid tusschen BULLER en WHITE bij hun ontmoeting in Ladysmith opmerkelijk geweest, in Kimberley viel er ook roet in het eten. KEKEWICH verlangde namelijk den volgenden dag van generaal FRENCH, dat deze den ongenoemden schrijver van een stuk in een locaal blad, waarin de dreigende uitdrukking voorkwam: 'Het werd tijd, dat Kimberley werd ontzet,' in de gevangenis zou stoppen. Maar generaal FRENCH was zoo verstandig, op dat vriendelijk verlangen maar niet in te gaan, want niemand minder dan de heer CECIL RHODES, die bij dat verzoek tegenwoordig was, had dan achter de tralies gemoeten[1)].

1) Bij CECIL RHODES bleef die zaak echter dwars zitten, en hij liet zich tegenover JULIAN RALPH, den correspondent der *Daily Mail*, in de volgende lieflijke bewoordingen over eenige Engelsche bevelhebbers uit: 'Het wonderbaarste bij Engeland is zijn geluk. Wij hebben de treurigste misgrepen gedaan; wij hebben eenige van de meest onbekwame generaals gehad, maar wij komen er weer heelhuids uit zooals altijd. Blij, dat Kimberley is ontzet? Natuurlijk zijn wij blij, maar, in vredesnaam, waarom is het niet eerder gebeurd? Waarvoor diende dat gemors bij Rensburg en Colesberg? Waarom deden zij niet in het begin, wat eerst in het laatst is gebeurd? Het heeft weinig nut, denk ik, om u te vertellen, wat de plannen waren van generaal BULLER; gij menschen in Engeland koestert zulke wonderbare meeningen over zijn veldheerskunst. Weet gij, wat zijn orders waren aan lord METHUEN met betrekking tot Kimberley? Het waren deze: METHUEN zou hier komen, de stad ontzetten, de geheele bevolking wegbrengen en dan terugvallen op de Oranjerivier. Ik verzeker u, dat het waar is. Ik weet het. En ik zeg, dat het schandalig is. Het zou een schande zijn geweest voor Engeland, als die orders waren uitgevoerd. Dat terugtrekken naar de Oranjerivier zou een schande zijn geweest. Waarom zou een Engelsch generaal het plan beramen van een terugtocht? 't Is eenvoudig monsterachtig.
Kolonel KEKEWICH had slechts 500 man geregelde troepen onder zich, en de stad leverde 4500 gewapende vrijwilligers. Toch schijnt zijn bestuur bij elke gelegenheid bijzonder bekrompen, onaangenaam, willekeurig en vervelend te zijn geweest voor alle bekwame mannen, die voelden en reden hadden om te voelen, dat op hen en op de locale vrijwilligers àl de bescherming berustte, die de bevolking zou verkrijgen. Ik had volop werk. Wij organiseerden een troep van 800 ruiters, goten een kanon, zorgden voor water uit de mijnen, toen de Boeren den watervoorraad der stad afsneden, richtten een soepkeuken op en deelden 10,000 porties uit per dag. De militairen plaagden ons bij deze werkzaamheden. Zij geloofden er niet in; zij meenden, dat dit alles onnoodig was. Wij ontvingen geen nieuws van het leger, en de militairen hier verhinderden ons, om boodschappen, die ons gewenscht voorkwamen, door te zenden. Ofschoon 111 vrijwilligers sneuvelden gedurende het beleg, werd van geen hunner mededeeling gedaan uit het hoofdkwartier.
(Natuurlijk niet; de Engelschen hebben hun verliezen voortdurend zooveel mogelijk stelselmatig verzwegen. Schr.)
Aan den anderen kant verscheen er onder het hoofd V.R. en den Britschen Leeuw een besluit, dat de sterkte van den troep door den dood van één muildier met één moest verminderd worden.
Nadat de tijding der nederlaag van Magersfontein door de militaire macht in Kimberley was ontvangen, volgde er een groote reeks seinlichten-telegraphie, waarbij de militairen vraagden, hoeveel paarden er te Kaapstad voor een zekeren troep waren geland - vermoedelijk, omdat een officier er belang bij had!
Dat de dood van niet één vrijwilliger werd medegedeeld, terwijl een plechtige bekendmaking geschiedde van het overlijden van een muilezel, teekent den geest en het karakter der militairen, met wie wij hoopten en trachtten in harmonie te werken.'
De correspondent maakte de opmerking, dat in de militaire hoofdkwartieren de in het veld staande Boeren op 65,000 man werden geschat, waarop CECIL RHODES het volgende zeer juiste antwoord gaf: 'Ik weet, dat dit hun manier is, om hun tegenspoeden goed te maken,

Het Oprukken van het Engelsche Leger en de laatste dagen bij Magersfontein.

HET was er niet ongezellig, in die Boerenlagers bij Magersfontein. Ze begonnen allengs te gelijken op dorpen in vredestijd. Men hoorde er het geblaf van honden en het gekraai van kleine kinderen. De vrouwen ontbraken er niet; zoo had PIET CRONJÉ zijn huisvrouw en eenige dienstboden bij zich. De huisvrouw zorgde voor het eten, en de dienstboden onderhielden de vuren.

en thuis geen blaam op te loopen voor hun fouten, maar desondanks zijn er hoogstens 30,000 Boeren in het veld. Bij de laatste presidentsverkiezing bracht de Transvaal iets over de 17,000 stemmen uit. Die staat heeft 15,000 man in het veld gebracht, en de Vrijstaat nog minder. Wat de Uitlanders in hun leger betreft - kent gij de feiten? Ge hebt gehoord, dat de Uitlanders bij duizenden telden, doch zij tellen gezamenlijk slechts tusschen de 1000 en 2000 man. De menschen, die ons belegerden, waren gewoon heen te gaan, om METHUEN bij Magersfontein en op vroegere plaatsen te bevechten. Neen, wij overdreven die getallen eenvoudig, om het slechte beleid der aanvoerders goed te praten, maar wij willen het niet bekennen.'

De geheele oorlog scheen in een reusachtig picnic te zijn ontaard en elken dag kwam te Pretoria het eentonig bericht: 'Alles rustig.'

De dag werd met een godsdienstoefening begonnen en met een godsdienstoefening geëindigd. Vooral die avonddiensten waren treffend door hun eenvoud. Als de dag was gedaald, klonk de korte stoot van een hoorn over het lager, en de burgers groepeerden zich om de tent van CRONJÉ, die midden in het lager stond. In die tent zaten dan gemeenlijk de generaal en zijn vrouw[1)], Ds. WINTER en zijn vrouw, eenige ambulance-verpleegsters en sommige andere Boerenvrouwen. In de opening der tent ging de predikant staan (gewoonlijk Ds. WINTER), terwijl hij bij het sobere licht eener lantaarn een hoofdstuk uit den Bijbel voorlas, een toepasselijk woord sprak, en de menigte, die buiten met aandacht stond te luisteren, verzocht een psalm-of gezangvers aan te heften. Helder flikkerden de sterren, en vredig viel het licht der maansikkel op die menschen neer, wier lofpsalmen statig omhoog rezen.

Na den geëindigden dienst werd de zware stem van den generaal gehoord, die zijn secretaris (KEIZER) verzocht, om de ingekomen telegrammen van dezen dag voor het publiek voor te lezen. Was dit afgeloopen, dan

1) Zij werd gewoonlijk tante HESJE genoemd.

nam de generaal het woord tot de vergadering, vermaande hen tot eensgezindheid en gehoorzaamheid, en eindigde met den avondgroet: 'Nacht, burgers, allemaal!' 'Nacht, generaal,' antwoordden de Burgers, terwijl zij langzaam in de richting hunner tenten verdwenen.

De roode lichten en vuren doofden nu uit; er kwam een groote stilte in de lagers, en niets werd in de donkerheid van den nacht meer gehoord dan de diepe, regelmatige ademhaling van eenige duizenden slapende menschen.

Aan een bestorming van Kimberley werd niet gedacht; kolonel DE VILLEBOIS-MAREUIL had een volledig plan van bestorming uitgewerkt, doch er werd niet op ingegaan, daar de aanval den Boeren te veel verliezen zou kosten, terwijl aan het leger van lord METHUEN, dat zoo'n vreeselijke nederlaag had geleden bij Magersfontein, ruimschoots tijd gegeven werd, om zich te herstellen.

Zoo behaalden de Boeren wel overwinningen, doch zij baatten hun niet veel, daar zij verzuimden, om de vruchten er van te plukken. Verscheiden malen werd het plan beraamd, om de spoorlijn op te breken tusschen de Modderrivier en de Oranjerivier, de Engelschen af te snijden van hun basis, en tot een nieuwen aanval of tot den terugtocht te dwingen, maar de Boeren waren al maar bang, dat hun stellingen door het afzonderen van een kommando te zwak zouden worden, en de vijand zou doorbreken naar Kimberley. Aan den anderen kant kon CRONJÉ zich niet losmaken van de gedachte, dat de Engelschen over Colesberg, langs de spoorlijn, een inval beraamden in den Vrijstaat, terwijl het hem ten eenenmale ongerijmd voorkwam, dat zij van Magersfontein door de dorste streken van den Vrijstaat een tocht op Bloemfontein zouden durven ondernemen.

Zoo bleven de Boeren dan rustig in hun stellingen, - hadden zij er zich vroeger niet goed bij bevonden? Waar waren de dappere regimenten gebleven, die bij Colenso en Stormberg, bij Magersfontein en Spionkop de Boerenstellingen hadden aangetast? Waren zij niet verstoven als kaf voor den wind? En waarom zou het thans anders gaan? *Rustig* zouden zij den vijand afwachten, en *rustig* zouden zij hem den kop te pletter laten loopen tegen hun harde rotsstellingen.

Zoo werd er dan wat geschoten en wat gebrandwacht, wat nieuwe schansen gebouwd en wat nieuwe loopgraven gemaakt; gegeten, gejaagd en geslapen; en verder rijgden zich de dagen tot weken, en de weken tot maanden: voor de meesten in een zoete lanterfanterij.

Het merkwaardigste, dat de Engelschen te zien kregen, was een kanonnier, die een der Boerenkanonnen op een kopje bediende. Gewoonlijk verscheen hij in een blauw-gestreept hemd, stak de pijp op, en volgde, met den arm op zijn vuurmond geleund, de bewegingen van den vijand beneden hem. Hij wist precies, hoe lang de Engelsche lyddietbom werk had, om hem te bereiken - veertig seconden, en was de helft van dien

De Engelschen op den Koedoesberg door de Boeren aangevallen.

tijd verloopen, dan keerde hij zich kalm om, en verdween in zijn bomvrije kazemat als een konijn in zijn hol. Was de bom gesprongen, dan werd het blauw-gestreepte hemd weer zichtbaar.

Majoor ALBRECHT gaf aan zijn manschappen een krachtig voorbeeld van bewonderenswaardige kalmte, zelfs onder het zwaarste vuur. Doodbedaard placht hij den verrekijker voor zijn oogen te houden, en maakte men hem soms op het ernstig gevaar opmerkzaam, waarin hij verkeerde, dan zeide hij maar leukweg: 'De Rooinek heeft toch nog ruimte genoeg aan mijn linker- en rechter-kant en boven mijn hoofd, om te schieten - vindt ge niet?'

Een kogel gaf hem een schampschot langs zijn oor. 'Dat was amper mis,' zeide hij lachend op zijn Afrikaansch.

Al lagen de kommando's werkeloos in de kopjes van Magersfontein als kruisers in een haven, er waren toch dappere scherpschutters genoeg, die in de breedte en de lengte van den omtrek zwermden, en met kleine klompjes op de Engelschen jacht maakten, alsof het reebokken waren.

Een Engelsch officier, die later als invaliede uit den oorlog terugkwam, vertelde daarover aan een vriend de volgende geschiedenis: 'Ik voerde het bevel over een troep bereden verkenners, te zamen elf man, waarmede ik uitreed in de buurt der Modderrivier. Na eenige uren rondgereden te hebben, zonder een teeken van den vijand te hebben gezien, kwamen wij bij een hoogte. Nadat wij de hoogte goed hadden verkend, bestegen wij haar. Ik was bezig, met den veldkijker den omtrek te doorzoeken, toen ik naast mij een licht gestommel hoorde. Ik keek om, en zag een mijner mannen van zijn paard vallen. Binnen enkele seconden vielen er nog zes: sommige dood en andere zwaar gewond. Niemand had een Boer gezien of een schot gehoord. Toch waren er in minder dan één minuut van elf manschappen zeven door den onzichtbaren vijand neergeveld.'

Den 8sten Januari maakte generaal BABINGTON aan het hoofd van 900 bereden manschappen en eenige Maxims een grooten verkenningstocht in de buurt van Randam. Op dezen tocht werden de boerenhofsteden van den Vrijstaatschen kommandant LUBBE en van twee zijner zoons in de asch gelegd - enkel en alleen, omdat deze drie Boeren hun vaderland verdedigden. Het was voor de Vrijstaters een voorproef van hetgeen hun van de beschaafde Engelsche officieren te wachten stond, en generaal BABINGTON keerde na deze heldendaad met zijn volk zeer voldaan over de grenzen terug.

Den 16^{den} Januari deed lord METHUEN een krachtige poging, om de Boeren van Kimberley weg te trekken, doch zijn geschutvuur maakte de burgers, die te Jakobsdal lagen, wakker, en hij ontdekte, dat de stellingen der Boeren aanmerkelijk uitgebreid en versterkt waren. Zoo liet hij het dan bij deze poging blijven.

Op Zondag 4 Februari trok generaal MACDONALD, de nieuwe aanvoerder der Hooglanders, met zijn brigade en zes kanonnen naar Koedoesberg, ten westen van Magersfontein, waar een gewichtige drift door de Rietrivier ligt.

Hij vond de drift verlaten, en verschanste zich den volgenden dag aan beide zijden der rivier. Zondagnamiddag te vier uur ontving generaal CHRISTIAAN DE WET door zijn verkenners reeds bericht, dat Koedoesberg in de handen van den vijand was, en hij gaf onmiddellijk bevel aan kommandant DU PLOOIJ, om met een patrouille van 100 man den toestand op te nemen. DU PLOOIJ kweet zich met bekwamen spoed van de order, en nog dienzelfden dag wist DE WET, dat het bericht juist was geweest.

De drift, door den vijand bezet, ligt op 12 mijlen afstands van Modderrivierstation, en was van gewicht. Ook liep er het wagenpad doorheen naar Kimberley. Onmiddellijk rukte generaal DE WET dan ook met 300 Vrijstaters op, en bereikte Maandagnamiddag te vier uur de vijandelijke stellingen van den Koedoesberg, die twee kilometer lang is. De vijand had zich uitstekend verschanst, doch dit verhinderde DE WET niet, met zijn bekende kloekheid den berg te bestormen. Hij kwam tot halverwege den kop, doch kon slechts zwakke posities verkrijgen, terwijl er geen water te vinden was. Zoo was hij genoodzaakt, tot op een half uur afstands van den voet van den berg terug te trekken.

Den volgenden dag bepaalde hij zich, daar hij dringend versterkingen noodig had, tot het in het oog houden van den vijand, doch dienzelfden avond kwam generaal ANDRIES CRONJÉ met een nieuwe afdeeling burgers en een kanon onder majoor ALBRECHT, en Woensdagochtend te halfvijf, 7 Februari, trokken de Boeren nu voorwaarts tegen den berg. De grijze veteraan FRONEMAN, een dappere aanvoerder, trok met 80 Ladybrand-menschen langs den westkant, alwaar hij den geheelen dag tot diep in den avond streed, tusschen 1000 Engelschen beklemd raakte, doch zich met groote onverschrokkenheid een uitweg vocht.

DE WET drong intusschen weer door tot de reeds vroeger bereikte posities, toen de vijand, die een versterking had ontvangen van 4 regimenten cavalerie en 12 stukken geschut van de rijdende artillerie onder generaal BABINGTON, den Vrijstaatschen generaal door zijn overmachtig aantal trachtte te omsingelen. 1000 bereden manschappen met 2 kanonnen trokken te halfvijf in den namiddag ten oosten van den berg op, en met niet meer dan 36 burgers - de anderen moesten in hun veroverde stellingen blijven - trok CHRISTIAAN DE WET den vijand te gemoet. Ook hij raakte tusschen den vijand bekneld, ‘maar,’ vertelde hij later, ‘ons het, hoewel dit zwaar gegaan het, ons ni alleen losgeschiet ni, maar di vijand ook goed zeer gemaak, zoodat hul verplig was, die berg te verlaat en te retireer tot aan di rivier.’

De volgende dag bepaalde zich tot eenige kanonschoten, waarna de vijand kleinhartig zijn schansen verliet en zich op zijn vroeger kamp aan de Modderrivier terugtrok.

De verliezen der Boeren bedroegen 3 dooden en 8 gewonden. De Engelschen hadden 57 dooden behalve de gewonden[1]. Het kanon van majoor ALBRECHT had weer uitstekende diensten bewezen; het wierp de bommen midden onder de vijanden, terwijl de vijandelijke artillerie wel druk, doch in den regel te kort schoot.

Als buit brachten de Boeren 80 beesten mee naar Magersfontein.

Op den 9^{den} Februari, toen MACDONALD met zijn geslagen Hooglanders in het kamp van Modderrivier terugkeerde, werd hij begroet door den opperbevelhebber lord ROBERTS, die met lord KITCHENER zoo pas uit Kaapstad was aangekomen. Hij troostte de Hooglanders, deelde hun mede, dat de groote voorwaartsche beweging nu zou beginnen, terwijl het succes verzekerd was.

Hij sprak, wat de kommando's van PIET CRONJÉ betrof, inderdaad de waarheid.

Er waren thans in het kamp van Modderrivier meer dan 40000 soldaten bijeen, en de officieren van CRONJÉ begonnen toch onrustig te worden. Kolonel DE VILLEBOIS MAREUIL stelde CRONJÉ het ernstige gevaar voor oogen. 'Ik was soldaat, voordat gij geboren waart', was het bescheid, dat de Fransche kolonel ontving, en ofschoon majoor ALBRECHT waarschuwde: 'Zij zullen uw flank omtrekken,' hield PIET CRONJÉ met groote hardnekkigheid vast aan zijn opgevatte meening, dat geen Engelsch leger zich zou durven verwijderen van de spoorbaan, terwijl lord ROBERTS geen omtrekkende beweging kon maken, zonder zich van die spoorlijn te verwijderen.

De Engelsche opperbevelhebber was van plan, om de tweede phase van dezen veldtocht met een geduchten slag te openen - de vernietiging van CRONJÉ! Het ontzet van Kimberley was in èlk geval verzekerd, terwijl een snelle marsch naar Bloemfontein en verder tot de oostelijke grenzen van den Vrijstaat de republikeinsche troepen in de Kaapkolonie van hun basis zou afsnijden, en deze hem eveneens als een welkome buit in handen moesten vallen. Terzelfder tijd moest generaal BULLER Ladysmith ontzetten, en het leger van PIET JOUBERT aantasten en in de pan hakken, wat hem met zijn overstelpende overmacht en overweldigende artillerie toch niet al te moeilijk zou vallen, en zoo zou - met drie stoute grepen! - het geheele Boerenleger, op een paar zwakke kommando's na, zijn weggevaagd van den Afrikaanschen bodem!

1) Volgens opgaaf van Dr. DYER. Hij zag op één plaats 37 dooden en op een andere plaats 20 dooden van den vijand liggen, die daar begraven werden. Wegens de ruigte van den Koedoesberg zullen verscheiden lijken eerst later gevonden zijn.

(Oom Chris).

Toen de dag van den 10den Februari ten einde neigde, heerschte er in het kamp van Modderrivier een ongewone bedrijvigheid. Trein na trein ratelde door de opkomende duisternis naar het zuiden, beladen met bataljons en batterijen. Overal langs de lijn was drukte en beweging,

Veldmaarschalk Lord ROBERTS van Kandahar, V.C., K.P., Eere-Kolonel van de C.I.V. enz. enz. Opperbevelhebber van het Britsche Leger in Zuid-Afrika.

terwijl zich op den morgen van dien dag een groot konvooi van honderden ossewagens, onder begeleiding van een sterke macht bereden infanterie onder kolonel HANNAY reeds in beweging had gesteld naar Ramdam.

Te drie uur in den morgen van den 11^{den} Februari sprong generaal FRENCH aan het hoofd van 6000 man cavalerie en 42 kanonnen in het zadel. Hij liet de tenten staan, om den vijand te verschalken. Een eskadron lansiers reed op weldoorvoede, trappelende paarden in de voorhoede. Bij de schemering van het maanlicht kwamen hun lansen, die rechtop stonden, hun hoofden en hun schouders duidelijk uit boven den gezichteinder, terwrjl de andere deelen van hun lichaam en de paarden wegzonken in de duisternis. Op het eskadron lansiers volgde het gerammel en gestommel

van een batterij rijdende artillerie, een bataljon bereden infanterie, een ambulance-wagen met het vèr zichtbare Roode-Kruis-teeken, terwijl korte, krachtige bevelen elkander kruisten.

Voor den eersten keer werd gebroken met de eeuwenoude Engelsche gewoonte, om zware bagage mee te sleepen. De manschappen hadden voor vijf dagen mondvoorraad bij zich - dat was alles.

In de duisternis, struikelden de paarden herhaalde malen over de lastige mierenhoopen; nu en dan stortte een cavalerist tegen den grond.

Tot Graspan werd de spoorlijn gevolgd, om den Boeren geen argwaan te geven; dan wendde generaal FRENCH zich oostwaarts, terwijl tegen den middag Ramdam, op Vrijstaatsch gebied, werd bereikt. De plaats bestaat uit slechts één boerenwoning, twee hutten, een bron en een 'pan' of grooten waterpoel, die enkel gedurende den regentijd water bevat. De dorstige manschappen legerden zich om de wel, terwijl de paarden aan de pan werden gedrenkt, want het was een dag van brandende hitte.

De bereden infanterie van kolonel HANNAY kwam nu ook opzetten; zij had van zonsopgang af den vijand onder kommandant JACOBS op haar flanken gehad, en volgens opgaaf van den kolonel 39 man verloren[1)].

JACOBS telegrafeerde over dit gevecht uit Luckhoff o.a. aan de regeering: 'Door den zegen des Heeren hebben wij het slagveld behouden. 17 van den vijand zijn gevangengenomen; 6 gewonden werden door onze ambulance opgenomen. De posities waren zoo uitgestrekt, dat een nek in den berg door slechts drie man kon worden verdedigd. Volgens opgaaf der gevangenen komen zij van Colesberg.'[2)].

Allengs verzamelden zich hier te Ramdam nieuwe eskadrons cavalerie, terwijl, toen de avond viel, reusachtige infanterie-kolonnen in de schemering zichtbaar werden.

Drie divisies waren nu op marsen, en mijlen, mijlen ver was het golvende terrein in zijn lengte en breedte in zware stofwolken gehuld.

De divisies volgden elkander op een dagmarsch afstands: de zesde divisie onder generaal KELLY-KENNY voorop; dan de zevende divisie onder generaal TUCKER, en ten slotte de negende divisie onder generaal COLVILLE; alle in de richting van Ramdam en de Rietrivier.

Te drie uur in den morgen van den 12^{den} Februari zadelde FRENCH op, en galoppeerde met zijn cavalerie op de Watervaldrift van de Kliprivier aan. Het was zijn plan, om de drift te nemen vóór het aanbreken van den dag, doch het was zóó donker, dat zelfs de gidsen in de war geraakten, en de voortvarende generaal was wel genoodzaakt, halt te

1) Bij uitzondering schijnt de opgaaf dezen keer eerlijk te zijn geweest.
2) De valsche opgave der krijgsgevangenen was wel een bewijs, hoe diep lord ROBERTS zijn manschappen van het gewicht der geheimhouding van deze onderneming had doordrongen.

FRENCH' cavalerie op weg naar Kimberley. (De opmarsch naar de Watervaldrift).

houden. Toen de dageraad schemerde, werd de tocht voortgezet, doch toen de drift in zicht kwam, werden eenige Boerenpatrouilles ontdekt, die uit een snelvuurkanon een goedgericht vuur op de Engelschen openden.

Gelukkig voor FRENCH was het maar een kleine klomp Boeren; hij liet een deel zijner cavalerie achter, om hen te verdrijven, en zwenkte met zijn hoofdmacht rechts, waar hij, op vijf mijlen oostwaarts, de Kielsdrift bereikte. Eenige tientallen dappere burgers waren hem langs den noordelijken oever der Rietrivier gevolgd, om hem aan de Kielsdrift te keeren, doch zij waren te zwak, en moesten, om niet omsingeld te worden, snel terug.

De ontzettende hitte noodzaakte FRENCH intusschen, om hier tot den volgenden morgen uit te rusten, terwijl de zesde divisie zich in dien tijd bewoog van Ramdam naar Watervaldrift; de zevende, waarbij zich het hoofdkwartier van lord Roberts bevond, Ramdam bereikte, en de negende, de achterhoede, Graspan naderde.

Slechts de eerste divisie onder lord METHUEN bleef in haar oorspronkelijk kamp aan de Modderrivier, om CRONJÉ te bewaken.

Maar was de noodlottige waan, waarin zich deze dappere generaal bevond, dan *nog* niet gebroken?

Allerlei vage geruchten hadden in de Boerenkampen de ronde gedaan, en het vermoeden, dat er een spoedige nieuwe aanval op Magersfontein werd voorbereid, begon een vasten vorm aan te nemen, toen de zonderlinge tijding, dat de troepen, die aan de Modderrivier waren geconcentreerd, langs de spoorlijn naar het zuiden werden vervoerd, dat vermoeden weer omver wierp. Voor CRONJÉ en de overgroote meerderheid van zijn volk werd die zonderlinge tijding intusschen zeer verklaarbaar, toen de gedachte bij hem post vatte, dat lord ROBERTS het plan koesterde, om de republikeinsche krijgsmacht in de Kaapkolonie van haar basis af te snijden. En in die meening werd de generaal niet geschokt, toen een paar zwervende Boerenpatrouilles hem de tijding brachten, dat Engelsche kolonnen waren ontdekt in de richting van Koffiefontein. Immers, van Koffiefontein zouden zij trachten, zuidoostelijk over Fauresmith naar de Vrijstaatsche spoorlijn op te rukken, om dat vermeende plan van lord ROBERTS ten uitvoer te brengen.

Dat dacht ten minste CRONJÉ.

Generaal CHRISTIAAN DE WET en kommandant ANDRIES CRONJÉ (de broeder van PIET CRONJÉ en in Vrijstaatschen dienst) werden intusschen met een zwak kommando uitgezonden, om de Engelsche cavalerie te keeren, daar de mogelijkheid werd aangenomen, dat deze een schijnaanval zou kunnen doen op de oostelijke stellingen der Boeren, ten einde de hoofdstelling te Magersfontein te verzwakken.

De Oostenrijksche officier graaf ADALBERT STERNBERG, die zich in

het lager der Boeren bevond, was er echter toch niet gerust op, en deed Zondagochtend 11 Februari op eigen houtje een verkenning langs de Rietrivier, toen hij, wegens de drukkende hitte een bad nemend, tot zijn verbazing de khaki-uniformen in eindelooze rijen zag opduiken. Slechts met moeite verborg hij zich en zijn paard achter de wilgeboomen, die de diepe oevers der rivier beschaduwden, en bij de eerste kans, die hij kreeg, joeg hij in razenden galop terug naar Magersfontein, om zijn ernstige bevindingen mede te deelen.

'Men wilde mij echter in het geheel niet gelooven,' zegt STERNBERG in zijn latere mededeelingen; 'de Boeren bleven aannemen, dat groote troepenafdeelingen zoo'n beweging nooit zouden of konden ondernemen. De eenige tegenmaatregel, dien CRONJÉ nam, bestond hierin, dat hij 200 man over de rivier uitzond, om de transportwagens der Engelschen te vermeesteren, wat aan deze 200 man ook gelukte.'

Het gevoel van zekerheid, dat CRONJÉ bezielde, stelde graaf STERNBERG weer gerust, en hij reed den volgenden dag heel gemoedelijk naar Jacobsdal. Halverwege gekomen, zag hij in de klare lucht aan den verren gezichteinder eenige ruiters snel draven, wat geen Boerenmanier is, daar de Boeren in een sukkeldrafje of in galop rijden. Dat gezicht wekte dan ook zijn bijzondere belangstelling, en de richting van die ruiters inslaande, zag hij, na opnieuw vier mijlen te hebben afgelegd, groote stofwolken van achter de heuvels oprijzen. Zijn ongerustheid was nu nog grooter dan gisteren, en hij joeg terug naar het Boerenkamp, om CRONJÉ te zoeken, die thans wel een aanval op Magersfontein, maar in geen geval een omtrekking verwachtte.

'De generaal,' zegt STERNBERG wederom in zijn levendigen stijl, 'was in de schansen van Magersfontein, waar hij elk oogenblik den aanval van de Engelschen verwachtte. Ik alarmeerde het kamp. Op mijn alarm kwamen zij in hun hemdsmouwen voor den dag, en schudden ongeloovig het hoofd. De twijfel veranderde in spotgelach, en eenstemmig was men van meening, dat ik mij vergiste. Ik nam mijn tweede paard, en reed opnieuw naar de plaats, waar ik de brigade van FRENCH had zien marcheeren. Nu stiet ik op de geheele vijandelijke troepenmacht, die als een zwarte reuzenslang voortkronkelde. Om vijf uur 's namiddags kwam ik in CRONJÉ'S lager, met het nauwkeurige rapport van wat ik gezien had, terug. De Boeren hechtten echter nog altijd geen geloof aan mijn woorden, en commissaris ARNOLDI verzocht mij, hem de "Rooies" toch te wijzen. Nu reed ik met hem uit, maar het duurde geen twintig minuten, of wij stieten reeds op den vijand, en achter hem stonden de kleine kampen van de Vrijstaters, die de Engelschen hadden vernield, in lichterlaaie. De avond daalde reeds over de verre heuvels en de zandvlakte. IJlings liepen de Boeren langs de rivier, en er volgde een kort gevecht. Snel en zonder zich om de bewegingen

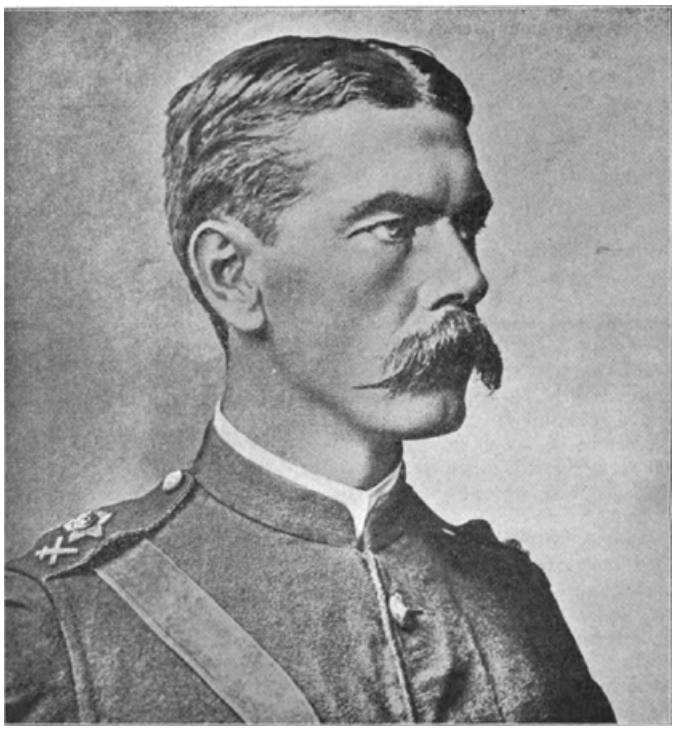

Generaal Lord KITCHENER van Khartoem (in khaki).

van den vijand te bekommeren, bezetten de burgers gelukkig gekozen stellingen. Rondom dreigden zware onweerswolken. Een hevige storm joeg het zand op. Ik reed de wegrijdende Engelsche troepen na, om te zien, wat wel het doel van deze vermetele cavaleriebeweging mocht zijn, daar ik toch niet kon aannemen, dat men Kimberley met cavalerie zou pogen te ontzetten. De Engelschen trokken naar Olifantsfontein, en toen ik CRONJÉ'S kamp weer wilde opzoeken, stond ik opeens te midden van een zwarte duisternis, verrast door een verschrikkelijk onweer. Uren en uren dwaalde ik in deze groote vlakte rond, zonder mij te kunnen oriënteeren,

en eerst laat in den nacht ontmoette ik veldcornet GROBLER, die mij den weg naar het kamp wees.'

Doch graaf STERNBERG was machteloos, om generaal CRONJÉ van het dreigende gevaar te overtuigen. Hij bleef in den waan, dat het Engelsche leger zich niet van de spoorlijn zou durven verwijderen, en die waan heeft aan de Boeren een hunner dapperste legers en een hunner bekwaamste generaals gekost.

Den 13den Februari, 's middags te halftwaalf, trok generaal FRENCH op naar de Modderrivier, om de Rondevaldrift en de Klipdrift te bemachtigen. De afstand bedroeg 25 mijlen, en de zon vlamde aan den hoogen, wolkeloozen hemel. Het was een zware tocht door het eenzame, schaduwlooze veld met zijn geel, verdord gras, en menschen en dieren leden geducht van den dorst. Maar de hoop op het water der Modderrivier verlevendigde den moed, terwijl de manschappen wisten, dat zij in hun aanvoerder FRENCH den kranigsten generaal bezaten, dien Engeland heeft.

De draadknipper sneed nu den telegraafdraad door, die Jacobsdal met Bloemfontein verbindt, en de telegraphische gemeenschap tusschen CRONJÉ en de Vrijstaatsche regeering werd verbroken, terwijl een sterke patrouille werd afgezonden in de richting van Jacobsdal. Tegelijkertijd werd de veldtelegraaf gelegd, die FRENCH in verbinding hield met het hoofdkwartier. Maar die veldtelegraaf maakte het niet lang, want eenige door de manschappen achteloos weggeworpen brandende lucifers veroorzaakten een grooten grasbrand, die de veldtelegraaf vernielde, terwijl de vlammen, door den wind voortgejaagd, de cavalerie veel last veroorzaakten.

Tegen halfzes in den avond werden aan den horizon lijnen van sober groen zichtbaar - het waren bosschen, die alle Zuid-Afrikaansche rivieren omzoomen. GORDON rukte aan op Rondevaldrift, en BROADWOOD op Klipdrift. Hier lagen drie kleine Vrijstaatsche kampen, en terwijl de weinige Boeren in de kopjes met moed, doch vruchteloos den vijand trachtten te keeren, zagen deze arme menschen, hoe hun lagers met de ossewagens en andere bezittingen door den vijand werden in de asch gelegd.

Het waren deze Vrijstaatsche kampen, waarvan graaf STERNBERG de vlammen had gezien.

Den volgenden dag, den 14den Februari, was generaal FRENCH wegens de totale uitputting van vele paarden wel genoodzaakt, een dag te rusten, terwijl kleine Boerentroepen, van een kanon voorzien, den vijand onophoudelijk bestookten. Maar tegen de veertig kanonnen, die de Engelschen hadden medegebracht, kon dat ééne veldstuk der Boeren niet op, en toen generaal FRENCH op Donderdag 15 Februari des morgens te negen uur de oevers der Modderrivier achter zich liet met de wetenschap,

dat hij de verbindingslijn van generaal CRONJÉ had gekruist en afgesneden, was er wel geen redelijke twijfel meer aan het spoedig ontzet van Kimberley.

Hij had thans versterkingen ontvangen en beschikte over 10,000 man, die onstuimig vooruit wilden. De Boeren, die de kopjes ter weerszijden van de vlakte hadden bezet, weerden zich dapper, en wierpen een hagel van geweer- en kanonkogels in de gelederen der voortrukkende Engelschen, maar het was onmogelijk, om de stormende soldaten te keeren, en de vijandelijke colonne ging als een reusachtige ploegschaar door de Boerenstellingen heen.

Hoe het er naar toe ging, kan de oorlogscorrespondent van de 'Manchester Guardian' vertellen.

'Het 16de eskadron lansiers,' zegt hij, 'sloeg af in de richting van een der (door de Boeren bezette) kopjes. Daar wachtten hun veertig Boeren op in de val, want het meerendeel van hun paarden was doodgeschoten. Er waren daar ook vrouwen, die kwamen zien naar het schieten van 'Rooineks.' Luitenant HESKETH viel met drie kogels in het hoofd, maar niet voor hij telkens en telkens zijn revolver had gebruikt; zoo dicht waren de lanciers reeds bij de schansen. Toen de Boeren enkele zadels hadden geledigd, staken zij een witte vlag op, maar het werk van de cavalerie kan niet bij het doel zelf gestaakt worden. Al de Boeren, die daar waren - sommigen zeggen 32, anderen 37 - werden gespietst. Maar men zal zeggen, dat zij zich over wilden geven. De vraag, die de soldaten als antwoord stelden, was: 'Mag men den vijand dan te verstaan geven, dat hij zooveel manschappen mag dooden, als hij maar kan, en dan zijn eigen huid mag redden door zijn handen of zijn vlag op te steken op het allerlaatste oogenblik?' 'Als dat gebeurt,' voerde men aan, 'gaat *de moreele uitwerking*, die de lans bij latere botsingen zal hebben, geheel teloor'[1]).

Een ijzerdraadversperring, waarmede een door veepest besmette boerenplaats was afgezet, stuitte de Engelschen een oogenblik in hun onstuimigen opmarsch, en gedurende dit korte oponthoud vonden de Boeren gelegenheid, hun weinige kanonnen in veiligheid te brengen.

De Engelsche verliezen waren gering, en nadat de manschappen hun dorst hadden gelescht aan de bron van een verlaten boerenhoeve, werd de tocht snel voortgezet, terwijl te halfvier in den namiddag de hooge schoorsteenen der Kimberley-mijnen boven den gezichteinder opdoken.

1) Het is goed, dit te onthouden. OLIVE SCHREINER heeft voorspeld, dat het getrappel der kozakkenpaarden nog eens zal worden gehoord in de straten van Londen, omdat God de wet der vergelding handhaaft in de geschiedenis der volken. Indien de kozakkenlansen dan diezelfde afschuwelijkheden plegen, die de Engelsche lansen in dezen Afrikaanschen oorlog hebben gepleegd, dan moet Engeland zich er niet over verwonderen. 't Gaat immers maar om 'de moreele uitwerking' der lansen!

Wat nu nog te doen viel, was kinderspel. De rest van den marsch had evengoed een revue kunnen zijn, en de ontzaglijke colonne golfde als een stroom tusschen het groene geboomte door, van de glooiende hellingen snel afdalend naar de stad.

Kimberley was ontzet.

Er heerschte Woensdagnamiddag 14 Februari, toen de tijding kwam, dat de vijand[1] in aantocht was, in Jacobsdal een schromelijke verwarring. De weinige karren, die nog in het dorp waren, werden volgeladen, en weg ging het. De Engelschen lieten niet op zich wachten, maar zij gedroegen zich ordelijk en welwillend. Van het landdrostkantoor, het telegraafkantoor en eenige andere gebouwen werd bezit genomen, doch de inwoners ondervonden niet den minsten last[2]. Enkele angstige vrouwen wilden vertrekken; haar werd bereidwillig een pas verstrekt, doch nauwelijks begonnen de Engelschen zich op hun gemak te gevoelen, of daar kwam de alarmkreet: 'De Boeren komen!'

Het was een klein Boerenkommando, dat zich boven het dorp, in de bedekking van het geboomte, nestelde. Zij hadden door landdrost STEYN, broeder van den President, die bij de nadering van den vijand wijselijk uit Jacobsdal was gevlucht, de komst der Engelschen vernomen, en trachtten hen weer uit het dorp te schieten. Het gelukte hun inderdaad. Zij streden als leeuwen, en sloegen den vijand met een verlies van 19 man uit het dorp.

Den volgenden dag echter kwam de brigade Londensche Vrijwilligers onder generaal WAVELL (zevende divisie), om Jacobsdal opnieuw te bezetten, en het vriendelijke dorp met zijn witte huizen, die zoo vredig doorschemerden tusschen het frisch geboomte, zou opnieuw de verschrikkingen van den oorlog ondervinden. Het ernstigste was het wel voor de arme gewonden, die in het groote Duitsche hospitaal te Jacobsdal werden verpleegd.

De Londensche Vrijwilligers waren het dorp tot op 800 meter genaderd, toen zij uit de buitentuinen met een vinnig geweervuur werden begroet. Maar er waren slechts 200 Boeren zonder artillerie (onder veldcornet MAARTENS); de vijand telde 4000 man met 6 kanonnen, en het was een hopeloos werk, om hem te keeren. Dat deze 200 Boeren, met schaarsche dekking, hebben getracht, het nochtans te doen, strekt hun reeds tot eere, maar om niet omsingeld te worden, moesten zij terug.

Lord ROBERTS reed het dorp binnen en bezocht het Duitsche

1) De reeds vermelde sterke patrouille van het leger van generaal FRENCH.
2) Het was nog de tijd van het *zachte* juk; het *harde* juk kwam later.

De Engelschen binnen Jacobsdal.

hospitaal, waar hij, behalve de Boerengewonden, nog 37 Engelsche gewonden vond. Hij werd getroffen door de voortreffelijke bediening en oppassing, die de gewonden hier genoten; inderdaad maakten de Engelsche hospitalen er een treurig figuur bij.

CRONJÉ schrok op uit zijn rust, en de Boeren werden angstig. In alle richtingen bewogen zich de vijanden, menigvuldig als de mieren, snel voort. Van CHRISTIAAN DE WET was geen tijding meer vernomen; kommandant DE BEER, die met zoo weinig manschappen, maar met zoo'n grooten moed generaal FRENCH had willen keeren, had tevergeefs gevochten; majoor ALBRECHT, die den hevigsten kogelregen had getrotseerd, om zijn beide stukken geschut in stelling te brengen, had op de verre stofwolken geschoten, zonder in de schromelijke verwarring recht te weten, of het vrienden of vijanden waren. De Boeren stonden versuft en verslagen te kijken naar die eindelooze stofwolken aan den verren gezichteinder; zij voelden zich door de snelle bewegingen van den vijand volslagen overrompeld - ach, er zat iets in de lucht: iets vaags, iets onbestemds, iets als een vreeselijk onheil, dat de leeuwen van Magersfontein zou treffen met de kracht van den bliksemstraal.....

De artillerie van lord METHUEN had intusschen haar vuur geopend, en wierp haar bommen tot in het Boerenkamp. De Kaffers, die in dienst der burgers waren, beefden als espeblâren; en hadden zij kans gezien, zij zouden gevlucht zijn als ratten, die het zinkende schip verlaten.

De vijand was naderbij gekomen, en in den avond van den 14^{den} Februari werd een krijgsraad belegd. Hij bestond uit een aantal toevallig aanwezige kommandanten en veldcornetten, terwijl sommige der flinkste generaals, zooals CHRISTIAAN DE WET, met hun zwakke kommando's tusschen de vijanden zwierven, zonder dat men hun verblijfplaats wist.

De krijgsraad besloot, om het kamp op te breken, en midden in den nacht werden de ossewagens ingespannen, en het lager in zuidwestelijke richting verplaatst naar een kom, op twee mijlen afstands, die een tijdelijke bescherming bood voor de geduchte lyddietbommen.

Dat opbreken van het kamp maakte intusschen een slechten indruk op de reeds zoo verontruste gemoederen, en toen de vijand den volgenden morgen het bombardement hernieuwde, was er geen eenparige actie meer te verkrijgen.

In den namiddag van den 15^{den} Februari werd er opnieuw een krijgsraad gehouden, die door VILLEBOIS DE MAREUIL en STERNBERG werd bijgewoond.

'Het ging er erg warm toe,' zegt graaf STERNBERG in zijn mededeelingen.

'De meeste aanwezige Vrijstaters, bezorgd voor hun vee en have, verlangden onvoorwaardelijk den terugtocht. In de gegeven omstandigheden kon een terugtocht over Olifantsfontein onmogelijk slagen. De eenige mogelijkheid was een aanval op de Paardebergdrift, die op dat oogenblik stellig gelukt zou zijn, omdat den 15den Februari, den dag, waarvan ik spreek, de hoofdmacht van de Engelschen voor een gedeelte ten zuiden van de rivier en voor een ander gedeelte in Kimberley stond!'[1)]

Tot dien terugtocht over Paardeberg naar Bloemfontein werd nu met een bezwaard hart besloten. De stellingen bij Magersfontein werden opgegeven, en de eerste schreden gezet op den langen lijdensweg.

De wagens werden in groote haast opgeladen; wat niet kon worden meegenomen werd zooveel mogelijk vernield; de beesten werden bijeengeschaard en ingespannen, en de tocht begon[2)].

Ach, het was een treurige tocht, dagen lang! Tusschen het knarsen der zware wagens in hoorde men het zachte snikken der vrouwen en het geschrei der kinderen.

Onder die vrouwen en kinderen waren velen uit Griqualand-West, van huis en hof verdrevenen, die schuiling hadden gezocht achter de sterke kopjes van Magersfontein, en nu mee moesten - de toekomst in, die duisterder was dan de duisternis van den nacht....

Vele vrouwen en kinderen konden geen plaats vinden op de ossewagens, en moesten te voet den langen weg afleggen. En terwijl de wagentros als een reusachtige slang langzaam voortkronkelde over den breeden, ongelijken weg, lagen de huisvaders en de echtgenooten in de kopjes ter zijde van den weg, om den tocht te dekken, en zij moesten het aanzien, machteloos aanzien, hoe hun vrouwen en kinderen onder het vijandelijk vuur door moesten - op den gang naar het Afrikaansche Sedan!

Doch de hoop bleef schemeren in de moede harten, en de moeder wees bij het barsten der lyddietbommen haar kind met uitgestrekte hand naar het oosten, dag aan dag, want dáár, achter die verre, groene heuvelen - zij drukte het angstige kind vaster aan de moederborst -: 'Dáár ligt Paardeberg, mijn lieveling; dáár zullen we veilig zijn!'

1) 'Die op dat oogenblik - namelijk den 15den Februari - stellig gelukt zou zijn,' meent STERNBERG. Hij had reden om dit te zeggen, maar CRONJÉ was vast besloten, om zijn wagentros niet in den steek te laten en kwam daarom tijd te kort, om Paardebergdrift bijtijds te bereiken. STERNBERG zelf werd den volgenden nacht te één uur, toen hij, van Jacobsdal komende, CRONJÉ was kwijtgeraakt, en de Paardebergdrift overstak, om naar Bloemfontein te ontsnappen, door de Engelschen krijgsgevangen gemaakt, en naar Kaapstad getransporteerd. Hier werd hij op zijn eerewoord vrijgelaten, en vertrok naar zijn vaderland.

2) Van deskundige zijde is in de Nederlandsche pers beweerd, dat CRONJÉ *tactisch*, d.w.z. op en binnen het gevechtsveld, ook in dezen oorlog zijn schitterende veldheerstalenten openbaarde, doch *strategisch* fouten maakte, die de ramp van Paardeberg ten gevolge hadden. Dat hij zijn kommando's een frontstelling en niet een flankstelling liet innemen bij Magersfontein, werd van die zijde meer een daad van moed dan van voorzichtig beleid genoemd, aangezien de flankstelling een snelleren terugtocht waarborgde dan de frontstelling.

Het Gevecht bij Riverton.
De Overrompeling van het Reuzen-konvooi bij Watervaldrift.

IN den vroegen morgen van den 16^{den} Februari rukte generaal FRENCH met alle beschikbare troepen uit Kimberley op, om Long-Tom, die te Kamfersdam, ten noorden van Kimberley, was opgesteld, machtig te worden.

Doch dezen keer kwam hij te laat.

Generaal KOLBE had reeds bijtijds bericht ontvangen, dat de vijand bij Rondevaldrift en Klipdrift den doortocht had geforceerd naar Kimberley, en bracht zijn lager, dat zich in de nabijheid der spoorlijn ten noorden van Kimberley bevond, in staat van tegenweer. Bomvrije schuilingen werden gegraven, het lager zelf werd nauwer getrokken, en terwijl de generaal 700 man ter bescherming van het lager achterliet, trok hij met 800 burgers den vijand, die 4000 man telde, te gemoet, en sloeg hem met kracht en zware verliezen terug.

Te Pretoria werd over dit voorspoedige

Generaal KOLBE.

gevecht het volgende officieele bericht ontvangen:

'Generaal DE LA REY'S lager, Waterwerken, Kimberley, Vrijdag, 16 Februari. Hedenmorgen deden de Engelschen een aanval uit Kimberley op onze stellingen te Riverton, benoorden Kimberley, aan de spoorlijn gelegen.

Onze burgers waren echter volkomen op dezen aanval voorbereid, en de vijand, die zeer talrijk was, werd ontvangen met een hevig kanon en later geweervuur.

De vijand stormde wanhopig, doch moest na drie uur vechtens met zware verliezen terugdeinzen.

De Transvaalsche kommando's onderscheidden zich bijzonder door hun vastberadenheid en buitengewone koelbloedigheid en moed. Zij hadden stelling genomen op een kop, van waar zij

gedurende het geheele gevecht, niettegenstaande een verschrikkelijk bombardement der Engelschen, een moorddadig vuur op den vijand onderhielden.

Het slagveld ligt bezaaid met lijken en gewonden van den vijand.'

De Griqualanders, onder den verdienstelijken kommandant A.P. VAN ASWEGEN, hadden het echter hard te verantwoorden. Zij werden omgetrokken door den vijand, en terwijl een deel nog gelegenheid vond, om de paarden te bereiken, en naar het Transvaalsche hoofdlager te ontwijken, werden 120 man met een versleten kanon, waarvan al heel gauw de affuitwielen waren verbrijzeld, en de laatste bom verschoten, volkomen ingesloten. Zij werden met hard geweld door zes vuurmonden beschoten, hadden slechts een zandbult en eenige klippen en struiken tot schuiling, en konden met hun Henri-Martini's, die door hun kruitdamp hun stellingen verrieden, den vijand, die op 1800 meter (yards) afstands lag, niet bereiken.

Zij konden niets doen dan zich stil houden en dat geduchte vuur maar geduldig doorstaan.

In den voormiddag bracht een gepantserde trein nieuwe Engelsche troepen aan, die de Griqualanders met onstuimigheid op het lijf vielen. Maar kommandant VAN ASWEGEN, die nu kans kreeg, liet den vijand tot op korten afstand naderen, en liet toen snelvuur geven. Dat gaf een groote verlichting, maar in den namiddag, tegen vier uur, toen de Transvalers den vijand zoo manmoedig hadden afgeslagen, kwam hij opnieuw aanzetten, en het zwak, maar onverschrokken kommando Griqualanders lag tusschen die 4000 Engelschen als tusschen een nijptang beklemd. De burgers waren den geheelen snikheeten dag - de strijd duurde van 's morgens halfzeven tot in den avond - zonder water en voedsel, en de lansiers, die er in den namiddag met geweld een eind aan wilden maken, joegen met ingelegde lansen op de stelling der Griqualanders in. Maar nu deden de Henri-Martini's voortreffelijk werk, en menig lansier, die den vorigen dag met zoo'n gejuich Kimberley was ingereden, zou Kimberley nooit meer zien.

Om vijf uur trok de vijand af, doch nauwelijks trachtten de Griqualanders, die al hun paarden hadden verloren, weg te komen, of de vijand keerde opnieuw terug. En nu was de nood op het hoogste gestegen, doch zie, in dit hachelijk oogenblik rees er een zware zandstorm op, die de Griqualanders aan het oog der Engelschen onttrok. De vijanden naderden hen tot op 200 meter, zonder hen te ontdekken, en te acht uur in den avond bereikten de burgers met hun gewonden doodvermoeid het hoofdlager. Nu waren zij in veiligheid.

Zij hadden 5 dooden en 5 gewonden, doch de gewonden herstelden.

Was het gevecht bij Riverton voor de Boeren een succes, de prachtige slag, dien CHRISTIAAN DE WET deed bij Watervaldrift, en die de

eerste was van een reeks schitterende overwinningen, was als een heldere zonnestraal in de droeve en sombere dagen van de laatste helft der Februari-maand.

Het konvooi, waarop DE WET het verzien had, bestond uit meer dan 200 ossewagens, dat langzaam het groote leger van lord ROBERTS volgde. Het werd getrokken door 3000 ossen, en voerde voor een maand levensmiddelen mede voor 40,000 man. De inhoud der wagens vertegenwoordigde een waarde van zes millioen gulden[1].

Gestadig aan trok het konvooi van Ramdam naar Watervaldrift, bereikte het veer Donderdag 15 Februari in de vroegte zonder ongevallen, en begon de drift over te trekken onder de bescherming der 10,000 manschappen van de negende divisie. Maar het was een lastige drift: de oevers steil; op den bodem der rivier de 100 meter breede bedding met in het midden een waterpoel, terwijl de overige bedding uit week, vochtig zand bestond, waarin de wagens tot den dom toe zonken. Er was dus heel wat geduld en tijd voor noodig om dit konvooi, zooals Zuid-Afrika nog geen tweede had gezien, de Rietrivier te laten passeeren.

De officieren der negende divisie begonnen dan ook ongeduldig te worden, en voordat het geheele konvooi de drift was doorgetrokken, zette de divisie den gestaakten marsch voort.

Het konvooi hield slechts zijn oorspronkelijke bedekking over: een compagnie Gordon-Hooglanders en 150 bereden infanteristen onder kolonel RIDLEY. De patrouilles wisten mede te deelen, dat er in geen velden of wegen een Boer was te vinden, en de Engelschen vonden het dan ook ten hoogste ongerijmd, toen de Mausers plotseling begonnen te fluiten.

Het was negen uur in den morgen, en de soldaten zaten juist aan hun ontbijt. Enfin, van dat ontbijt kwam niet veel meer terecht, en de Engelschen namen snel eenige stellingen in, terwijl de drijvers met alle kracht de ossen tot grooteren spoed aanzetten.

Er was nog maar geen Boer te zien, doch de soldaten moesten heel voorzichtig zijn, want nauwelijks kwam hun hoofd of eenig ander lichaamsdeel van achter de bedekking te voorschijn, of pang - daar kwam zoo'n vinnige, verraderlijke Boerenkogel.

Doch kolonel RIDLEY was niet van plan, om dat konvooi er zoo maar aan te wagen. Hij seinde langs de veldtelegraaf aan lord ROBERTS hoe de toestand was en verzocht om versterkingen.

Het was zeker het verstandigste, wat hij kon doen, en de versterkingen kwamen dan ook met bekwamen spoed van Wegdraai: cavalerie, bereden infanterie en zes kanonnen van de zevende divisie. Dat gaf den Engelschen een groote verademing, want CHRISTIAAN DE WET had in dien

1) Volgens den oorlogscorrespondent der 'Daily Mail': CHARLES B. HANDS.

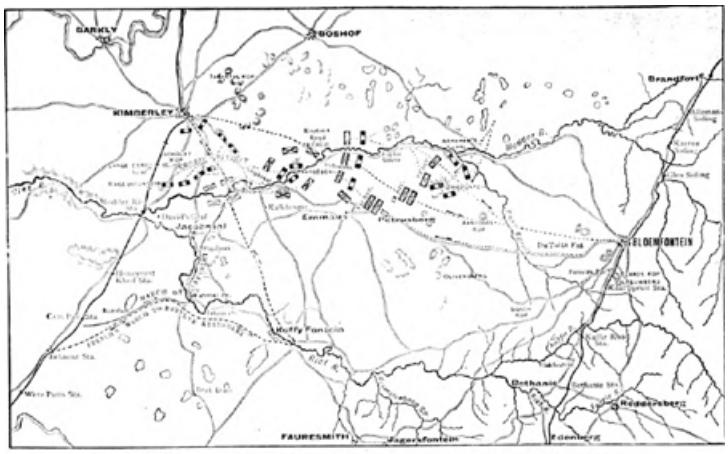

Kaart van de bewegingen der Engelschen ( ) en Boeren ( ) van 18 Februari tot 10 Maart.

Kaart van de bewegingen der Engelschen ( ) en Boeren ( ) van 18 Februari tot 10 Maart.

tusschentijd een paar kanonnen de kopjes opgesleept, en van hier een hevig vuur geopend op het konvooi.

Het werd thans een heet gevecht. Op last van DE WET stormde kommandant FOURIE een vijandelijke stelling, nam het kopje, en maakte 40 krijgsgevangenen, terwijl de aanvallen der Engelschen met grooten nadruk werden afgeslagen.

Tegen den avond verscheen de Engelsche generaal TUCKER met de veertiende brigade op het gevechtsterrein, maar DE WET had door zijn rapportgangers ook eenige verstrooide afdeelingen Boeren tot zich weten te trekken, zoodat hij nu 600 man bijeen had, waarmede hij zich sterk genoeg gevoelde, om zich eenige duizenden Engelschen van het lijf te houden, en te gelijk het konvooi, waarop hij zijn hart had gezet, te bewaken.

Het werd voor lord ROBERTS zoodoende een zeer onaangenaam geval. Het streed tegen zijn militair beginsel, om de Boeren aan te vallen met minder dan een tienvoudige overmacht aan manschappen en een twintigvoudige overmacht aan artillerie, en ofschoon hij deze overmacht ruim beschikbaar had, zou CRONJÉ van deze vertraging in zijn krijgsoperaties partij kunnen trekken, om nog te elfder ure te ontsnappen.

Het zwaarste moest dus ook het zwaarste wegen, en hoe dringend kolonel RIDLEY ook om nieuwe versterkingen verzocht, zij kwamen niet. lord ROBERTS offerde, hoe pijnlijk het hem ook viel, zijn konvooi, om den leeuw van Magersfontein te zekerder te hebben, en we moeten erkennen, dat het van hem in de gegeven omstandigheden een kloek en kordaat besluit is geweest.

Het lot van het konvooi was daarmede echter bezegeld. Midden in den nacht namen de Engelschen de vlucht, waarbij nog 20 van hen in handen der Boeren vielen, en den volgenden Vrijdagmorgen 16 Februari nam DE WET het grootste konvooi, dat nog ooit de wildernissen van Zuid-Afrika was doorgetrokken.

Het totale verlies der Boeren bedroeg 3 zwaar en 3 licht gewonden, terwijl de vijand 9 dooden en 6 gewonden achterliet op het gevechtsveld. De andere dooden en gewonden, waarvan het cijfer aan DE WET niet bekend was, waren in muilwagens in de richting van Graspan vervoerd[1)].

Nauwelijks echter was de reusachtige buit in veiligheid gebracht, of CHRISTIAAN DE WET zat al weer in 't zadel en sloeg met 250 man de richting in van Rondevalsdrift aan de Modderrivier. Na anderhalf uur rijdens ontdekte hij een Engelsche patrouille van 58 man, die op een verlaten plaats in een kraal verscholen was en zich aan de Boeren overgaf.

1) DE WET zeide in zijn officieel rapport:
'Ik gevoel mij verplicht, speciale melding te maken van korporaal VAN JAARSVELD, van de Z.-A. Republiek, die gedurende het gevecht dapper en uitermate goed schoot met het Maxim-Nordenfeldt.'

Het Gevecht bij Klipkraal.
De Slag bij Paardebergdrift.

TEGEN elf uur in den voormiddag van *Vrijdag 16 Februari* staakten de kommando's van PIET CRONJÉ hun tocht. De bespanningen der wagens waren bek-af, terwijl de manschappen, die in zware stofwolken, onder een brandende zon en gekweld door een verschrikkelijken dorst, waren voortgetrokken, blijde waren, toen het sein tot afzadelen werd gegeven.

Zoo werd de reusachtige wagentros dan uitgespannen te Drieput, een boerderij halverwege tusschen Klipdrift en Klipkraaldrift, doch lord KITCHENER, die de groote stofwolken aan den gezichteinder had bemerkt, en begreep, dat dit het leger van CRONJÉ moest zijn, gaf onmiddellijk bevel, om de Boeren vast te keeren. De bereden infanterie zou van uit het noorden, de brigade van generaal KNOX van uit het zuiden de Boeren aantasten, die zich ter bescherming van hun konvooi en in spijt van hun vermoeidheid voor den strijd gereed maakten.

Wegens het hevige vijandelijke artillerievuur waren zij gedwongen, eenige kopjes op hun rechtervleugel in de handen te laten der bereden infanterie van den vijand, doch zij bezetten een heuvelketen, die zich noordwestelijk van de rivier uitstrekte, waar zij zich met groote dapperheid handhaafden. Met drie bataljons rukte generaal KNOX tegen deze stelling op, terwijl een vierde bataljon eenige schijnaanvallen deed, en een veldbatterij de Boeren heftig beschoot. Lord KITCHENER stond 400 meter ten westen dezer batterij den loop van het gevecht waar te nemen, en terwijl een poging, om een afdeeling Boeren van hun hoofdmacht af te snijden en vast te keeren, mislukte, liet KITCHENER in den namiddag een zwaar marine-kanon aanrukken, dat zijn vreeselijke lyddietbommen begon te werpen. Doch ook dit vuur doorstonden de Boeren met heldenmoed, en zij sloegen alle aanvallen zegevierend af. De bereden infanterie, die vruchtelooze pogingen had gedaan, om den linkervleugel der Boeren te naderen, trok thans om de achterhoede van den vijand heen, en deed een vermetelen aanval op zijn rechtervleugel, doch het bekwam haar slecht. Kolonel VAUGHAN, de aanvoerder, werd ernstig gewond, en zijn manschappen moesten terug.

De duisternis maakte een einde aan het gevecht. Het verlies der Engelschen bedroeg volgens hun opgaaf 118 man aan dooden en gewonden, waaronder twee ernstig gekwetste kolonels, behalve eenige krijgsgevangenen; dat der Boeren 8 dooden en 12 gewonden.

Het gevecht bij Klipkraal had de Engelschen wel opgehouden, doch CRONJÉ niet minder, en dit oponthoud was voor de Boeren in spijt van hun overwinning een grootere ramp dan voor de Engelschen, daar de vijandelijke versterkingen, die in aantocht waren, thans in dichte colonnes naderden. Van alle kanten kwamen zij opzetten: infanterie, cavalerie, artillerie; men kon ze zien naderen in de ijle, doorzichtige lucht: de infanterie-colonnes als reusachtige slangen; de kanonnen als sprinkhanen, die op hooge pooten voorthuppelden over het oneffen terrein.

Tot laat in den nacht bleef CRONJÉ in zijn stellingen; toen werd de tocht voortgezet. 78 wagens, welker bespanningen waren doodgejaagd in dien vreeselijken marsch van Magersfontein, moesten worden achtergelaten, en in de stilte van den nacht trokken de koramando's voorwaarts - naar Paardeberg!

Doch de Engelschen jaagden hun voorbij.

Van Wegdraai en Jacobsdal bewogen zich een brigade der zevende en de geheele negende divisie, terwijl generaal FRENCH met een keurtroep cavalerie in vollen galop uit Kimberley naderde, om de Boeren by Koedoesrand te keeren. Te halfvier in den morgen van den 17^{den} Februari werd de rit begonnen, en te kwart vóór elven in den voormiddag werd Kameelfontein bereikt, een boerenhoeve, die zich zes mijlen ten noorden van Wolvenkraaldrift bevindt.

Dienzelfden morgen te drie uur was generaal STEPHENSON met zijn brigade de Klipdrift overgetrokken, en langs den zuidelijken oever der Modderrivier in snelmarschen voortgerukt, terwijl omstreeks tien uur in den voormiddag de brigade van generaal KNOX, die den noordelijken oever der Modderrivier hield, aan de Klipkraaldrift zich met hem vereenigde. De bereden infanterie bereikte dien avond de Paardebergdrift, op oploopend terrein dicht aan den zuidelijken oever het lager opslaande, doch een andere colonne infanterie, die dezelfde drift wilde bereiken, verdwaalde, en sloeg haar kamp drie kilometer verder aan den zuidelijken oever der rivier op. Maar zelfs de vergissingen van den vijand moesten medewerken, om het lot van CRONJÉ en zijn dapperen te bezegelen, want de plek, waar deze infanterie colonne kampeerde, was door CRONJÉ voor den overgang over de Modderrivier op den volgenden Zondagmorgen uitgekozen.

Het leger van PIET CRONJÉ bestond thans uit ongeveer 4000 burgers en 300 ossewagens, en de lange trein bewoog zich zoo snel mogelijk oostwaarts. De bewegingen der cavalerie van generaal FRENCH waren voor de Boeren verborgen gebleven door de heuvels, waarachter zij voortreed, doch midden in hun trek - het was op den middag van den 17^{den} Februari en CRONJÉ bevond zich juist tegenover Wolvenkraaldrift - werden de Boeren opgeschrikt door een granaat-kartets, die tusschen-hun ossewagens uitéén barstte.

Dat was de welkomstgroet van generaal FRENCH, die met 18 twaalfponders een heftig vuur opende, en de weg naar het oosten, op Bloemfontein, was afgesneden. Er was misschien nog kans geweest, om er door heen te komen, indien CRONJÉ had kunnen besluiten, zijn 300 wagens in den steek te laten, de vrouwen en kinderen achter te laten, en met zijn 4000 ruiters in het zadel was gesprongen.

Doch CRONJÉ dacht er niet aan.

'Mij van mijn wagentros scheiden?' riep hij; 'dat nooit!' Hij koesterde nog steeds een onoverwinnelijke minachting voor het Engelsche krijgsbeleid, en hij rekende op de dwaasheid der Engelsche generaals, die opnieuw, evenals bij Modderrivier en Magersfontein, met hun stormcolonnes het hoofd te pletter zouden loopen tegen onneembare stellingen.

Hij gaf onder het vuur der Engelsche artillerie bedaard bevel, om de ossewagens in veilige dekking te brengen, terwijl majoor ALBRECHT met twee kanonnen een plotseling vuur opende op de Engelsche twaalfponders, doch het spoedig moest opgeven. De Boeren kregen thans echter goede schuiling; het geheele verlies der Boeren bepaalde zich tot eenige vernielde ossewagens en één gewonden burger, en terwijl de dag daalde, konden de Engelsche generaals door hun veldkijkers zien, hoe de Boeren hun spaden namen, en als mieren in den grond werkten, om schansen op te werpen en loopgraven te delven.

Onophoudelijk stroomden de lange colonnes infanterie langs de Modderrivier voorwaarts, achter den leeuw van Afrika aan. Wat niet snel genoeg mee kon, moest achterblijven: uitgeputte paarden, afgebeulde ossen, zieken, gewonden, zwakken - op de wilde, onbarmhartige jacht. Langs de geheele Modderrivier, van Rondevaldrift tot Paardeberg, kon men later onder struiken en achter klippen de lijken van soldaten vinden, die gewond of ziek waren achtergebleven, en door den kouden nachtwind, door honger, dorst, gebrek en ontbering waren omgekomen. Het was een huiveringwekkend spoor, dat de voorthollende divisies achter zich lieten. Doodgereden paarden en doodgejaagde ossen verpestten met hun opgezette lijven de lucht, en tusschen die lijken lag hier en daar een arme Engelsche huurling, met verwrongen gelaat, met star omhoog gerichten arm en opgezwollen hoofd, door de ontbinding reeds zwart gekleurd, terwijl de aasvogel er op neerstreek, want hij behoefde toch geen gebrek te lijden, al leed het Engelsche leger gebrek....

Midden in den nacht zetten de voortrukkende infanterie-colonnes haar omtrekkende bewegingen voort, den gordel voltooiend van vuur en staal, die zich samentrok om het verloren Boerenleger, terwijl CRONJÉ den ganschen nacht liet doorwerken aan het maken van verschansingen, daar hij den volgenden morgen stellig een bestorming verwachtte.

Hij vergiste zich niet.

De zesde divisie stond nu, *Zondagmorgen 18 Februari*, dicht bij Paardebergdrift; de negende divisie iets meer achterwaarts. De soldaten moesten zich vergenoegen met halve porties mondkost, daar de beroemde konvooiennemer CHRISTIAAN DE WET hun proviand bij Rondevaldrift had weggekaapt; doch de hoop, den geduchten CRONJÉ in handen te krijgen, maakte de verslapte spieren weer sterk.

KITCHENER[1)], die de leiding had, wilde nu niet langer talmen. Hij meende, dat het tijd was, om toe te slaan, en terwijl CRONJÉ zich vergiste, door den vijand te onderschatten, beging KITCHENER dezelfde fout. Hij waande, dat de Boeren dood-op waren van den vreeselijken tocht, dien zij vechtend hadden moeten afleggen, en hij wilde hen vernietigen, voordat zij waren uitgerust en nieuwe verschansingen hadden opgeworpen. Misschien zweefde hem het voorbeeld van WELLINGTON voor den geest, die zonder te aarzelen Badajoz had bestormd en genomen, doch hij miste het genie van WELLINGTON, en de schimmen der verslagenen van Colenso en Stormberg, van Modderrivier en Magersfontein hadden voor hem een waarschuwing moeten zijn.

Maar hij wilde niet gewaarschuwd zijn. Hij was immers de groote Sirdar van den Soedan, de onoverwinnelijke, voor wien het een geringe zaak was, om een troep ontmoedigde en uitgeputte Boeren onder Engelands lyddietbommen te verpletteren.

Het landschap tusschen de Paardeberg- en de Koedoesranddrift wordt doorsneden door de Modderrivier, die in een diepte van 9 meter bij een breedte van 30 tot 90 meter in een zachten bodem voortstroomt. Haar oevers zijn dicht begroeid met mimosa- en wilgestruiken, die met hun frisch gebladerte een aangename afwisseling geven in het eentonige, kale landschap. Aan weerszijden, maar vooral aan den zuidelijken oever, staan vele donga's of spleten rechthoekig op de rivier, die uitmuntende dekking bieden tegen een vijand, die naar of langs de rivier optrekt. Op den zuidelijken oever strekt zich een zacht naar de rivier afloopende, nauwelijks drie kilometer breede grasvlakte uit, terwijl zich ten noorden der rivier eenige kopjes verheffen, waarvan de Paardeberg, die 300 voet hoog is, aan de drift van denzelfden naam zijn naam verleent.

Tusschen het Engelsche leger en de Boerenstellingen lag een vlak, naakt terrein zonder eenige dekking. Geen mierenhoop, geen klip, zelfs geen mimosa-struik brak die eentonige oppervlakte, doch in spijt daarvan, en terwijl de bereden infanterie geweervuur wisselde met de Boeren, marcheerde de zesde divisie over die vlakte: het eerst in de richting der Paardebergdrift en vervolgens, daar men bemerkte, dat de Boeren zich

1) Lord ROBERTS bevond zich nog te Jacobsdal.

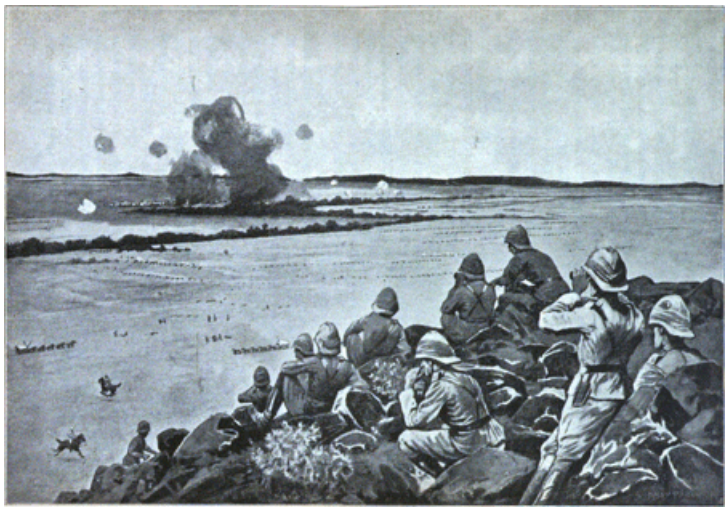

De Slag bij Paardebergdrift.

meer oostwaarts bevonden, naar Wolvenkraaldrift. Rechts bevond zich generaal STEPHENSON, links generaal KNOX. Zij richtten zich naar het zuidelijk punt der Boerenstellingen, die de Engelsche artillerie door haar vuur trachtte schoon te vegen. De 18 twaalfponders van generaal FRENCH donderden van de noordelijke heuvelruggen, terwijl 18 veldkanonnen, de zware marine-kanonnen en de houwitsers van uit het zuiden hun granaten uitbraakten. Doch ofschoon de vlammen der brandende ossewagens maar al te duidelijk bewezen, dat het Boerenkamp was blootgesteld aan het vernielend vuur, bleven de Boeren onzichtbaar in hun verschansingen, en berokkende het bombardement hun zelven weinig leed.

Terwijl de zesde divisie in de gevechtslinie oprukte, sloot de negende divisie zich bij den linkervleugel aan. De Hooglander-brigade, die bij Magersfontein zoo vreeselijk was gehavend, drong onmiddellijk voorwaarts, terwijl uit Kimberley nieuwe versterkingen voor generaal FRENCH opdaagden. Doch deze versterkingen hadden weinig om het lijf, want generaal GORDON, die hen aanvoerde, bracht slechts 160 bereden manschappen mede, het overblijfsel eener brigade, die den veldtocht met 1200 bereden manschappen was begonnen: wel een krachtig bewijs van de ongenadige manier, waarop FRENCH met zijn paarden huishield.

De infanterie - lange, onregelmatige khaki-lijnen - kwam nu in de vuurlinie, terwijl de Boeren, op bevel van hun generaal, haar bedaard tot op 1000 meter afstand lieten naderen, om dan vuur te geven.

Het was weer de historische kogelregen van den slag bij Modderrivier op 28 November; zelfs in zijn onderdeelen geleek deze strijd op dien bloedigen slag, en lord KITCHENER beging dezelfde vreeselijke fout, die aan lord METHUEN zijn naam als bekwaam veldheer en aan het Engelsche leger zooveel kostbare menschenlevens had gekost. Neen, de taak was voor een Engelsche strijdmacht van 20,000 man, in spijt van haar overmachtige artillerie, te zwaar, om een verschanste Boerenstelling te nemen, waar het heldenoog van PIET CRONJÉ de angstvalligsten met moed en dapperheid bezielde.

Zoo werd de strijd dan heet, en ook de dag werd heet. Onbarmhartig vielen de brandende zonnestralen neer op de stormende vijandelijke colonnes, en zoo machtig was de prikkel van den dorst, dat vele soldaten hun leven waagden voor een teug water uit de Modderrivier, en die teug ook met hun leven betaalden.

Er kwam een ander onheil bij. De twaalfponders van generaal FRENCH wierpen hun granaten tot in de Engelsche linies, die van het westen aanvielen, en vooral de Hooglanders hadden er onder te lijden.

De slag bereikte thans zijn hoogtepunt, de dreun der artillerie daverde tusschen het onophoudelijk geknetter van het geweervuur, terwijl

van den valen, bruinen grond de heete stofwolken oprezen in de gloeiende lucht, die van het strijdgewoel trilde.

Zoo werd het middag, toen de hemel zich plotseling verduisterde, en een ratelende donderstorm over de beide legers heenraasde. In stroomen viel de regen neder: een ware verkwikking voor den van dorst versmachtenden soldaat. Het geweld van den donder in de zwarte luchten overstemde zelfs het gebrul der Engelsche artillerie, terwijl de vuurstraal uit hun monding verbleekte bij het licht der bliksemschichten, die als vlammende vuurgarven, de gelaatstrekken der gevallenen hel verlichtend, over het doodenveld schenen heen te huppelen.

Van alle kanten werd de leeuw van Afrika nu aangevallen. Veertig kanonnen slingerden hun doodelijke bommen in het Boerenlager, dat daar in het eenzame veld, omloeid door het vijandelijke vuur, omhuld door de zware lyddietdampen, met zijn in puin geschoten wagens en zijn schreiende kinderen, beurtelings gehuld in de duisternis der donkere lucht en in de lichtstralen van den bliksem, een aanblik bood, die den moedigste zou doen ijzen.

Maar de Boeren wisten waarvoor zij streden, en dat gaf hun kracht. Zij klemden de lippen vaster op elkander, en grepen de Mausers steviger in hun gespierde handen.

De lucht klaarde op, toen generaal SMITH-DORRIËN met een gemengde kolonne Canadeezen, Gordons en Shropshires voorwaarts stormde. Zij struikelden; zij stonden weer op. Zij struikelden opnieuw, en bleven liggen. Het was op dit oogenblik, dat kolonel ALDOUS voor de Cornwallsche infanterie sprong met den kreet: ‘Laten wij den naam der Cornwalls doen klinken over het wereldrond!’ Met ware doodsverachting stormde zijn bataljon voorwaarts, maar de Mausers knetterden, en het bataljon spatte uiteen als glas tusschen hamer en aanbeeld. Wat was tegen dat vuur bestand? Dat kon geen dapperheid meer worden genoemd, dat de Engelschen deed voorwaarts stormen - het was krankzinnigheid, waanzin, blinde, woedende razernij.... Kolonel ALDOUS viel; zijn adjudant viel; zijn bataljon viel; en het scheelde maar weinig, of de zes kanonnen, die de bestorming moesten ondersteunen, waren in de handen der Boeren gevallen.

In het westen stormden de Hooglanders onder aanvoering van generaal HECTOR MACDONALD, die den bij Magersfontein gesneuvelden generaal WAUCHOPE had vervangen, voorwaarts, om den smaad der vroegere nederlaag uit te wisschen. MACDONALD kreeg een schot door den voet, en zijn paard werd naast hem gedood, terwijl de wond werd verbonden. De Seaforth's zetten de bajonet op het geweer, doch de voorste gelederen der Boeren weken terug, verschuilden zich in het struikgewas langs de oevers der rivier, terwijl hun scherpschutters de vijanden wegknalden. Een aantal Hooglanders doorwaadden langs touwen, die van den eenen

naar den anderen oever werden gespannen, de rivier, zich met de brigade van SMITH-DORRIEN vereenigend, terwijl de vleugel der Cornwalls op zijn beurt aan de Hooglanders hulp zond.

De Afrikaanders en de Engelschen hebben op dezen bloedigen dag met elkander gewedijverd in dapperheid en heldenmoed, en al was het lot van den Afrikaanschen leeuw reeds bezegeld, hij sloeg nog eens - voor den laatsten keer! - zijn klauwen uit met grimmige kracht!

'Er was een voortdurend geschuifel van kogels rondom ons,' schreef een soldaat der Oxfordshires. 'Ik had den nacht te voren van een slag gedroomd, doch ik had nooit kunnen denken, dat het zoo verschrikkelijk zou zijn. Wij waren krankzinnig van dorst, en onze officieren tuimelden om als kegels.'

Generaal KNOX, die op den linkervleugel stond, werd gewond, terwijl op den rechtervleugel de West-Ridings, met de bajonet op het geweer, vruchteloos tegen den vijand optornden, doch niets kon de onstuimigheid evenaren der Welsche infanterie, die in het oosten door de rivierbedding trachtte heen te breken. Een kleine afdeeling van 25 man sprong tot aan den voet der Boerenstellingen, om hier vernietigd te worden. Slechts één man ontkwam.

Het was een strijd op leven en dood. Ten noorden der rivier voerde kolonel HANNAY een dolle manoeuvre uit, door met zijn bereden infanterie in vollen galop op de Boerenschansen aan te rennen. Hij en velen zijner manschappen vonden den dood.

Zóó werd het avond. Eén mijl afstands, slechts één mijl, scheidde de Engelsche troepen van de Boerenstellingen, doch geen sterveling kon deze mijl levend overschrijden, en knersetandend moest lord KITCHENER de bestorming opgeven. Hij bewees, dat een groote beul daarom nog geen bekwaam veldheer is.

Doch wee den gewonden! Men kan veilig aannemen, dat de Engelschen meer dan 2000 man aan dooden en gewonden hadden in dezen slag, en voor deze gewonden ontbrak de allerdringendste verpleging. Ook dàt had KITCHENER op zijn geweten, want bij de wilde jacht achter CRONJÉ had hij de ambulancen en de veldhospitalen achtergelaten, en dit noodlottig verzuim zou zich wreken.

'Het resultaat was,' schreef een Engelsch correspondent, 'dat de dappere verdedigers van onze landseer, die bij Paardeberg gewond werden ten bedrage van ongeveer 800, waaronder verscheidene officieren, drie nachten, waarvan het er op twee regende, moesten verblijf houden in open kolenwagens, die door ossen getrokken werden met een buitengewonen spoed van twee mijlen in 't uur. Bijna allen hadden in het geheel geen bedekking; de nachten waren bitter koud en de dagen snikheet. Het lijden van deze ongelukkigen was niet aan te zien, en het schokken en stooten

van deze wagens zonder veeren over het met steenen bezaaide veld veroorzaakte hun ondraaglijke pijnen. Het gesteun en gekerm van deze mannen gaf ieder een duidelijk denkbeeld van de verschrikkingen van den oorlog. De menschen waren niet alleen op open wagens geplaatst, blootgesteld aan den kouden regen en de verschroeiende zon, maar zij waren in de meeste gevallen in zoo grooten getale in één wagon gestopt, dat er aan liggen niet te denken viel.'

Zoo kwamen zij te Kimberley aan, waar al weer een schreiend gebrek aan de noodzakelijkste hospitaalbehoeften bestond.

Het geheele verlies der Boeren bestond uit 14 dooden behalve de gewonden. De overwinning bij Paardebergsdrift was de laatste zonnestraal op den weg, die leidde naar hun ondergang.

Bij het Ontzettings-Kommando.

IN het besef, dat den dapperen PIET CRONJÉ een ernstig ongeluk dreigde, vertrok een deel van het Heidelberger kommando onder den waarnemenden kommandant C.J. SPRUYT, bestaande uit 250 bereden manschappen, op *Zondag 11 Februari* van Spring-fontein. Bij de Rietrivier ontmoetten zij een klein kommando onder CHRISTIAAN DE WET, waarbij zij zich aansloten, en zij haastten zich

Het Kommando van Generaal DE WET.

nu, om het in nood verkeerende leger te ontzetten. Onderweg vereenigden zij zich met generaal LOUIS BOTHA, die met een sterke patrouille aanrukte, en telden toen 600 man. Wegens de uitputting der paarden moesten er echter 100 man achterblijven, zoodat de geheele krijgsmacht, die den stalen gordel moest breken, uit slechts 500 paarderuiters[1] bestond.

Op *Zondag 18 Februari*, toen CRONJÉ in den reeds beschreven heeten strijd was gewikkeld, naderden zij Paardeberg, en terwijl het kommando werd gesplitst in twee afzonderlijk optredende afdeelingen, waarvan de ééne onder de leiding van CHRISTIAAN DE WET werd geplaatst, rukte de andere onder BOTHA op naar Stinkfontein[2], een boerenhoeve ten oosten van 'Kitchener's Heuvel' en ten zuiden der Modderrivier.

'Kitchener's Heuvel' was bezet geweest door drie compagnieën Gloucester-infanterie, doch wegens de ernstige wending, die de slag had genomen, waren zij van dezen afgelegen post weggenomen, om in de vuurlijn gebracht te worden, terwijl een afdeeling cavalerie van ongeveer 50 man hen op 'Kitchener's Heuvel' had vervangen. Wat den bevelvoerenden officier van dezen kleinen troep nu kan bewogen hebben, om den heuvel te verlaten, is nooit goed opgehelderd geworden, maar een feit is het, dat hij met zijn manschappen zijn post verliet en zich naar Stinkfontein begaf, waar hij liet afzadelen, en na schildwachten uitgezet te hebben, een maal liet gereed maken.

Doch bij deze aangename bezigheid werd hij door BOTHA op de alleronaangenaamste wijze verrast, en na een kort maar scherp gevecht was de troep vernietigd. Slechts 2 man ontsnapten, waaronder een luitenant[3], die over den tuinmuur sprong. 10 man werden krijgsgevangen gemaakt; de overigen waren dood of gewond.

Intusschen bestormde generaal DE WET met zijn troep een kopje recht tegenover de stelling van generaal CRONJÉ, die door den vijand, zonder een schot te lossen, hals over kop werd verlaten. Doch er rukten nu vijandelijke versterkingen aan, terwijl de Engelsche artillerie een hevig vuur gaf, waardoor één burger gedood en twee gewond werden, en een aantal Boerenpaarden omkwamen. Maar DE WET zette zich schrap, en antwoordde met zoo'n krachtig geweervuur, dat de vijanden van hem afhielden en hij de baan ruim kreeg.

Nu heeft J.C. KRIEGLER, die den strijd medemaakte onder kommandant SPRUYT, in een Transvaalsch blad de volgende, hoogst belangrijke bijzonderheden medegedeeld: 'Het was Maandagmorgen

1) Met paarderuiters bedoelen de Afrikaandeis bereden manschappen.
2) Stinkfontein ontleent haar naam aan den onaangename reuk van het water in den vijver bij het huis.
3) De man droeg een Nederlandschen naam: WATERMEYER.

19 Februari schoon tusschen generaal CRONJÉ en ons. Wij namen ook al de ossen, door den vijand van generaal CRONJÉ buitgemaakt, weder terug. Generaal FRONEMAN met 60 man en een kommandant met 50 man, die in het lager bij generaal CRONJÉ waren, kwamen tot ons uit zonder eenig verlies. Ook kwamen groote klompen Kaffers uit het lager van generaal CRONJÉ tot ons over, zonder dat zelfs op hen geschoten werd. Ik zelf met den heer PIET UYS reed af tot dicht bij het lager van generaal CRONJÉ. Het is mij ten eenenmale onverklaarbaar, waarom generaal CRONJÉ toen niet eenige poging deed, om tot ons te komen[1].'

In aansluiting aan dit schrijven merken wij op, dat te Pretoria de volgende officieele tijding werd gepubliceerd:

'Vechtgeneraal FRONEMAN zegt nog dato gisteren: Wij waren sedert den 15^{den} dezer bijna geheel omsingeld door den vijand aan Modderrivier tot gisteren[2], toen ik met een klein aantal manschappen de rivier doorbrak.'

In den namiddag van Dinsdag 20 Februari, terwijl het omsingelde lager van PIET CRONJÉ onder het helsche vuur van den vijand in vuur en vlammen scheen op te gaan, tastten de Engelschen de stellingen van CHRISTIAAN DE WET en LOUIS BOTHA herhaalde malen met kracht aan, doch zij werden met groot verlies teruggeslagen, toen tegen het vallen van den avond de posities van veldcornet MEIJER en veldcornet R. SPRUYT zoo ernstig in het gedrang kwamen, dat kommandant C.J. SPRUYT hun te hulp snelde. De overmacht was echter te groot; de Engelsche cavalerie joeg er met de blanke sabel doorheen, en, door twee sabelhouwen getroffen, moest de dappere kommandant zich met eenige burgers overgeven[3].

Maar DE WET en BOTHA waren met het vaste voornemen bezield, zich in hun gevaarlijke stellingen te handhaven, daar deze den eenigen sleutel boden tot het

1) Zonder twijfel waren de vrouwen en de kinderen in het kamp van CRONJÉ een groote hinderpaal voor een krachtigen uitval, terwijl vele paarden waren doodgeschoten.
2) Met "gisteren" werd bedoeld Vaandag 19 Februari.
3) Kommandant C.J. SPRUYT werd van alle voorwerpen van waarde beroofd, en onder een sterk geleide naar het naastbijgelegen spoorwegstation gebracht, waar hij, geboeid aan handen en voeten, in een spoorwagen werd geplaatst. De trein vertrok onmiddellijk, om echter op zekere plek - vermoedelijk aan de Aar - een vollen dag stil te houden. De wacht, die SPRUYT moest bewaken, bestond uit drie gewone soldaten en een korporaal, die, tegen dat de trein weer zou vertrekken, met een kleinen emmer brandewijn naast hem plaats namen. Op zijn verzoek werden de touwen, die zijn handen en voeten geducht knelden, losser gemaakt, terwijl de drie soldaten, die den brandewijn roken, er nu en dan een slok van namen, totdat zij bedwelmd in slaap vielen. De korporaal hield zich echter kranig, maar ten slotte werd ook hem de brandewijngeur te machtig, en kommandant SPRUYT heeft later verklaard, dat het geen drinken meer kon worden genoemd, wat de korporaal deed, maar het was - zuipen! Alle vier bewakers waren nu stomdronken, en de kommandant keek eens door het raam. Het was nacht, en de trein ging er in een woeste vaart van door, maar hij bedacht zich niet lang. Hij wist de losser gemaakte boeien van zijn handen te schuiven, waarna hij zijn voeten onmiddellijk in vrijheid stelde, trapte het portier open en sprong den wagen uit.
't Is waar, hij suizebolde er van, doch behalve dat zijn broek van den sprong openscheurde, was hij verder ongedeerd, en met een dankbaren blik zag hij den trein in de verte wegsnellen. Hij was echter met deze streek, waar hij nu stond, totaal onbekend, en hij nam de sterren tot zijn kompas. Vier nachten liep hij nu op goed geluk al maar oostwaarts, overdag zich schuilhoudende, levende van gras en bladeren, totdat hij den vijfden dag Colesberg bereikte. Nu was zijn lijden uit. De landdrost van Colesberg ontving hem op de hartelijkste wijze, en hij kreeg twee paarden, waarmede hij naar de Transvaal terug kon.

ontzet der ingesloten kommando's, en toen den volgenden dag, Woensdag 21 Februari, 15,000 Engelsche soldaten zich opmaakten, om

de 500 Boeren te verpletteren, gaven zij, terwijl hun beide kanonnen defect waren, een razend snelvuur, dat de Engelschen bij hoopen wegmaaide. Maar dit vuur was niet in staat, om de omtrekking te keeren, en het ontzettingskommando raakte van drie kanten in de ergste knel. Men moest terug, om niet vernietigd te worden, en op dien aftocht waren de burgers anderhalf uur lang aan het hevigste vuur blootgesteld.

Daden van schitterenden heldenmoed zijn toen door dat hoopke Boeren verricht. De zoon van generaal BOTHA liet den met alle benoodigdheden voorzienen wagen van zijn vader in den steek, om met levensgevaar een ammunitiewagen te redden. De twee beschadigde kanonnen der Transvaalsche artillerie onder bevel van wachtmeester KLEIN-SCHMIDT werden ingespannen, doch veertien muilen werden onder de handen der artilleristen neergeschoten, en zij moesten het opgeven. Den volgenden nacht echter keerden de wakkere kerels terug, bespanden het ééne kanon met eenige muilen, die de korporaal had opgevangen, en trokken het andere met hun handen weg. Zoo werden beide stukken gered.

De grijze Vrijstaatsche veteraan FRONEMAN, die zoo gelukkig aan de ramp van Paardeberg was ontsnapt, waagde een stouten stormaanval op een sterke macht cavalerie, toen hij door een hevig artillerievuur werd bestookt. Nochtans zette hij de bestorming voort, totdat de vrees overvleugeld te worden hem tot den aftocht noopte. Het Bom-Maxim van ANDRIES CRONJÉ, dat door 50 Potchefstroomers werd gedekt, en zulke voortreffelijke diensten had bewezen, had het eveneens hard te verantwoorden. Het werd door een sterke macht lansiers en bereden infanterie bestormd, en de stelling werd, toen de ammunitie opraakte, onhoudbaar. In volle vaart joegen de Potchefstroomers met hun kanon den berg af, met de lansiers dicht op hun hielen. Bij een hek op den weg, dien zij namen, stootten zij op een klomp Vrijstaters, die een Engelschen ammunitiewagen met 8 muilen hadden buitgemaakt, en het kan wel zonderling klinken, maar het is toch waar, dat de Engelsche artillerie de Potchefstroomers uit de handen der Engelsche lansiers heeft gered. Ze wierp namelijk een granaat in den ammunitie-wagen, die met een donderend geweld in de lucht vloog, en de lansiers, die het niet vertrouwden,

hielden de teugels van hun paarden in. Van dit oponthoud maakten de Boeren gebruik, om snel weg te komen, terwijl de Potchefstroomers nagenoeg geen verliezen hadden geleden.

Zoo ontkwam het Boerenkommando den gespannen strik en legerde zich te Populiersdrift[1)], halverwegen tusschen Koedoesrand en Abrahamskraal.

Doch DE WET had geen rust; hij liet geen steen onaangeroerd, om de benarde broeders te helpen, en in den vroegen morgen van *Vrijdag 23 Februari* deed hij een nieuwe, wanhopige poging, om met zijn geringe krijgsmacht een opening te maken voor den omsingelden CRONJÉ. Tegen zeven uur klonk het sein voor den storm, en over de open vlakte galoppeerden de burgers voorwaarts tot dicht bij de vijandelijke stellingen. De sporen werden gebruikt, en in een wilde jacht ging het de hoogten te gemoet. Op een afstand van slechts 250 meter echter knetterden plotseling de Lee-Metfords, en van drie zijden te gelijk werden de Boeren door een kruisvuur van lood bestookt. De kogels floten zoo dicht als de noten van een stuk pianomuziek. Uit elke stelling loeide het vuur: van voren, van links, van rechts[2)], doch een machtige Hand beschermde de terugtrekkende burgers.

Nadat DE WET met bewonderenswaardige volharding tot vier keeren toe tevergeefs had getracht, een vast punt te verkrijgen, bestormden de Boeren ten slotte 'Kitchener's Heuvel', doch moesten, om niet omsingeld te worden, terug, en namen een ander kopje, waar zij zich doodstil neervlijden. De Yorkshires-infanterie werd aangewezen, om dit kopje aan te tasten; zij werd echter door zoo'n heftig, verdelgend vuur ontvangen, dat zij op de vlucht sloeg, waarna de stelling werd omgetrokken en omsingeld. De Boeren zaten nu weer midden tusschen de vijanden in, en verkeerden in den grootsten nood, doch ontkwamen, het kopje in den steek latend, ook dezen keer gelukkig het gevaar.

Een ernstige ramp echter trof de Winburgers onder aanvoering van den dapperen kommandant THEUNISSEN bij de bestorming eener Engelsche stelling. De kommandant vond den heldendood; evenzoo zijn veldcornetten VIVIERS en C. WESSELS (van Kafferrivier); een 20-tal Boeren sneuvelden of werden gewond, terwijl ongeveer 50 man in krijgsgevangenschap geraakten.

Zoo trok dan het kommando tegen den avond onverrichterzake en diep teleurgesteld terug, en daar de bewolkte lucht eene heliographische verbinding met CRONJÉ verhinderde, werd bij den nijpenden stand van zaken besloten, om een mondeling rapport door de vijandelijke linies te zien heen te krijgen.

1) Populiersdrift wordt door de Engelschen Poplargrove genoemd.
2) Zonder twijfel was het plan van aanval door spionnen aan de Engelschen verraden geworden. Nog gedurende dit gevecht liep plotseling een Afrikaander, die bij de Boeren was, tot den vijand over. Jammer, dat de hem nagezonden kogels geen doel troffen!

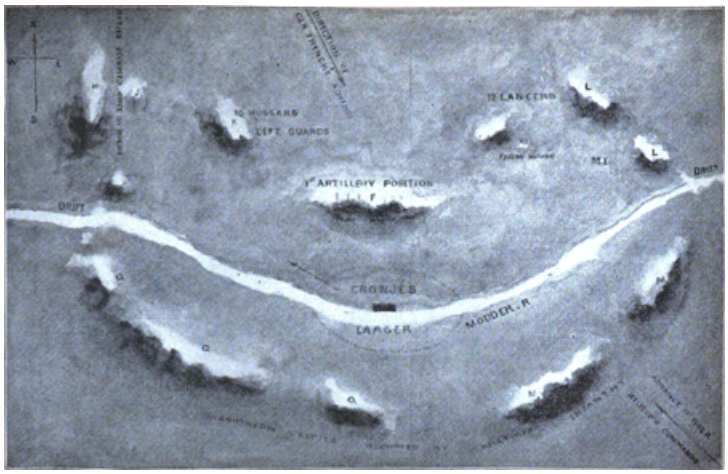

Het lager van CRONJÉ, zooals het door den vijand was ingesloten
Kopjes occupied once by the Boers = Kopjes, tevoren door de Boeren bezet.
Direction of Generaal FRENCH'S Advance = Richting, waarin de troepen van FRENCH voortrukten.
Advance of Boer Relieving Commando = Nadering van het ontzettings-kommando.
De met letters gemerkte plekken duiden de kopjes aan, waarop de Engelsche troepen hadden stelling genomen.

DANIE THERON[1] bood zich aan voor die meer dan gevaarlijke taak, en hij vertrok *Zaterdagavond 24 Februari* met een rijpaard en een handpaard: twee van de vlugste kleppers, die DE WET machtig kon worden. Het werd een donkere nacht, en de wind zwiepte den regen over de vlakte. Op een bepaalden afstand van de Engelsche voorposten gekomen, sprong THERON uit het zadel, en bond beide paarden vast aan een boom. Nu begon de gevaarlijke tocht. Zoolang hij rechtop durfde loopen, deed hij dit, doch in de duisternis ontdekte zijn scherpe blik de zich heen en weer bewegende schaduwen der Engelsche schildwachten, en nu sloop hij als een slang voorwaarts door het dorre gras. Slechts nu en dan hield hij even stil, als zijn oor een verdacht geluid meende opgevangen te hebben, om dan weer voorzichtig voort te sluipen. Zoo bereikte hij de lijn der Engelsche schildwachten; zij stonden op tien pas afstands van elkander. De ééne schildwacht meende in de duisternis iets verdachts gehoord te hebben. 'Wie gaat daar?' riep hij, doch zijn nevenman stelde hem gerust. Op dit oogenblik raasde een zware rukwind over het veld, en joeg den eersten schildwacht den regen kletterend in het gezicht. Zoo keerde hij zich om, met den rug naar den rapportganger, die van dit eenig gunstige oogenblik gebruik maakte, om met ingehouden adem snel tusschen de wachters door te sluipen.

Het vermetele stuk gelukte, en THERON spoedde in de duisternis, in wind en regen voort, totdat hij de vage omtrekken van een sloot ontdekte. Zaten hier vrienden of vijanden? Hij wist het niet, maar hij moest het er op wagen en riep: 'Moe nie skiet nie, ou-vriend, ik breng rapport.' Het was hoog tijd, dat hij zich bekend maakte, want de Mauserloop was reeds op hem gericht.

Zoo verscheen hij dan nat tot op de huid voor generaal CRONJÉ en zijn kommandanten. Zij stonden verbaasd te kijken naar dien jongen, tengeren man, wien men het niet zou aanzeggen, dat er zoo'n heldenhart klopte in die borst, en zij luisterden aandachtig naar de voorstellen, waarmee CHRISTIAAN DE WET hem had belast.

Die voorstellen kwamen hierop neer, dat het ontzettingskommando, dat te Populiersdrift lag, in een nader te bepalen nacht in twee afdeelingen zou uitrukken, om den weg voor CRONJÉ schoon te vegen, en dat hij van zijn kant tegelijkertijd zou uitrukken, om hen te ontmoeten.

CRONJÉ en zijn kommandanten keurden dit voorstel goed, en bepaalden Maandagnacht voor de uitvoering van dit plan, terwijl DANIE THERON zich Zondagavond 25 Februari opnieuw op pad begaf, om het besluit over te brengen. Doch hij kon zijn beide paarden niet meer

1) DANIE THERON was procureur te Krugersdorp, en klom in den oorlog op tot kapitein der rapportgangers.

bereiken; hij werd vervolgd, doorzwom ongekleed de rivier, sprong naakt op het eerste paard het beste, dat hij kon machtig worden, en bereikte dood-op in den vroegen morgen van Maandag 26 Februari het lager van generaal DE WET.

Maar het lot van generaal CRONJÉ was bezegeld; geen moed, geen dapperheid, geen menschelijke macht kon hem meer redden. En toen het Engelsche krijgsbeleid te kort schoot, om dien beraamden uitval op Maandagnacht te verijdelen, kwam er een hooger Hand tusschenbeide, en Haar donderstorm deed de Modderrivier zwellen, zoodat deze ondoorwaadbaar werd.

Volgens afspraak[1)] trokken DE WET en zijn mannen Maandagnacht uit, en bleven den geheelen nacht in het open veld, zonder dat er echter iets van CRONJÉ en zijn leger werd ontdekt. Hetzelfde werd de twee volgende nachten gedaan met hetzelfde gevolg, terwijl den daarop volgenden dag de tijding kwam, dat CRONJÉ zich met zijn geheele leger had overgegeven.

De tijding trof het wakkere kommando als een donderslag, doch DE WET kon het niet gelooven.

'Er is een gerucht in omloop', telegrapheerde hij via Petrusburg naar de Regeering in Pretoria, 'van Kaffers, die uitgekomen zijn uit generaal CRONJÉ'S lager, dat generaal CRONJÉ zich zou overgegeven hebben. Ik kan het onmogelijk gelooven, doch indien zoo, dan is het niet om ons te ontmoedigen, want de grootste wonderen, die God nog aan ons volk gedaan heeft vroeger en ook in dezen strijd, zijn door kleine klompjes geschied.'

Doch twaalf uur later twijfelde hij niet meer, en hij besloot zijn telegram, dat de tijding der overgave bevestigde, met deze Christelijke en mannelijke woorden:

'Wij zullen Gode zwijgen over deze beproeving, en hopen, dat de Heere onze officieren en burgers door deze beproeving sterken zal, om onzen plicht tegenover Hem, onze Regeering, Land en Volk nog meer dan ooit te beseffen.'

En toen sprong hij te paard, hij en zijn helden, nieuwe kracht scheppend uit het gulden inschrift hunner geliefde, hunner Vrijstaatsche vlag: 'Geduld, vrijheid en moed!'

1) CRONJÉ kon geen heliographische tijdingen meer overbrengen, daar zijn toestellen verbrijzeld waren in het bombardement.

De Ramp van Paardeberg.
(27 Februari 1900.)

OP den morgen van Maandag 19 Februari verzocht PIET CRONJÉ een wapenstilstand van 24 uren, om zijn dooden te begraven, die hem werd toegestaan, maar welke wapenstilstand door lord ROBERTS, die in den namiddag uit Jacobsdal aankwam, onmiddellijk werd verbroken.

De opperbevelhebber bracht de geheele zevende divisie, vier volle veld-batterijen, de rijdende artillerie en de laatste cavalerie mede. De zevende divisie nam stelling ten oosten van CRONJÉ'S lager, beide oevers der rivier bezettend, waardoor de cavalerie en de bereden infanterie vrij kwamen, om DE WET en BOTHA in bedwang te houden.

De Boeren waren intusschen ijverig bezig geweest, om in de rivierbedding loopgraven te maken, die er als honigraten doorheen liepen. Ook maakten zij diepe, van boven nauwe, beneden wijde putten in de rivierbedding, waar zij, tenzij een granaat van boven de opening trof, volkomen veilig waren tegen de lyddietbommen. Andere schansen bestonden in horizontale tunnels in de hooge rivieroevers, terwijl op het veld eveneens schansen werden opgeworpen, die echter bij het bombardement zeer onveilig werden.

Lord ROBERTS zorgde er voor, dat KITCHENER geen dwaasheden meer uithaalde. Stelselmatig werden de Boerenstellingen genaderd door het maken van loopgraven in de rivierbedding gedurende den nacht.

Het artillerievuur werd dag aan dag onafgebroken met groote hevigheid voortgezet, terwijl de stemming der Boeren, die door den zegevierenden slag bij Paardebergsdrift was opgebeurd, diep ter neer werd geslagen door den dood van den hooggeachten en geliefden Vrijstaatschen hoofdkommandant IGNAAS FERREIRA, die in den nacht van 18 op 19 Februari op noodlottige wijze het leven verloor. Bij een plotseling alarm in dien bewusten nacht ging hij de ronde doen, en wekte een burger, die slaapdronken zijn geladen geweer greep, en treuriger wijze den trekker raakte. FERREIRA kreeg het volle schot in de borst en gaf binnen eenige oogenblikken den geest.

Hij was geboren in 1844 als afstammeling van een zeevaarder[1)] uit een oud-adellijk Portugeesch geslacht, en had zich reeds in

1) Deze zeevaarder was met zijn schip gestrand in den omtrek der Mosselbaai, en werd de stamvader van een talrijk Afrikaansch geslacht. (‘Ons Land.’)

den Basoeto-oorlog als een dapper en bekwaam aanvoerder onderscheiden. In den slag van Magersfontein vuurde hij door zijn moedig voorbeeld de mannen van Ficksburg, Ladybrand, Hoopstad en Kroonstad aan, om pal te staan in het vijandelijk vuur, en bij de stemming voor hoofdkommandant, pas een maand geleden, werd hij met één stem meerderheid tegenover CHRISTIAAN DE WET gekozen[1].

Zoo was dan voor den geweldigen jager, voor wien het Transvaalsche jachtveld te klein was geweest, niets meer overgeschoten dan een eng terrein van twee vierkante mijlen, dat omloeid werd door het vuur van den vijand.

Aan den zuidelijken oever, op 1800 meter afstands, plaatste lord ROBERTS 18 veldkanonnen, 2 marine kanonnen (twaalfponders), en aan den noordelijken oever 6 houwitsers, 18 veldkanonnen, en 3 zware marinekanonnen (van 4,7 inch). ‘En toen volgde,’ schrijft een Engelsch oorlogscorrespondent dato 20 Februari, ‘het verwonderlijkste schouwspel, dat ik ooit heb bijgewoond. Vroeger in Thessalië heb ik 110 stukken in actie gezien, maar nooit zoo'n groot aantal zware kanonnen, die hun vuur concentreerden op een plek van zoowat drie vierkante kilometers. De lyddietbommen veroorzaakten groote wolken groenen smook, die de bedding

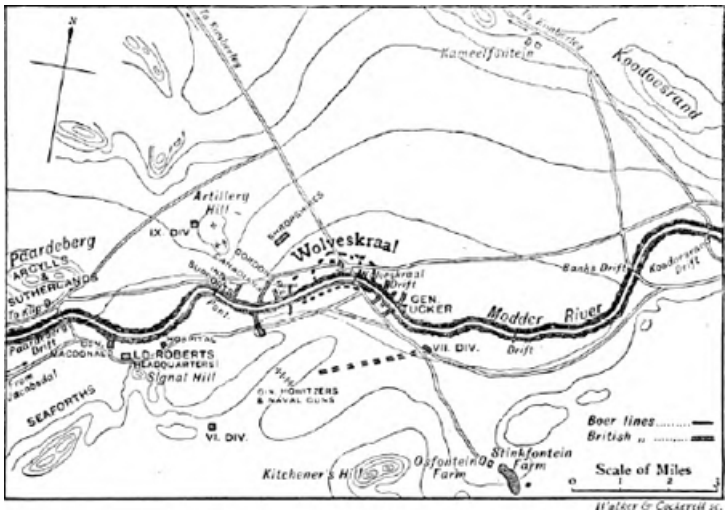

Kaartje van Paardeberg en omgeving.

1) Hij was tevens heemraad, voorzitter der schoolcommissie en ouderling in de gemeente. Hij liet een treurende weduwe achter met tien kinderen: zes jongens en vier meisjes.

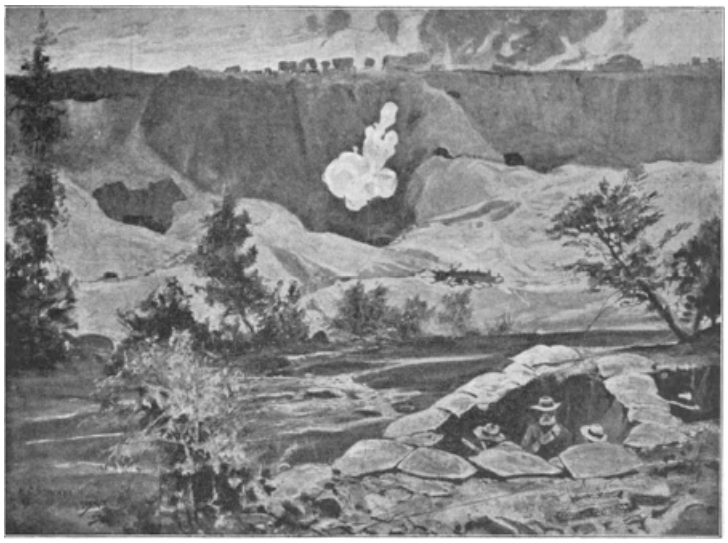

“de wagens gingen in vlammen op, en het lager geleek een reusachtig schip, wegbrandend”....

van de rivier vulden, terwijl de granaatkartetsen langs beide oevers sprongen, behalve op een kleine plek, waar het artillerievuur gevaarlijk zou geweest zijn voor de Engelsche infanterie. De granaten werden gericht op elken struik en elk ravijn aan de oevers van de rivier. De kanonnen, die de rivierbedding enfileerden, moeten verschrikkelijk huisgehouden hebben; maar toch was af en toe een enkele Boer nog zoo verdwaasd, om een man weg te schieten bij een van de marine-kanonnen, die op 900 meter afstand vuurden. Aan elken oever van de rivier lagen twee bataljons, wier maximgeratel zwak klonk bij het oorverdoovend gebulder van de zware kanonnen, die van twee lange lijnen langs elken oever dood braakten. Wat de verliezen van de Boeren zijn geweest, is nog niet bekend. Ik schrijf', eindigde de correspondent, 'te midden van het slapende kamp. Geen geluid verstoort den zwaren slaap van de vermoeide soldaten. Beneden in de rivierbedding is geen vuur te zien, geen kreet te hooren.'

Groot en waardig gedroeg zich PIET CRONJÉ in het ongeluk, dat hij thans zag naderen, en dat hem verpletteren zou. Hij zette zich neder bij zijn vrouw in de rivierbedding, nam haar hand en troostte haar. Hij zorgde voor de vrouwen, alsof het zijn moeders en zusters waren, en men zag hem op den hoogen oeverrand, zijn leven wagend, waar hij dat van anderen verschoonde.

Een Hongaar[1)] was getuige van een roerend tooneel. Een zwaar gewonde Boer werd weggedragen; CRONJÉ naderde de draagbaar, veegde den stervende het doodszweet van het gelaat en drukte een kus op zijn lippen. De Engelsche kogels floten om de baar heen, en een der dragers werd getroffen. Toen nam CRONJÉ de plaats in van den gevallene, en hielp den stervende onder een regen van granaten wegdragen.

Hij beurde de moedeloozen op; hij versterkte de wankelmoedigen, en zeide aan zijn burgers, dat zij tot God moesten bidden.

Maar ach, de hemel was als koper, en rondom den troon van den Almachtige waren wolken en duisternis!

De paarden werden doodgeschoten; de ossen stortten loeiend neer; de wagens gingen in vlammen op, en het lager geleek op een reusachtig schip, wegbrandend en verterend op de onmetelijke zee....

Nooit had er in Afrika een vreeselijker kanonvuur gedonderd, en terwijl een onuitstaanbare lucht van ontbindende paarden- en beestenlijken den dampkring verpestte, klopte de honger aan bij de arme, gemartelde Boeren.

Het lijden klom nog, toen de Engelsche luchtballon boven de Boerenstellingen oprees, en vier ammunitiewagens, die in de rivierbedding verscholen stonden, werden ontdekt. Zij vlogen met een dreunenden slag de lucht in; onder de overgebleven paarden werd vreeselijk huis-

1) PROPPER, uit Grosswardein.

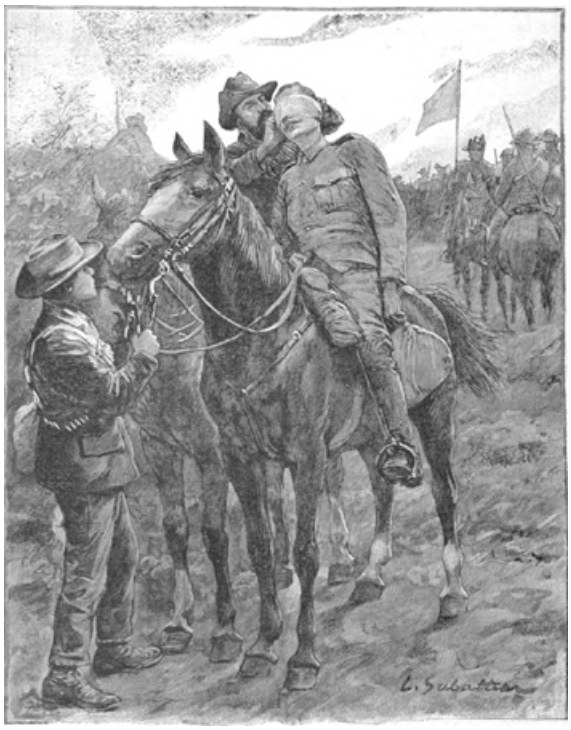

Een Engelsch parlementair in het Boerenlager

gehouden, en voor den dapperen majoor ALBRECHT, die zijn laatste granaat had verschoten, bleef er niets anders over dan zijn kanonnen, die met zooveel wakkerheid waren bediend, te vernagelen.

Thans waren ook de zes monster-houwitsers van den belegeringstrein (6 inch) aangekomen, die hun granaten van 118 Eng. ponden slingerden, welker geelgroene dampen boven het Boerenlager oprezen als reuzenboomen met breede kronen.

CRONJÉ verzocht opnieuw om een wapenstilstand, om zijn dooden te begraven en zijn gewonden te verzorgen, doch terwijl hij zelf aan de Engelschen nooit een wapenstilstand had geweigerd, klopte hij thans aan een doovemansdeur. CRONJÉ vond lord ROBERTS' weigering onmenschelijk, en zij *was* onmenschelijk[1].

Den 22sten Februari kwam er een hevige donderstorm, die de Modderrivier deed zwellen, zoodat de Boeren gelegenheid hadden, om een groot aantal ontbindende paardenlijken door den stroom te doen wegvoeren. Meer dan 1500 van die lijken dreven de Engelsche kampen voorbij. Maar de hevige regen maakte aan den anderen kant de sluiphoeken der Boeren, waarin zij moesten verkeeren, tot drassige, slijkerige holen, en toch werd er weinig gemord. Lord ROBERTS bood aan de vrouwen, die zich in het Boerenleger bevonden, vrijgeleide naar hare hoeven, maar zij weigerden met fierheid dit aanbod, en te midden der onnoembare ellende rezen de psalmen klagend omhoog[2].

In den laten avond van Zaterdag 24 Februari kwam, zooals reeds vermeld, de dappere DANIE THERON in het lager. Zijn verschijning deed de hoop weer opflikkeren, en bij den wanhopigen toestand werd besloten, het waagstuk van een uitval te ondernemen. Doch een zware donderstorm maakte de rivier onpasseerbaar, weshalve over de gezwollen rivier een kettingbrug werd gelegd, die de Boeren in hun aangeboren vindingrijkheid met behulp van wagenzeilen en remkettingen klaar kregen. Veldkornet MAARTENS stelde daarna voor, om het aangezicht des Heeren te zoeken, en Hem te smeeken om raad en bestier. Zoo geschiedde het dan ook, en het gehouden biduur scheen de burgers weer met nieuwen moed bezield te hebben, want toen in den avond door de kommandanten en de veldcornetten vrijwilligers voor het vermetele waagstuk van een uitval werden opgeroepen, meldde zich een groot getal aan.

1) Lord ROBERTS stelde echter voor, zijn eigen ambulance-dokters te zenden, welk voorstel door CRONJÉ natuurlijk niet kon worden aanvaard wegens het gevaar, dat deze dokters de inwendige stellingen der Boeren zouden ontdekken en aan ROBERTS verklappen, terwijl ROBERTS niet wilde toestaan, dat deze dokters bij CRONJÉ zouden blijven.

2) Sommige Boeren wisten in de duisternis door de vijandelijke liniën heen te glippen, terwijl in den avond van den 21sten Februari 150, en den volgenden avond 250 burgers de wapens neerlegden, en zich aan den vijand overgaven, als verontschuldiging aanvoerende, dat er geen andere keuze overschoot.

Doch alle pogingen, die de beklagenswaardige Boeren aanwendden, om aan den strik te ontkomen,

Een ‘klomp’ Boeren vereenigt zich tot gebed.

die hun gespannen was, faalden. Kafferjongens uit het Boerenleger verrieden aan de Engelschen het bestaan der kettingbrug, en zij werd in stukken geschoten. En toen kort daarop twee zware bommen tusschen een paar groepen Boeren vielen met het gevolg, dat allen letterlijk in stukken werden gescheurd[1)], begonnen de moedigsten te versagen, want zij vreesden, dat God een twist met hen had.

Zoo werd dien avond dan krijgsraad belegd. Het was de laatste krijgsraad, en het was de droevigste, dien de dappere PIET CRONJÉ ooit heeft gepresideerd. Aller harten waren ontroerd. Op die onverschrokken aangezichten lag droefheid; in menig oog schemerde een traan. Maar de onbuigzame geest van den opperbevelhebber steigerde zelfs in dezen hoogen nood nog op tegen het denkbeeld eener capitulatie, en hij met kommandant SCHUTTE stemden tegen het besluit der overgave, die overigens met àlle stemmen werd genomen.

Men zou echter trachten, het tijdstip der overgave

1) Onder de slachtoffers was een zoon van ANDRIES CRONJÉ, van wien slechts een hand en een arm waren gaaf gebleven.

Een deel van het lager der Boeren bij Paardeberg, na het bombardement.

te rekken tot den volgenden Woensdag, want morgen - morgen was het de Amajuba-dag!

In den nacht, die nu volgde, gaven de zware Engelsche marinekanonnen beurtelings een schot, om de Boeren, zoo zij een wanhopigen uitval wilden wagen, te waarschuwen, dat de vijand niet sliep. De granaten beschreven tegen het donkere zwerk heldere lichtbogen, die een wonderbaar effect maakten in den duisteren nacht.

En zoo daagde langzaam de Amajuba-dag!

Van uit het hospitaal had de gewonde generaal MACDONALD, die het Amajuba-gevecht van 27 Februari 1881 had medegemaakt, aan lord ROBERTS het verzoek gericht, om op dezen dag de overgave te forceeren. Generaal COLVILLE was van dezelfde meening; hij wilde stormen - tot elken prijs! Ook de andere generaals waren van dezelfde opinie; geheimzinnige machten schenen hen met onweerstaanbare kracht aan te sporen, om dezen dag van glorie en eere voor de Boeren tot een dag hunner diepste vernedering te maken.

Doch de voorzichtige ROBERTS schudde het hoofd. Waarom zou hij om een *dag*, om een *datum* het leven zijner manschappen wagen, daar het lot van CRONJÉ toch bezegeld was? Waarom zou hij zijn leger voor den tweeden keer blootstellen aan een ramp, soortgelijk aan die van Paardebergsdrift, die de groote grafkuilen had gevuld met Engelsche soldaten?

Maar zelfs de machtige ROBERTS kon zich niet geheel onttrekken aan de bekoring van den datum van den Amajuba-dag, en toen de Canadeezen, de burgers der oudste Engelsche kolonie, om de gunst verzochten, den aanval te mogen doen, gaf hij schoorvoetend zijn toestemming.

Het scheen een waagstuk, maar het was het niet. Er was immers reeds tot de overgave besloten, en toen de Canadeezen 's morgens te drie uur in de duisternis, die slechts verlicht werd door het zwakke schijnsel der afgaande maan, voortslopen in de richting der Boerenstellingen, werden zij nog wel door een krachtig vuur ontvangen, waarbij 43 Canadeezen werden gedood of gewond, doch dit was ook de laatste stuiptrekking van den tegenstand; het laatste eeresaluut, dat de helden van Magersfontein gaven aan hun grooten generaal, voordat zij werden weggevoerd naar die dorre, eenzame rots, die St.-Helena wordt genoemd.

Het was nu zes uur in den morgen; de Canadeezen waren de Boerenstellingen tot op 80 meter genaderd, en de noodlottige witte vlag ging omhoog. Troepen Boeren renden reeds door de vuurlijn heen, zonder wapens, de handen omhoog, en bij dit gezicht daverde de Vrijstaatsche hoogvlakte van het gejuich van den overwinnaar.

Twee Boeren-kommandanten reden thans, op gewonde paarden, naar de Engelsche voorhoede, en brachten het besluit van den krijgsraad over.

Doch lord ROBERTS - stond er op, dat CRONJÉ zich persoonlijk zou

overgeven, en generaal PRETYMAN reed met een klein gevolg naar het Boerenkamp, om hem te begeleiden.

De Engelsche opperbevelhebber was in effen khaki-uniform. Hij had den Kandahar-degen, waarvan het gevest met juweelen was bezet, omgegespt, en stond bij de kleine linnen tent, aan den kant van den reiswagen, waarin hij gewoon was te werken en te slapen. Hij keek rond, en gaf bevel aan zijn adjudant, om een tafel met twee stoelen in de nabijheid gereed te zetten, in de schaduw van een grooten boom. Dan liet hij een halve compagnie Hooglanders aantreden.

Thans naderde generaal PRETYMAN; aan zijn zijde, op een kleinen witten pony - generaal CRONJÉ.

Doch men zou in dezen man moeilijk den sterken leeuw van Afrika hebben herkend, die bij Potchefstroom en bij Krugersdorp, bij Modderrivier en bij Magersfontein zijn stoute sprongen had gedaan. Maar het was immers ook een gewonde leeuw, een gevangen leeuw, en uit dat heldenoog, dat de Boeren-kommando's in den donder van den slag had ontvlamd tot daden van moed en dapperheid, staarde thans een schuwe, droeve blik.

Hij stapte uit het zadel, lichtte den hoed op en zeide eenvoudig: 'Kommandant CRONJÉ'. Lord ROBERTS echter reikte hem de hand, en zeide: 'Het doet mij genoegen, kennis met u te maken; ik ben blijde, zoo'n dapper man te ontmoeten.' Hij gaf aan CRONJÉ een stoel, en deze zette zich. En zoo zat hij daar dan tegenover lord ROBERTS. Het zwarte, reeds grijzende haar was ongekamd; de breedgerande, vale hoed was diep over zijn hoog voorhoofd getrokken. Hij droeg een loshangende, bruine overjas, een gewone donkere broek, en bruine veldlaarzen, waaraan de sporen ontbraken. Niets verraadde den grooten, gevierden aanvoerder der Boeren, niets dan een sjambok[1] had hij in zijn hand.

En dat was dan het einde van den gevierden held, die aan zijn vaderland zulke onschatbare diensten had bewezen - een vriendelijk, nederbuigend woord van den overwinnaar, en een gevangenis op St.-Helena, waarvan de poorten reeds opengingen.....

'De generaal, een man van weinig woorden,' zeide een Engelsch correspondent, 'zat diep weggezonken in zijn stoel met de handen in de overjas, en keek gemelijk toe.'

'En keek gemelijk toe,' - nu ja, zoo schrijft een Engelsch correspondent[2], maar wat weet zoo'n correspondent er van, wat in de gemartelde ziel van generaal CRONJÉ is omgegaan!

1) Sjambok = zweep.
2) De Engelsche correspondenten verwonderden er zich over, dat CRONJÉ een ontbijt gebruikte, en was CRONJÉ een tooneelheld geweest, dan zou hij het ook niet hebben gedaan. Zij begrepen dezen zwaar beproefden generaal niet, en zijn vrouw had, toen zij later gereed stonden, om in den spoortrein te stappen, en zooveel nieuwsgierige oogen hen stonden aan te gapen, nog maar gelijk, dat zij hem aan de mouw trok en zeide: 'Kom, PIET, laat ons trek!'

Maar wij verstaan hem beter, want wij hebben hem lief, en wij weten, dat die blik, waarmede hij daar zit voor lord ROBERTS, geen gemelijkheid verraadt, maar droefheid - groote, overstelpende droefheid om het lot van zijn volk. Want *met* hem gaat de Vrijstaat onder - ach, hij weet het wel! En zijn Potchefstroomers vormden de garde der Transvaal, en met die garde is het thans gedaan! Zij gaat met hem mede, met haar geslagen generaal, in de ballingschap, in de krijgsgevangenschap - ver weg, naar een onbekende plek in den onmetelijken oceaan - ver weg van alles, wat hun dierbaar is.....

En hij buigt het hoofd dieper, de gevangen leeuw van Afrika....

Met het volgende triomfantelijke telegram verraste lord ROBERTS het Engelsche volk:

'Paardeberg, 7 uur 45 min. 's morgens 27 Februari.

CRONJÉ en al zijn troepen hebben zich hedenochtend bij het aanbreken van den dag onvoorwaardelijk overgegeven. CRONJÉ is krijgsgevangen in mijn kamp. Het aantal van zijn troepen zal later worden medegedeeld.

Ik hoop, dat de Regeering van Hare Majesteit deze gebeurtenis, voorgevallen, gelijk zij weet, op den verjaardag van Majuba, bevredigend zal achten.'

Het Boerenkamp, dat zooveel dagen met zulken schitterenden heldenmoed was verdedigd, bood thans een schrikwekkend gezicht. Naast de verkoolde ossewagens lagen de onverzorgde gewonden; een ondraaglijke lucht, opstijgend van de ontbindende doode paarden en ossen, verpestte den dampkring, en op de vermoeide, vermagerde gelaatstrekken der dappere verdedigers hadden het lijden, de honger en de ontbering hun stempel gedrukt[1].

De volgende officieele opgaaf van het aantal republikeinsche krijgsgevangenen, bij Paardeberg genomen, werd door den Engelschen opperbevelhebber aan de Kaapsche pers verstrekt:

A r t i l l e r i e : De Vrijstaatsche artillerie onder majoor ALBRECHT met de volgende officieren: VON DEWITZ, VON HEISTER, ANGENSTEIN en 45 manschappen.

(Volgens een opgaaf van republikeinsche zijde had de Vrijstaatsche artillerie zeven kanonnen, de meeste van licht kaliber.)

1) Tijdens het bombardement waren er vrouwen moeder geworden. Het waren toestanden, die niet te beschrijven zijn.

Vrijstaatsche krijgsgevangenen:

Kroonstad	kommand.	J.V. MEINTJES	met	134	burgers.
Ladybrand	kommand.	R.J. SNIJMAN	met	134	burgers.
Ficksburg	kommand.	DE VILLIERS	met	44	burgers.
Winburg wijk 1.	kommand.	J.W. KOK	met	60	burgers.
Winburg wijk 2	kommand.	J.W. KOK	met	133	burgers.
Hoopstad	kommand.	J. GREIJLING	met	373	burgers.
Bloemfontein (stad)			met	31	burgers.
Bloemfontein (De-Wets-dorp)	kommand.	FOURIE	met	104	burgers.
Bloemfontein (Mid. Modderriv.)	kommand.	FOURIE	met	67	burgers.
Jacobsdal	kommand.	A. SMIT	met	16	burgers.
Boshof	kommand.	A. SMIT	met	112	burgers.
Petrusburg en Fauresmith			met	66	burgers.
Vrijburg en Naturellen	kommand.	A. SMIT	met	8	burgers.
	Vrijstaters te zamen			1282	burgers.

Transvaalsche krijgsgevangenen:

Potchefstroom	kommand.	Roos	met	615	burgers.
Potchefstroom	kommand.	WOLMARANS	met	161	burgers.
Potchefstroom (Schoonspruit)	kommand.	WOLMARANS	met	275	burgers.
Potchefstroom (Schoonspruit)			met	210	burgers.
Gatsrand	kommand.	MAARTENS	met	446	burgers.
Scandinaviërs	kommand.	MAARTENS	met	49	burgers.

Bowijk	kommand.	MAARTENS	met	318	burgers.
Bloemhof	kommand.	WOEST	met	516	burgers.
	Transvalers te zamen			2590	burgers.

Met de artillerie krijgen wij dus een getal van ruim 3900 man, terwijl van Boerenzijde een getal van 3679 man werd genoemd, dat geen groot verschil maakt, daar de 245 gewonden[1)] in CRONJÉ'S lager door de Engelschen vermoedelijk zijn meegeteld. Behalve die gewonden hadden de Boeren in dien veertiendaagschen worstelstrijd 97 dooden te betreuren.

Onder de krijgsgevangenen zal men tevergeefs Kapenaren zoeken; zij waren onder de Vrijstaters geteld.

Bij de bovengenoemde kommando's bevonden zich de volgende veldcornetten: F. NEL (voor Kroonstad, Ladybrand, Ficksburg en Winburg 1); OOSTHUIZEN (voor Winburg 2); F. NIEWOUDT en S. VAN ZIJL (voor Hoopstad); W. AKERMAN (voor Bloemfontein-stad en De-Wets-dorp); J.J.

1) Van de kinderen, waaronder er waren van nauwelijks een jaar oud, waren er slechts twee gewond; het waren gelukkig slechts vleeschwonden (een kogel door den arm en een schouderwond).

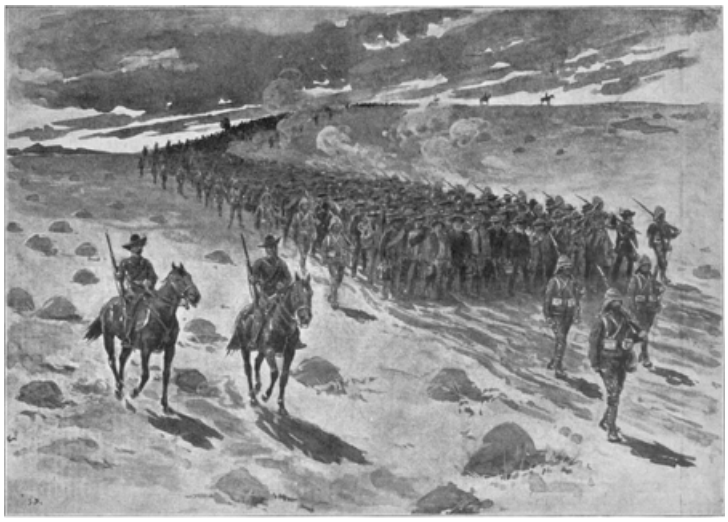

‘Zij gaat met hem mede, met haar geslagen generaal, in de ballingschap, ver weg,’.... (Pag. 620).

BOSHOF (voor Mid. Modderrivier en Jacobsdal); J.W. GRUNEWALD (voor Boshof, Petrusburg, Fauresmith, Vrijburg en naturellen); LEMMER, HATTING, DU PLESSIS en DE VILLIERS (voor Potchefstroom); VENTER en NAUDE (voor Schoonspruit); OOSTHUIZEN, ALBERTS en NAUDE (voor Gatsrand); FRIIS (voor Scandinaviërs); TERBLANCHE (voor Bowijk); BADENHORST, SNIJMAN en BOSMAN (voor Bloemhof).

Eigenlijk viel de vangst lord ROBERTS niet mee. Wanneer men op 8000 krijgsgevangenen rekent, en men kan er, de gewonden meegeteld, nog geen 4000 halen, dan is dit een tegenvaller. Maar dit nam niet weg, dat de ramp van Paardeberg een harde nederlaag was voor de Boeren,

St. Helena.
Gezicht op de hoofdplaats en de haven.

ja, een slag, die de beide Republieken op haar grondvesten deed schudden. Een harer sterkste legers was voorgoed verdwenen van het oorlogsveld; de weg naar het hart van den Vrijstaat lag nu open; de edele, onverschrokken president STEYN zou als een vluchteling zijn hoofdstad gaan verlaten, en de overgaaf van Paardeberg moest een verbijsterenden indruk maken op die losse kommando's, bij wie moed, geestdrift en vertrouwen op de zegepraal het pijnlijk gebrek aan krijgstucht moest vergoeden.

Doch de wegen van den Allerhoogste zijn niet onze wegen, en PIET CRONJÉ, op wien de stoutste verwachtingen waren gebouwd, ging met zijn

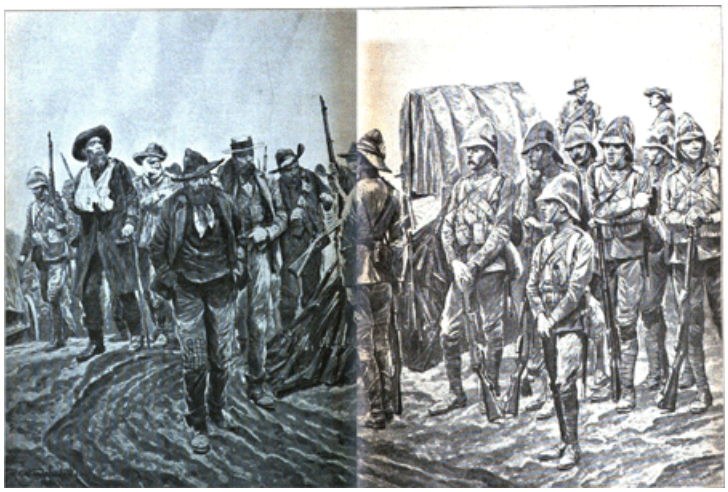

Ontwapening van CRONJÉ'S strijdmacht.

krijgsvolk als een gevangene naar St.-Helena. De Heere echter had den man reeds aangewezen, op wien de veldheersmantel zou nederdalen, en terwijl het gebrul van den Afrikaanschen Leeuw verstomde, werd de krachtige wiekslag reeds vernomen van den Afrikaanschen Adelaar. Neergezonken was de vlag van den Vrijstaat in het slijk en in de ellende der Modderrivier, maar de krachtige hand van CHRISTIAAN DE WET hief haar op, hoog de lucht in, en hij liet hare oranje-banen vroolijk wapperen voor vriend en vijand boven de heuvels en de bergen van zijn geliefd vaderland, en hare kleuren kregen weer gloed en leven in den glans van toekomstige zegepralen!

Verworpen Vredes-voorstellen.
Roberts' Proclamatie.
Het Gevecht bij Populiersdrift.

DAT de Engelsche Regeering na de schitterende zegepraal bij Paardeberg weinig genegenheid koesterde, om met de Boeren vredesonderhandelingen aan te knoopen, is te verstaan, doch dat de presidenten KRUGER en STEYN nochtans een poging in die richting waagden, is eveneens te verstaan. Zij stonden te midden van hun lijdend en bloedend volk, terwijl de ministers van koningin VICTORIA op zes duizend mijlen afstands de Engelsche overwinningen bij den schuimenden champagne vierden.

De tekst van het telegram, door de Regeeringen der Zuid-Afrikaansche Republiek en van den Oranje-Vrijstaat den 5^{den} Maart aan lord SALISBURY geseind, luidde als volgt:

> ‘Het bloed en de tranen van duizenden, welke in dezen oorlog gestort zijn, en het vooruitzicht van algeheelen zedelijken en economischen ondergang, waarvoor Zuid-Afrika thans staat, maken het noodzakelijk voor de beide oorlogvoerende partijen, om zich streng onpartijdig en als voor de oogen van den Drie-eenigen God af te vragen, waarvoor zij vechten, en of hun beider einddoelen al deze hartverscheurende ellende en verwoesting rechtvaardigen.
> Te dezen aanzien en met het oog op de beweringen van verscheiden Britsche staatslieden, als zoude deze oorlog begonnen zijn en gevoerd worden met het opzettelijke doel, om Harer Majesteits gezag in Zuid-Afrika te ondermijnen, en een van Harer Majesteits Gouvernement onafhankelijk bewind over geheel Zuid-Afrika te stichten, achten wij het onzen plicht, plechtig te verklaren, dat deze oorlog alleen ondernomen werd als een defensieve maatregel, met het

doel, de bedreigde onafhankelijkheid der Zuid-Afrikaansche Republiek te handhaven en alleen wordt voortgezet, om de onbetwistbare onafhankelijkheid onzer beide Republieken als souvereine internationale Staten te verzekeren en te handhaven, en de verzekering te verkrijgen, dat diegenen Harer Majesteits onderdanen, die met ons in dezen oorlog hebben deelgenomen, geen leed hoegenaamd aan persoon of eigendom zal worden aangedaan. Op dezen weg, maar op dezen weg alleen, zijn wij nu nog zooals in het verledene verlangend, den vrede in Zuid-Afrika hersteld te zien, en een einde te maken aan de onheilen, welke thans over Zuid-Afrika heerschen.
Als echter Harer Majesteits Gouvernement vast besloten is, de onafhankelijkheid der Republieken te vernietigen, dan blijft voor ons en ons volk niets over dan op den ingeslagen weg te volharden tot het einde toe, ten spijt van de overstelpende overmacht van het Britsche rijk, in vast vertrouwen, dat die God, Die in onze en onzer vaderen harten het onuitbluschbare vuur der vrijheidsliefde heeft aangestoken, ons niet zal verlaten, maar in ons en ons nageslacht Zijn werk zal voltooien.
Wij hebben geaarzeld, deze verklaring eerder aan Uwe Excellentie te richten, omdat wij vreesden, dat zoolang de overwinning steeds aan onze zijde was, en onze legermachten defensieve posities diep in Harer Majesteits koloniën hadden ingenomen, een dusdanige verklaring het eergevoel van het Britsche volk zoude kwetsen. Nu echter het prestige van het Britsche Rijk mag beschouwd worden als gehandhaafd, doordat een onzer legermachten door Harer Majesteits troepen is gevangengenomen, en wij dientengevolge verplicht waren, andere door onze legermachten gehouden posities te ontruimen, is dat bezwaar vervallen, en mogen wij niet langer aarzelen, Uw Gouvernement en volk ten aanzien van de geheele beschaafde wereld duidelijk te doen verstaan, waarvoor wij vechten, en op welken grondslag wij bereid zijn, den vrede te herstellen.'

Op dezen noodkreet vond lord SALISBURY goed, den 11^{den} Maart het volgende antwoord te zenden:

'Ik heb de eer de ontvangst te erkennen van uw telegram, gedateerd van Bloemfontein, 5 Maart, welks doel hoofdzakelijk is te vragen, dat Harer Majesteits Gouvernement de onbetwistbare onafhankelijkheid zal erkennen van de Zuid-Afrikaansche Republiek en van den Oranje-Vrijstaat, en op deze voorwaarden aan te bieden, den oorlog te beëindigen.
In den aanvang van October l.l. bestond er vrede tusschen Harer Majesteits Gouvernement en de twee Republieken onder de toenmaals bestaande Conventies. Een discussie was toen gaande tusschen Harer Majesteits Gouvernement en de Zuid-Afrikaansche Republiek, waarvan het doel was, herstel te krijgen van zekere ernstige grieven, waaronder Britsche ingezetenen van de Zuid-Afrikaansche Republiek lijdende waren. In den loop dier onderhandelingen had de Zuid-Afrikaansche Republiek zich, ter kennis van Harer Majesteits Regeering, aanzienlijke bewapeningen aangeschaft, en laatstgenoemde had diensvolgens stappen genomen, om

evenredige versterkingen te sturen naar de garnizoenen van Kaapstad en Natal.
Geen inbreuken op de rechten, gewaarborgd door de Conventies, hadden tot dien tijd plaats gevonden van Britsche zijde. Plotseling, na kennisgeving van twee dagen, verklaarde de Zuid-Afrikaansche Republiek na een beleedigend ultimatum den oorlog aan Hare Majesteit, en de Oranje-Vrijstaat, waarmede zelfs geen discussie had plaats gevonden, nam een gelijken stap. Harer Majesteits gebied werd onmiddellijk blootgesteld aan een inval door de twee Republieken; beleg werd geslagen voor drie steden in het Britsche gebied, een groot gedeelte der twee kolonies werd met groote vernieling van eigendom en leven bezet, en de Republieken maakten er aanspraak op, de inwoners van uitgebreide gedeelten van Harer Majesteits gebied te behandelen, alsof dat gebied door haar was geannexeerd.
Als voorbereiding van dit alles had de Zuid-Afrikaansche Republiek gedurende vele jaren militairen voorraad van grooten omvang bijeengebracht, welke uit den aard der zaak enkel gebruikt had kunnen worden tegen Groot-Brittannië. Uwe HEd. maken enkele opmerkingen, welke 't doelwit, waarmee die voorbereidselen werden gemaakt, ontkennen. Ik geloof, dat het niet noodig is, de door u voorgebrachte kwesties te betwisten, maar het resultaat dier met groote geheimzinnigheid uitgevoerde voorbereidselen is geweest, dat het Britsche Rijk genoodzaakt is geworden, om een inval te weerstaan, welke een kostbaren oorlog heeft noodig gemaakt, alsmede het verlies van duizenden kostbare levens. Deze groote ramp is de straf geweest, welke Groot-

> Brittannië is opgelegd, omdat het in kort verloopen jaren heeft toegestemd in het bestaan van de twee Republieken.
> Met het oog op het gebruik, dat beide Republieken gemaakt hebben van de positie, welke haar gegeven was, en met het oog op de rampen, welke haar, niet door Engelands handelwijze gerechtvaardigden, aanval op Harer Majesteits gebied heeft gebracht, kan Harer Majesteits Gouvernement UHoogEdele's telegram enkel beantwoorden door te zeggen, dat het niet bereid is, om toe te stemmen in de onafhankelijkheid van de Zuid-Afrikaansche Republiek of van den Oranje-Vrijstaat.'

Het slot van dit antwoord was duidelijk genoeg. In het begin van den oorlog had lord SALISBURY plechtig verklaard, dat het voor Groot-Brittannië niet ging om uitbreiding van grondgebied, en thans, geen vijf maanden later, verklaarde hij, dat de Britsche Regeering 'niet bereid was, om toe te stemmen in de onafhankelijkheid van de Zuid-Afrikaansche Republiek of van den Oranje-Vrijstaat.'

F.W. R e i t z .
Staats-Secretaris van de Z.-A. Republiek.

De Transvaalsche Staats-secretaris REITZ nam de vrijheid, de volgende kantteekeningen te maken op SALISBURY'S antwoord:

> 'Lord SALISBURY beweert, dat ten tijde van ons ultimatum geen verbreking van de rechten, door de Conventie gewaarborgd, plaats gevonden had, en dat onze oorlogsverklaring dus de eerste stap tot vijandelijkheden was.

Wat is echter de waarheid? Zooals het ultimatum aantoont, had Harer Majesteits Gouvernement sedert de Bloemfontein-Conferentie op dreigenden toon veranderingen in het binnenlandsche bestuur en in de regeling van dezen Staat willen afpersen en afdreigen, hoewel zulke zaken volgens de Conventie binnen de uitsluitende competentie dezer Regeeringen waren. Verder werden gedurende deze dreigende onderhandelingen Britsche troepen in ongehoorde getalen naar Zuid-Afrika aangevoerd en om onze grenzen gestationneerd, en verzekerde de Hooge Commissaris aan President STEYN, dat die troepen niet voor den Oranje-Vrijstaat bedoeld waren, maar alleen voor de Zuid-Afrikaansche Republiek. Uiteindelijk werden de onderhandelingen plotseling door Harer Majesteits Gouvernement afgebroken met bedreiging, dat Harer Majesteits Gouvernement nu zijn eigen stappen zou nemen, om de grieven Harer onderdanen weg te nemen. Daarna hebben wij nog veertien dagen gewacht, terwijl in Engeland een legerkorps gereed gemaakt werd voor vervoer naar Zuid-Afrika en de reserve werd opgeroepen: beide maatregelen van een onbetwistbaar oorlogzuchtigen aard.
Op de vraag van ZHEd. President STEYN, wat de dreigende stappen waren, wilde de Hooge Commissaris geen antwoord geven, maar in zijn redevoeringen in Engeland maakte de heer CHAMBERLAIN aan de wereld duidelijk, dat Engeland vast besloten was, een krachtdadige verandering te bewerkstelligen. Hierop hebben wij een schrijven, door de Engelschen een ultimatum genoemd, aan Harer Majesteits Gouvernement gericht, hetwelk geen oorlogsverklaring was, maar alleen verklaarde, dat, tenzij Harer Majesteits Gouvernement den toevoer van nieuwe troepen naar onze grenzen staakte, en de vragen in dispuut door onpartijdige arbitrage liet beslissen, deze Republiek verplicht zou zijn, de handelwijze van Harer Majesteits Gouvernement als een vijandelijken en oorlogs-maatregel te beschouwen. Dat schrijven was dus een vredes- en geen oorlogsmaatregel onzerzijds.
Onder die omstandigheden, - wat anders konden wij doen, dan wij gedaan hebben? Zooals de Britsche staatsman LEONARD COURTNEY zeide: Engeland handelde zooals een man, die te midden van een vriendschappelijke onderhandeling met een ander, met wien hij niet kon overeenkomen, eensklaps zeide: 'Wacht een beetje, totdat ik mijn pistool gehaald heb, dan zal ik met je verder argumenteeren.'
Met betrekking tot lord SALISBURY'S bewering, dat de Republieken zich heimelijk op verbazende schaal hebben gewapend, wensch ik alleen te zeggen, dat wij onze wapenen en ammunitie openlijk en zonder eenige geheimhouding van Engelsche en Europeesche firma's hebben aangekocht, waartoe wij volkomen recht hadden, zoodat de Hooge Commissaris op de Bloemfonteinsche Conferentie kon pochen, dat Harer Majesteits Gouvernement volkomen op de hoogte was van onze bewapening, en de Britsche militaire autoriteiten oen geheim pamflet aan hun officieren konden uitreiken (door ons in het kamp te Dundee gevonden), waarin de toestand onzer bewapening in alle bijzonderheden is aangegeven. Die bewapening is eerst begonnen, nadat de JAMESON-inval had plaats gehad,

en het ons in verband met onderschepte telegrammen en het onderzoek van het Engelsche Parlement duidelijk was geworden, dat niet alleen hooge Britsche ambtenaren, maar zelfs Regeeringspersonen achter het verraderlijk komplot zaten. Vóór dien tijd kon de Britsche officier en spion WHITE met schijn van recht zeggen, dat de bewapening der bevolking zoodanig was, dat 5000 man de Zuid-Afrikaansche Republiek zonder moeite konden innemen.
Hieruit is het duidelijk, dat zoowel onze bewapening als ons ultimatum als defensieve maatregelen waren bedoeld, om de onafhankelijkheid dezer Republiek te beschermen en handhaven.
De slot-verklaring van lord SALISBURY, dat Harer Majesteits Gouvernement 'niet bereid is, toe te stemmen in de onafhankelijkheid van de Zuid-Afrikaansche Republiek of van den Oranje-Vrijstaat', maakt het ten slotte aan de geheele wereld duidelijk, dat Harer Majesteits Gouvernement niets anders dan de algeheele vernietiging van ons onafhankelijk volksbestaan beoogt. Nu daaromtrent alle twijfel is weggenomen, weten de burgers ook, waarvoor zij vechten, en zij zullen in dien strijd om hun volksbestaan volharden tot het einde toe, in 'vast vertrouwen' (zooals onze beide Staatspresidenten het plechtig hebben uitgedrukt) 'dat die God, Die in onze en onzer vaderen harten het onuitbluschbaar vuur der vrijheidsliefde heeft aangestoken, ons niet zal verlaten, maar in ons en ons nageslacht Zijn werk zal voltooien.'

Dat was kloeke taal, doch daar Engeland in zijn landhonger met niets minder tevreden was dan de volkomen vernietiging der beide vrije Republieken, schoot er niets anders over dan te vechten tot het bittere einde.

Maar het hart van het Boerenvolk was geschokt. Kimberley was ontzet; Ladysmith was ontzet; Bloemfontein werd bedreigd, en de dappere PIET CRONJÉ was met een geheel leger gevangengenomen, een gaping makend in de verdediging, die onherstelbaar was.

Zoo ijlde PAUL KRUGER van Glencoe, waar hij de door den storm der paniek uit den omtrek van Ladysmith voortgezweepte Boerenkommando's tot rede en bezinning bracht, naar Bloemfontein, waar hij den heldhaftigen STEYN ontmoette, en aan het station het wankelmoedig geworden volk toesprak. Het was weer de oude banier, die de grijze Voortrekker ophief; het was weer de warme geloofstaal, die het volk hier hoorde: de stem van den vader, die zijn kinderen bezwoer, om toch pal te staan voor het heilig pand, dat zij uit de hand des Heeren hadden ontvangen. De treffende rede bewoog de harten der toehoorders, en met stemmen, bevend van aandoening, werd het Vrijstaatsche volkslied aangeheven.

Van de bedreigde hoofdstad ijlden beide Presidenten naar het front, naar het oorlogsveld, waar generaal CHRISTIAAN DE WET zich met zijn burgers gereed maakte, om den verderen opmarsch van het zegevierende Engelsche leger te stuiten.

Dat zegevierende leger groeide echter bij den dag nog aan. Het was een eindelooze stroom uit het moederland en zijn koloniën: Yeomanry, andere Vrijwilligerscorpsen, Canadeezen, Australiërs. Wekelijks landden militie-bataljons; de vierde cavalerie-brigade werd ontscheept, en terwijl de achtste divisie onder generaal RUNDLE binnen een paar weken op het oorlogsterrein kon verschijnen, werd de tiende divisie, die door het ontzet van Ladysmith was vrijgekomen, onder generaal HUNTER met bekwamen spoed op transportschepen van Durban naar Kaapstad vervoerd, om eveneens aan den Vrijstaatschen veldtocht deel te nemen. Zoo was de vloed der Engelsche strijdmacht nog steeds aan het wassen. Was het wonder, dat de Boeren vreesden, te zullen ondergaan in dien ontzaglijken vloed?

Lord ROBERTS, die zijn hoofdkwartier had opgeslagen te Osfontein, eene boerenhoeve ten zuiden van Koedoesrand[1)], was niet gezind, om de tactiek, die bij Paardeberg tot zoo'n verpletterende overwinning had geleid, te laten varen.

Hij stelde zich voor, om de Boerenkrijgsmachten, die hij in het vervolg tegenover zich zou zien, door zijn overstelpende overmacht eenvoudig om te trekken, vast te keeren en te omsingelen, waardoor de bloedige frontaanvallen werden vermeden en de oorlog tot een snel en beslissend einde zou worden gebracht. Zonder twijfel was dit een schrandere, wijze tactiek, die de Boerenkommando's met volkomen

1) Hij had KITCHENER, den chef van zijn generalen staf, wien hij nog altijd de nederlaag, van Paardebergsdrift niet kon vergeven, naar het verre Prieska, in de westelijke Kaapkolonie, gezonden om er den opstand te dempen.

Ontscheping van Engelsche versterkingstroepen.

vernietiging bedreigde, terwijl de proclamatie, die lord ROBERTS aan het volk van den Vrijstaat richtte, door haar mildheid en welwillendheid voor vele wankelmoedige burgers *nog* gevaarlijker was. In deze proclamatie namelijk werden de Vrijstaters aangemaand, van verdere vijandelijkheden af te zien. met de belofte, dat zij, die rustig op hun hoeven werden gevonden, noch in hun personen noch in hun eigendommen iets te lijden zouden hebben. Hetgeen het leger noodig had, zou door de officieren *mogen* worden gevraagd, en door de burgers *moeten* worden geleverd, doch alles zou volgens de marktprijzen worden betaald. Bij weigering zouden de benoodigde goederen met geweld worden genomen, doch met een vol ontvangstbewijs[1]. Klachten over onrechtvaardige behandeling door soldaten en officieren zouden dadelijk schriftelijk moeten worden ingediend, terwijl door den opperbevelhebber bevelen werden uitgevaardigd, waarbij den soldaten streng verboden werd, de woningen der burgers binnen te treden, of hun, onder welk voorwendsel ook, hinderlijk te zijn.

CHRISTIAAN DE WET was dus aangewezen om den zegevierenden opmarsch van het Engelsche leger te stuiten. Beide Presidenten bevonden zich in zijn lager.

Er begon van DE WET thans meer gesproken te worden; die mooie slag bij Rondevaldrift, waar hij het grootste convooi wegkaapte, dat nog ooit door de Zuid-Afrikaansche wildernissen was getrokken, had een plotselingen roep van dezen eenvoudigen, zwijgenden man doen uitgaan. Vóór dien tijd had hij wel den naam, een dapper man te zijn, doch er kan nog een groote schrede liggen tusschen een *dapper* man en een *bekwaam* veldheer, en verscheiden Boerenofficieren hadden nog kort geleden de schouders over hem opgehaald en gezegd: ‘Ek denk nie veel van DE WET nie.’ Zoo werd dan ook niet DE WET, maar IGNAAS FERREIRA als -hoofdkommandant van den Vrijstaat voor de westergrens gekozen, en eerst na FERREIRA'S noodlottigen dood, toen CHRISTIAAN DE WET gelegenheid had gevonden, om de buitengewone veldheersgaven te ontwikkelen, die hij van God had ontvangen, werd hij tot FERREIRA'S opvolger gekozen.

DE WET heeft zich ook op staatkundig terrein bewogen, en is korten tijd lid van den Volksraad geweest. Maar hij praatte te weinig naar den zin van zijn kiezers, en als de redevoeringen in den Volksraad uit den treure werden gerekt, ging hij weg, en reed graan of aardappels naar de Johannesburger markt. Dit echter vonden zijn kiezers banjer erg, en zij kozen hem niet weer, wat hem uitstekend beviel, want hij had weinig hart voor de politiek, en had enkel ter wille van zijn kiezers den zetel voor den Volksraad aangenomen.

1) Dit ontvangstbewijs zou natuurlijk later door het Engelsche gezag worden erkend en betaald.

Vóór heb uitbreken van den oorlog bewoonde hij een hoeve bij Honigspruit ten noorden van Kroonstad, maar bij het uitbarsten der vijandelijkheden drong hij met de kommando's der oostelijke Vrijstaters Natal binnen, en nam met zijn gansche ziel aan den oorlog deel. Doch in de eerste maanden bleef hij, een gevolg van zijn stil en bescheiden karakter, op den achtergrond, terwijl hij bij Magersfontein weinig gelegenheid vond, om zich te onderscheiden. In den krijgsraad, waar de strakke PIET CRONJÉ den voorzittershamer hanteerde, sprak hij weinig; veel praten zou hem trouwens weinig hebben gebaat, daar het overwegend gezag van den opperbevelhebber zelfs den dapperen KOOS DE LA REY in den band hield, en eerst nadat de Transvaalsche Leeuw was overweldigd, kon de Vrijstaatsche Adelaar zijn krachtige vleugels uitslaan.

CHRISTIAAN DE WET is het ideaal van een Boerengeneraal: moedig; onverschrokken; vindingrijk; altijd voorzichtig. Een mislukte tocht kan hem doen stampvoeten van spijt, en in zulke oogenblikken ranselt hij met zijn onafscheidelijke sjambok de schuldigen af, als een Afrikaansche vader zijn kinderen, die niet hebben opgepast. Doch nooit gaat hij bij de pakken neerzitten, en zelfs midden in den terugtocht, met den vijand in vollen galop in zijn rug en op zijn flanken schept deze stoutmoedige geest nieuwe plannen van aanval.

Hij is van middelbaren leeftijd, gewone lengte en forschen bouw. Hij heeft een gestel, dat de zwaarste vermoeienissen kan doorstaan, en daar hij toe kan met een hazenslaap, zijn de Boerenschildwachten banger voor een overrompeling van hun generaal dan van den vijand.

Hij wordt door zijn Boeren geacht, bemind en vertrouwd, en ofschoon hij weinig prijst, voelen zijn burgers toch door het vertrouwen, dat hij hun schenkt, zijn waardeering.

Hij heeft eenvoudige gelaatstrekken met een plooi van onverzettelijke vastberadenheid om mond en lippen, en zijn oogen doen denken aan den speurenden blik van den valk. Binnen hun gezichtskring nemen zij alles waar: beweeglijk en rusteloos als de rustelooze geest van dezen genialen Vrijstater!

Wat weet hij van het manoeuvreeren van troepen! van het opstellen van brigades! van secties, van pelotons, van theorie! Hij is maar een eenvoudige Afrikaansche boer, doch hij kent elken duim gronds van zijn vaderland; weet als bij onmiddellijke ingeving de sterkte eener stelling; vindt, als hij in het nauw komt, het eenige punt, waar de doortocht nog mogelijk is, en zal zich met de snelheid van den wervelwind op den vijand werpen, waar deze het zwakste is....

Hij is een geboren strateeg, en in snelheid van beweging is de vlugge Engelsche generaal FRENCH bij hem een kind. Daarom is hij ook zoo'n innige hater van alle lakschheid en traagheid, terwijl zijn opvatting

van oorlogvoeren in deze weinige woorden kan worden weergegeven: ‘Sla den vijand, waar ge kunt, en sla raak!’

CHRISTIAAN DE WET had zijn hoofdkwartier gevestigd vijftien mijlen ten westen van Osfontein, bij Webb'swinkel[1)], in den omtrek eener drift, die naar eenige populieren, die als eenzame schildwachten op het eentonige, stille landschap zichtbaar waren, de Populiersdrift wordt genoemd, terwijl zijn burgers aan beide oevers van de Modderrivier een reeks kopjes hadden bezet, die over een lengte van veertien mijlen een reusachtigen slagboom vormden tegen den opmarsch van het Engelsche leger.

Doch ROBERTS kon over meer duizenden strijders beschikken, dan DE WET over honderden, en tegen dat front van veertien mijlen liet hij in den morgen van *Woensdag 7 Maart* 25,000 man infanterie in een front van twintig mijlen oprukken, terwijl de beroemde cavalerie van generaal FRENCH reeds den nacht te voren was uitgerukt, om in een wijden boog door het zuiden heen den linkervleugel van de Boeren om te trekken, zich vast te zetten in hun rug, en hun den terugtocht af te snijden.

Lord ROBERTS had zijn maatregelen met ontegenzeglijk beleid genomen, en er was wel niemand in zijn staf, die aan een tweede Paardeberg-overwinning meer twijfelde.

Even ten zuiden van de Modderrivier werd het zware marinegeschut opgesteld, om het centrum der Boeren door een doodelijk granaatvuur te beuken, en te zes uur in den morgen daverde het eerste schot van het kanon over het wijde veld, terwijl in de bedding der Modderrivier de ballon werd gereed gemaakt, om op te stijgen, en van het hoofdkwartier de veldtelegraaf rechts en links werd gelegd, om verbinding te onderhouden met de opmarcheerende troepen, waarvan de negende divisie, ten noorden der Modderrivier den linkervleugel, een brigade der zevende divisie en de garde, die zich dicht langs den zuidelijken oever der Modderrivier voortbewogen, het centrum, en de zesde divisie den rechtervleugel vormden.

Het gevecht bestond, wegens de buitengewone uitgestrektheid van het terrein, uit een aaneenschakeling van afzonderlijke schermutselingen, waarbij de Ficksburgers, 175 man sterk, zich roemrijk onderscheidden. De bommen der Engelsche artillerie vielen in hun stelling, doch toen de bereden infanterie in een grooten halven cirkel hun kopje trachtte te vermeesteren, verweerden zij zich met zooveel geluk, dat de Engelschen vluchtten, van welk oogenblik de Ficksburgers gebruik maakten, om op de hoofdmacht van DE WET terug te vallen.

De Boeren konden intusschen zien, hoe de vijand, terwijl zijn artillerie de stellingen der burgers bestookte, zijn omtrekkende bewegingen

1) Webb'swinkel was een soort pleisterplaats halverwegen op de route van Bloemfontein naar Kimberley.

om de hoofdmacht der Boeren voortzette: de wagens in het midden der infanterie; de kanonnen geflankeerd door artillerie.

'Als een zwarte streep van bijna anderhalf uur lang[1)] zagen wij,' meldde later een Boerenstrijder, 'de Engelschen voortrukken in geforceerden marsch. Te twaalf uur ongeveer kwamen zij te Bosrand aan, (halverwegen tusschen Populiersdrift en Petrusburg). Onze bommen evenwel zwegen niet, en al heel spoedig liet de Engelsche artillerie alleen het woord aan de wel-gerichte bommen onzer stukken. Toch was het niet de bedoeling van onzen vijand, zich in een gevecht te wagen met onze menschen. In een reusachtigen halven cirkel trokken de Engelschen op.

Het eene punt van de halve maan bewoog zich in de richting van Modderrivierpoort, ver voor onze positie gelegen, terwijl het andere punt ver achter onze stelling trachtte om te komen. Het duidelijke plan was, generaal DE WET'S lager vast te keeren, zooals zij het generaal CRONJÉ'S hoofdlager met zooveel succes gedaan hadden. De onzen begrepen echter de bedoeling, en achtten het verstandiger terug te trekken, om hierdoor een vereeniging met generaal DE LA REY'S macht te kunnen bewerken, dan om zich te laten insluiten en af te snijden van de Transvaalsche versterking, die op weg was.'

PAUL KRUGER was in het midden van het slaggewoel. Zijn onverschrokkenheid verkwikte zijn burgers, en als zij zagen, hoe de grijsaard onder het geweld der barstende granaten onbeweeglijk standhield, alsof het een parade gold op een nationalen feestdag, versterkte dit voorbeeld hun eigen moed.

Terwijl hij den gang van het gevecht waarnam, viel er een bom op korten afstand van hem neer, terwijl de burgers in den omtrek van die gevaarlijke plek wegvluchtten. Doch de oude President bleef doodbedaard, en terwijl hij zich langzaam tot zijn burgers wendde, berispte hij hen, omdat zij zoo hard wegliepen voor 'een pil van de koningin,' zooals hij die granaat glimlachend noemde.

Terwijl de strijd voortduurde, volgde KRUGER een der kommando's, het aansporend, om moedig pal te staan. Zoo geschiedde het ook, doch toen de Boeren met omsingeling werden bedreigd, nam het dappere kommando den President in zijn midden en vocht zich een uitweg.

Generaal DE WET maakte zich intusschen bezorgd, dat de President *toch* nog het slachtoffer zou worden van zijn moed, want er waren Engelsche spionnen in het Boerenleger, terwijl de Engelsche luchtballon, die was opgestegen, licht zijn verblijfplaats zou kunnen ontdekken, weshalve DE WET het grijze staatshoofd dringend liet verzoeken, het gevechtsterrein te verlaten.

1) Wanneer de Afrikaanders spreken van uren afstands, dan bedoelen zij uren te paard. Met anderhalf uur wordt dan drie uren gaans bedoeld

Zoo werden dan de vier paarden voor het rijtuig gespannen, en de President reed weg, terwijl weinige oogenblikken later een vijandelijke granaat den wagen, toebehoorende aan den Russischen attaché GOURKO en aan den Nederlandschen attaché THOMSON, die in de buurt van het Presidentsrijtuig had gestaan, vernielde[1].

Luit. THOMSON.
Kap. ALLUM (Noorw).
Kap. REICHMAN (Vereen. St.)
Kol. GOURKO. De Heer FISCHER (Vrijstaat).
Kap. DEMANGE en Luit. DUVAL (Frankr.)
Militaire attaché's bij de Boeren.

Intusschen liet de President na een scherpen rit van een uur halt houden, doch ook hier was hij nog niet veilig voor het Engelsche granaatvuur. Een rapportganger, die zelf in de zijde gekwetst was, kon nog juist den grijsaard waarschuwen voor het dreigende gevaar, voordat hij zelf met zijn afgejaagd paard ter aarde stortte. Toen liet PAUL KRUGER doorrijden, en ging naar Bloemfontein.

De Boeren leverden een wijkend gevecht, en zij deden er verstandig

1) Beide officieren vielen den Engelschen in handen, en hun verzoek, om direct naar de Boerenlinies terug te worden gezonden, werd geweigerd. Zij waren dus verplicht, om over Kaapstad en de Delagoa-baai naar de Transvaal te reizen, hetgeen zij dan ook hebben gedaan.

aan, terwijl hun artillerie aan de cavalerie van generaal FRENCH ernstige verliezen berokkende. Op deze cavalerie had lord ROBERTS vooral zijn gevechtsplan gebouwd, doch zij liet het steken op dezen dag. Zij bleef veel te dicht bij de zesde divisie, die op haar beurt tamelijk doelloos ronddoolde, en het arendsoog van generaal DE WET had reeds lang den vijandelijken strik ontdekt, voordat hij kon worden toegehaald.

Tegen den middag ontruimden de Boeren, die weinig verliezen hadden geleden, al hun stellingen, terwijl een afdeeling van de kranige Johannesburger politie de kanonnen en het grootste deel der bagage in veiligheid bracht.

De Engelsche tropeeën van dezen dag bestonden in een versleten kanon, eenige tenten en een hoed van President KRUGER - een schrale vergoeding voor een mislukten dag.

De Boeren waren ontsnapt, doch er is beweerd, dat lord ROBERTS het mislukken van zijn plan met groote bedaardheid opnam.

'Zij, die zoo vlug zijn met het blameeren,' schreef de oorlogscorrespondent BATTERSBY, 'hadden hier behooren te zijn, om getuigen te wezen, hoe de kleine man, die onze groote aanvoerder is, den uitslag opnam van zijn schikkingen en het verloop van een gevecht, dat den Vrijstaat aan zijn voeten had behooren te leggen. Waar menig ander man dol van ergernis zou zijn geweest, stond hij daar met een kalmen glimlach, wel wetend, waar de breuke lag, doch er met geen woord over reppende. "In den oorlog kan men niet verwachten, dat alles precies zal kloppen,"' was het eenige, wat hij zeide.

Ook tegenover het Engelsche volk wist lord ROBERTS zijn teleurstelling op meesterlijke wijze te verbergen, en hij zag er geen been in, om het volgende zonderlinge telegram aan het ministerie van oorlog te zenden:

'Het is een zeer gelukkige dag geweest. De vijand is volkomen verdreven en in vollen aftocht. Zijn stelling was uitermate sterk, en een rechtstreeksche aanval zou op zware verliezen te staan zijn gekomen. De omtrekkende beweging was noodzakelijkerwijs wijd. Het vechten was feitelijk beperkt tot de cavalerie. De paarden zijn erg uitgeput. FRENCH rapporteert, dat de rijdende batterijen den vijand veel kwaad hebben gedaan. Onze verliezen zijn ongeveer vijftig man.'

De Slag bij Driefontein.
(10 Maart 1900).

Indien lord ROBERTS een paar dagen in den waan mocht hebben verkeerd, dat de Boeren niet meer het hart zouden hebben, om hem den tocht naar Bloemfontein te betwisten, dan hebben de generaals CHRISTIAAN DE WET en KOOS DE LA REY hem van dien waan genezen.

Evenals DE WET behoort generaal DE LA REY tot die jongere generatie van Boerenveldheeren, die in den loop van dezen oorlog door hun buitengewone, aangeboren krijgsmanstalenten als vanzelf naar de 'voorpunt' werden gedrongen.

JACOBUS H. DE LA REY is van middelmatige grootte; hij heeft een zwarten baard, donkere oogen, een eenigszins gebogen neus en is een man met een hartstochtelijk temperament, dat kan opbruisen als de bergstroomen van zijn vaderland - in den zomer, als de donderstormen brullen!

DE LA REY werd evenals DE WET gekozen tot lid van den Volksraad[1)], doch terwijl de kiezers DE WET loslieten, hebben zij Oom Koos behouden. Hij praat nogal druk, daarin een groote tegenstelling vormend met den zwijgzamen DE WET, aan wien hij overigens door eerlijke en trouwe wapenbroederschap is verbonden. De glorie van Magersfontein mag hij rechtens deelen met den Leeuw van Afrika, en overal, waar de boel in het honderd dreigde te gaan, werd hij heengezonden, om den ontredderden kommando's weer een hart onder den riem te steken. In den slag bij Modderrivier werd zijn oudste zoon doodelijk gewond. 'Wat mankeert er aan?' vroeg de generaal. 'Ik ben gewond, vader,' zeide de jongen. Zoo bracht de vader hem dan naar het hospitaal, en ofschoon hij wist, dat hij zijn geliefd kind niet levend weer zou zien, begaf hij zich opnieuw in het slaggewoel, zijn leven wagend voor de zaak van het heilig recht dat hij had omhelsd met al de hartstochtelijke kracht van zijn heldengeest.

Hij heeft in zijn wijze van oorlogvoeren veel van zijn vriend DE WET, ja, men zou hem den Transvaalschen DE WET kunnen noemen. Hij houdt van snelle, krachtige slagen, en is tevens een der eerlijkste, rechtschapenste mannen, die door de Afrikaansche zon worden beschenen.

Vijftien mijlen oostwaarts van Populiersdrift ligt Abrahamskraal: de plek, in welker omtrek zich de Boeren na hun terugtocht hadden geconcentreerd. Het was de sterkste natuurlijke stelling vóór Bloemfontein,

1) Het district Lichtenburg (Transvaal), waar zijn hoeve staat, vaardigde hem af tot lid van den Eersten Volksraad.

Generaal J.H. DE LA REY.

terwijl de sleutel tot deze stelling werd gevormd door een groep kopjes, zeven mijlen ten zuiden van Abrahamskraal, in de nabijheid eener boerenhoeve, *Driefontein* genaamd. Deze groep kopjes beschreven een reusachtige W, waarvan de bovenpunten naar het noorden waren gericht, doch zij hadden voor de Boeren het ernstig gebrek, hetwelk trouwens den meesten kopjes in den westelijken Vrijstaat aankleeft, dat zij in de vlakte liggen. Zij leunden in het zuiden aan geen nieuwe bergketen aan, en konden dus in die richting door een krachtige cavalerie worden omgetrokken, hetgeen moeilijker in het noorden ging, daar deze W door eenige lage heuvels aan Abrahamskraal was verbonden.

Lord ROBERTS had door zijn patrouilles de verrassende tijding ontvangen, dat de Boeren opnieuw tot een gevecht te vinden waren, en hij maakte zijne schikkingen, die opnieuw getuigenis aflegden van zijn kloek beleid en tot den slag bij Driefontein op *Zaterdag 10 Maart* leidden. Ook dezen keer bleef hij aan de beproefde tactiek van Paardeberg getrouw: geen wig, die de gelederen van den vijand moet splijten, doch de halve maan, welker horens zich om den vijand moeten sluiten. 't Is waar, bij Populiersdrift had deze tactiek geen vruchtbare resultaten opgeleverd, daar de cavalerie van generaal FRENCH de in haar gestelde verwachtingen had teleurgesteld, doch was dit een reden, dat zij opnieuw zou mislukken?

En *toch* zou de toeleg weer mislukken, daar de cavalerie opnieuw in gebreke bleef, aan de haar gestelde eischen te beantwoorden.

In drie zware kolonnes, door DE LA REY geschat op samen 40,000 man, liet lord ROBERTS zijn leger voorwaarts rukken; bij elke infanterie-divisie was een cavalerie-brigade geplaatst.

Op den linkervleugel, in de voorhoede, den zuidelijken oever der Modderrivier volgend, stond FRENCH met zijn kolonne: de zesde divisie, de eerste cavalerie-brigade en een regiment bereden infanterie. Hij zou Abrahamskraal, dat voor onbezet werd gehouden, passeeren, en den rechtervleugel der Boeren te Driefontein omtrekken. Op den rechtervleugel stond lord ROBERTS met de negende divisie, de garde, de tweede cavalerie-brigade, twee regimenten bereden infanterie en de zware artillerie; deze kolonne zou Driefontein door het zuiden heen overvleugelen, zich met generaal FRENCH ten oosten van de Boerenstellingen vereenigen, en zoo het snoer sluiten, dat de Boeren zou worgen.

De route, die ROBERTS' kolonne nam, moest voor de Boeren een onaangename verrassing zijn, daar zij liep door een dorre, waterlooze streek, en zij bood juist daarom een des te grooter kans, om den linkervleugel der Boeren om te trekken.

Doch lord ROBERTS had bovendien nog gerekend op de mogelijkheid, al was deze mogelijkheid onwaarschijnlijk, dat de Boeren hun stellingen zuidwaarts aanmerkelijk zouden uitbreiden, en daarom aan de derde kolonne,

die onder bevel stond van generaal TUCKER, en bestond uit de zevende divisie, de derde cavalerie-brigade en een regiment bereden infanterie last gegeven, om zuidwaarts op te marcheeren over het dorp Petrusburg naar den aan den Bloemfonteinschen weg gelegen Driekop, van waar hij op de verbindingslijn der Boeren zou kunnen komen.

Generaal TUCKER voldeed zoo goed als het ging aan dezen last, maar de zon brandde aan den wolkenloozen hemel, en zijn uitgeputte

Boeren-aanvoerders, die den vijand dapper weerstand boden, voordat deze Bloemfontein bezette. (De grijsaard boven het streepje, met wit 'front', horloge-ketting, en den hoed scheef op 't hoofd, is gen. WESSELS; vlak naast hem, aan zijn linkerhand zit gen. DE LA REY).

manschappen waren niet in staat, om het bedoelde punt in den rug der Boeren te bereiken. Deze kolonne heeft dan ook aan den slag bij Driefontein geen deel genomen.

Generaal FRENCH, die den linkervleugel van het Engelsche leger kommandeerde, had intusschen zijn marsch voortgezet, toen de onnoozele kopjes bij Abrahamskraal voor hem een plotselinge en onoverkomelijke hinderpaal werden.

Hier op den rechtervleugel der Boeren stond de artillerie van den Boerengeneraal CELLIERS, terwijl op den linkervleugel generaal DE LA REY, kommandant VIONEL en generaal KOLBE stonden.

Om acht uur in den morgen had DE LA REY zijn orders gegeven: 'Opzaâl, burgers! De Engelschen trekken uit!' en een uur later waren al de posities bezet. Zoo kwam het, dat generaal FRENCH op een tegenstand stootte, dien hij niet had verwacht, en daar zijn ontvangen orders duidelijk en beslist een frontaanval verboden, zwenkte hij met zijn hoofdmacht rechts, voor de Boerenstellingen van Abrahamskraal heen. Had hij de kopjes bij Abrahamskraal bestormd en kunnen nemen, dan was hij op de terugtochtslinie der Boeren gekomen, en de strijd zou voor de Engelschen groote resultaten hebben opgeleverd. Doch om menschenlevens te sparen, werd deze frontaanval niet krachtig aangepakt, terwijl de Engelschen later op den dag toch gedwongen werden tot een bloedigen frontaanval op Driefontein, die door Afrikaanschen heldenmoed werd afgeslagen.

Generaal FRENCH liet het tweede eskadron dragonders met de bereden infanterie bij Abrahamskraal achter, in de hoop, dat deze macht er in den loop van den dag misschien nog in zou slagen, om de Boerenstellingen te nemen, doch het was slechts een zwakke, ijdele hoop. Waar de Engelschen bij den aanval niet in staat waren, om tegenover één Boer minstens tien soldaten, en tegenover één Boerenkanon minstens drie batterijen te stellen, daar was de aanval gemeenlijk van meet aan een hopelooze onderneming.

Bij Abrahamskraal hebben de Engelschen dan ook tevergeefs getracht, er door heen te breken, terwijl de strijd op dit punt den Boeren op slechts twee gewonden is te staan gekomen.

Generaal FRENCH zwenkte dus met zijn hoofdmacht zuidwaarts, en viel daardoor in de richting van ROBERTS' kolonne, die, om niet in wanorde te geraken, wel verplicht was, zuidelijker aan te houden. FRENCH zette intusschen met zijn cavalerie den tocht voort, waarbij hij door een krachtig vijandelijk artillerievuur van de W-kopjes werd bestookt. Hij was niet in staat, om dit vuur tot zwijgen te brengen; zelfs de granaten van dertig Engelsche kanonnen waren niet in staat, om dien twee onnoozelen Boerenkanonnen een slot op den mond te leggen. Zij blaften door als een paar brutale kefhonden, en deden den Engelschen ernstige afbreuk. De eerste cavalerie-brigade stelde thans haar uiterste pogingen in het werk, om de W-kopjes ten zuiden om te trekken, doch de afgebeulde paarden konden slechts met moeite meer vooruit, en FRENCH moest drie volle uren wachten, voordat lord ROBERTS hem de tweede cavalerie-brigade ter hulp kon zenden. Intusschen begon het er voor de Boeren leelijk genoeg uit te zien, maar generaal KOLBE weerde zich met mannenmoed, terwijl de dappere korporaal LEUBE, die één der twee bij generaal KOLBE behoorende kanonnen bediende, op dien dag aan het vaderland onvergankelijke diensten heeft bewezen. Zijn kanon bracht dood en verderf tusschen de gelederen van de Engelsche cavalerie en in spijt van het vuur van twaalf vijandelijke

Wat de Engelschen achterlieten op hun marsch door den Zuidelijken Vrijstaat.

kanonnen, dat hem omloeide, bleef hij onversaagd op zijn post, totdat hij de laatste granaat in den loop van zijn vuurmond had geschoven. Toen was zijn ammunitie op, en toen was het ook met dezen dapperen man gedaan. 'Pas op,' riepen zijn makkers nog, 'daar vuurt de vijand.' 'Laten zij maar schieten,' antwoordde hij kalm, 'ik zal niet meer schieten,' en hij ving het doodelijk schot van den vijand op in zijn heldenborst. Nog twee artilleristen werden in zijn onmiddellijke nabijheid gewond. Het was toen een halfuur voor zonsondergang, en 2000 man cavalerie trokken thans tusschen generaal KOLBE en kommandant WEILBACH door met het voornemen, om generaal KOLBE met zijn twee kanonnen te omsingelen. KOLBE zag het dreigende gevaar, en hij zond veldkornet P. PIETERSE naar zijn artillerie met het bevel, om onmiddellijk terug te trekken. Zoo geschiedde het dan ook, terwijl het lijk van den dapperen korporaal op het kanon werd gelegd, dat hij met zooveel moed en zoo veel uren lang had bediend.

Maar het gevaar was nog niet voorbij, want de Engelschen waren hier talrijk als de mieren, en terwijl de terugtocht der Boeren onder een hevig kanonvuur moest plaats hebben, trok de cavalerie in de richting van Kaalspruit, nogmaals een poging wagend, om de kleine heldenschaar vast te keeren. Doch de Boeren weerden zich als leeuwen, sprongen van hun paarden en losten een doodelijk geweervuur, terwijl hun dappere korporaal onbeweeglijk op zijn kanon als op een triumfwagen lag uitgestrekt. 'Het gedrag der Boeren,' zeide een Engelschman[1)] met oprechte bewondering, 'was bewonderenswaardig, en niets kon de koelbloedigheid en de vastberadenheid overtreffen van dit kleine hoopke, dat een Engelsch regiment in toom hield.'

Doch generaal KOLBE was vol zorg. Hij riep zijn burgers bij elkaar, en wees hen op het gevaar, dat de lansiers de kanonnen, de ammunitie-wagens, ja, het geheele kommando zouden vastkeeren, hen vermanend, om hem bij te staan in dezen grooten nood. Ook hier echter werd weer bewezen, hoe men eerst in den nood de ware helden leert kennen. Slechts dertig manschappen[2)] volgden den generaal, maar zij waren van den echten stempel: onvervaard als de bende van GIDEON. En zij deden groote daden! Onder het vuur van twee Maxims en het geknetter van het geweervuur door gelukte het hun, den storm der lansiers te keeren, en hen zelfs op de vlucht te jagen. Generaal KOLBE vervolgde hen over een afstand van een uur gaans, toen de duisternis een einde maakte aan dezen strijd.

Terwijl FRENCH met zijn cavalerie was zuidwaarts getrokken, had hij de zesde divisie onder generaal KELLY-KENNY achtergelaten, die te

1) 'With the Flag to Pretoria.'
2) Meest allen uit het district Bloemfontein.

halftwee de order ontving, om de onbezet gewaande kopjes in het centrum der Boeren bij Driefontein te nemen. KELLY-KENNY reed met zijn staf vooruit, om den omtrek te verkennen, doch hij zoowel als de oprukkende divisie, die in gesloten formatie optrok, werd op ruwe wijze door een geducht vuur verrast. Het hagelde plotseling kogels uit het front en van de flanken, en evenals in den slag bij Paardebergsdrift werd de infanterie door het vijandelijk vuur overstelpt, voordat zij zich in gevechtslinie kon ontplooien. Zoo werd zij gewikkeld in een frontaanval, die niet was bedoeld, en toch onvermijdelijk was geworden, al had lord ROBERTS hem verboden.

Het officiëele telegram van generaal DE LA REY, dat op dit gedeelte van den ontbranden strijd doelde, luidde als volgt:

'De Engelschen deden een aanval op onze linkerflank, welke uitgespreid was over een stelling, die den weg bestreek, waar ik met 300 man stond. Het bezit van deze kopjes zou voor de Engelschen een onmiskenbaar strategisch voordeel geweest zijn. De burgers begrepen dat, en een hevige strijd volgde, die tot zonsondergang duurde. De burgers vochten als helden, en sloegen driemaal de tallooze Engelsche aanvallers terug, die telkens hun uitgeputte manschappen aflosten. Alle pogingen, om onze stelling te nemen, faalden; bij het vallen van den avond was de vijand geen vijftig el van ons af. De Engelschen leden zware verliezen.'

Deze 300 man, staande onder kommandant J. DE BEER, bestonden uit 220 man van Fordsburg, Johannesburg en Jeppestown, alsmede 80 man Pretoria-politie, onder bevel van luitenant DE HART. Dit kommando beschikte over 2 Nordenfeld-Maxims.

De Pretoria-politie nam stelling op een kopje links van de Fordsburgers, en toen de vijand tot op 800 meter was genaderd, werd een plotseling moorddadig vuur geopend, dat den vijand deed deinzen. Doch thans begon de Engelsche artillerie te werken, en de Fordsburgers, die een platten rand hadden bezet, voegden zich onder een geducht vuur, dat hen gelukkig niet deerde, met eenige Senekallers bij de Pretoria-politie, waar zij achter de zware rotsblokken schuiling vonden. Maar hun arme paarden hadden het zwaar te verantwoorden; veldcornet BROWN werd gewond, en terwijl het ééne kanon was onklaar geworden, moest het andere met de grootste voorzichtigheid worden opgesteld, om niet door de ijzeren vuurmonsters van den vijand uiteen te worden geslagen. De toestand werd hachelijk, maar de Boeren begrepen, dat zij verpletterd zouden worden, zoo zij weken, en zij hielden stand als schepen, die voor stevige ankers liggen in de woeste branding.

Natuurlijk, er waren flauwhartigen, die wegliepen en niet terugkwamen, maar de keurbende stond pal met onwankelbaren moed, en in spijt van het knagende bewustzijn, dat een hunner beste legers en een

‘Van acht Engelsche kanonnen werden de paarden en de manschappen, letterlijk alles weggeschoten.’

hunner dapperste generaals thans op weg was naar St.-Helena, leverde zij, die keurbende, een der heldhaftigste veldslagen van den ganschen oorlog.

Laten wij daarbij de dappere Pretoria-politie met haren voortreffelijken luitenant DE HART niet vergeten! 't Is waar, zij verloor bijna de helft van haar manschappen in dezen grimmigen strijd, doch welk een slachting richtte zij aan in de stormende bataljons van den vijand! Van acht Engelsche kanonnen werden de paarden en de manschappen, letterlijk alles weggeschoten, en van dat Boerenkopje vlamde de dood en ratelde het verderf in de vijandelijke gelederen.....

Het was een schitterende, zonnige, wolkenlooze nazomerdag geweest, en nu werd het avond. 'Het was omtrent vijf uur' schreef later een Fordsburger 'dat een punt van de Engelschen omtrent 500 tree van ons zoo hevig beschoten werd, dat zij een witte vlag opstaken, met geen ander doel, dan ons te bedriegen. Het gevecht hield toen voor een paar minuten op. Een van onze mannen ging toen, om hen gevangen te nemen, doch toen hij hen naderde, werd dadelijk op hem gevuurd en het gevecht begon nu heviger dan ooit, waaronder toen ook onze kommandant DE BEER gewond werd en eenige andere officieren. Het was toen blijkbaar, dat de Engelschen onze sterkte zagen, daar de burgers opstonden bij het zien van de witte vlag, en zoo bespeurden zij, dat ons getal zeer gering was. Ja, wij waren niet meer dan tusschen de dertig en veertig man, die toen nog manmoedig de overmacht tegen stonden. Het was nu omtrent een halfuur voor zonsondergang, toen we bespeurden, dat de Engelschen nu met macht en geweld den kop bestormden. Wij vochten nog tot omtrent 100 tree van hen.....'

De Engelschen gingen nu over tot den laatsten stormaanval, en hun bajonetten blonken in het licht der scheidende avondzon. En achter hen, in het hooge, dorre gras, lagen, in breede bloedplassen, hun kameraden - bij hoopen - bij honderden.....

De Boeren echter hielden stand. 't Is waar, zij ontruimden eenige hunner voorste kopjes, maar hun hoofdstellingen bleven ongeschokt, en het was den vijand onmogelijk om door te breken.

Zoo was dan het plan van lord ROBERTS, om de Boeren te vangen, opnieuw mislukt, en tevergeefs had hij zijn zware offers gebracht.

De eerste Engelsche verliezenlijst, die natuurlijk later werd aangevuld, telde 426 dooden en gewonden. Luitenant-kolonel GIFFARD was gewond; één bataljon had al zijn veldofficieren verloren; van het regiment Walesinfanterie, sterk 800 man bij het begin van den slag, ontbraken 130 man op het appèl.

Het verlies der Boeren bedroeg 11 dooden, 54 gewonden en 16 gevangenen.

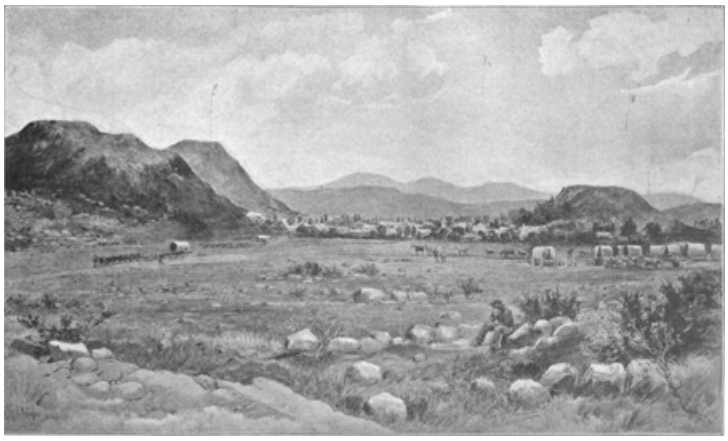

De weg van Bloemfontein naar Spitskop. (De plaats ligt in het dal.)

De Bezetting van Bloemfontein. (13 Maart 1900).

EEN lange, droeve Zondag was het, die 11de Maart.

KOOS DE LA REY en zijn kommandanten hadden gedaan, wat ze konden. Zij hadden den dag vooraf in den verbitterden slag bij Driefontein het zegevierende leger van Engeland tot staan gebracht en het ernstige verliezen berokkend, maar zij waren te zwak, om een omsingeling te keeren, en hun schitterende dapperheid kon den val van Bloemfontein slechts één dag vertragen. Nog in den nacht hadden zij hun stellingen verlaten; het was geen vlucht, maar de geregelde terugtocht van een ongeslagen en onoverwonnen Boerenkommando. Zij trokken weg in de richting van Brandfort.

Bloemfontein had echter nog over een kommando te beschikken, dat zich bij Spitskop legerde, ten westen van Bloemfontein, om met een laatste wanhopige poging den vijand te keeren. Doch men koesterde er geen groote verwachtingen van; de regeeringsarchieven werden ingepakt en verzonden, en het commissariaat naar Kroonstad verplaatst.

Op den weg van Bloemfontein naar Spitskop heerschte een groote drukte van wagens en burgers, doch vele burgers waren moedeloos; het geweer hing lusteloos over hun schouder, en het geloof in de overwinning ontbrak. Reeds op den vroegen Zondagmorgen had lord ROBERTS, toen zijn patrouilles hem mededeeling hadden gedaan van de verlaten Boerenstellingen bij Driefontein, zijn tocht voortgezet, om in ijlmarschen Bloemfontein te bereiken. De meeste bagage werd achtergelaten, en de middelste route van de drie wegen, die naar Bloemfontein leiden, ingeslagen. Nu en dan werden op de flanken eenige geweerschoten gewisseld met kleine troepjes Boeren, die met de snelheid der Bedoeïenen aan den gezichtseinder opdoken en verdwenen, doch in den avond van den 11den Maart, toen de Engelsche troepen kampeerden te Doornboom, ten oosten van Aasvogelkop, brachten ordonnansen de verrassende tijding, dat de Boeren bij Spitskop een laatste poging wilden wagen tot verdediging hunner bedreigde hoofdstad. Dat was de reden, dat lord ROBERTS den volgenden morgen, de Boerenstellingen bij Spitskop onaangetast latend, rechts, naar het zuiden zwenkte, waar hij zich bij Ventersvlei vereenigde met de voorhoede van generaal TUCKER'S leger. Terzelfder tijd rukte de cavalerie over Weltevreden vooruit naar het spoorwegstation Leeuwberg ten zuiden van Bloemfontein, waar zij een korte maar hevige schermutseling had met een paar honderd terugtrekkende Boeren, terwijl de rijdende artillerie in stelling werd gebracht, om Bloemfontein te bombardeeren. Een kleine afdeeling genietroepen had

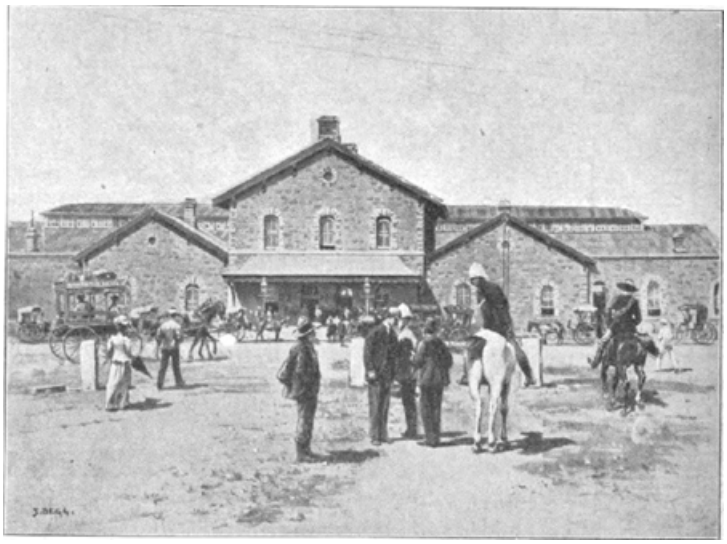

Het station te Bloemfontein.

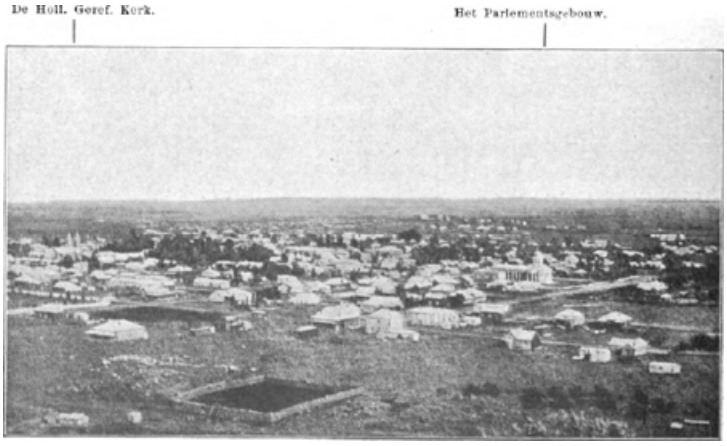

Bloemfontein in vogelvlucht gezien.

intusschen reeds een stouten tocht om Bloemfontein heen gemaakt, de spoorlijn en de telegraaflijn ten noorden der stad vernield, en haar volkomen geïsoleerd.

Voor den heldhaftigen President STEYN, die zich nog in zijn geïsoleerde hoofdstad bevond, was het hoog tijd om te vertrekken, en daar de expres-trein, die voor hem werd gereed gehouden, door het vernielen der spoorlijn niet meer het doel kon bereiken, sprong hij in een inderhaast ingespannen rijtuig, en verliet - geen oogenblik te vroeg - des avonds te halfzeven als een vluchteling Bloemfontein[1)], Kroonstad tot nieuwe hoofdstad der Republiek proclameerend.

Zoo brak de treurige Dinsdag aan van *den 13den Maart*. De ingezetenen van Bloemfontein hadden weinig geslapen, en bij het rijzen van den dag bemerkten zij, hoe de hoogten ten zuiden der stad zwart waren van menschen. Dat waren Engelsche troepen. Er vielen nog eenige zware schoten, en dan werd het stil; de Bloemfonteiners konden zien, hoe de laatste Boeren langs den heuvelrand wegtrokken, tusschen de bergen door in de richting van Brandfort verdwijnend.

Omringd door zijn trotschen staf, stond lord ROBERTS op een helling, van waar hij de zinken daken der stad zag schitteren tusschen het groen, terwijl een commissie der gemeentelijke overheid uit Bloemfontein hem hier ontmoette, hem de sleutels der openbare bureau's en onvoorwaardelijke overgave aanbiedend.

Die overgave was noodzakelijk. Bloemfontein was een open stad, afgesneden van het noorden, zonder verdedigers, terwijl Engelands kanonnen dreigend op de weerlooze stad waren gericht.

Doch was de overgave noodzakelijk, het was *niet* noodzakelijk, dat een familielid van President STEYN, namelijk J.G. FRASER[2)], vroeger voorzitter van den Vrijstaatschen Volksraad, zich voor lord ROBERTS beschikbaar stelde. Zijn roeping lag elders - hij had den edelen STEYN niet mogen verlaten in de bange worsteling voor vrijheid en recht. Maar och - het was FRASER immers! Lord ROBERTS benoemde hem uit dankbaarheid tot administrateur van Bloemfontein, en FRASER nam de benoeming als een hooge onderscheiding aan[3)]. Hij had die onderscheiding verdiend.

Een zonderlinge, drukkende stilte vervulde in die uren Bloemfontein; het was de spanning, die aan groote, historische gebeurtenissen vooraf gaat. Er hotste geen ossewagen over de breede wegen; er was geen gewoel van menschen. De daken schitterden in het helle, felle licht der

1) De Engelsche genie had een spoorduiker laten springen. Bovendien heeft 'De Volksstem' later bericht ontvangen, dat een opgewonden jingo-menigte uit de Bloemfonteinsche bevolking vlak voor het station de rails had opgebroken.
2) Een ander lid der genoemde commissie was Dr. KELLNER, burgemeester van Bloemfontein, die ook al een zonderlinge rol heeft gespeeld in deze treurige dagen.
3) 'Randpost.'

middagzon; de vogels keken slaperig rond, en de pleinen

De Holl. Geref. Kerk te Bloemfontein.

leken uitgestorven. Slechts wijd in de verte zag men kleine, voortstuivende stofwolken, opgeworpen door de vlugge hoeven van kleine, taaie paarden, die de laatste Boerenkrijgers in veiligheid brachten.

En daar - uit het oosten, uit het zuiden, uit het zuidwesten - daar kwam hij opzetten, langzaam opzetten, die Engelsche vloed, die geweldige vloed, waarvan de Kaffers hadden gesproken met verbazing en ontsteltenis....

En nu zagen het de Afrikaanders met hun eigen oogen, en zij konden zich overtuigen, hoe de Kaffers de waarheid hadden gesproken, toen zij hun lange armen hadden opgeheven en geroepen: ‘Zij zijn ontelbaar, die Rooies, als de sprinkhanen des velds!’

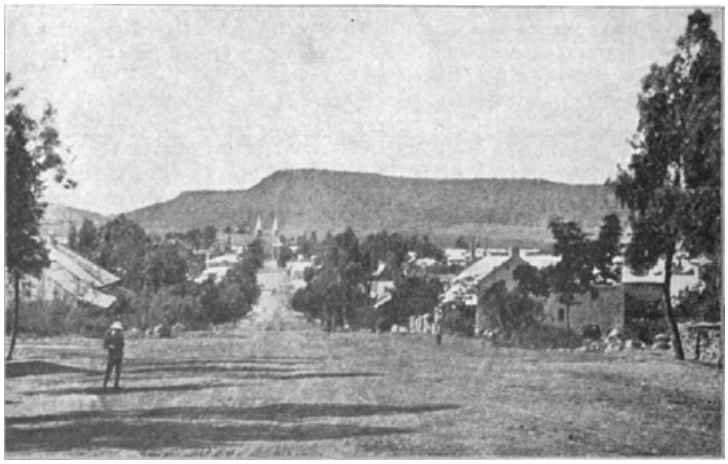

Een kijkje op Bloemfontein.

Het rijtuig van lord ROBERTS, omstuwd door zijn lijfwacht, opende den schier eindeloozen stoet, en als met een tooverslag veranderde de doodsche stilte in een onbeschrijfelijk rumoer. Er werd gezongen; er werd gejuicht. Engelsche vlaggen vlogen de ramen uit; Engelsche kokardes werden op de borst gestoken; er werd met hoeden gezwaaid, met handen gewuifd, en lippen, die geen vier weken geleden hadden geroepen: 'Leven de Boeren!' juichten thans: 'Leven de Engelschen!' En de zon bescheen dit tooneel van smaad en schande, zooals zij van ouds gewoon is te schijnen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.....

En aan den hoogen mast, in het front van het presidentsgebouw, ging de vlag[1)] van Engeland omhoog. Ach, het ging den waren vaderlanders in Bloemfontein toch door merg en been, want die vlag was voor hen het zinnebeeld van geweld en onrecht, en dat zij daar brutaal en tartend wapperde in de Vrijstaatsche lucht, was voor hen het bewijs, dat het onrecht triomfeerde op dezen noodlottigen dag. En zij zochten de donkerste boeken op in hun huizen, en zij bedekten hun gelaat met de handen, en zij weenden om het lot van hun vaderland.

Doch een groot deel der bevolking juichte, ja, het scheen, alsof lord ROBERTS als een reddende engel de stad uit de klauwen van een gevreesden vijand had gered. Zijn leger echter maakte geen luisterrijke vertooning. Zij zagen er in één woord haveloos uit, die soldaten van Engeland, in hun vuil-gele, smerige khaki-uniformen, en slechts met moeite konden zij maat houden met de opwekkende tonen der Schotsche pijpers. Zij waren van de geforceerde marschen dood-op, en zielsblijde, toen de intocht was afgeloopen.

De vrees voor plundering en uitspattingen bleek gelukkig ongegrond. Lord ROBERTS hield te Bloemfontein een strakke krijgstucht, en al kwamen de volgende dagen hongerige soldaten bij de ingezetenen aankloppen om brood, zij waren bereid, om aanstonds te betalen, en de burgers hadden volstrekt geen reden tot klagen.

In de Kafferlocaties Waaihoek en Kafferfontein vierde echter het schuim van het Engelsche leger in den nacht van 13 op 14 Maart met Kaffermeiden, die zich op het fraaist hadden opgetuigd, op hun manier feest. Het was er een zwijnentroep. Den geheelen nacht heerschte in deze locaties een bandelooze brooddronkenheid, en den volgenden morgen lagen vele Khaki's in de goot.

Generaal PRETTYMAN werd benoemd tot militair gouverneur, terwijl de Vrijstaatsche ambtenaren, die er geen bezwaar in vonden, om in Engelschen dienst over te gaan, in hun ambt werden bevestigd[2)].

1) Deze vlag was voor dit doel door Mevrouw ROBERTS gestikt.
2) De landdrost, de superintendent van het onderwijs, de landmeter-generaal, de registrateur van akten, de auditeur-generaal en twee zijner klerken bleven het vaderland getrouw, en werden ontslagen. De onder-staatssecretaris van den Vrijstaat ontving daarop de betrekking van landdrost. (Volgens mededeelingen van P.U. HOFSTRA).

Graven van Britsche soldaten op het kerkhof te Bloemfontein.

Op de lijn ontdekten de Engelschen nog 25 locomotieven, 20 personen- en 124 goederenwagens, alle zoo goed als onbeschadigd, die voor lord ROBERTS in de gegeven omstandigheden een onberekenbare waarde hadden[1)].

Zes weken lang heeft lord ROBERTS met zijn hoofdmacht te Bloemfontein doorgebracht. Men heeft er hem een verwijt van gemaakt. Men heeft gezegd, dat hij zijn tocht onmiddellijk had moeten voortzetten, om de Boerenkommando's, die hem bij Populiersdrift en Driefontein waren ontsnapt, te vernietigen.

1) 'De Randpost' liet zich in den volgenden geest over deze betreurenswaardige zaak uit:
'Nadat vóór of op 1 Maart de tijding te Bloemfontein kwam, dat CRONJÉ verslagen was, wist men met zekerheid, dat de heele zuidelijke Vrijstaat in groot gevaar was. Toen vervolgens generaal DE WET terugtrok van Kareepan, en onze positie bij Abrahamskraal bedreigd werd, moet het aan elkeen in den Vrijstaat duidelijk zijn geweest, dat Bloemfontein na enkele dagen of weken aan de Engelschen zou moeten worden overgelaten. Eerst op 13 Maart werd dat vooruitzicht werkelijkheid. Ruim twaalf dagen dus heeft het spoorweg-departement van den Oranje-Vrijstaat zich kunnen prepareeren op de vernieling van de zuidelijke lijnen, en op het nog veel gewichtiger werk, om alle spoorwegmateriaal in veiligheid te brengen. Dit is echter niet geschied: de vijand vindt ten zuiden van de Modderrivier locomotieven en wagens, en de bruggen tusschen Brandfort en de Oranjerivier zijn niet verwoest. Het springen van de bruggen over de Oranjerivier is bijna nutteloos. ROBERTS kan dadelijk een spoorwegdienst voor het vervoer van troepen van deze zijde der Grootrivier naar Bloemfontein openen.....
Men vraagt zich af: Is niet het spoorweg-departement van den O.V.S. schuldig aan schandelijk plichtverzuim? Deskundigen echter, bekend met alle bezwaren van spoorwegdienst en spoorweg-administratie, verklaren eenstemmig, dat de directeur-generaal niet meer heeft kunnen doen; dat hij eerlijk, volkomen eerlijk zijn moeilijken plicht heeft vervuld, doch geen goed werk heeft kunnen leveren, omdat hij met bijna uitsluitend lijdelijk, onwillig, Engelsch personeel te doen had, dat onmogelijk te vervangen was. We constateeren deze gunstige opinie van deskundigen over den directeur-generaal, opdat op hem (den oogenschijnlijk schuldige) niet lichtvaardig blaam gelegd worde.
Intusschen staan we voor het gewichtige feit: het O.V.S. spoorwegpersoneel is voor een groot deel onwillig of verraderlijk, en werkt den vijand in de hand. Het is aldus duidelijk, dat de regeeringen der Republieken order moeten geven aan de Z.-A. S.-M., om personeel te detacheeren op de hoofdstations Kroonstad-Viljoensdrift, opdat bij de minste nalatigheid of onwil, of ook natuurlijk gemis aan toewijding, de O.V.S. ambtenaren kunnen worden vervangen. Anders zouden zij op een schoonen dag den vijand ook nog gave bruggen en overvloed van materieel ten noorden van Kroonstad in handen geven, buiten en behalve de diensten van hun eigene eerlooze, verraderlijke personen.'

Was dit verwijt verdiend?

De Engelsche soldaten hadden veel geleden; zij waren dood-op en snakten naar rust. Zij hadden vreeselijke marschen afgelegd; zij waren geteisterd geworden door regen en zonnehitte, door honger en dorst. Velen waren ziek geworden. De divisies waren ingekrompen tot brigades, de brigades tot regimenten. De zesde divisie, die 10,000 man sterk was, kon op het appèl te Bloemfontein slechts 5300 man halen. Met de cavalerie was het al heel treurig gesteld. Zij had op haar geforceerde ritten - de weg van Driefontein naar Spitskop was geteekend door 800 doode paarden! - zoo'n buitensporig aantal paarden doodgejaagd, dat verscheiden regimenten tot op het derde hunner oorspronkelijke sterkte waren ingekrompen, en met de artillerie stond het geen zier beter. Zij had een ontzettend verlies geleden aan trekdieren; en de paarden, die er nog waren, stonden bij de geringste inspanning te rillen op hun pooten, terwijl de infanteristen met hun vermoeide gelaatstrekken, in hun gescheurde, havelooze plunje en in hun stukgeloopen laarzen, er uit zagen als een bende weggejaagde schooiers.

Er was behoefte aan versche paarden, aan nieuwe kleeding, bovenal aan rust. Zoo was het een daad van wijs beleid, om aan de troepen rust te geven, en het verwijt, dat aan lord ROBERTS werd gedaan, was onverdiend.

Toch heeft lord ROBERTS op een ander punt een verwijt verdiend, ja, meer dan een verwijt.

Ziehier zijn telegram:

Bloemfontein, 13 Maart 1900, 's avonds 8 uur:

‘Met Gods hulp en door de dapperheid van Uwer Majesteits soldaten heeft een strijdmacht onder mijn bevel Bloemfontein bezet. De Britsche vlag waait thans boven het presidentsgebouw, dat gisteravond door STEYN, den gewezen president van den Oranje-Vrijstaat, ontruimd is. FRASER, lid van de vroegere Regeering, de burgemeester, de secretaris der Regeering, de landdrost en andere ambtenaren kwamen mij twee mijlen buiten de stad te gemoet om mij de sleutels van de Regeeringsbureau's te overhandigen. De vijand heeft zich uit den omtrek van de stad teruggetrokken, en alles schijnt rustig te zijn. De inwoners van Bloemfontein ontvingen de troepen hartelijk.’

Die zinsnede: ‘Met Gods hulp’ had hij er uit moeten laten, want de bezetting van Bloemfontein en de overweldiging van den Vrijstaat was een moord op het Afrikaansche volk. Engeland was bezig, om zijn Afrikaanschen broeder dood te slaan - geschiedde dit ‘met Gods hulp’? Zelfs KAÏN, die zijn broeder ABEL doodsloeg, heeft zoo'n godslasterlijke uitdrukking niet aangedurfd!

De Terugtocht der Kaapsche Kommando's.

HET hart der Boeren was bij de achtergebleven kommando's in de Kaapkolonie, en bij de verbijstering, veroorzaakt door ROBERTS' snellen zegetocht, paarde zich de angst om het lot van die kommando's. Want het was den Boeren niet onbekend gebleven, dat de Engelsche opperbevelhebber, terwijl zijn hoofdmacht uitrustte, zijn keurtroepen gereed hield, om de Kaapsche kommando's

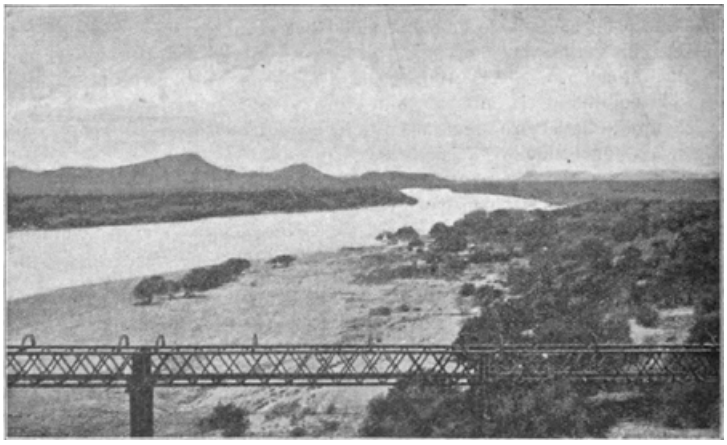

De Oranjerivier bij Norvalspont.

af te snijden van het noorden, en Bloemfontein was het middelpunt geworden van een reusachtig spinneweb, dat de Republikeinen moest vangen in zijn mazen.

Op *Zondag 25 Februari* ontvingen de Republikeinen, die in den omtrek van Colesberg stonden, bevel tot den terugtocht, en terwijl de twee volgende dagen de burgers terugtrokken op de Oranje-rivier, werd Colesberg den *28sten Februari* door generaal CLEMENTS bezet, en vloog de groote, prachtige spoorbrug bij Norvalspont, die door 3½ kist dynamiet was ondermijnd, over een lengte van 140 meter in de lucht. Dat was de afscheidsgroet aan de Kaapkolonie, waar zooveel dappere burgers waren achtergelaten, die hun trouw aan de Afrikaansche zaak met hun bloed en hun leven hadden bezegeld.

De door de Boeren 'opgeblazen' brug bij Bethulie.
Deze brug is 430 el lang en heeft 9 spanningen.

De generaals GROBLER uit Waterberg en LEMMER uit Lichtenburg[1)] dekten met 400 vastberaden burgers den terugtocht, bewaakten de doorwaadbare driften der Oranjerivier tegen den opdringenden vijand, die de Boeren met een vinnig artillerie- en geweervuur bestookte, en weken eerst, toen zij door afsnijding werden bedreigd, in goede orde terug.

Den *12den Maart*, des avonds te acht uur, vertrok het kommando uit de buurt van de vernielde Colesberger wagenbrug, en bereikte, oostwaarts aanhoudend, Bethulië, een vriendelijk dorp met een witgeverfde kerk, welkerslanke toren hoog boven de tusschen wilgen en populieren verscholen lage huizen uitsteekt, terwijl generaal POLE-CAREW met 2000 man uit Bloemfontein naar het zuiden oprukte, Springfontein bezette en zich met generaal CLEMENTS vereenigde.

Het kommando van OLIVIER, dat evenals dat van GROBLER en LEMMER verzwakt was geworden door het afstaan van hulptroepen voor de verdediging van Bloemfontein, stond in die dagen bij Stormberg, en trok voorzichtig op Aliwal-Noord terug.

Generaal GATACRE volgde de Boeren op den voet, bezette

1) LEMMER was sedert drie jaren lid van den Volksraad.

den *5den Maart* Stormberg, doch kreeg aan de oevers der Oranjerivier zoo'n gevoeligen tik van de terugtrekkende Boeren, dat hij slechts met groote voorzichtigheid zijn voorwaartsche bewegingen voortzette, terwijl van de brug bij Bethulië vijf spanningen waren 'opgeblazen.'

Het Colesberger-kommando bereikte den *17den Maart* Smithfield[1)], trok de Caledonrivier over langs Comissiebrug en bewerkstelligde den *19den Maart* zijn vereeniging met het Stormberger kommando.

En nu begon de schitterende terugtocht, die een eenige bladzijde zal beslaan in dezen oorlog. De verkenners zwermden dag en nacht als bijen om den wagentrein heen, die door 1000 Kaffers werd geleid, en bestond uit 750 wagens, waarvan elke wagen was bespannen met acht juk ossen. Deze enorme tros, waarbij zich 10 kanonnen bevonden, vervoerde de bagage, de proviand, de ammunitie en de tenten van 6000 Boeren, en besloeg een lengte van acht uren gaans.

Om den vijand te verschalken, werden meer dan eens de gewone wegen vermeden, doch hoe die door de Boeren genomen wegen er uitzagen, nadat een honderdtal volgeladen wagens met hun zware wielen er doorheen waren getrokken, spot met alle beschrijving. En dan moesten in diezelfde sporen nog honderden wagens volgen! Nog het ergste was de tocht langs de hellingen en de glooiingen, door de vleien en de driften, welker glibberige oevers werden doorsneden en doorkerfd door de in eindelooze regelmaat elkander opvolgende wagenwielen, terwijl menige os en muil van vermoeidheid neerstortte. Men had op vier uren afstands van Bethulië een vollen dag noodig om de wagens door een sloot te krijgen, en elk bijzonder ongeval scheen den reuzentrein als met een electrischen schok te doen stilhouden. En toch trokken de kommando's, alle moeilijkheden in aanmerking genomen, met verrassende snelheid voorwaarts. Te twee uur in den morgen zette de onafzienbare sleep zich gemeenlijk in beweging, terwijl van vijf tot zeven uur werd gerust. Van zeven tot elf uur werd weer getrokken om des middags tot twee uur te schaften. In den namiddag werd de marsch van twee tot vijf uur voortgezet, terwijl in den avond van zeven tot tien uur de laatste ruk werd gedaan. Zoo trok men dertien uren per dag, terwijl de ossewagens gemiddeld twee kilometer per uur vooruitkwamen. Aan het bevel van inspannen werd met opmerkelijke vlugheid voldaan; gewoonlijk was een kwartier voldoende om de paarden, ossen en muilen bijeen te krijgen. Er werd gemord noch geklaagd, ofschoon de koffie bestond uit gebrande garst, en het voedsel uit een stuk hard brood en een reep gedroogd vleesch. Er was nijpend gebrek aan nieuws, daar elke telegraphische verbinding met het

1) Twee dagen later bereikte een Engelsche strijdmacht, die van Springfontein was gekomen om de Boeren af te snijden, Smithfield. Zij kwam te laat, en moest onverrichter zake terugkeeren.

noorden was afgesneden, en men moest zich tevreden stellen met de berichten, die op de eenzame boerenhoeven langs den weg werden opgevangen.

Lord ROBERTS keek intusschen scherp uit, en de Kaapsche kommando's maakten hem onrustig. Zij trokken voort langs de grenzen van Basuto-land en hij had zijn vrienden zitten in Basuto-land, die hem goed op de hoogte hielden. Hij wist er dus alles van, en zond zijn besten generaal, den cavalerie-generaal FRENCH, met de beste troepen, die de Boeren tusschen Thabanchu en Ladybrand zouden opvangen.

Doch de vlugge FRENCH was ook dezen keer niet vlug genoeg.

De Boeren waren op Wepener aangerukt, waren bij Jammerbergdrift door de Caledonrivier getrokken, en de wagentros was Ladybrand reeds gepasseerd, toen FRENCH zijn slag wilde slaan. Hij stootte op de achterhoede der Boeren, die hem zoo nadrukkelijk te woord stond, dat hij met gevoelige verliezen werd teruggeslagen, terwijl de hoofdkolonne der Republikeinen haar tocht bedaard voortzette.

Het grootste gevaar was nu voorbij; aan de uitgeputte paarden kon anderhalven dag rust worden gegeven, en den *25sten Maart* bereikten de Kaapsche kommando's Smaldeel, waar ze veilig waren. President STEYN was hun reeds te gemoet gegaan, om dezen wakkeren mannen met hun dappere aanvoerders uit naam van het vaderland een welverdiend eere-saluut te brengen. Men had zich reeds op het ergste voorbereid, en dat GROBLER, LEMMER en OLIVIER den urenlangen wagentros, die zooveel kwetsbare plekken had, veilig door een van vijanden wemelende streek, langs ongebaande wegen, dwars door stroomen en wildernissen hadden weten heen te brengen, strekt hun tot onvergankelijke eer. Niet één wagen was verloren geraakt; twee ossewagens, die bij Ladybrand waren afgedwaald, kwamen bij Modderpoort boven water. Er was geen patroon vermorst; geen stroogarf vermist; geen hoefijzer achtergelaten. De tocht was met ongehoorde stoutheid en zeldzaam beleid volbracht, en de Boeren zeiden: '"Met Gods hulp" is het gelukt.'

Hier was ROBERTS' woord op zijn plaats.

De Dood van Kommandant-Generaal Piet Joubert.[1] (27 Maart 1900.)

TERWIJL zijn volk den strijd op leven en dood voortzette tegen den overmachtigen vijand, begon het eenzaam te worden in den kring van PAUL KRUGER. Van zijn zes mede-leden van den Uitvoerenden Raad was generaal KOCK gesneuveld, generaal CRONJÉ krijgsgevangen, WOLMARANS (met de Vrijstaters FISCHER en WESSELS) naar Europa, om bemiddeling in te roepen, terwijl PIET JOUBERT[2] het grijze hoofd voor altoos ter ruste legde.

De veldtocht met zijn vermoeienissen en de zorg om het lot van zijn zinkend vaderland hadden hem hard aangepakt, maar hij verrichtte toch nog zijn gewone werk, en was *Zaterdag 24 Maart* als gewoonlijk op zijn bureau in Pretoria werkzaam. Den volgenden Zondagmorgen echter openbaarde zich een plotselinge ingewandsontsteking, die met toenemende pijnen gepaard ging en dadelijk voor het ergste deed vreezen. Zijn krachten werden snel gesloopt, terwijl zijn lichaam den volgenden Maandag door hevige pijnen werd geteisterd. Dinsdagavond hielden de pijnen op, doch het begin van het sterven was nu ook ingetreden, en tot SCHALK BURGER, die hem bezocht, riep hij klagend uit: 'Mijn arm volk, mijn arm land - wat zal er van u worden!'

Hij voelde nu zijn einde naderen, maar zijn matter wordende blik scheen de lichtstralen op te vangen van een blijden morgen. 'Ik sterf,' zeide hij aan de bedrukte omstanders, 'maar houdt moed! God is met u!'[3] Daarna verwarden zich zijn gedachten. Hij meende het gedruisch te hooren van een grooten veldslag, gaf zijn orders en moedigde zijn strijdende burgers aan door woord en gebaar. Zoo overleed de grijze generaal PIET JOUBERT, in den ouderdom van ruim negen en zestig jaren, op *Dinsdag 27 Maart 1900*, des avonds te halftwaalf[4].

Den volgenden namiddag te drie uur had de plechtige uitvaart

1) Het portret van den generaal komt voor op blz. 81 van het Eerste Deel van dit werk.
2) Zijn eigenlijke naam is PETRUS JACOBUS JOUBERT.
3) Volgens een correspondentie uit Pretoria aan de 'Petit Bleu.' De vrouw van den generaal en de postmeester-generaal VAN ALPHEN waren, volgens die correspondentie, bij deze woorden tegenwoordig.
4) Hij was geboren in de Kaapkolonie den 21sten Januari 1831 uit een geslacht, waarvan de stamvader de Fransche Hugenoot PIERRE JOUBERT was, die zich in 1688 op Afrikaanschen bodem vestigde. PIET JOUBERT maakte zijn eerste gevecht mede in 1852 tegen den Kafferkapitein SECHELI, den gunsteling van LIVINGSTONE. Merkwaardig genoeg bevond PAUL KRUGER, destijds 27 jaar oud, zich bij hetzelfde kommando.

plaats, terwijl een groote, rouwdragende schare den breeden gevel van het sterfhuis omlijnde. Gewikkeld in de vierkleur, en gedekt door den helm, den wapenrok, de ridderorden en het ontbloote zwaard van den overledene, stond de lijkkist in de kamer rechts, terwijl in de kamer links de diepbedroefde, grijze weduwe in den kring van haar zonen,

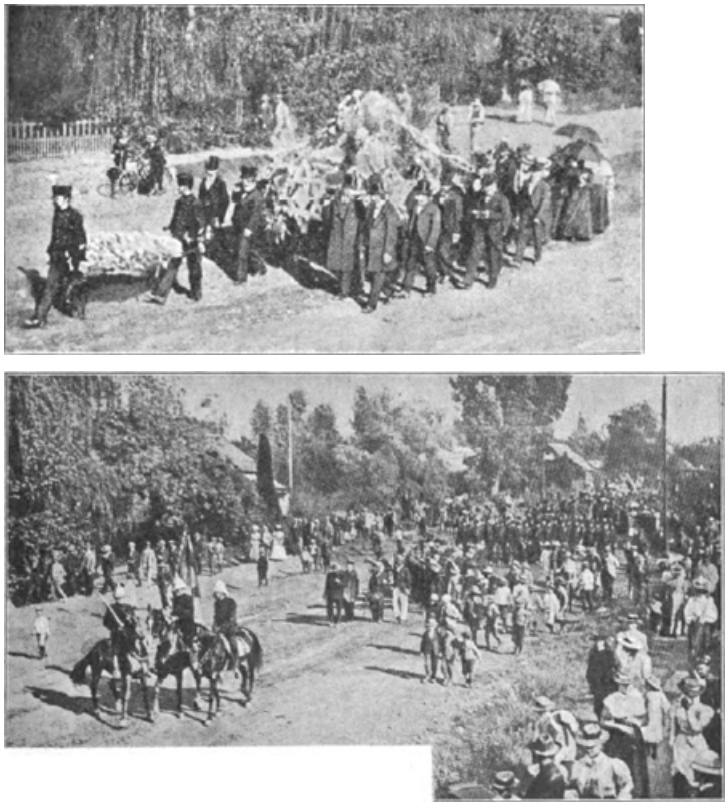

De lijkstoet van Generaal JOUBERT te Pretoria.

dochters en schoonzoon (A. MALAN) de rouwbetuigingen aannam. Onder het geroffel der omfloerste trom naderde nu de lijkwagen: een Engelsche kanon-affuit, den 15^{den} December bij Colenso veroverd, en op dit zegeteeken van vroegere overwinningen werd de generaal overgebracht naar

het bedehuis der Vereenigde Kerk, waar de predikanten BOSMAN en POSTMA een ernstige lijkrede hielden. Van het kerkgebouw begaf zich de stoet naar het station, waar President KRUGER met diepe ontroering o.a. dit zeide:

> 'Ik heb iemand verloren, die naast mij gestaan heeft, sinds wij beiden jongeling waren, vele jaren geleden. Ik schijn thans alleen te zijn overgebleven van de velen, die in het verleden voor land en volk worstelden. Broeders, wat zal ik in deze ure van nationaal verlies tot u zeggen? Te zamen hebben wij voor de vrijheid gekampt, en de huidige oorlog wordt door ons gevoerd ter wille van vrijheid en recht. Weinige waken geleden zag ik den overledene nog in de gevechtslinie, waar hij nederig en bescheiden de ontberingen der burgers deelde als een trouw generaal, een waar Christen en een voorbeeld ter navolging van elkeen. Wij doorleven thans donkere dagen; nederlagen zijn ons deel, ten gevolge van de verkeerdheid in den lande. Geen verandering zal daarin komen, totdat de oorzaak verwijderd wordt. In onzen overleden broeder vinden wij een voorbeeld. Hij genoot het vertrouwen des volks, en verrichtte zijn arbeid nauwgezet. Daarom - volgt hem na, en de Heere zal ons vrede schenken op het door Hem beschikte tijdperk! Ik gevoel in mijn hart, dat de strijd een gunstig einde zal hebben, en met de hulp des Almachtigen zal onze kleine natie blijven bestaan.'

Het lijk werd per spoor vervoerd naar Volksrust, van waar de tocht verder ging naar de hoeve van de familie JOUBERT in het district Wakkerstroom. Het was toch een treffend gezicht, toen de lijkstoet langzaam inboog in de oprijlaan, en de huisheer voor den laatsten keer onder het lommer der door hem geplante hooge populieren en tusschen de grasperken en de geurende bloembedden door naar zijn huis werd gereden, lieflijk gelegen aan den voet van een hoogen bergrug. In den gevel waren de schietgaten nog zichtbaar, die de overledene er tijdens den vrijheidsoorlog van 1880/81 had laten maken, om het huis verdedigbaar te maken. Rechts stonden de groote stallen en de veekralen en links stonden de Kaffers, vol eerbied starende naar den zwarten lijkwagen met hun dooden meester.

Op de groote, koele stoep, die ruimte bood voor een paar honderd menschen, verzamelden zich inmiddels de rouwdragers, en droevig rees de klaagpsalm omhoog: 'Gelijk het gras is ons kortstondig leven.' Toen trad DS. ACKERMAN naar voren en sprak naar aanleiding van Jesaja 57 vers 1: 'De rechtvaardige komt om, en er is niemand, die het ter harte neemt', enz., een treffend, toepasselijk woord, waarna de lijkstoet, met de omfloerste vierkleur voorop, zich langzaam en ernstig naar het familiekerkhof bewoog. Vlak achter de slippendragers volgden de waarnemende kommandant-generaal LOUIS BOTHA, reeds door den overledene tot zijn opvolger aanbevolen, assistent-generaal ERASMUS, kommandant BUIJS, krijgscommissaris PRETORIUS en twee veldcornetten PRETORIUS.

De tocht ging door fraai geboomte en langs schilderachtige heuvelen naar het kleine, vredige kerkhof, dat ongeveer honderd Vierkante meter groot, zich op tien minuten afstands bevindt van het woonhuis. Vlak vóór den oorlog had de overledene, als onder een voorgevoel van zijn

spoedig einde, het kerkhof in orde laten maken, en het lag daar, omringd door zijn lagen muur van harde granietsteen, met zijn boomen en aloëstruiken, die stille schaduwen wierpen op den eenzamen doodenakker, als een beeld van milden vrede.

Maar het sterke, ijzeren hek was open, om den dooden meester van dit kerkhof door te laten, en het graf was open, om hem te ontvangen. En ach, het was een roerend, aangrijpend tooneel, toen die grijze weduwe met bevende hand een handvatsel nam van de lijkkist, en haren geliefden echtvriend onder stille tranen mededroeg naar zijn laatste rustplaats!

Doch de held van Colenso en Spionkop, LOUIS BOTHA, vermande zich, en hij sprak bij de geopende groeve het volgende: 'Geliefde Broeders! Het verlies van generaal JOUBERT is niet alleen voor de Transvaal, maar voor geheel Zuid-Afrika groot. Ik heb den overledene in den laatsten tijd beter leeren kennen, en heb geleerd hem hoog te schatten om zijn vele goede eigenschappen. Generaal JOUBERT heeft nooit onder het juk van Engeland willen staan. Dit moet voor ons een aanwijzing en een reden te meer zijn, om met vastberadenheid en moed door te strijden en ons vrij te vechten van den vijand van ons volk. Het groote voorbeeld van generaal JOUBERT moet ons aansporen, om alles op te offeren voor deze ééne groote zaak: "Volkomen onafhankelijkheid!"'

En nog verscheiden anderen hebben in dienzelfden geest gesproken en daarna is hij begraven, de Transvaalsche opperbevelhebber. En zoo ligt hij daar dan op het eenzame kerkhof, in het stille, wijde veld - in een vergeten, rustig hoekje, waar hij kan uitrusten van het geweld der Engelsche tirannie, totdat zijn groote Meester komt, Dien hij heeft beleden voor de menschen....

Ik weet het wel: de roem van PIET JOUBERT als veldheer is in dezen oorlog getaand, en er zijn er, die het hem maar niet kunnen vergeven, dat hij dat ongelukkige Ladysmith niet baas kon worden. Maar is generaal SNIJMAN voorspoediger geweest bij Mafeking? Of generaal CRONJÉ bij Kimberley? JOUBERT is vóór dezen oorlog vergood geworden door menschen, die hem in dezen oorlog hebben verguisd, en bij het groote publiek, dat slechts naar oogenblikkelijke indrukken oordeelt, is de evenaar met een hevigen ruk doorgezwikt. Men heeft hem beschouwd als den held van den Amajuba, doch de *ware* held van den Amajuba draagt een anderen naam, en men heeft hem verantwoordelijk gesteld voor het mislukte beleg van Ladysmith, ofschoon men vergeet, dat in het eerste gedeelte van dezen oorlog een opperbevelhebber bij de 'vrije' burgers niet veel meer te zeggen had dan een gewoon veldcornet.

't Is waar: hij had krachtiger moeten doortasten, en zijn voorzichtig-

heid kan hem wel eens parten hebben gespeeld. Niet het winnen van een veldslag, maar het sparen van het leven zijner burgers was voor hem de hoofdzaak; hij was niet de man, om overwinningen te behalen, maar wel de man, om nederlagen te voorkomen, en zijn voornaamste streven was, om zijn stellingen te behouden. Dit is niet voldoende, - wie zou het durven beweren? - maar het is verklaarbaar, wanneer men bedenkt, dat de meeste vechtende burgers huisvaders waren met een talrijk kroost. Was JOUBERT dus voorzichtig, soms àl te voorzichtig, was hij aarzelend en weinig doortastend, toch bleef hij een bekwaam aanvoerder, die groote talenten bezat in het uitzoeken der gunstigste stellingen, en al was hij geen krachtig karakter als de granietblok, die PAUL KRUGER wordt genoemd, zijn hart heeft, tot in de ijlkoortsen van den stervende, geklopt voor land en volk!

Als staatsman kon hij niet tegen PAUL KRUGER op; hij miste diens scherpen blik, en hij koesterde de gedachte, dat de geschillen met Engeland langs vredelievenden weg konden worden vereffend. De Afrikaansche geschiedenis heeft dan ook een zeldzamen loop genomen, dat juist *deze* man als kommandant-generaal het zwaard heeft moeten trekken in twee oorlogen, die juist het tegenovergestelde bewezen, en terwijl deze oorlog zijn einde heeft verhaast, is hij gestorven, zooals hij heeft geleefd: als een Christen en een Vaderlander!

Het Gevecht bij Karree.
(29 Maart 1900).
De Glorie van Sannahspost.
(31 Maart 1900).

DE Engelsche voorposten waren nu verschenen te Glen. ten noorden van Bloemfontein, waar de Boeren op hun terugtocht de spoorbrug over de Modderrivier in de lucht hadden laten vliegen, terwijl eenige dagen later, den 23sten Maart, een kleine troep van vier Engelsche officieren jacht maakte op een viertal Boeren, die tusschen Glen en Karree waren ontdekt. Maar de jacht nam voor de Engelschen een treurig einde. De Boerenpatrouille lokte hen in een hinderlaag, waar zij werden neergeschoten. Drie officieren werden

ernstig gewond, en de vierde sneuvelde, terwijl de drie gewonden waarschijnlijk op het eenzame veld zouden zijn omgekomen, indien de Boeren niet een Engelsche ambulance van hun toestand hadden onderricht.

Er werden nu talrijke verkenningen gedaan door de Engelschen, die tot uitkomst hadden, dat er een Boerenkommando van twee duizend man onder de generaals SMUTS en BOTHA werd ontdekt te Karree, vier uur gaans ten zuiden van Brandfort, en in den vroegen morgen van *Donderdag 29 Maart* trokken de Engelschen in twee kolonnes, bestaande uit cavalerie en bereden infanterie, onder de generaals FRENCH en kolonel LE GALLAIS, op, om de Boerenstellingen te nemen. FRENCH zou de westelijke, LE GALLAIS de oostelijke stellingen van den vijand omtrekken, welke stellingen in drie evenwijdig loopende heuvelruggen de spoorbaan rechthoekig sneden, terwijl de infanterie gereed stond, om tegen het Republikeinsche centrum op te rukken.

Het was tien uur in den voormiddag, toen de heliograaf de tijding bracht, dat generaal FRENCH op den rechtervleugel der Boeren was aangekomen, waarop de infanterie van uit het zuiden langs de spoorlijn oprukte. De geheele macht, die nu in actie kwam, werd door de Boeren geraamd op 16,000 à 18,000 man, voor welke overmacht zij terugtrokken op de laatste, noordelijkste heuvelreeks, 1000 meter ten noorden van het station van Karree, waar zij manmoedig standhielden. Tevergeefs trachtte generaal FRENCH in hun rug te komen; de Boerenkommandanten hadden een aantal scherpschutters in een droge sloot opgesteld, die de cavalerie op een eerbiedigen afstand hielden. De bereden infanterie van kolonel LE GALLAIS was op dezelfde manier schaakmat gezet, doch thans verkondigde de donder van het geschut uit het zuiden, dat de infanterie in aantocht was. Zij bestond uit twee brigades onder bevel van generaal TUCKER, en naderde de Boeren, van wie niets werd gezien, in open formatie. Men kreeg den indruk, dat de Boeren waren teruggetrokken, en men werd in die meening versterkt, toen uitgezonden patrouilles, die de kopjes tot aan den voet waren genaderd, geen vijand hadden bespeurd. In een lange, golvende lijn rukte de infanterie nu voorwaarts, doch toen zij een paar kopjes, tusschen welke de spoorlijn doorgaat, tot op eenige honderden meters afstand waren genaderd, herhaalde zich de oude geschiedenis en loeide een moordend vuur hun tegen.

De Boeren waren absoluut onzichtbaar, en het was onmogelijk, om hun aantal te schatten. Het konden er honderd, maar het konden er ook vijf duizend zijn. De infanterie week terug, terwijl de Boerenartillerie een zeer nauwkeurig gericht vuur opende. Om dit vuur tot zwijgen te brengen, kreeg een rijdende batterij het bevel, om op te rukken naar een steilen heuvel, die den uitersten linkervleugel der Boerenstellingen beheerschte, maar de vermoeide, uitgeputte paarden lieten het steken. Zij konden niet

tegen de steile hellingen op. Nu echter richtten de twee andere batterijen, dichtbij het Engelsche centrum, haar vuur op die twee gevreesde kopjes bij de spoorlijn, maar de artilleristen schoten op dezen dag gemeen slecht, en het geweervuur der Boeren veegde met onverminderde heftigheid over de vlakte.

Veldcornet ZWART vond een schoone gelegenheid, om zijn koelbloedigheid in het gevecht te toonen; de burgers van Utrecht en Wakkerstroom sloegen tot driemalen toe den verwoeden aanval der Engelschen schitterend terug, terwijl een klompje Boeren van 17 burgers een troep vijanden, sterk ongeveer 400 man, die bij Rietpan wilden doorbreken, den geheelen dag wisten te keeren, en meteen nog 100 beesten heroverden, die de vijand had buitgemaakt.

Het gelukte intusschen in den namiddag aan het grof geschut van generaal FRENCH, om zijn granaten tot op de terugtochtslinie der Boeren te werpen, hetgeen de Boerenkommandanten bewoog, het gevecht af te breken. Zij brachten hun burgers met beleid en voorzichtigheid uit het vuur, zonder dat de vijand kans kreeg, om hen te vervolgen. Het was toen een kwartier vóór zonsondergang; de Boeren sloegen de richting in van Brandfort.

Hun verliezen waren verwonderlijk gering: slechts 2 dooden en 5 gewonden. De verliezen van den vijand bedroegen volgens de Engelsche opgaaf 182 man aan dooden en gewonden.

Toen generaal FRENCH den 26sten Maart van zijn vergeefsche jacht op de terugtrekkende Kaapsche kommando's te Bloemfontein was teruggekeerd, had hij 1700 man, bestaande uit cavalerie, bereden infanterie en 12 kanonnen rijdende artillerie, onder bevel van generaal BROADWOOD achtergelaten te Thabanchu.

Generaal BROADWOOD was een man van 38 jaar, die zijn sporen had verdiend in Indië en den Soedan, in welken laatsten veldtocht hij als aanvoerder der cavalerie aan KITCHENER groote diensten had bewezen. Hij werd algemeen geroemd als een kranig cavalerie-officier, terwijl de meesten van zijn soldaten geharde veteranen waren.

Op deze strijdmacht was CHRISTIAAN DE WET opmerkzaam geworden door het volgende telegram, hem door LOUIS BOTHA toegezonden:

Glencoe, 26-3-00.

'Van het Hoofd-telegraafdepartement aan assistent-kommandant-generaal BOTHA:

Het volgende telegram is ontvangen van BANKS[1)], Duitsch ver-

1) BANKS was een man, die om zijn liefde voor recht en vrijheid zijn Duitsch vaderland had verlaten, om met de Boeren mede te strijden en hun uitstekende diensten heeft bewezen.

kenner, Winburg, aan kommandant-generaal JOUBERT, Pretoria, herhaald van Kroonstad. Het begint:

Ik was Zondagnacht in Thaba N'chu en vond omstreeks 900 Engelsche soldaten en 3 kanonnen in die stad; kleine kolonnes Engelschen zijn op den weg van Bloemfontein naar Thaba N'chu in de richting van Ladybrand. Een patrouille van zes passeerde mij en ik ging terug naar Van Zandt's Farm, waar ik het bericht ontving, dat 3000 man ruiterij, geleid door Vrijstaters, ons wilden gevangennemen.

Ik zal in staat zijn, Thaba N'chu met een macht van 300 man te nemen. In Thaba N'chu is landdrost BRAND en Dr. DANIËLS. Geef mij verlof, hoogverraders te laten doodschieten.

Ik begrijp niet, waarom generaal GROBLER de Engelschen niet te Newberry heeft aangevallen. Zend mij orders bij Winburg, met een telegramrijder naar Hartwigh bij Thaba N'chu.'

DE WET beschikte over slechts een paar kanonnen, maar hij werd in zijn bewegingen door geen groot konvooi belemmerd zooals generaal BROADWOOD, en in getalsterkte was zijn kommando - het telde 1450 man - bijna tegen den vijand opgewassen, terwijl de kruitdamp van Populiersdrift en Driefontein nog in hun kleeren zat.

Hij bevond zich den 30sten Maart met zijn manschappen in lager eenige mijlen ten oosten van Brandfort, op welke plaats zich de generaals SMUTS en BOTHA na het gevecht van Karree hadden teruggetrokken, toen zijn verkenners hem de tijding brachten, dat de vijandelijke strijdmacht onder generaal BROADWOOD veertig mijlen oostwaarts, in het dorp Thabanchu, stond. Hij gaf onmiddellijk bevel tot opzadelen en binnen tien minuten zaten zijn burgers te paard met gevulde bandelieren en twee dagen proviand: biltong, beschuit, koffie en suiker. DE WET zelf sprong in een lichte, vierwielige rammelkast, en leidde den tocht over het stofferige veld. De muildierspannen, die de kanonnen en de ammunitie-wagens trokken, werden aangepord door de zwarte Basuto-drijvers, terwijl de stofwolken, door den langen ruiterstoet opgeworpen, in de verte geleken op groote zwermen sprinkhanen. Toen de dag was gedaald, werd halt gehouden, en de burgers maakten hun sober avondmaal gereed, terwijl de generaal op de verkenners wachtte, die als de voelhoorns van het kommando wijd vooruit waren getrokken. De paarden werden nu gedrenkt, de harde beschuit verorberd, en terwijl de maan stralend oprees boven de donkere piek van den Thabanchuberg, staken de Boeren hun pijpen aan of zongen zij psalmen, waarvan de tonen vredig wegsmolten in het onmetelijke veld.

CHRISTIAAN DE WET bevond zich in een klein boerenhuis en dronk zijn melk, toen zijn verkenners op half dood gejaagde paarden kwamen aanrennen, en hem de gewichtige tijding brachten, dat de Engelschen

Thabanchu in den namiddag hadden ontruimd, en in snellen terugtocht waren op Bloemfontein.

Opnieuw klonk het bevel: 'Op zaal, kerels!' De burgers sprongen te paard, en de muildieren werden ingespannen. De nachtlucht was kil; sommige ruiters huiverden van de koude en sloegen zich een doek om de schouders. Het gezang was verstomd, en niets werd gehoord dan het eentonig gekletter der paardenhoeven, het geschreeuw der zwarte Basutodrijvers en het gedreun der kanonnen en ammunitie-wagens over de harde klipsteenen. Geheimzinnige lichten verschenen voor de ramen van eenzame boerenhoeven, en vrouwen en kinderen kwamen met brood en melk. En in de nabijheid lagen in het glanzende maanlicht de kleine familie-kerkhoven met hun versch gedolven graven: de huiveringwekkende litteekens van dezen rampzaligen oorlog. En verder op stonden de Kafferhutten; zij geleken op reusachtige mierenhoopen, terwijl haar bewoners zwijgend en spookachtig voor hun hutten naar die nachtelijke ruiters keken.

Te middernacht werd opnieuw halt gehouden: de paarden werden afgezadeld, en de burgers vlijden zich neer op het naakte veld, om te slapen, terwijl de bevelhebber krijgsraad hield met zijn officieren, en nieuwe verkenners de tijding brachten, dat de vijand oogenschijnlijk van plan was, om te Sannahspost, een oude uitspanningsplek, te kampeeren.

Dat was belangrijk nieuws, en de kommandanten spitsten de ooren. De veldkaarten kwamen voor den dag; bij het sobere licht van een paar waskaarsen werden potloodschrappen gemaakt, een gevechtsplan ontworpen, en de slapende burgers gewekt. Doch zij bleven onbekend met de plannen hunner aanvoerders, en wisten niets van het op handen zijnde gevecht. Zij schenen echter het geheim met de lucht in te ademen; zij veegden zich de slaperige oogen, en zetten zich schrap in het zadel. Zij namen de geweren van den rug, onderzochten het slot, en schoven de scherpe patronen in het magazijn. De artilleristen sprongen van hun paarden, zagen hun kanonnen na, en lieten olie druppelen in het mechanisme. Jonge burgers speculeerden op het aantal Khaki's[1)], die zij zouden gevangennemen; oude mannen schreven uit voorzorg bij het schijnsel der maan hun namen op hun breedgerande hoeden, terwijl de zwarte Basuto-drijvers slechts fluisterend hun muildieren aanzetten.

De lichten van Bloemfontein doken nu op aan den westelijken horizon, maar de ruiterstoet trok voorwaarts, zwijgend en vastberaden, totdat, na een marsch van vier uur, opnieuw werd stilgehouden. Kleine patrouilles zwierven als jachthonden rond, om het terrein in het front te verkennen; kommandanten, veldcornetten en korporaals waren druk in de weer, doch de burgers, wier spieren en zenuwen rust noodig

1) Allengs is in dezen oorlog de uitdrukking: 'Rooinek', 'Rooie' voor Engelsch soldaat verdrongen door de benaming: 'Khaki.'

hadden voor den komenden strijd, hadden zich vermoeid tegen den harden grond geworpen en sliepen.

Over de oostelijke heuvels schemerden thans de eerste lichtstrepen, en de burgers werden gewekt.

Het kommando werd in twee afdeelingen gesplitst. De grootste afdeeling, 1050 man met de artillerie, onder PIET DE WET, den broeder van CHRISTIAAN DE WET, en ANDRIES CRONJÉ, zou door een omtrekkende beweging een verhevenheid ten oosten van Sannahspost bezetten, terwijl CHRISTIAAN DE WET zich met de overige 400 man[1] tusschen Bloemfontein en Sannahspost zou inschuiven.

Beide bewegingen werden met de juistheid van een goed loopend uurwerk uitgevoerd, en terwijl de 1050 man onder PIET DE WET en ANDRIES CRONJÉ zich ten oosten van Sannahspost opstelden, sloop CHRISTIAAN DE WET met zijn 400 burgers naar de droge bedding der Kroonspruit: een kleine rivier, die den straatweg tusschen Bloemfontein en Thabanchu rechthoekig snijdt.

Aan dezen straatweg liggen, in oostelijke richting, Sannahspost en de Waterwerken van Bloemfontein, waar de vijand twee uur geleden zijn kamp had opgeslagen. Toch was er geen spoor van hem te ontdekken: geen voorpost, geen schildwacht, en de Boeren begonnen ongerust te worden, dat de vijand was ontsnapt. Het was echter een noodelooze vrees; DE WET'S kranige verkenners hadden zich niet vergist.

Aan de drift, waar de straatweg de Koornspruit kruist, zijn diepe gleuven in de hooge rivieroevers gegraven, om den overtocht der wagens te vergemakkelijken, en aan weerszijden van deze drift, tot op een afstand van twintig minuten gaans aan beide kanten, stelde CHRISTIAAN DE WET zijn manschappen op. Het was de prachtigste hinderlaag, die zich liet denken. De burgers waren zoo volkomen verborgen in de spruit, dat een vijandelijke krijgsmacht, die de rivieroevers had bezet, hen toch niet zou hebben ontdekt, tenzij men over den rand der begroeide oevers naar de diepte had gekeken.

De dageraad lichtte nu boven de vlakgetopte kopjes, die in een grooten halven boog zich in de verte uitstrekten, en sommige Boeren klauterden ongeduldig tegen de hooge rivieroevers op, om te speuren naar het vijandelijk kamp. Het licht was nog te vaag, om den omtrek goed te onderscheiden, maar in het oosten teekenden zich de witte rookpluimen der Bloemfonteinsche Waterwerken[2] reeds scherp af tegen den donkeren achtergrond der heuvels.

1) Daaronder waren 285 burgers uit het district Kroonstad en 85 burgers van Modderrivier.
2) Deze Waterwerken bestaan uit krachtige pompen, die het water uit de rivier naar den top van den Boesmanskop voeren, ongeveer halverwege de stad, van waar het water afvloeit naar de lager gelegen stad. De Waterwerken kunnen dagelijks meer dan een millioen liter water leveren, en zijn door een buizenstelsel, dat bijna een millioen gulden heeft gekost en 54 kilometer lang is, met de stad verbonden.

Het was het zenuwenspannende oogenblik vlak voor het gevecht. Een groep burgers begon zacht een lied aan te heffen, doch de strenge order van den aanvoerder deed het snel verstommen. Een muilezel begon zijn akelige geluiden uit te stooten, maar een dozijn mannen sprongen als razenden op hem aan en snoerden hem den bek met hun gespierde handen. Sommigen wandelden in moeilijk onderdrukte opgewondenheid op en neer; anderen toonden hun ijzeren kalmte, door bedaard hun pijp te rooken. Sommigen zetten zich neder op een klipsteen, terwijl de gedachte aan vrouw en kinderen hun de tranen in de oogen drongen; eenige jonge burgers schertsten en lachten, alsof het een hertenjacht gold, doch er waren er ook, die een eenzaam plekje opzochten, zich op de knieën wierpen en tot God om de overwinning smeekten.

Bij de drift, op den oever, stond CHRISTIAAN DE WET met zijn kommandanten C.H. NEL en FOURIE en eenige veldcornetten, terwijl zij met hun veldkijkers de heuvels en de golvingen van het terrein nauwkeurig opnamen. In het oosten, bij de witte rookpluimen, werden nu kleine vuren zichtbaar. 'Zij zijn bezig met het ontbijt,' meende de een; 'ik zie de tenten,' zeide een ander; 'de wagens worden ingespannen,' rapporteerde een derde. Aller oogen richtten zich naar dat laatste punt. Een veldcornet schatte den afstand op een mijl, een ander op een halve mijl - het was nog niet licht genoeg, om den afstand nauwkeurig te ramen.

'Zeg aan de burgers, dat ik het eerste schot zal doen,' zeide CHRISTIAAN DE WET tot een officier van zijn staf. Het bevel werd onmiddellijk overgebracht.

De stilte van den morgen werd nu plotseling afgebroken door den dreun van het grof geschut, uit het oosten.

'Dat is het kanon van PIET DE WET,' riep een veldcornet. 'En de Khaki's komen dezen kant uit,' meende een oude grijskop, en hij sloeg zich met de breede hand vergenoegd op de dij.

De Boerengranaten vielen met onbarmhartig geweld midden in het Engelsche kamp, waar een geduchte verwarring ontstond, en generaal BROADWOOD gaf bevel, om onmiddellijk terug te trekken naar Bloemfontein. Hij noch één man van zijn staf vermoedden, dat die 1050 burgers van PIET DE WET en ANDRIES CRONJÉ slechts de herdershonden waren, die de Engelschen als schapen moesten voortdrijven in de richting der Koornspruit, en terwijl hij van plan was, om door de drift te trekken en zijn artillerie aan den anderen oever op te stellen, was juist die drift, zooals later een Engelsch officier verklaarde, 'de liederlijkste rattenval, die er ooit in Afrika was opgezet.'

Eenige klompjes Boeren, die zich in het struikgewas op den hoogen rivieroever hadden verborgen, zagen thans een langen sleep van ossewagens naderen. Zij volgden elkander in regelmatige orde; de Boeren

konden zien, hoe de lange slag der zweep zich bewoog boven de breede koppen der ossen, terwijl vorder op den achtergrond cavaleristen in het zadel sprongen. De bewegingen van den vijand konden duidelijk worden onderscheiden, want het was nu dag, en de zonneschijf verrees boven den horizon.

CHRISTIAAN DE WET, die met zijn staf op den hoogen rivieroever had gestaan, daalde nu af in de bedding der spruit, waar zijn burgers stonden, die zwijgend op de komende dingen wachtten.

Uit de verte klonk, met kortere tusschenpoozen, de dreun van het grof geschut; het geschreeuw der drijvers bij het konvooi werd krachtiger; de burgers hoorden het knarsen der wagenwielen, terwijl de eerste wagen over de glooiende stoep langzaam afdaalde in de drift.

Op dit historisch oogenblik, dat het hart der Boeren sneller deed kloppen, stond de beroemde Canadeesche verkenner BURNHAM, die van lord ROBERTS de opdracht had ontvangen naar Thabanchu te gaan, om het tusschenliggende terrein te verkennen en in kaart te brengen, op geen tweehonderd meter van de drift, aan de westelijke zijde er Koornspruit. Hij was dien nacht te paard van Bloemfontein vertrokken, had bij het aanbrekende daglicht de Boerenruiters ontdekt, doch zich gerustgesteld met de gedachte, die trouwens voor de hand lag, dat het een patrouille was van het Engelsche garnizoen, dat bij de Waterwerken was gestationneerd. Later zag hij echter zijn vergissing in, ontdekte de hinderlaag der Boeren en zag het lange konvooi argeloos de drift inbuigen. Hij haastte zich nu om de Engelschen nog te waarschuwen met een rooden doek, waarmee hij zwaaide, maar terwijl zijn vrienden die noodseinen niet opmerkten, zagen zijn vijanden ze wel, en namen den Canadees gevangen.[1)]

Opgepast - daar was de eerste wagen![2)] Een Boer nam de leidsels over en mende den wagen de drift uit naar den overkant. De Engelsche voerman was zoo verbouwereerd, dat hij niets wist te zeggen dan: 'Yes, Yes!' De voerman van den tweeden wagen, die den eersten rustig den anderen oever zag optrekken, volgde argeloos; een Boer nam hem vriendelijk de leidsels af, sprong op de zitkist van den wagen, en de Engelschman zeide maar: 'Yes, Yes!' Zoo volgden de wagens elkander op in regelmatige orde, sloegen aan den anderen oever rechts of links in, zooals de Boeren dit het doelmatigst achtten, terwijl er geen ongepast woord werd gesproken.

Terwijl de tocht der ossewagens zijn geregelden voortgang had,

1) Hij vertelde aan de Boeren, dat hij als burgerlijk ambtenaar voor lord ROBERTS het omliggende terrein in kaart moest brengen, en ontkende, dat hij een militair verkenner was. Jammer genoeg, dat de Boeren hem geloofden!

2) De eerste wagen bevatte vluchtelingen uit de buurt van Thabanchu, die zich onder de bescherming der Engelschen hadden gesteld. Zij werden in een veilige schuilplaats gebracht.

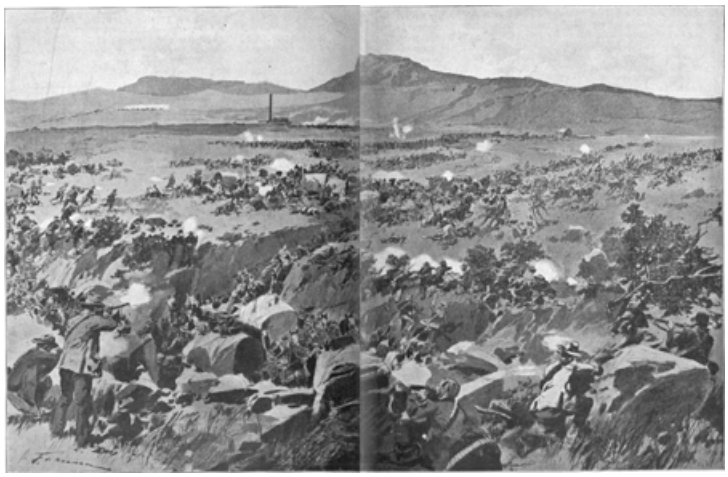

‘De liederlijkste rattenval, die er ooit in Zuid-Afrika was opgezet.’ (Zie Pag. 670).

verscheen een cavalerie officier met den rang van kapitein op den hoogen, oostelijken oever. Hij was dood op zijn gemak, en bekeek een scheur in zijn wapenrok, toen een jonge Boer als uit den grond voor hem oprees, en op hem aanleggend, riep: 'Handen omhoog!' De officier zette groote oogen op, greep onwillekeurig naar zijn sabel, doch bedacht zich, en strekte de armen omhoog. Op dit oogenblik naderde CHRISTIAAN DE WET den kapitein, lichtte even den hoed en zeide: 'Goeden morgen, mijnheer!' De officier beantwoordde den groet en reikte zijn sabel over, die de Boerengeneraal echter uit een gevoel van ridderlijkheid weigerde, terwijl hij den Engelschman in overweging gaf, terug te keeren tot zijn manschappen en hun te vragen zich over te geven. 'Gij wordt door een groote strijdmacht omsingeld,' zeide DE WET; 'uw manschappen kunnen niet ontsnappen; om menschenlevens te sparen, moet gij hun vragen, zich over te geven zonder strijd.' De officier zweeg voor een oogenblik; dan keek hij DE WET recht in de oogen en zeide: 'Ik zal terugkeeren naar mijn manschappen, en hun order geven zich over te geven.' DE WET knikte toestemmend met het hoofd, en de officier sprong te paard. 'Ik vertrouw op uw woord,' riep DE WET hem nog na; 'als gij het breekt, schiet ik u dood.'

Met zijn oogen volgde DE WET, bij wien een paar veldcornetten stonden, den officier, die langzaam voortreed in de richting van twee eskadrons cavalerie, die het konvooi volgden. Hij had thans het paardenvolk bereikt. Er volgde een korte pauze, blijkbaar sprak hij thans met zijn troepen.

DE WET had zijn valkenoogen wijd open; hij nam het geweer in zijn handen. Plotseling werden de koppen der paarden omgedraaid, en de cavalerie stoof weg, in de richting der in aanleg zijnde spoorbaan. Toen deed de Boerengeneraal een paar stappen voorwaarts, bracht het geweer aan den schouder, mikte voor een seconde en drukte af. De Mauserkogel floot over de hoofden der drijvers en de koppen der ossen heen, en veegde den officier uit het zadel[1)].

Dat geweerschot was het sein voor de manschappen van CHRISTIAAN DE WET. Zij hadden den vijand zien naderen; zij hadden met den buik plat op den grond gelegen; zij hadden altijd maar liggen mikken, zonder ooit te durven aftrekken - maar daar knalde het schot - het was een verademing!

1) Verscheiden bijzonderheden uit deze schets van den slag bij Sannahspost zijn ontleend aan het boeiende werk: 'With the Boer Forces' door HOWARD C. HILLEGAS, oorlogscorrespondent van 'The New-York World' bij de Boeren. In een noot zegt HILLEGAS: 'Van dit incident van den strijd waren zoowel ik als verscheiden vreemde militaire attaché's getuigen. Of de Engelsche officier zijn belofte brak, door zijn manschappen aan te sporen tot de vlucht, of dat zijn manschappen ongehoorzaam waren aan zijn order, is nog niet uitgewezen, doch het is meer dan waarschijnlijk, dat hij in goede trouw trachtte te handelen.'
Deze gevolgtrekking is blijkbaar een vergissing. Had de officier geen kans gezien, om zijn soldaten tot de overgave te bewegen, dan had hij zich onmiddellijk moeten terugbegeven naar DE WET, doch dit verzuimde hij.

Dit schot echter was ook een alarmschot voor de Engelsche troepen. Zij verdeelden en splitsten zich onmiddellijk in vele kleine afdeelingen; de sabels der officieren flikkerden in het zonlicht, terwijl zij aan hun manschappen de in te nemen stellingen aanwezen, en terwijl de ambulancewagens veilige dekking zochten, trachtte de artillerie goede stellingen te krijgen. Maar het vuur der Boeren was verschrikkelijk; het maaide de paarden voor de kanonnen weg, en vijf kanonnen waren reddeloos verloren. Het laatste kanon van deze batterij joeg met zijn zes paarden, zonder voerman, in waanzinnigen galop over het slagveld, maar de volgende batterij opende op een afstand van 1200 meter het vuur, met loffelijken moed standhoudend in het noodweer van kogels en granaten.

De wagentros had zich intusschen vastgewerkt op den transportweg, en burgers en soldaten waren handgemeen geworden. Een soldaat worstelde met een opgeschoten Boerenknaap, en beiden stortten tegen den grond; vlak in de nabijheid vuurde een cavalerist zijn revolver af op een burger, die zijn geweer op den vijand had aangelegd; iets verder worstelden een officier en een Boer om het bezit van een sabel.

Het geschutvuur werd heviger; de barstende bommen vielen tusschen de wagens bij de spruit. De voertuigen tuimelden om; de gevulde provisieblikken werden in alle richtingen uiteengesmeten; trekdieren werden aan stukken gescheurd, en uit die wolken van stof en damp kropen soldaten te voorschijn met gewonde lichamen en bloedende hoofden. De verschrikte ossen rukten wild aan hun jukken; de paarden sprongen uit de strengen; de ingespannen muildieren trachtten, maar tevergeefs, zich vrij te maken van hun wagens, die achter hen opvlamden onder het vuur der artillerie. Telkens ontplofte een ammunitiewagen en de verwarring klom met het oogenblik. Hollende trekdieren sleepten in razernij de zwaar beladen wagens achter zich aan - over vernielde proviandkisten, uiteengeslagen wielen, gebroken wagenassen; en gewonde paarden met opengescheurde lichamen stortten met een laatste stuiptrekking neer op van angst loeiende ossen.

Op het noordwestelijk gedeelte van het uitgestrekte gevechtsterrein geraakte thans een Engelsche troepenmacht in de klem. Zij trachtte de oevers der hier onbezette Koornspruit te bereiken, maar den Boeren was hun bedoeling niet ontgaan, en met een snelle beweging schoven zij zich tusschen den oostelijken rivieroever en den vijand in, zich verschuilend achter eenige heuvels. De Engelschen hadden er geen erg in, dat er achter die onnoozele kopjes een hinderlaag lag, maar zij werden wreed ontnuchterd en moesten terug. Daardoor werd hun toestand evenwel nog gevaarlijker, want thans geraakten zij in een kruisvuur, en terwijl zij op die doodelijke vlakte weerloos waren blootgesteld aan een verdelgend vuur, zagen zij niet éénen Boer. Dat was meer dan vleesch en bloed konden uithouden, en de witte vlag ging omhoog. Het vuur verstomde onmiddellijk, en de

soldaten gaven hun wapens over aan de Boeren, die van achter de lage kopjes en uit de spruit vlug te voorschijn kwamen.

Er was nu een stilstand in den heeten strijd. Er werd geen geweervuur gehoord, en het kanon dreunde slechts met langgerekte tusschenpoozen. In het midden van het slagveld stonden twee boerenhoeven; eenige vrouwen verschenen aan de deur, en een man haalde bedaard een emmer water uit een fontein in de nabijheid.

Het was de bedrieglijke stilte tusschen twee donderstormen in.

Een klomp Boeren maakte een omtrekkende beweging, sprongen van hun paarden, en slopen onder de beschutting van een golving in het terrein naar een kopje, van waar zij de Engelschen konden bestrijken. ‘Moet ik nu vuren?’ vraagde een Vrijstaatsche jongen, terwijl hij den vijand zag naderen. ‘Wacht tot zij dichter bij zijn,’ meende de aangesprokene, een oude Boer. Verscheiden minuten gingen langzaam, alsof het uren waren, voorbij, en de jongen werd onrustig. ‘Ik kan den eerste van die lansiers wel raken, ou-baas,’ meende hij, naar den voorsten cavalerist wijzend. ‘Probeer het dan,’ meende ou-baas. De jongen schoot; hij raakte niet den cavalerist, doch wel diens paard, dat doodelijk gewond neerstortte.

De Engelschen sprongen nu snel uit het zadel, en zochten en vonden een uitstekende wijkplaats in een naburig ravijn, van waar zij een dappere poging waagden om het Boerenkopje te bestormen. Maar dat kopje was hun toch te machtig, en zij moesten terug. Nu kregen de Boerenscherpschutters een mooie kans. Zij lieten zich neder op de linkerknie, terwijl de rechter-elleboog, waarop het geweer rustte, op het rechterbeen stutte. Zoo werd het geweer aan den schouder gebracht en zorgvuldig gemikt, alsof het een schijfschieten gold.

De cavalerie was weer verdwenen in het ravijn, en de burgers maakten er gebruik van, om hun pijpen aan te steken. De Engelsche artillerie had intusschen een prachtige stelling ingenomen, en opende met groote nauwkeurigheid haar vuur. Een zwerm van lichtbruine sprinkhanen vloog over de hoofden der Boeren heen, doch een barstende Engelsche granaatkartets scheurde den zwerm uiteen, zoodat de vleugels als vlokken naar beneden dwarrelden.

De burgers begonnen het toch warm te krijgen; hun pijpen doofden uit; de bommen vielen vlak in de nabijheid. Eenige burgers rezen op van achter de klippen, en slopen naar de achterhoede, waar de zwarte Basuto's bij hun paarden stonden. Het gevaar wies elk oogenblik; telkens liepen eenige burgers weg, en toen de achterblijvenden begrepen, dat de vijand met een tienvoudige overmacht en ondersteund door een krachtig artillerievuur, hun kopje opnieuw ging bestormen, zagen zij er geen been in, om er eveneens van door te gaan. Maar het was een gevaarlijke onderneming, want zij hadden een vlak terrein van tien minuten gaans

‘De Engelsche artillerie had een prachtige stelling ingenomen’ (Zie Pag. 676).

vóór zich, en zij begrepen,

Luitenant NIX.

dat de vijand zijn kans zou waarnemen. Zij bogen het lichaam over den nek van hun paarden, en drukten hun de sporen diep in de flanken, terwijl de kogels om hun ooren floten. Een prachtige schimmel was in de voorste rij; hij stortte, terwijl hij over een kleine geul heenzette, dood neer, terwijl zijn ruiter over hem heen tuimelde. Doch een makker had het gezien, nam den paardeloozen ruiter bij zich op zijn bruine merrie, en bereikte veilig met hem het naaste kopje. Een ander paard werd gedood, terwijl het bijna in veiligheid was, doch de burger ging bedaard te voet verder en bleef ongedeerd.

De Boeren verloren op dezen terugtocht heelwat paarden, doch persoonlijk brachten zij het er best af.

In de vallei, dichtbij de spruit, standen de militaire attaché's. Op eenigen afstand lag een leêren zadel. ‘Zij zullen het nooit raken,’ meende een attaché, toen een Engelsche granaat op tien meter afstands van het zadel ontplofte. ‘Zij zullen het voor een klompje Boeren houden,’ meende een ander attaché, toen er een dozijn bommen waren gevallen, zonder echter het zadel te raken. De stofwolken, door de vijandelijke granaten veroorzaakt, stoven telkenmale bij het zadel op, zonder het te raken, en de attaché's werden blijkbaar het mikpunt van het grof geschut.

‘Ik ben gewond,’ steunde plotseling de attaché NIX, eerste luitenant bij het Nederlandsch-Indische leger, en zijn vrienden vingen hem in hun armen op. Zijn schouder bloedde hevig, maar hij was een dapper krijgsman en zeide bedaard: ‘Hier DEMANCHE, houd mijn hoofd vast, en gij THOMSON en ALLUM, ziet of ge mijn schouder niet kunt verbinden!’

DEMANCHE was een Fransche, THOMSON een Nederlandsche en ALLUM een Noorweegsche attaché; zij haastten zich, aan zijn verzoek te voldoen.

‘REICHMAN,’ fluisterde de doodelijk gewonde, ‘ik ga sterven; ik zou graag hebben, dat gij een brief voor mij schreeft aan mijn vrouw.’ Zoo nam de Amerikaan dan haastig een vel wit papier en een potlood, en terwijl de bommen en kartetsen rondom hen barstten, dicteerde de Nederlandsche officier een brief voor zijn vrouw. De wonde bloedde heviger; het warme levensbloed kleurde het bruine gras, waarop hij lag

‘Met wanhopige inspanning wisten de Engelschen nog 5 kanonnen te redden.’ (Zie pag. 680).

uitgestrekt, en zijn gelaat was zoo wit als de witte wolken, die boven hem vredig voorbijdreven[1].

Generaal BROADWOOD staarde intusschen reikhalzend naar het westen, naar Bloemfontein, maar er kwam, vreemd genoeg, geen hulp opdagen, en zijn geheele strijdmacht sloeg op de vlucht, het zuiden in. Het meest bezorgd was BROADWOOD voor zijn zeven overgebleven kanonnen, maar de bezorgdheid der Boeren voor die kanonnen was weinig geringer. Zij nestelden zich in het struikgewas, en naderden tot op tweehonderd meter, toen zij een doodelijk vuur gaven. De Engelschen gedroegen zich onder dit vuur met grooten moed, maar de Boeren volgden hen als jagers, van klip tot klip dekking zoekend, en schoten de artilleristen weg als boschduiven. Met wanhopige inspanning wisten de Engelschen nog vijf kanonnen te redden, doch twee moesten zij achterlaten in de handen van den overwinnaar. De vuurmonden waren nog geladen, en de Boeren beschoten er den vluchtenden vijand mee.

De slag verkeerde nu in zijn laatste stuiptrekkingen; de vijand vluchtte zoo snel mogelijk, door kleine klompjes Boeren achtervolgd. Nu en dan sprong een Boer van zijn paard, gaf vuur en sprong dan onmiddellijk weer in het zadel. Maar de afstand werd grooter, en de burgers keerden terug. Een opgeschrikte wilde bok sprong voor hen heen; twee geweerschoten knalden, en het was met hem gedaan.

De slag was over. Ambulance-wagens met Roode-Kruis-vlaggen aan hooge schachten kwamen uit de bergen te voorschijn, en hotsten door de vlakten. Burgers liepen in kleine groepen over het veld, naar dooden en gewonden zoekend, en menschen, wier spieren een oogenblik te voren gespannen waren, om elkander het levenslicht uit te blusschen, haastten zich nu, om dat levenslicht weer aan te wakkeren. Gewonde burgers en gekwetste soldaten lagen vredig naast elkander op de draagbaren, en hetzelfde kleed bedekte de lijken van vrienden en vijanden. Doodgravers gingen rond, om groote kuilen te graven; een man in het zwart sprak een gebed uit bij de dooden, die begraven zouden worden, en de veldcornetten liepen, met potlood en papier in de hand, haastig rond over het slagveld, de rekening opmakend van dezen dag.

3 Boeren gesneuveld en 9 gewond[2] - dat was de debetzijde; 153

1) Luitenant NIX heeft nog elf dagen geleefd en overleed den 11den April in het Engelsche hospitaal te Bloemfontein, waarheen de eerste luitenant ASSELBERGH zijn gewonden wapenbroeder had vergezeld. De overledene was een jong, veelbelovend officier, en liet een weduwe met twee kleine kinderen achter.
2) Onder de gewonden was kommandant VAN DER MERWE, die ernstig aan de longen was gewond.

Engelschen gedood of gewond[1)], 425 krijgsgevangenen, 7 kanonnen, 90 wagens, geladen met proviand en ammunitie, 550 geweren, 2000 paarden, trekossen en muildieren, en de vernieling der Waterwerken, die het Engelsche leger te Bloemfontein van goed drinkwater beroofde, ten gevolge waarvan binnen vier weken 2000 Engelsche soldaten door het gebruik van besmet water naar het kerkhof werden gedragen - dat was de creditzijde[2)].

En die handel was gesloten als onder de oogen van den opperbevelhebber lord ROBERTS en van 30,000 soldaten!

De gevangenen maakten grappen en schertsten met hun bewakers. Zij hadden dapper gevochten en er het leven afgebracht - het was mooi genoeg voor dezen dag! Maar de gevangen officieren dachten er anders over; zij wandelden langzaam op en neer, met strakke oogen en diep terneergeslagen.

Op een kleinen afstand stonden eenige buitgemaakte wagens; soldaten klommen er op en af, om naar hun bagage te zoeken. Andere soldaten zaten op den grond, met den rug tegen de spaken der wielen geleund; jonge Boeren wandelden tusschen hen door, druk met hen pratend. Bij een boerenhoeve stond een reusachtige Kaapsche boer te gezelsen[3)] met een krijgsgevangene, die zijn buurman was geweest; een Yankee-burger, die bij het Boerenkommando behoorde, ontdekte eenige krijgsgevangen Canadeezen, en knoopte een wijsgeerig gesprek met hen aan over het nut van den oorlog.

Doch de buitgemaakte ossenwagens werden nu, zoover zij vervoerbaar waren, vlug ingespannen; de eerste wagens vertrokken reeds, en een

1) Volgens de Engelsche opgaaf, die luidde 19 dooden en 134 gewonden. Doch een oud-bewoner van Borculoo, die te Frankfort in den Vrijstaat woonde, schreef aan de 'Arnh. Cour.' o.a. het volgende: 'Ik bezocht den anderen morgen het slagveld, en zag voor het eerst de vreeselijkheid van den oorlog... Later kwam ik op een plek, waar de lijken nog lagen. Ik telde er op een klein bestek over de 50, allen volgens het plaatje aan den kant van den helm van het Connaught-regiment.'

2) Onder de buitgemaakte documenten bevond zich een geheim verkenningsboek, saamgesteld in 1896 door majoor E.A. ALTHAM en majoor M.F. REMINGTON. Het bevatte een aantal bijzonderheden over de afstanden, de hulpbronnen, de verkeerswegen, enz. in den Vrijstaat, terwijl de samenstellers van oordeel waren, dat voor een oorlog tegen de verbonden Transvalers en Vrijstaters benoodigd waren: 5000 man bereden infanterie, 2000 à 3000 man Uitlanders, 1000 man Kaapsche politie, te zamen 8000 à 9000 man, behalve de artillerie. Nu had generaal WHITE bij het uitbreken van den oorlog 15.000 man en 40 kanonnen onder zich, en afgaande op de verstrekte inlichtingen van de majoors ALTHAM en REMINGTON, moest deze strijdmacht toch ook in 1899 nog meer dan voldoende zijn, om de Boeren te verpletteren. En toch schijnt dit niet het geval te zijn geweest; immers, de Engelsche Regeering heeft aan generaal WHITE nog ruim 335,000 man nagestuurd.
Van achteren kan men de lichtzinnigheid verstaan, waarmede de Engelsche Regeering dezen oorlog forceerde. Zij deed het aan op de benevelde breinen van een paar majoors!

3) Gezelsen = gezellig keuvelen.

Gewonde Tommies op den terugtocht naar Bloemfontein.

veldcornet gaf bevel om op te marcheeren. De krijgsgevangenen schaarden zich nu in het gelid, achter elkander; en marcheerden af, in geregelde orde, geflankeerd door gewapende Boeren.

Een soldaat begon te zingen: ‘De Tommies van de Koningin’, en zijn kameraden stemden mee in; ten slotte zong de geheele troep mee, zelfs de jonge Boeren, die de melodie hadden opgevangen, en de regelmatige dreun der honderden voetstappen ging verloren in het refrein van het vroolijke (hier vrij vertaalde) soldatenlied:

‘De Tommies van de Koningin,
Wij houden z' in de gaten;
De heele wereld spreekt van hen
Als kranige soldaten!’

Een zonderlinger zanggezelschap was zeker nog nooit door Zuid-Afrika getrokken.

Het was toen één uur in den middag. Twee uur later, te drie uur, verschenen generaal COLVILE en generaal FRENCH met 10.000 man versche troepen op het verlaten slagveld. Zij waren te laat gekomen.

Dat was de glorierijke slag bij Sannahspost op Zaterdag 31 Maart.

De Overrompeling bij Reddersburg.
(4 April 1900).
Het Beleg van Wepener.
8 April-24 April 1900).

TERWIJL de Engelsche legioenen als de sprinkhanen in menigte den vaderlandschen grond overstroomden, eindigde staatspresident STEYN zijn rede, waarmede hij den jongsten Volksraad van den Vrijstaat op den 2^{den} April te Kroonstad opende, met deze historische woorden:

'Ik sluit met de oprechte bede, dat wij allen kracht mogen ontvangen, om in den heiligen strijd voor vrijheid en recht, dien wij in allen ernst hebben aanvaard in den naam van den driemaal heiligen God, te volharden en met kracht voort te zetten tot het einde toe, want God verhoede, dat wij onze met bloed gekochte onafhankelijkheid lichtvaardig zullen opgeven!'

In die woorden sprak zijn ziel; in die woorden schitterde zijn ongebogen moed; in die woorden steigerde het heldenhart omhoog van dezen grooten zoon van den Vrijstaat!

Intusschen ging het bloedig oorlogsspel zijn gang. Kapitein MAC WHINNIE was op Zondag 1 April met twee compagnieën bereden infanterie en drie compagnieën Iersche infanterie, te zamen 550 man, De-Wets-dorp binnengetrokken, had het dorp voor Britsch grondgebied verklaard, en aan den magistraat DISSEL om de sleutels van de gouvernementsgebouwen gevraagd. De magistraat maakte geen tegenwerpingen; hij had bijtijds de voorhanden geweren en de voorradige ammunitie, alsmede de officiëele documenten op een plek verborgen, waar geen Engelschman ze zou zoeken: namelijk onder den vloer, waarop ze stonden.

De Engelsche kapitein begon zich intusschen huiselijk in te richten, ontzag zich niet, om het kerkgebouw als slaapvertrek voor zijn soldaten in bezit te nemen, en verzocht aan den magistraat om 1000 bundels voeder voor zijn paarden. Doch aan dit verzoek werd door den magistraat niet voldaan. Hij verklaarde bedaard, dat de Engelschen geen voeder maar snelle paarden noodig hadden, om weg te komen, want een sterk Boerenkommando was in aantocht.

MAC WHINNIE zette bij dezen raad toch groote oogen op, maar zijn verkenners bevestigden de mededeeling van den magistraat, en hij moest zich nu wel haasten, om met zijn manschappen zoo gauw mogelijk weg te komen naar Reddersburg, van waar hij gekomen was.

Toch was hij nog niet gauw genoeg.

Met de rookende puinhoopen van Sannahspost achter zich en slechts door een paar adjudanten vergezeld, was CHRISTIAAN DE WET nog dienzelfden Zaterdagavond, 31 Maart, in het zadel gesprongen en naar het zuiden gejaagd, waar hij vernam, dat De-Wets-dorp, zijn geboorteplaats, door ruim 500 Engelschen, en Wepener, ten zuidoosten van De-Wets-dorp, door 1600 Engelschen was bezet geworden.

Onmiddellijk zond DE WET van deze mededeelingen rapport, meteen bevel gevend, dat een sterk kommando van 2000 burgers in ijlmarschen hem zou nakomen.

Doch die 2000 man waren er nog niet zoo gauw. Maandagavond 2 April had DE WET nog slechts 100 man bij zich, die op zeer gebrekkige manier van ammunitie waren voorzien, maar zijn onstuimige geest drong hem voorwaarts, en hij volgde met zijn kleine schaar den vijand tot tegenover Oorlogspoort. Hier werd halt gehouden, om versterkingen in te wachten, die dan ook Dinsdagmorgen 3 April in den vorm van 200 gewapende burgers, zonder artillerie, aankwamen.

DE WET, die door de schitterende uitkomsten van Sannahspost was geprikkeld, voelde zich thans sterk genoeg, om den vijand vast te houden, joeg hem in een wijden boog in vollen galop voorbij, en wierp zich bij Mosterdhoek, een uur gaans ten oosten van Reddersburg, den vijand dwars in den weg.

Zoo ver was alles goed gegaan; het was echter een teleurstelling, dat de vijand den Heksrivierberg had bezet, en daar een sterke stelling had ingenomen, wat echter DE WET niet belette, om een parlementair te zenden aan den Engelschen kapitein met de beleefde sommatie, zich over te geven.

MAC WHINNIE was woedend over deze vrijpostigheid, en vond ze een gemeene beleediging. Hij scheurde den brief van den Boerengeneraal in flarden, en antwoordde met een liederlijke verwensching. Zoo zat er dan al weer niets anders op dan vechten, en CHRISTIAAN DE WET nam, in spijt van zijn geringe strijdmacht, zijn maatregelen zoo goed, dat hij den vijand vasthield, totdat tegen zonsondergang de zoo vurig verbeide Boeren-artillerie aankwam. Het waren twee kanonnen met 200 burgers.

Van slapen kon nu natuurlijk geen sprake zijn. In een wijden kring werden de Engelschen, terwijl de burgers door den killen nacht en de harde regenvlagen werden geteisterd, omsingeld, en den volgenden morgen, *Woensdagmorgen 4 April*, bij het krieken van den dag, werd het artillerievuur geopend.

Reeds drie uur later, te negen uur, werd op den westelijken vleugel van den vijand de witte vlag geheschen.

'Maar terwijl op het westelijk punt de vijand reeds gevangen was,'

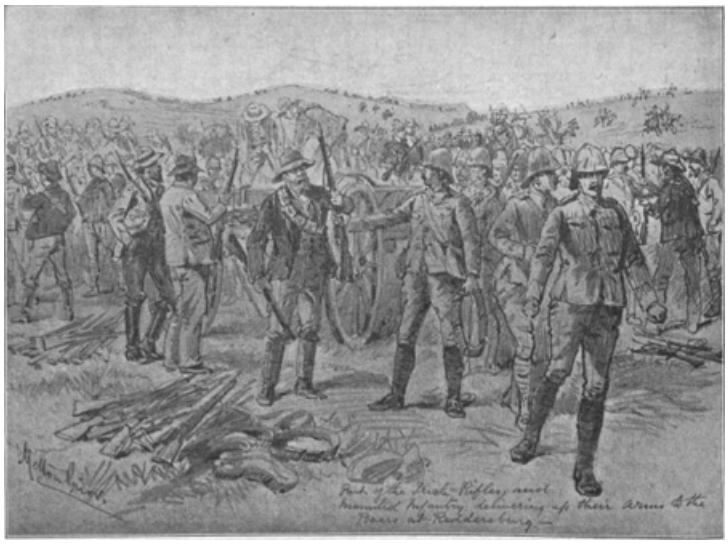

Engelsche krijgsgevangenen leveren hun wapens in na de overgave bij Reddersburg.
(Reproductie van een potloodschets, ter plaatse gemaakt.)

berichtte DE WET later in zijn officiëel rapport aan de Regeering, ‘vuurden zij van de oostpunt met alle macht opnieuw, niettegenstaande de witte vlag in hun gezicht was, waarbij assistent-veldcornet J. DU PLESSIS van district Kroonstad sneuvelde. Bovendien, van het begin van het gevecht af zochten de Engelsche troepen bescherming bij het Roode Kruis, waarop ik dan ook later liet vuren.’

Op de oostpunt verstomde thans echter eveneens het vuur, en 459 soldaten met hun officieren gaven zich over, terwijl de Engelschen volgens de verklaring der krijgsgevangenen reeds een verlies van 100 manschappen aan dooden en gewonden betreurden. Ook werden er 12 proviandwagens buitgemaakt.

Het verlies der Boeren bedroeg behalve den verraderlijk doodgeschoten DU PLESSIS 3 dooden en 3 gewonden, terwijl veldcornet VON MALTITZ met zijn Ficksburgers zich bijzonder had onderscheiden.

In den namiddag van den 3^{den} April had de tijding, dat de vijf compagnieën bij Reddersburg in moeilijkheden waren geraakt, lord ROBERTS bereikt, die onmiddellijk aan generaal GATACRE te Springfontein last gaf, met den grootsten spoed kapitein MAC WHINNIE te ontzetten.

Te halfelf in den voormiddag van den 4^{den} April kwam generaal GATACRE dan ook met een groote strijdmacht te Reddersburg aan.

Eveneens was kolonel SITWELL, die met twee compagnieën bereden infanterie en zes kanonnen te Bethanië stond, bij het hooren van het kanongedonder te zes uur in den morgen van den 4^{den} April opgerukt in de richting van Reddersburg, doch werd door een handvol Boeren tegengehouden.

Zoowel de kolonel als de generaal kwamen te laat; noch van de vijf Engelsche compagnieën noch van CHRISTIAAN DE WET was het geringste spoor meer te ontdekken. Het scheen, dat de Afrikaansche aarde hen had opgeslokt.

Maar lord ROBERTS stampvoette van ergernis. Hij ontnam aan generaal GATACRE zijn kommando en zond hem als een onnut meubelstuk terug naar Engeland.

CHRISTIAAN DE WET wendde thans weer oostwaarts naar Wepener.

Den 29sten Maart was dit dorp, dat 700 inwoners telt, door kolonel DALGETY bezet. Hij beschikte over een krijgsmacht van 1600 manschappen BRABANTS paardenvolk (meest geboren Afrikaanders en uitgelezen krijgsvolk) met zeven kanonnen, wier aankomst door de inwoners van Wepener met een strakke en vijandige houding werd begroet.

De kolonel verschanste zich drie mijlen ten noorden van Wepener in uitstekende stellingen, die in het zuiden door de Caledonrivier werden beschermd.

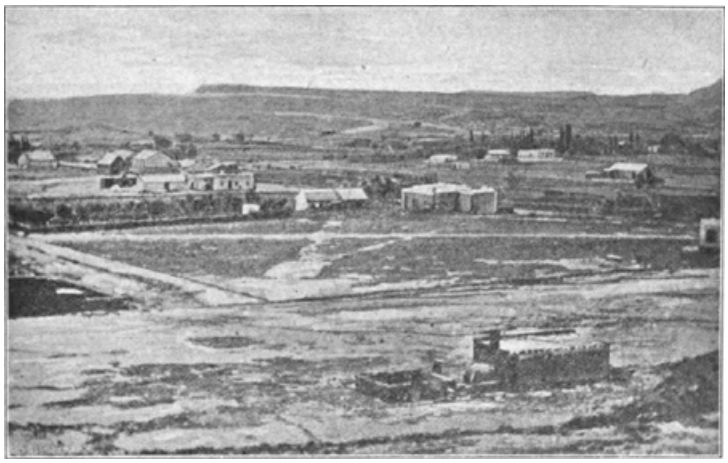

Wepener.

Den 8sten April, Zondagnacht twaalf uur, rukte het Boerenkommando, nadat kleine klompjes reeds waren vooruitgezonden, in de grootste stilte op tegen Wepener, en terwijl de burgers werden geteisterd door de nijpende koude, werden bij het aanbreken van den morgen de verschillende stellingen ingenomen en werd het vuur op den vijand door een Kruppkanon geopend.

De Boeren schoten meesterlijk. De klipsteenen, waarvan de vijandelijke schansen waren gebouwd, werden tot gruis geslagen, maar ook de vijand antwoordde met een nauwkeurig vuur. Hij schoot het vizier weg van het Boerenkanon, terwijl ook het wiel van de affuit werd verbrijzeld.

Te negen uur in den morgen ontvingen de Boeren versterking van het Winburg-kommando, waardoor de insluiting werd voltooid, en de strijd werd tot zonsondergang met kracht voortgezet. De Engelschen leden zwaar op dezen dag. Zij hadden 11 dooden en 41 gewonden, terwijl het verlies der Boeren zich bepaalde tot 7 gewonden.

In de duistere, vunzige gevangenis van Wepener zat op dezen dag een zekere VILJOEN, een Kapenaar uit Aliwal-Noord, die als ‘rebel’ was gegrepen, en geen geringe kans beliep, om den kogel te krijgen. Met een kloppend hart hoorde hij den donder van het geschut, en duidelijk kon hij den knal van het Mausergeweer onderscheiden. By beurte scheen zich het vuur te verwijderen en weer te naderen, en naarmate het zich verwijderde of naderde, klom of daalde zijn hoop. Maar plotseling hoorde

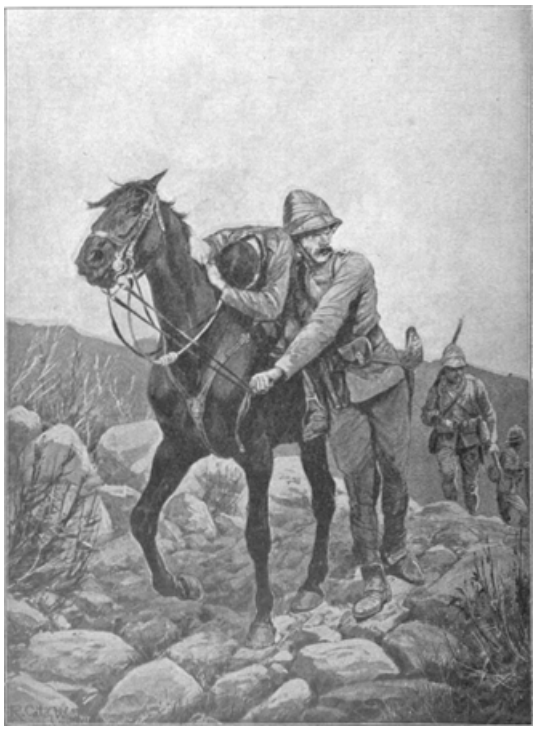

‘De Engelschen leden zwaar op dezen dag.’ (Zie blz. 687).

hij het getrappel van vele voeten en luid geroep, terwijl een paar sterke Boerenvuisten zijn kerkerdeuren openbraken. Hij was gered.

Zoo werd Wepener bezet, doch de stellingen van kolonel DALGETY bleven overigens ongeschokt, en het was geen gunstig teeken voor de Boeren, dat de insluiting zich in de lengte trok. Maar het was voor de Basuto-Kaffers aan de Vrijstaatsche grenzen toch een merkwaardig tooneel: die strijd tusschen blanken, tusschen Christenen; met hun gewapende kapiteins aan het hoofd verschenen zij in den omtrek, en volgden met groote belangstelling het verloop van den strijd.

In den avond van den 12^{den} April deed een klompje Boeren van slechts 50 man onder den dapperen kommandant FOURIE van Bloemfontein een stoute poging, om de Engelsche schansen te overmeesteren. Zij naderden in de duisternis, en telkens met sprongen vooruitrukkend, de vijandelijke sterkten tot op 100 meter, en zonder twijfel zouden ze den Vrijstaatschen standaard in de Engelsche stellingen hebben geplant, indien zij in hun heldenmoedige bestorming krachtdadig waren ondersteund.

Doch alweer bleef deze ondersteuning uit, en kommandant FOURIE kon het gewonnen terrein niet houden. Hij trok met zijn burgers voorzichtig, en gelukkig zonder ernstig verlies terug.

De wakkere HANS BANKS maakte intusschen 300 ossen en 100 paarden buit, waar de Boeren veel schik in hadden, doch het was toch maar een schrale vergoeding voor de mislukte bestorming.

De burgers hadden veel te lijden gedurende de lange nachten, die zij in nijpende koude en in kletterende regenvlagen moesten doorbrengen. Maar zij droegen hun lot met bewonderenswaardige kalmte en hielden in die slapelooze nachten en in hun kletsnatte kleeren, terwijl de vijandelijke granaten hen verontrustten, wijsgeerige bespiegelingen over de voordeelen van de deugd, die men dapperheid noemt.

Maar in spijt van die wijsgeerige bespiegelingen belegerden zij nu al veertien dagen de Engelsche stellingen, en terwijl de eerste dagen van die belegering voor kolonel DALGETY inderdaad groot gevaar hadden opgeleverd, verminderde zijn gevaar thans bij den dag, terwijl dat der Boeren klom bij het uur.

't Is waar, DALGETY was ingesloten, maar hij stond over de hoofden der Boeren heen in heliografische verbinding met Mafeking in Basutoland, van waar hij de tijding terug ontving, dat lord ROBERTS een groot leger gereed maakte, om hem te ontzetten en de belegeraars gevangen te nemen.

Dat was geen bluf. De uitgeputte soldaten waren weer op hun verhaal gekomen, en de wetenschap, dat zij PIET CRONJÉ hadden gevangengenomen, prikkelde hun moed, CHRISTIAAN DE WET hetzelfde lot te doen deelen.

Zoo maakten zich de Engelschen dan gereed voor de jacht - bij

tien duizenden! De achtste divisie onder generaal RUNDLE trok zich samen te Springfontein; vijftig mijlen noordelijker, te Bethanië, concentreerde zich de derde divisie onder generaal CHERMSIDE, den opvolger van den ongelukkigen GATACRE; de Iersche brigade onder generaal HART was reeds op marsch naar Bethulië, en generaal BRABANT liet zijn ruiterij opzadelen te Rouxville.

Reeds den 19den April bereikte generaal RUNDLE, zonder ernstigen tegenstand te ontmoeten, Oorlogspoort, op slechts 17 mijlen afstands van De-Wets-dorp, en den volgenden dag kwam men in het gezicht van het dorp. Doch hier stond een Boerenkrijgsmacht, die den vijand met ernstige verliezen terugsloeg, terwijl de Boeren slechts 1 doode en 6 gewonden hadden.

Den daarop volgenden nacht werden 24 Khaki's gevangen gemaakt, en de manier, waarop dit geschiedde, was werkelijk vermakelijk. Deze soldaten hadden water gebracht in de verschillende stellingen, doch raakten op den terugweg naar hun kamp verdwaald. Ten slotte echter meenden zij hun kamp ontdekt te hebben, en liepen er dapper op los, totdat zij midden in het Boerenlager terecht kwamen. De burgers waren even verbaasd als de Khaki's, maar vonden het toch gepast, hen gevangen te nemen. Dit geval echter prikkelde de jonge Boeren, zoodat zij er op uit gingen, en nog 11 Khaki's, die op voorposten stonden, in de wacht sleepten.

Terwijl generaal RUNDLE met zijn divisie bij De-Wets-dorp voorloopig tot staan was gebracht, trokken generaal FRENCH, generaal JAN HAMILTON en generaal POLE-CAREW met afzonderlijke sterke kolonnes op, om CHRISTIAAN DE WET om te trekken en vast te keeren. Zij trokken in ijlmarschen voort, omzwermd door kleine troepjes Boeren, die zich als horzels aan hun flanken hechtten, terwijl den 25sten April een Engelsche strijdmacht, eenige uren later door een tweede gevolgd, ten zuidwesten van Wepener in het gezicht kwam.

Doch de Boeren waren verdwenen; zij waren in den nacht van 24 April opgebroken, terwijl LOUIS BOTHA een dag vroeger van uit De-Wets-dorp een algemeenen terugtocht had bevolen. Het was inderdaad hoog tijd, maar CHRISTIAAN DE WET wist over Thabanchu en Ladybrand te ontsnappen. Hij nam den geheelen wagentrein mede, zonder een wielspaak in den steek te laten, terwijl generaal FRENCH hem tevergeefs achtervolgde.

Kolonel DALGETY had gedurende de insluiting ernstige verliezen geleden. Zijn wagens waren vernield, de meeste zijner paarden gedood, terwijl hij 215 manschappen aan dooden en gewonden had verloren. De Boeren betreurden het verlies van 50 man aan dooden en gewonden.

Dat was het mislukte beleg van Wepener door CHRISTIAAN DE WET[1)], en de mislukte vervolging van CHRISTIAAN DE WET door generaal FRENCH.

1) De voornaamste reden van het mislukte beleg lag naar veler oordeel in de laksche houding van PIET DE WET.

De Heldendood van Kolonel De Villebois-Mareuil.[1)] (4 April 1900).

DE kolonel was den 20sten Maart met een kleine strijdmacht van het vreemdenlegioen, bestaande uit 50 Nederlanders, 25 Franschen en 11 Afrikaanders, met zich voerende een kar dynamiet, bespannen met vier muilen, uit Kroonstad opgebroken.

De kleine kolonne bewoog zich in zuidwestelijke richting, en niemand dan de kolonel en kommandant SMORENBURG, aanvoerder der Hollanders, kende het doel van den tocht.

Men reed altijd maar door. Gedurende den nacht werd slechts een paar uur rust genomen, en overdag alleen tijdens de heete middaguren. Zoo werden de kopjes zes uur gaans ten oosten van Boshof bereikt, waar men bij Leeuwkop een afdeeling gewapende Boeren ontdekte, wier harten blijde klopten bij hun komst.

Maar het vreemdenlegioen vertoefde hier niet lang, en in den morgen van den 3den April gaf de kolonel een dagorder uit, waarvan de aanhef luidde: 'Van nacht zullen wij Boshof nemen onder den veldkreet: Transvaal-Vrijstaat!' Het geheele plan der bestorming, dat met de hulp der ontdekte Boerenafdeeling zou worden uitgevoerd, werd in de dagorder verder ontvouwd, en legde getuigenis af van Fransche onverschrokkenheid. De dagorder sloot met deze woorden: 'Wat er ook gebeure, de aanvallers mogen bedenken, dat hun zedelijke meerderheid overstelpend is, en zelfs bij een terugtocht kunnen zij in de duisternis weer bij hun paarden komen en zonder gevaar van Boshof terugtrekken.'

De kolonel schatte de Engelsche krijgsmacht in Boshof op 600 man, - hij had behalve zijn kleine macht den steun der 230 Boeren, die bij Leeuwkop waren ontdekt - dat was te wagen voor een dapper man!

Maar er waren in werkelijkheid in de buurt van Boshof 4000 Engelsche soldaten onder lord METHUEN!

De geest van het kleine vreemdenlegioen was uitstekend; hun vingers jeukten naar den strijd.

Om vier uur in den namiddag rukte men op in de richting van Boshof; de kolonel met de verkenners voorop. De zon daalde langzaam aan den westelijken hemel, en in de verte schemerde een witte vlek. Dat was Boshof. De kolonne reed zwijgend voort, doch een uur na middernacht

1) Zijn portret komt voor op blz. 288 van dit werk.

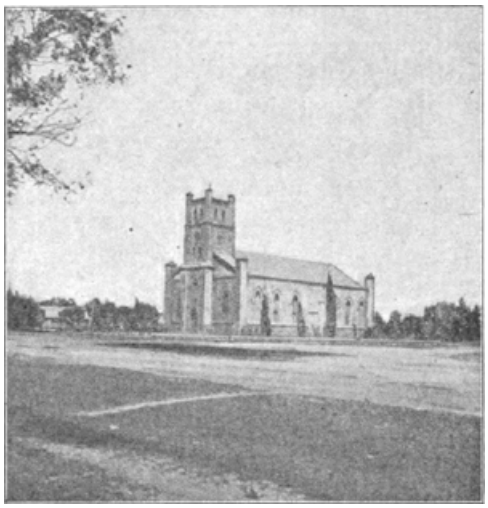

De Kerk te Boshof.

werd halt gehouden, want men was het spoor bijster geraakt, en de gids, die jarenlang in deze buurt had gewoond - was het vergissing of verraad? - verklaarde, verdwaald te zijn.[1)]

Van de kleine Boerenkrijgsmacht, die zich bij DE VILLEBOIS zou aansluiten, was eveneens geen spoor te ontdekken, en het lot van het kleine, dappere vreemdenlegioen was bezegeld.

Om acht uur in den morgen van Woensdag 4 April werd een heuvelreeks bereikt. De manschappen zadelden snel af, gebruikten hun ontbijt van vleesch en

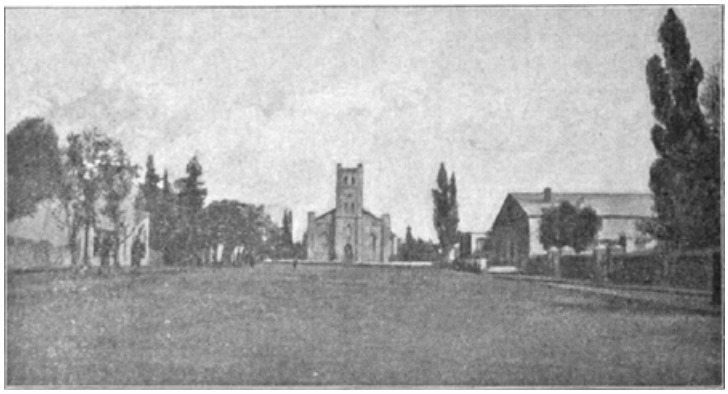

Boshof. - De kerkstraat.

1) Van vertrouwbare zijde is mij medegedeeld, dat het beslist verraad was.

brood, en strekten zich

Gerechtsgebouw en bureau van den Landdrost te Boshof.

behaaglijk uit onder de doornboomen, die een liefelijkeschaduw boden tegen de brandende zonnestralen. Maar te twee uur in den namiddag werden zij opgeschrikt uit hun rust, toen de uitgezette wachten de tijding brachten, dat de vijand in grooten getale in de nabijheid was.

Dat kon met recht een onheilspellende tijding worden genoemd. Het kleine Boerenkommando had zich nog bijtijds uit de voeten weten te maken, maar voor het vreemdenlegioen was de terugtocht reeds afgesneden, en voor deze acht en zestig mannen schoot niets anders over dan de witte vlag of de dood.

Zoo begreep de Fransche kolonel het dan ook, maar de keuze was voor hem niet moeielijk. Hij gaf bevel, om te strijden tot het uiterste.

De vijandelijke strijdmacht, bestaande uit Yeomanry, zadelde nu af, en terwijl de veldartillerie haar vuur opende, naderden de Engelschen het vreemdenlegioen in schermutselorde.

Het kopje werd geheel omsingeld en de ongelijke strijd duurde verscheiden uren. De Franschen riepen: ‘Dood aan de Engelschen!’ en vochten met oud-frankische dapperheid, doch de Nederlanders zeiden nauwelijks een woord, klemden de tanden op elkander en streden met de starre hardnekkigheid van hun ras.

Doch een wankelmoedig geworden burger heesch eindelijk de witte vlag, die door de Engelschen met luide juichkreten werd begroet.

De Fransche kolonel had die vlag niet gezien; hij had trouwens verboden ze te hijschen, en met fronsend voorhoofd zag hij de Engelschen vlak voor zich opduiken.

De Engelsche kapitein CECIL BOYLE naderde thans met de sommatie: ‘Handen omhoog!’ den kolonel, die met één knie gebogen achter een klip lag.

Hij greep zijn revolver en joeg den Engelschen kapitein een kogel door het hart - dat was zijn antwoord.

Er werden onmiddellijk drie schoten op hem gelost, waarvan het laatste hem in de volle borst trof.

'Ik sterf als een soldaat, jongens; steekt nu de witte vlag maar op,' dat waren zijn laatste woorden. Zijn hoofd zonk voorover; hij was dood.

Het gevecht was nu afgeloopen, maar een groote woede bezielde de Engelschen. KLAAS DE JONGE, een Nederlander, lag zwaar gekwetst achter een klip; een soldaat reeg hem aan de bajonet. WEISS, een Franschman, was door vijf kogels gewond, maar dit scheen den Engelschen nog niet genoeg. Hij kreeg nog een bajonetsteek.

Er waren 4 Nederlanders gesneuveld en 5 gewond; van de Franschen waren 4 man gesneuveld en 6 gewond. De Engelschen gaven als hun verliezen op 4 dooden en 7 gewonden, zonder twijfel weer een onjuist getal.

Het kleine vreemdenlegioen had vier uur lang, zonder artillerie, op een zeer ongunstig terrein, den strijd volgehouden tegen een krijgsmacht van 1500 soldaten met 8 kanonnen, en terwijl men niet behoefde te vragen, aan wie de *zege* behoorde van dezen dag, behoefde men evenmin te vragen, aan wie de *roem* van dezen dag toekwam.

Een deel der krijgsgevangenen werd nu op een rij geplaatst, om - doodgeschoten te worden. De bevelvoerende officier liet zijn manschappen aantreden en riep: 'Laadt de geweren!' Het liep den krijgsgevangenen toch ijskoud over den rug, maar veldcornet COLEMAN van Bloemfontein zeide bedaard: 'Gij hebt niet het recht, me dood te schieten.'

'Dat zal ik je toonen!' bulderde het onmensch in de uniform van een Engelsch officier. Toen kruiste de veldcornet de armen over de borst, en wachtte met den kalmen uitroep: 'Dan beveel ik mijne ziel in de hand van God,' den doodelijken kogel af.

Zoo ver zou het echter niet komen. Een hoofdofficier kwam nog juist bijtijds tusschen beide, om den moord te verhinderen.

Kolonel de VILLEBOIS - MAREUIL bereikte den leeftijd van 52 jaren, en had zich reeds in den Fransch-Duitschen oorlog door zijn schitterende dapperheid onderscheiden. Hij had steeds gehoopt, op het veld van eer te blijven, en die wensch is in vervulling gegaan. Hij viel als een held, als een waardige telg van die oud-Fransche ridders zonder vrees of blaam, die in vroeger eeuwen in ijzeren harnassen de poorten hunner kasteelen uitreden, om hun bloed te plengen in den edelen strijd voor vrijheid en recht![1)]

Van Boshof trok lord METHUEN in noordoostelijke richting, en stiet

1) Lord METHUEN liet voor zijn gesneuvelden vijand een marmeren grafzerk houwen met dit inschrift: 'Rust in vrede!' maar een lid van het Engelsche parlement was zoo kleinzielig, daar aanmerking op te maken.

den 20sten April bij Bultfontein op een Boerenkommando onder den Vrijstaatschen generaal CRONJÉ, waarbij een ernstige schermutseling plaats had. De Boeren deden een krachtigen aanval, en dreven den vijand van heuvel tot heuvel terug, totdat de nacht een einde maakte aan den strijd. De Engelschen verloren 12 dooden en 8 krijgsgevangenen behalve de gewonden, terwijl de Boeren slechts 2 gewonden hadden.

Vervolg Beleg en Ontzet van Mafeking. (26 December 1899-16 Mei 1900).

SINDS den zoo bloedig afgeslagen uitval op Kerstdag 26 December 1899 bij Game-Tree, een half uur gaans ten noorden van Mafeking, waarbij BADEN-POWELL 108 man aan dooden en gewonden had verloren, was het stil geworden bij Mafeking. Zoowel bij de belegeraars als bij de belegerden waren uitstekende schutters, die van weerszijden tot behoedzaamheid maanden. Men bleef zooveel mogelijk in de schansen; er werd druk gewerkt met schoppen en houweelen, en het werd een strijd onder den beganen grond.

De Engelsche sergeant-majoor TAYLOR, die op den meest vooruitgeschoven post stond, zag op zekeren nacht plotseling een Boer als een konijn uit den grond oprijzen. Het was op een punt, dat 50 meter dichter bij de Engelsche versterkingen was dan de bekende Boerenschansen. Nog dienzelfden nacht groeven de Engelschen een tegenloopgraaf, maar de Boeren waren eveneens vol ijver, en de Engelschen zagen bij het licht der maan het glinsteren hunner houweelen. Ten slotte gelukte het den Boeren, in verbinding te komen met de voorste Engelsche schans, waar sergeant-majoor TAYLOR het leven liet, en men begon elkander met handgranaten te bestoken.

Intusschen trok kolonel PLUMER uit het noorden op, om Mafeking te ontzetten, doch de Boeren waren op hun hoede en leverden hem het merkwaardige nachtgevecht van *12 Februari bij Ramoetsa*.

Het was een prachtige nacht; de maan scheen helder de sterren fonkelden. De schildwachten der Boeren stonden zwijgend op hun post, de oogen wijd open en gericht op het donker boschachtig terrein in den omtrek. Er heerschte een diepe stilte, slechts afgebroken door het eentonig gesjirp der krekels.

Doch dit gesjirp verstomde en de schildwachten vonden dit vreemd. Zij spitsten hun ooren en hoorden het kraken van takken en

den zachten dreun van naderende

‘Men bleef zooveel mogelijk in de schansen’ (Zie Pag. 695).

voetstappen. Zij stootten elkander aan en trokken toen voorzichtig terug op het Boerenfort, waar kapitein VON DALWIG met zijn 50 Johannesburgers achter een klipmuur lag. Hij werd gewaarschuwd, en de burgers en de artilleristen, die in hun warme kombaarzen rustig lagen te slapen, stonden ijlings op en grepen zwijgend naar hun wapens. Er was bij het kleine hoopke geen spoor van angst of gejaagdheid te ontdekken; de onverschrokken geest van hun kapitein scheen hen te bezielen.

‘Laat den vijand dichtbij komen; niet vuren, voordat ik het zeg!’ kommandeerde VON DALWIG.

Het was toen ruim half drie; de maan ging onder, en de eerste lichtstrepen van den morgen werden zichtbaar.

‘Moe nie schiet nie; ons is Boeren!’ klonk plotseling een stem, op geen vijftig pas afstands, terwijl met zachte stem het bevel werd gegeven: ‘Jongens, op het kanon los!’

De manschappen van VON DALWIG verroerden zich niet, zelfs niet, toen een reus van een kerel met den revolver in de hand over de laatste draadheining sprong en riep: ‘Handen omhoog!’

Maar het was het laatste woord, dat over die lippen kwam, kapitein VON DALWIG joeg den aanvaller op zes pas afstands een kogel door het hart. Het was kapitein FRENCH.

Nog altijd was er geen schot van de zijde der Boeren gelost, wel een krachtig bewijs voor de ijzeren vuurdiscipline, die hun dappere kom-

Kolonel PLUMER'S kamp.

mandant onder hen wist te handhaven, maar nu klonk zijn kommando: 'Snelvuur - laag aanleggen!'

Op hetzelfde oogenblik echter kwamen de Engelschen, 340 man sterk, onder een vervaarlijk geroep, van drie kanten tegen het handjevol Boeren aanzetten.

'Voorwaarts, jongens,' werd er geschreeuwd; 'bestormt het kanon; handen omhoog, schooiersvolk!'

Maar bij dat verschrikkelijk snelvuur der Boeren verstomde het geschreeuw, en de kapitein kommandeerde: 'Vuren - halt!'

Opnieuw echter werd er een verdacht gekraak gehoord in het struikgewas, dat thans verlicht werd door de vage morgenschemering, en VON DALWIG gaf ten tweeden male het bevel: 'Vuur!'

Thans werd het stil, doch de stilte werd verbroken door het gejammer der gewonden. Zoo staakten de Boeren dan hun vuur, want zij vochten tegen geen weerlooze gewonden, en de overige vijanden waren hals over kop gevlucht.

Men vond vlak voor de borstwering acht lijken, waaronder dat van kapitein FRENCH. Hij had een gouden ring aan den vinger, dien de Boeren aan kolonel PLUMER toezonden, want het lijkenberooven lieten zij aan anderen over. De vijand had bovendien nog 15 zwaargewonden, waaronder een majoor. Onder de gewonden waren 3 personen, die vroeger Transvaalsche ingezetenen waren geweest.

De Boeren hadden geen man verloren en spoedig verschenen kommandant SAREL ELOFF en kommandant BOTHA[1)], om de dappere bezetting geluk te wenschen met haar overwinning.

PLUMER was nu teruggeslagen, maar deze even rampspoedige als halsstarrige kolonel staakte daarom zijn pogingen tot ontzet van Mafeking niet, en het gelukte hem inderdaad, om tot *Ramathlabama* door te dringen.

Hier liet hij de infanterie met de maxims den 31sten Maart achter, trok met 270 man bereden keurtroepen langs den spoorweg snel door naar het zuiden, en naderde Mafeking tot op een afstand van twee uur gaans, toen de Boeren hem tegemoet trokken. Het waren een afdeeling Rustenburgers onder kommandant STEENKAMP, en een afdeeling Maricoburgers onder kommandant SNIJMAN. Zij waren in aantal ruim zoo sterk als de Engelschen - een zeldzaam voorkomend geval in dezen oorlog - en stelden hun slagorde op in den vorm eener halve maan, waarvan de hoornen den vijand met groote behendigheid trachtten te omsingelen. Maar kolonel PLUMER gaf reeds na een halfuur vechtens kamp, en werd

1) Om verwarring te voorkomen, duiden wij den kommandant-generaal LOUIS BOTHA steeds in zijn rang of met zijn voornaam aan. De hiergenoemde BOTHA is dus een ander.

door de Boeren teruggejaagd tot Ramathlabama, een afstand van vijf uren gaans.

Tijdens dit gevecht deed BADEN-POWELL een uitval, die weinig om het lijf had, en gemakkelijk werd afgeslagen. De Boeren hadden een totaal verlies van 1 doode en 2 gewonden; de Engelschen 19 dooden behalve de gewonden. Kolonel PLUMER zelf was licht aan den rechterarm gekwetst, terwijl een paard onder hem werd doodgeschoten; twee zwaar gewonde kapiteins werden door de Boeren op het slagveld gevonden, terwijl de kapitein, die den terugtocht der Engelschen dekte, werd gedood.

Er werden 9 soldaten krijgsgevangen gemaakt, alsmede de stafofficier GRANVILLE. Het was trouwens opmerkelijk, hoe geducht het officiers-corps bij dit gevecht werd gehavend: slechts de helft der officieren keerde heelhuids en veilig terug.

Waren de Boeren een krachtdadig volk in het terugslaan der ontzettingstroepen, zij maakten met de belegering van Mafeking weinig voortgang, en generaal SNIJMAN, die van geen bestorming wilde hooren, trachtte de stad door een langzame, stelselmatige uithongering tot de overgave te dwingen.

Hoe het er in de belegerde veste uitzag, blijkt het duidelijkste uit het volgende dagboekuittreksel:

> '12 *Februari*. De stad heeft heden een eigenaardig voorkomen. Overal liggen gebouwen in puin, en overal kunt gij groote hoopen grond zien, met openingen als konijnenholen. Boven deze kazematten zijn gewoonlijk aanplakbiljetten, waarop geschreven staan de titels der eigenaren en hunne bezigheden. Op een aanplakbiljet kan men zien, dat de garnizoensbetaalmeester er veilig onder zit, of anders, dat dit het kantoor is van den 'deputy assistent-adjudant.' Hier zijn kazematten-woonhuizen, bewoond door dappere vrouwen, die liever de gevaren van de stad uitstaan, dan zich aan de ongerieven van het vrouwenlager te onderwerpen, en daar is ook de onderaardsche woning van den magistraat, in de buurt waarvan diens hof zijne summiere zittingen houdt. Achter het editeurskantoor van de 'Mafeking Mail' is een onderaardsche letterzetterskamer, die door den dapperen uitgever gebruikt werd, totdat een bom in zijn drukkerij viel, en een geheele kast letters tot pastei maakte. In de buurt van het Marktplein zijn op alle open plekken bedekte loopgraven ten gerieve der voorbijgangers, die schuiling noodig hebben op een onverwacht oogenblik.
>
> Langzamerhand gaat iedereen onder den grond. Zelfs de perscensor, die een aangename manier heeft, om met correspondenten te praten op het Marktplein, heeft zich een kazemat gebouwd. Bij Rieslershotel hebben de kostgangers een groote en geriefelijke onderaardsche eetzaal. De gouvernementscontractant heeft op zijn eigen houtje een half dozijn onderaardsche holen, die hij gebruikt als kantoren, bergplaatsen en woningen. De garnizoensspaarbank is onder het bankgebouw zelf uitgegraven, en wij zijn flink op weg, om een onderaardsche stad te worden.
>
> Tot nu toe hebben wij slechts gebrek gehad aan broodstoffen, en zes onsen brood per dag is nauwelijks genoeg voor mannen, die werken en vechten.

De kleurlingen zijn slecht af, en hun honger leidt hen er toe, om vee van den vijand te stelen, waarin zij één of twee keer met groote bekwaamheid zijn geslaagd. Gisternacht brachten eenigen hunner zeven mooie vette beestjes hierheen, onder een zwaar kruisvuur van de Republikeinen.
20 *Februari* Niets wordt nu in Mafeking verspild. De stukjes, die wij redden van uitgehongerde honden, gaan naar de soepkeuken, waar elken dag een ware potpourri wordt gekookt voor de naturellen. Deze soep wordt in heele en halve pinten uitgedeeld, gretig gekocht en gulzig verslonden.

Schuilplaatsen binnen Mafeking.
(Een bodemlooze ton en een draineerbuis dienen tot ventilators.)

24 *Februari:* Zware regens zijn den geheelen dag gevallen, die de schansen en bomvrije schuilplaatsen overstroomden, en ons in het open veld dreven, daar men algemeen vond, dat het beter was, òm te komen door een granaat of een geweerkogel, dan te sterven aan de koorts of de rheumatiek.
25 *Februari:* Typhus en moeraskoorts hebben de kanonnen van den vijand gedurende eenigen tijd geholpen in het verkleinen van de bezetting. Wij hebben met grooten trots vandaag een boodschap ontvangen, dat Hare Majesteit aan ons denkt in dit kleine gehucht van het veld. Het helpt ons het zwarte brood eten en het zoetige walgelijke paardevleesch, als wij weten, dat de Koningin zelve let en wacht op bericht uit Mafeking. Zulk een boodschap maakt de manschappen bereid, om ziekte en zelfs den dood geduldig te ondergaan.
1 *Maart:* Vandaag beginnen wij de zesde maand van het beleg van Mafeking. Wij vreezen, dat de mogelijkheid bestaat, dat dit vervelende vechten nog weken en misschien maanden zal duren. Het is waar, dat de vijand, die ons omringt, betrekkelijk klein in aantal is, maar zijn forten zijn feitelijk onneembaar, daar wij geen zwaar geschut hebben, om in de borstweringen bres te schieten. Zoo worden wij dag in dag uit ingesloten, en strijden een vervelenden, zittenden strijd.
5 *Mei:* 'De honger begint te nijpen. Er is geen bericht van ontzet, dat verder dan ooit schijnt te zijn sedert kolonel PLUMER'S demonstratie op 31 Maart.

Maar dat ontzet was dichter bij, dan de dagboekschrijfster vermoedde, en dreigende onweerswolken pakten zich boven de belegeraars zamen. Kolonel PLUMER was versterkt door een strijdmacht, die met toestemming van het onzijdige Portugal in zijn haven Beira was geland, en naderde Mafeking opnieuw, terwijl een vliegende cavalerie-colonne, samengesteld uit de bloem van het Engelsche leger en onder bevel van generaal B.T. MAHON, in geforceerde marschen in aantocht was.

Er moest thans snel en krachtig worden gehandeld, en zoo de belegering, die zeven maanden had geduurd, niet als een stroovuur zou uitbranden, moest er een slag worden gewaagd - een slag met kracht!

Er schoot niets anders over dan een bestorming van Mafeking en niemand had meer aanspraak op de leiding dezer bestorming dan kommandant SAREL ELOFF, de kleinzoon van President KRUGER, die zich door zijn doortastendheid en onverschrokkenheid den eerenaam van 'kommandant Voorwaarts' had verworven.

Hij werd dan ook tot aanvoerder der stormcolonne aangewezen, terwijl werd afgesproken, dat hij bij de bestorming van Mafeking door generaal SNIJMAN op het nadrukkelijkste zou worden ondersteund.

Zoo brak de gewichtige Vrijdagnacht aan van 11 op 12 Mei. De eerste uren werden verlicht door helder maanlicht, en er heerschte zoowel in Mafeking als in de Boerenstellingen de stilte des doods.

Plotseling echter werd de diepe stilte - te vier uur - door een lang, aanhoudend geweervuur uit de oostelijke Boerenstellingen verbroken, terwijl 215 vastberaden mannen (van het ELOFF-kommando en burgers uit Rustenburg en Marico), langs de bedding der Moloporivier sluipend, Mafeking van de westzijde binnendrongen.

Er ontstond in Mafeking een geweldig rumoer. De Boeren hoorden het heftig gelui van het alarmsignaal en de luide stooten van den hoorn, maar zij stormden moedig voorwaarts, joegen den vijand voor zich uit, en

drongen onder een wild geweeren

Het Engelsche Politiekamp in Mafeking.
(Het door Kapitein ELOFF genomen fort is het gebouw rechts op het plaatje.)

Maxiravuur de Kafferstad, waar de Barolong-Kaffers woonden, binnen.

Toen de zon boven de kimmen verrees, werd haar licht onderschept door de zware rookwolken, die boven de Kafferstad oprezen, en binnen weinig oogenblikken waren de Kafferhutten over een lengte van twintig minuten gaans in één loeiende vuurzee herschapen.

Nu eerst begrepen de Engelschen, dat de aanval op de oostzijde slechts een krijgslist was geweest, en het eerste deel der bestorming was met een volkomen succes bekroond.

Op eenigen afstand van de Kafferstad stond een politiefort: een laag, steenen gebouw van één verdieping, waar de Engelsche kolonel HORE met 30 man was geposteerd. ELOFF nam een deel van zijn manschappen, en snelde aan hun spits, zonder een schot te lossen, op dit gebouw aan, wierp zich in de bijgebouwen en sommeerde den kolonel tot een onmiddellijke overgave.

Kolonel HORE had op dit oogenblik juist een telephonisch onderhoud met BADEN-POWELL, die zich in het hoofdkwartier bevond, brak het onderhoud af, en gaf, volkomen verrast, zich met zijn manschappen over.

Slechts één man weigerde en gaf vuur, maar vijf kogels legden hem neer. Een burger liep nu naar de telephoon en riep

‘en drongen onder een wild geweervuur de Kafferstad binnen.’ (Zie pag. 702.)

triomfantelijk: ‘Ik ben een Boer; wij hebben Mafeking genomen!’ ‘Werkelijk?’ klonk het antwoord, en de draad werd afgebroken.

Het was nu halfzes in den morgen.

De Boeren stonden thans, zooals uit het voorgaande is gebleken, in twee afdeelingen gesplitst: de ééne stond bij de brandende Kafferstad, en de andere, onder SAREL ELOFF, had het politie-fort bezet.

Zij hadden hun taak met onmiskenbaar beleid en schitterende dapperheid uitgevoerd, en wachtten thans, voordat zij verder rukten, op de afgesproken hulp.

Maar deze hulp kwam niet, ofschoon de kostbare uren verstreken.

De Engelschen waren intusschen van hun schrik bekomen, en, verwonderd over het klein getal aanvallers, drongen zij, door de Barolong-Kaffers krachtig ondersteund, heftig op de twee kleine Boerenafdeelingen aan.

Hun verbinding was reeds verbroken; het gevaar klom met het uur, en als er ooit reikhalzend om hulp is uitgezien, dan is het geschied op dezen treurigen Zaterdag.

Waar bleef dan toch die beloofde hulp? Die algemeene aanval op Mafeking? Was er weer misverstand of ijverzucht in het spel?[1)] O, dat gebrek aan samenwerking - hoe snerpend werd het door SAREL ELOFF en zijn dapperen gevoeld!

De zon klom hoog, en langzaam daalde de zon. De bestorming was mislukt; er viel op geen ondersteuning meer te hopen, en de bestormers moesten zien, uit de klem te raken. Inderdaad mocht dit, onder de bedekking der duisternis, aan de afdeeling, die zich bij de Kafferstad had vastgezet, gelukken, doch voor ELOFF en zijn mannen was er geen uitkomst meer. Zij streden een wanhopigen strijd, want zij wisten, dat zij in dien strijd moesten ondergaan, en tegen acht uur in den avond ging de noodlottige witte vlag omhoog. SAREL ELOFF was met zijn 90 manschappen een gevangen man; de Boeren hadden bovendien 10 dooden en 19 gewonden.

Zoo eindigde de eerste, die tevens de laatste heldhaftige poging was, om Mafeking te nemen, en het beleg liep thans snel ten einde.

Den 7^{den} Mei kregen de Boeren te Veertienstroomen zekerheid, dat generaal MAHON met zijn vliegende colonne hun twee dagen vroeger was voorbijgesneld naar het noorden, en nog dienzelfden dag zadelde een paardenkommando, onder generaal LIEBENBERG en de kommandanten DE BEER en VISSER, op, om MAHON voor te komen en den weg te versperren.

1) Laten we hopen, dat het een betreurenswaardig misverstand was. In dien zin kan het volgende bericht, opgenomen in ‘De Volksstem,’ trouwens worden uitgelegd:
‘Bij Mafeking werd op Zaterdag, na de verbranding van de Kafferstad, deze in bezit genomen door onze menschen, alsmede de meeste forten van den vijand.
Tegen gegeven orders werd daarna het dorp gestormd, en het oude politie-fort en andere plaatsen in bezit genomen.’

Provisie werd niet medegenomen, en het ging dag en nacht rusteloos voort. In den middag van den 8sten Mei werd afgezadeld aan de Hartsrivier, en de twee voorossen van den ammunitiewagen werden geslacht. Het vleesch was laf, maar de manschappen konden zich toch verzadigen, en vlijden zich neder in de schaduw van hun zadels.

Hier ontving LIEBENBERG rapport, dat de vijand Taungs was gepasseerd. Opnieuw werd opgezadeld, en men joeg voort in vollen galop, den vijand achterna, die met de snelheid van den arend voorttrok.

De geheele streek was in beroering; de ingezetenen, die zich met hoopen bij de Boeren hadden aangesloten, beefden voor de straf van den wraakzuchtigen vijand, en de Boeren reden midden door karavanen van volgeladen ossewagens en saamgedreven vee, jammerende vrouwen en schreiende kinderen heen, die wegvluchtten het oosten in.

Doch niet alleen de vrees voor den vijand, maar ook de angst voor de Kaffers was groot. Zij werden parmantig, die Kaffers, en brutaal; zij meenden, dat de Boeren lang genoeg waren baas geweest, en dat het goed was, zoo de hekken eens verhangen werden. Generaal LIEBENBERG was wel genoodzaakt, om de helft van zijn manschappen achter te laten tot beteugeling van het zwarte gevaar, terwijl aan 50 andere manschappen verlof werd gegeven, om hun naaste bloedverwanten bij de vlucht bij te staan.

Met het overschot sprong LIEBENBERG weer in het zaâl, de colonne van MAHON achterna. Het was een dolle, wilde rit, en de paarden waren doodop, toen men te Kraaipan aankwam.

Doch het doel was bereikt; de Boeren waren den vijand voorgekomen, en zij hadden weer hun meesterschap in beweeglijkheid tegenover de bloem der Engelsche ruiterij bewezen.

Ja, dat was Kraaipan! Daar lag nog, naast den spoordam, de verongelukte pantsertrein, dien de Boeren hadden laten ontsporen. Hoe levendig trad dat nachtgevecht den wakkeren ruiters weer voor den geest: die koude nacht - dat knetterende geweervuur - die in zijn bloed badende Engelsche luitenant - het was, alsof het gisteren pas was gebeurd! En toch was het reeds zeven maanden geleden. En hoeveel dappere burgers lagen thans te slapen onder de harde klippen van Afrika, die toen nog levenskrachtig hadden meegevochten - de heldenzoon van generaal DE LA REY; veldcornet COETZEE van Lichtenburg met zijn dapperen jongen, en zoovele anderen - ach, er biggelden tranen over die gebruinde wangen, bij het gezicht van dien gebroken pantsertrein.....

Een uur westwaarts van Kraaipan werd afgezadeld en de vijand afgewacht. Maar generaal MAHON, die begreep, dat de kleine Boerenstrijdmacht hem den weg had versperd, had geen zin om slag te leveren. Hij trok negen mijlen verder westwaarts, langs de Boerenstelling voorbij, om dan opnieuw de noordelijke richting in te slaan.

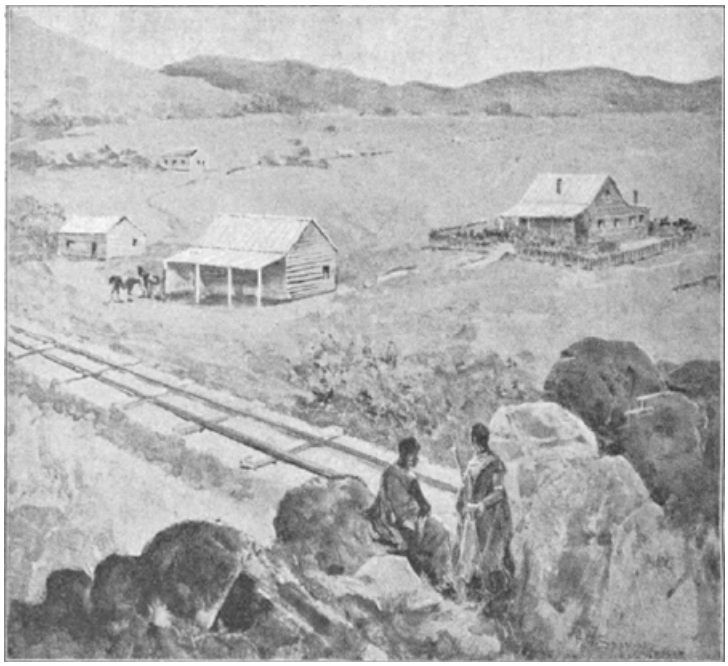

Landschap in den omtrek van Kraaipan.

Zoo raakten de Boeren het spoor van hun vijand kwijt, maar generaal LIEBENBERG zond zijn verkenners uit, die den vijand zochten als de jachthonden het spoor van het wild. Zij kropen door het dichte struikgewas heen over een terrein, waar een vreemdeling even zeker verdwaalt als een schipper zonder kompas op den grooten oceaan, en rapporteerden den weg, dien de vijand was ingeslagen.

De Engelschen trokken voort door het onmetelijke boschveld met zijn lang, spichtig gras en zijn doornige struiken, op langere afstanden afgewisseld door hoog geboomte, toen te halfvijf in den namiddag van den 13^{den} Mei een plotseling Mauservuur uit het zuidoosten de stilte verbrak.

Het waren de Boeren, die, geen kans ziende den vijand van voren te keeren, hem op den rechtervleugel bestormden. Zij deden een vastberaden aanval. De Marico-burgers onder kommandant BOTHA liepen storm tot op 80 meter in de open vlakte, doch de Engelschen

hielden geen stand en vluchtten de bosschen in. De Boeren verloren bij dit kort, maar scherp gevecht 2 dooden, 1 zwaar- en 4 lichtgewonden. De zwaargewonde was de veldcornet PIET LEMMER, die met 30 burgers op de voorpunt had gestaan. De Engelschen gaven als hun verliezen op 30 dooden en gewonden en 1 vermiste, maar zij zullen wel hebben misgeteld.

Zoo was het avond geworden, en de wakkere Boeren trachtten nogmaals den vijand voor te keeren. Maar de paarden konden niet meer, terwijl generaal MAHON er de sokken inzette, noordwestwaarts trok en in den vroegen morgen van den *15den Mei* bij JAN MASIBI'S Kafferkraal (ten westen van Mafeking) de voorposten van kolonel PLUMER ontmoette.

LIEBENBERG'S ruiters volgden met hardnekkigheid het spoor van den vijand, maar de weg liep ten noorden van Geysdorp door een eentonige, waterlooze heide. Het getrappel der hoeven smoorde in den mullen zandgrond, en de vermoeide, dorstige paarden dreigden onder hun ruiters te bezwijken. Somwijlen werd het oog verkwikt door het gezicht van kristalheldere vijvers aan den verren gezichtseinder, en de ruiters haastten zich dan, om die oase te bereiken. Maar het was slechts een luchtspiegeling, een fata morgana, en die heldere vijvers bleken niets te zijn dan witte zandvlakten, tintelend in den fellen zonneschijn.

Generaal MAHON had zich intusschen vereenigd met PLUMER'S legermacht, rukte langs de Molopo-vallei snel voorwaarts en zag Mafeking met zijn zinken daken en witte huizen oprijzen aan den horizon.

Hij meende, dat de strijd nu gestreden was, maar hij vergiste zich, want wat de Boer te kort schiet aan voortvarendheid, dat vult hij aan door zijn taaiheid, en zoo ontbrandde den 16den Mei de strijd nog eens. De Engelschen verloren in dit gevecht volgens hun opgaaf 60 man aan dooden en gewonden, en nu eerst braken de Boeren, om niet omsingeld te worden, het beleg op. Zij verschansten zich te Polfontein, en de weg naar Mafeking lag open.

De vreugde was te Mafeking, dat zeven maanden was ingesloten geweest, buitengewoon en zonder twijfel hebben haar inwoners door hun geduld, en BADEN-POWELL met zijn manschappen door hun dapperheid den dank van Engeland verdiend. Maar de geestdrift, die in Londen bij het bericht van het ontzet opvlamde, ging alle perken te buiten, en de hulde, die BADEN-POWELL oogstte, verloor hare waarde, daar zij verliep in het belachelijke.

Van Bloemfontein naar Kroonstad.
(30 April-12 Mei 1900.)

HET groote leger van lord ROBERTS was nu uitgerust en zette zich met een reusachtig front van vijftig mijlen, reikende van Karee tot Thabanchu, opnieuw in beweging.

Generaal KOOS DE LA REY voelde den stoot van den vijand op *Maandag 30 April* in den omtrek van *Brandfort*. De waarnemende kommandant MEIJER van Heidelberg stond aan de westelijke zijde der spoorbaan; kommandant GREIJLING met de Wakkerstroomers aan de oostelijke zijde, terwijl kommandant GROBLER met de Ermeloo-burgers links van de Wakkerstroomers stond.

De Engelschen naderden in een breede linie van zes uur gaans, en de Boeren kregen het heet in het vijandelijk vuur. Vecht-generaal KLEIN ADRIAAN DE LA REIJ, broeder van generaal KOOS DE LA REIJ, kreeg een kogel door den linkerarm, terwijl een granaatscherf hem tegen de linkerborst sloeg; maar de slag werd getemperd door den bandelier. Twee artilleristen, die het Maxim-kanon der Boeren bedienden, werden neergeschoten, en het kanon liep groot gevaar, door den vijand genomen te worden, waarom generaal DE LA REY aan veldcornet STEPH. GROBLER om hulp verzocht. Zonder aarzelen snelde HENDRIK BREYTENBACH, de zoon van veldcornet BREYTENBACH, door het moordend vuur van den vijand naar het achtergebleven kanon, om het in veiligheid te brengen, doch de krachten van den jongen held schoten te kort. Op dit hachelijk oogenblik echter sprong een andere jonge burger, wiens naam onbekend is gebleven, hem ter hulpe, en beiden smaakten de voldoening, den vuurmond buiten het bereik der vijandelijke artillerie te brengen. HENDRIK BREYTENBACH scheen er nu echter den smaak van beet te krijgen en haalde nog drie gezadelde Boerenpaarden als onder de oogen van den vijand weg.

Kommandant GROBLER werd met zijn Ermeloo-burgers van alle kanten aangevallen en leverde een zwaar gevecht.

De Boeren hielden manmoedig stand; tegen den middag vond DE LA REY het geraden, zijn centrum te laten inbuigen, om de vleugels krachtiger te kunnen steunen, waarna de vijand zegevierend werd teruggeworpen.

De Engelschen lieten op het slagveld 19 dooden, 5 gewonden, waaronder een kapitein, en 11 krijgsgevangenen achter. Natuurlijk hadden de ambulance-wagens reeds vele gekwetste Engelschen achter de vuurlinie gebracht. De Boeren hadden slechts 1 doode en 2 gewonden.

'In verband met mijn telegram van hedenmiddag,' seinde KOOS DE LA REY in een later officieel telegram uit Brandfort dato 30 April, 'kan ik verder melden, dat wij de troepen geheel teruggeslagen hebben tot onder in de Ospruit. Om 4 uren hedenmiddag ontving ik bericht, dat ongeveer 2000 Engelschen in aantocht waren van de Waterwerken, in de richting van Winburg, op de plaats van den heer Maré, 3½ uur [te paard] ten oosten van Brandfort. Met 250 man achtervolgden wij hen, en juist met zon-onder gelukte het ons hun voor te komen, waarop zij ook dadelijk na den aanval terugtrokken, toen de troepen bijeentrokken op een gelijke vlakte. Toen het schemer werd, liet ik mijn manschappen op twee zijden nader aan hen trekken. Zoodra ze dit bemerkten, vluchtten ze in de richting van Modderrivier.

De krijgsgevangenen, die wij hebben, geven hun verwondering te kennen, dat zoo een klein getal burgers 2000 Engelschen op het open veld durfde aantevallen.'

De stoot, dien KOOS DE LA REY zoo vastberaden had doorstaan, was niet onverwachts gekomen, en de andere kommandanten waren overtuigd, dat zij eveneens hun beurt zouden krijgen. In deze omstandigheid vonden zij het intusschen meer geraden, om de botsing te verhaasten dan om ze uit te stellen, en de generaals PHILIP BOTHA (de broeder van den kommandantgeneraal) en KOLBE trokken op *Zondag 29 April* met hun kommando's zuidwaarts in de richting van Thabanchu, om zich te vereenigen met de krijgsmacht van CHRISTIAAN DE WET en den vijand te weerstaan.

Na een levendig voorpostengevecht werden de kampen des avonds opgeslagen op een afstand van één uur te paard ten noorden van den historisch geworden Thoebakop, terwijl de lagerrust bij het krieken van den volgenden morgen werd gestoord door het luide geroep: 'Op zaâl, op zaâl! De Engelschen trekken uit!' De paarden werden zwijgend gezadeld; de veldflesschen gevuld; de zadeltasschen voorzien van beschuit, sardines of cornedbeef.

PHILIP BOTHA zette zich schrap op den linkervleugel; generaal KOLBE stond in het centrum, terwijl de kommandanten LUBBE en VISSER den rechtervleugel vormden. Bij de krijgsmacht van generaal KOLBE bevond zich het vreemdenlegioen onder den Russischen kolonel MAXIMOF; er was een kleine afdeeling voetgangers bij, die op een trollie, getrokken door muildieren, snel naar de vuurlinie werd gebracht.

Tusschen het centrum en den rechtervleugel verhief zich de trotsche Thoebakop.

Het gevecht werd door de Boeren geopend met het vuur van een 7½-cM.-kanon, dat door de Engelschen met hevigheid werd beantwoord.

Lustig snorden de bommen en kogels over het gevechtsveld, maar de Engelsche infanterie kon niet tegen het vuur der Mausers op, en rechts

zwaaiende, klom zij op tegen de zuidelijke helling van den nog onbezetten Thoebakop. Het vreemdenlegioen haastte zich bij die manoeuvre, om zijn stelling te verlaten, bracht het kanon in veiligheid en klauterde op tegen de noordelijke helling van den berg, om welks bezit de strijd zou ontbranden. Het was een wedloop, wie het eerst zou boven zijn, doch de berg was aan dezen kant in tegenstelling met de andere zijde ruw en vol kloven, terwijl struikgewas en huishooge klippen de bestijging nog moeilijker maakten.

Zesmaal moest worden rust genomen, voordat de kleine krijgsmacht van kolonel MAXIMOF, waaronder een afdeeling van 35 Nederlanders, boven was. De vijand wachtte hen reeds. Snel verschuilde zich het hoopke achter de klippen en rotsen, maar kolonel MAXIMOF sprong overeind, want hij vreesde, dat de aanrukkende Engelsche versterkingen zijn kleine macht zouden overstelpen, en gaf bevel om te stormen.

Het was een daad van dolle dapperheid. Op 300 meter kreeg MAXIMOF den eersten kogel; hij verloor den man, die het schot had gelost, niet uit het oog, en legde hem neer. Zoo bleef hij doorvechten, en leidde zijn heldenschaar tot op tien pas afstands van de vijandelijke schansen. De Hollanders konden de kommando's der Engelsche officieren verstaan; zij hoorden roepen: ‘Handen omhoog!’

Op dit gevaarlijk punt kreeg MAXIMOF den tweeden kogel - neen, het was de *vierde*, en hij had nu voorloopig zijn bekomst. Hij had een kneuzing, een schot in den schouder en twee ernstige hoofdwonden. Toch versmaadde hij elke hulp, ging rechtop naar zijn paard, klom in het zadel en joeg naar de ambulance. Maar de Boeren hielden niet van die soort dapperheid; zij schudden het hoofd en noemden MAXIMOF ‘kolonel MALKOP.’

De Nederlanders zaten intusschen, toen hun kolonel met zijn vier schotwonden (waarvan hij gelukkig hersteld is) wegdraafde, in een leelijk parket, ja, de toestand was zoo kritiek mogelijk. Maar zij hebben er zich met eere uitgewerkt. Zij trokken zich een paar honderd meter terug, namen hier dekking achter de verspreide klipstukken en verdedigden zich met schitterenden moed. Honderden Schotsche Hooglanders verschenen op den bergtop, maar werden met bebloede koppen teruggejaagd, terwijl de gewonden bleven liggen. De Hollanders spraken deze gewonden aan, en vertelden hun, dat zij met hun vijf-en-dertigen die mooie Hooglanders hadden weggeblazen. De gewonde Schotten wilden het natuurlijk niet gelooven, ofschoon het de waarheid was - het was een dag van glorie voor Oud-Holland!

Maar onze dappere Hollanders raakten van het ééne noodweer in het andere, en kwamen tegen den avond onder een woedende kanonnade, waarbij zij 7 gewonden kregen.

Ook de Amerikaansche verkenners hebben zich op dezen dag bij de bestorming eener verhevenheid in den omtrek van den Thoebakop

schitterend onderscheiden. Zij vaagden het detachement, dat de stelling bezet hield, gewoon weg, en namen een kapitein met 6 man gevangen.

Den volgenden morgen, *Dinsdag 1 Mei*, gaf generaal KOLBE aan 17 Hollanders bevel, om zich aan het uiterste punt van den rechtervleugel aan te leunen, daar er bericht was gekomen, dat de Engelschen dien vleugel omtrokken. Toen de Nederlanders in den hun aangewezen omtrek kwamen, zagen zij inderdaad een Engelsche cavalerie-patrouille van 40 man aan den gezichtseinder opduiken, waarop zij onmiddellijk een prachtige stelling bezetten. De patrouille scheen echter den toestand niet erg te vertrouwen, want plotseling, op 1000 meter afstands, staakte zij haar bewegingen. Slechts één man trok als verkenner vooruit, doch moest deze onderneming met zijn leven bekoopen, waarna de anderen maakten, dat zij uit de voeten kwamen. Zij keerden echter terug nadat zij versterkingen hadden gehaald, en reden nu - 600 man sterk - in wilden galop tegen de Nederlandsche stelling in.

De Hollanders echter waren niet van zins, om te gaan loopen, want zij konden op elkander rekenen, en toen de vijandelijke cavalerie tot op 600 meter was genaderd, gaven zij haar de volle laag. Doch op dit oogenblik barstte het vuur van twee Engelsche kanonnen over hun stelling

Mannen van het dappere Hollander-corps, dat met de Boeren streed.

los en bedreigde hun paarden met geheele vernietiging. En dit was erg genoeg, want een ruiter zonder paard was in dezen oorlog even machteloos als een stoomschip zonder steenkolen op den wijden oceaan. Zoo renden zij dan naar hun paarden en trokken terug. Maar het was een kranige terugtocht. Telkens sprong een kleine groep van het paard, schoot de voorste vervolgers weg, en sprong dan weer snel in het zadel. Zoo ontkwamen zij.

De Boeren konden hun stellingen niet behouden. Gedurende den nacht had generaal JAN HAMILTON belangrijke versterkingen gekregen, en het was geen lafhartigheid, dat de Boeren teruggingen. Hun rechtervleugel was reeds achterwaarts geweken en het centrum wankelde. Een gedeelte van den Thoebakop was nog altijd bezet, maar hij werd door den vijand

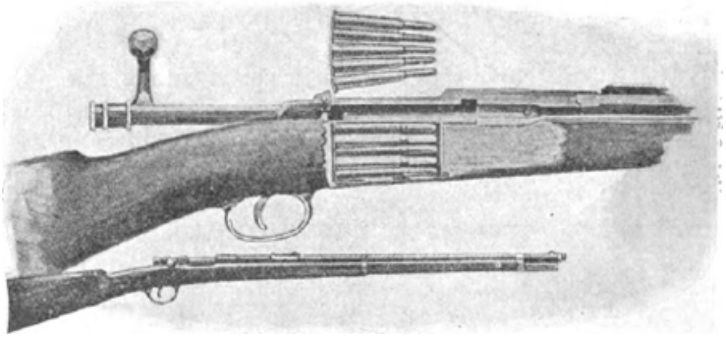

Mauser-geweer.
De bovenste afbeelding geeft het inwendige te zien. Onder in het magazijn (B), dat 5 patronen kan inhouden, is een veer aangebracht, welke telkens een patroon naar boven dringt, van waar ze door den sleutel in de kamer (C) wordt geschoven.

omsingeld, en toen het dappere vreemdenlegioen zijn stelling wilde ontruimen, kon dat slechts met doodsgevaar geschieden. De voetgangers bleven achter en moesten zich overgeven.

Nog altijd kampte PHILIP BOTHA, in spijt van de steeds aangroeiende macht van den vijand, met zijn linkervleugel om de overwinning, ja dreef den vijand voet voor voet terug, toen hem het rapport bereikte, dat de andere kommando's waren achteruitgeweken. Dat was voor den dapperen man een harde slag. Hij moest de behaalde voordeelen in den steek laten en gaf met een bezwaard hart tegen den middag het bevel tot den terugtocht. De pas van Houtnek lag nu open voor den vijand.

'Hadden wij evenwel geweten,' schreef een burger, afkomstig uit Lochem, in een brief, opgenomen in de Nederlandsche pers, 'wat ons een paar uren later bekend werd, namelijk dat de Engelschen

van achter van alle kanten werden opgedrukt door de generaals DE LA REY en DE WET, en dat hun op-ons-losstormen meer een *vlucht* dan een aanval was, dan ware de zaak wellicht geheel anders geloopen, doch het feit, dat de generaals onderling gewoonlijk geen lor van elkanders plannen en bewegingen afweten, belette ons, om een nederlaag in een overwinning te doen verkeeren.'

De Hollanders verloren op dezen tweeden gevechtsdag 9 man aan gewonden en vermisten; het geheele verlies der Boeren bedroeg 50 man.

Het verlies der Engelschen kon gerust op het tienvoudige worden geschat; zij hadden de overwinning behaald, maar hadden er den prijs voor betaald.

De merkwaardige lotgevallen der ambulance van Dr. JURIAANSE verdienen hier een bijzondere vermelding. Trouwens, zij vormden een getrouw spiegelbeeld van hetgeen aan de meeste Europeesche ambulances, die de Boerenkommando's vergezelden, te beurt viel. Zij dachten er niet aan, om de zieken en de gewonden, die aan hun hoede waren toevertrouwd, in den steek te laten, en geraakten daardoor bij het herhaalde terugtrekken der kommando's voortdurend in gevangenschap. Er waren ambulances, die reeds driemaal dat lot hadden ondergaan. De Engelschen profiteerden van die ambulances voor hun eigen gewonden en zieken, om hun dan later meestal verlof te geven, naar de Boerenlinies terug te keeren.

In Februari hadden de Engelschen bij Luckhoff Dr. JURIAANSE van zijn ambulance-wagen beroofd, en de practische dokter zag er toen geen been in, om een Engelschen ambulance-wagen, die met het reuzen-konvooi bij Watervaldrift den Boeren in handen was gevallen, onder zijn bijzondere bescherming te nemen. Het was een prachtige wagen; de dokter liet de Engelsche opschriften aan den wagen netjes overschilderen, en trok er vervolgens met benijdenswaardige vrijpostigheid mee naar Bloemfontein - naar het Engelsche hoofdkwartier. Hij verzocht persoonlijk aan lord ROBERTS vergunning, om met den ambulance-wagen te mogen doorrijden naar de Boerenlinies, en verkreeg het verlof. Zoo bereikte hij de kommando's van PHILIP BOTHA en KOLBE, doch werd opnieuw gevangengenomen.

Een hooggeplaatste Engelsche militairen-dokter ontmoette hem daar, en bekeek met groote belangstelling den wagen. ''t Is een prachtstuk,' meende hij - 'waar heeft u dien wagen toch laten maken?' 'O, zoo worden zij bij ons gemaakt, in Holland,' antwoordde Dr. JURIAANSE kalmweg. De Engelsche dokter was geheel betooverd door dien mooien wagen, liet hem photographeeren, met Dr. JURIAANSE er boven op, en wist te bewerken, dat de Nederlandsche dokter verlof ontving, zich weer bij de Boeren te voegen. Dat alles deed die mooie Engelsche wagen! Dr. JURIAANSE was er natuurlijk uitstekend mee tevreden, en reed met zijn tooverwagen

de Boeren-kommando's weer achterna, om zijn arbeid op de meest gevaarlijke plekken te hervatten[1].

Door een geforceerden nachtelijken marsch trachtte PHILIP BOTHA de Engelschen voor te komen en het schoone Winburg te redden. *Vrijdag 4 Mei* nam hij in Rooirand, de generaals GROBLER en CRONJÉ in Tabaksberg ten zuiden van Winburg stelling, in afwachting van den vijand, die met een krijgsmacht van 15,000 man aan de oevers der Vetrivier stond, terwijl een ander leger, 35,000 man sterk, zich langs de spoorlijn over Smaldeel noordwaarts spoedde.

Toen de Engelschen tot op een afstand van 1000 meter waren genaderd, trokken eenige Boerenafdeelingen helaas zonder noodzaak terug, de geheele slagorde verbrekend. Het was een treurige, roemlooze dag; PHILIP BOTHA was bitter gestemd en schoot eigenhandig een vluchtenden Boer het paard onder hem dood.

Den 5^{den} Mei waagde PHILIP BOTHA nog een laatste poging, om Winburg te redden. In vollen galop wierp hij zich met een Boerenkommando tusschen Winburg en den vijand in, maar de vijand dreigde hem te omsingelen, terwijl hij het rapport ontving, dat nog twee andere Engelsche colonnes oprukten naar Winburg. Toen begreep hij, dat de zaak verloren was. Hij reed, door zijn staf vergezeld, terug naar het dorp, waar hem reeds een Engelsche parlementair te gemoet kwam, met wien hij de voorwaarden der overgave van Winburg regelde. Alles, wat van de bewoners zou worden geëischt, zou onmiddellijk contant worden betaald, doch al de ammunitie moest worden overgegeven. Gelukkig was zij reeds in veiligheid gebracht.

Stapvoets verliet PHILIP BOTHA met zijn getrouwen het dorp; zij zagen er de regimenten van generaal JAN HAMILTON binnenstroomen als het opgezette water door de geopende sluizen.

Maar het kan wonderlijk loopen in deze wereld - het tragische en het komische grenzen aan elkander.

In Winburg werkte de Nederlandsche ambulance onder Dr. KOSTER, terwijl er op den dag der overgave twee gewonden waren overleden: een zeker burger met name DU PREEZ en luitenant CAMERON van de Schotsche Hooglanders.

Nu meende Dr. KOSTER, die op dit oogenblik slechts twee vrouwelijke helpers had, dat de Engelschen wel voor de begrafenis van hun luitenant konden zorgen, en richtte een desbetreffend verzoek aan den generaal. Zoo geschiedde het dan ook. De luitenant werd door een compagnie

1) Groot is de verdienste der Enropeesche en der Nederlandsche ambulances in het bijzonder in dezen oorlog! Zij hebben de hitte van den dag en de koude van den nacht verdragen, om het arme, strijdende Afrikaansche volk bij te staan in zijn grooten nood. Er bestaat een heldenmoed der menschenliefde, en dezen heldenmoed hebben zij betoond, die mannen en die vrouwen!

Het Winburger-lager.

Hooglanders met volle fanfares grafwaarts gebracht, terwijl bij de geopende groeve door de aanwezige officieren de moed en de vaderlandsliefde van den doode op de meest welsprekende wijze werden gehuldigd. Toen de Hooglanders echter terugkeerden van de plechtigheid, wachtte den bevelvoerenden officier een zeer onaangename verrassing, want hij vond in zijn tent een tweede, dringender verzoek van Dr. KOSTER, om toch den Schotschen luitenant te begraven. In hun dolle baast hadden de Engelschen namelijk den verkeerden (DU PREEZ) weggebracht, wat tot gevolg had gehad, dat er bij het graf van een verachten Boer een schitterende lofrede op diens edele hoedanigheden was gehouden.

Enfin, de zaak was gebeurd, en gedane dingen nemen geen keer. De geheele plechtigheid moest worden overgedaan, en nu werd de rechte begraven.

Inmiddels was kommandant-generaal LOUIS BOTHA met eenige kommando's versterkingstroepen uit de Biggarsbergen ter hulp gesneld, terwijl aan de Zandrivier goede stellingen werden genomen.

Hier stonden de Boeren op historischen bodem, want hier, bij de samenvloeiing van Koolspruit en Zandrivier, werd den 17^{den} Januari 1852 op de plaats van P.A. VENTER het bekende Zandrivier-tractaat gesloten, waarbij de onafhankelijkheid der Boeren ten noorden der Vaalrivier door Engeland ten volle werd erkend. Op deze overeenkomst werd dan ook door PHILIP BOTHA gewezen, toen hij aan den vooravond van het naderende gevecht in een welsprekende redevoering zijn burgers toeriep: ‘Thans, na vijftig jaren, aarzelt Engeland niet, om zijn woord te breken, en zijn dorst naar land en goud te bevredigen!’ terwijl hij hen in hartstochtelijke bewoordingen bezwoer, stand te houden voor vrijheid en recht.

Op *Donderdag 10 Mei* ontbrandde de strijd bij de *Zandrivier*. De Transvalers onder LOUIS BOTHA en de kommando's van generaal KOOS DE LA REY en TOBIAS SMUTS, die den rechtervleugel vormden, stonden bij de spoorbrug van Virginia (ten zuidwesten van Ventersburg), PHILIP BOTHA met het Kroonstad-kommando in het centrum, terwijl de linkervleugel bestond uit de krijgsmacht van CHRISTIAAN DE WET, LEMMER en GROBLER. Een afdeeling Engelsche cavalerie stak in den vroegen morgen de ondiepe geul der snelstroomende rivier over, doch werd door een krachtig geweervuur ontvangen, waarbij 40 soldaten vielen, terwijl 14 anderen werden krijgsgevangen gemaakt.

Doch dit was slechts het voorspel van den strijd. Op vier punten vielen de Engelschen thans in breede, golvende linies de Boeren aan, terwijl de overstelpende artillerie van den vijand twee kanonnen der Boerenartillerie, die zonder dekking van geweervuur prachtig werden bediend, spoedig tot zwijgen had gebracht. Om negen uur begon de republikeinsche

rechtervleugel te weifelen, en de Virginia-spoorbrug vloog met donderend geweld in de lucht.

Het Kroonstadsche centrum hield zich nog staande, maar het wijken van den Transvaalschen rechtervleugel maakte op de burgers een ontmoedigenden indruk, terwijl het artillerievuur van den vijand heviger werd. In dit kritieke oogenblik verloor een Kroonstadsche veldcornet zijn tegenwoordigheid van geest, en verliet met zijn manschappen een gewichtig punt, een gevaarlijke gaping makend in de stellingen van het centrum. PHILIP BOTHA zag het ongeluk en spoedde zich naar het wijkende veldcornetschap, om het weer in de oude stelling te brengen, doch het was reeds te laat - de Engelschen zaten er al in, talrijk als de mieren. En terwijl PHILIP BOTHA was weggesneld, had de vrees, die besmettelijk is, het Kroonstadsche kommando aangetast, en toen de ballon-captif zichtbaar werd in de blauwe lucht, en de Boerenstellingen aan den vijand verried, was er evenmin houden meer aan als aan een schichtig geworden paard.

Het centrum ontruimde zijn stellingen. Toen was het elf uur. Nog altijd streden de Hollanders en de Duitschers, zware verliezen lijdend, met onbezweken moed, terwijl generaal LEMMER in het oosten de eer der Boeren ophield.

Deze dappere generaal was eerst den vorigen dag met 400 burgers (uit Johannesburg, Boksburg, Heilbron en Pretoria) aangekomen en had eenige randjes twee mijlen ten noorden der Zandrivierdrift bezet. Het waren slechts eenige lage heuvels, doch er was geen geschikter terrein te vinden geweest, en zij vormden het zwakste punt in de geheele verdedigingslijn. Reeds in den nacht was de vijand door deze drift getrokken, terwijl hij in den vroegen morgen LEMMER'S krijgsmacht met een hevig vuur van granaat-kartetsen overstelpte.

LEMMER'S krijgsmacht was gehuld in wolken van rook en damp, van vuur en vlam, terwijl de vijand van drie zijden op hem instormde, doch tegen twaalf uur, toen hij met afsnijding werd bedreigd, trok hij in goede orde en met geringe verliezen terug.

In een wijden boogvorm, die om Ventersburg heentrok, vluchtten de kommando's, voortgedreven door de vrees te worden omgetrokken, maar halverwege hield PHILIP BOTHA halt en bracht zijn artillerie in stelling, om de onstuimig opdringende Engelsche ruiterij voor eenige oogenblikken te keeren. Hij voelde zich diep ongelukkig, de edele held, en de tranen verduisterden zijn oogen. Het was wel het droevigste oogenblik van dezen rampspoedigen dag.

De Iersche brigade dekte den terugtocht en deed het met onverschrokkenheid. De verliezen der Boeren bepaalden zich tot 10 gewonden, terwijl de geheele tros in veiligheid werd gebracht, maar het Hollandsche legioen was bijna vernietigd, en wat er van overschoot, ging naar Pretoria

om zich te herstellen. De Engelschen gaven als hun verliezen bij Zandrivier op 16 dooden en 30 gewonden. Zoo waren de stellingen bij de Vetrivier en de Zandrivier, die wel verdedigbaar waren, zonder ernstigen tegenstand en zonder noemenswaardige verliezen ontruimd, en de weg naar Kroonstad lag voor den vijand open. De kommando's waren wankelmoedig geworden, en er zat geen standhouden meer in.

'Het spijt mij,' telegrapheerde President STEYN uit Kroonstad, 'dat de burgers hunne posities hebben verlaten.' - Was er geen reden voor die spijt?

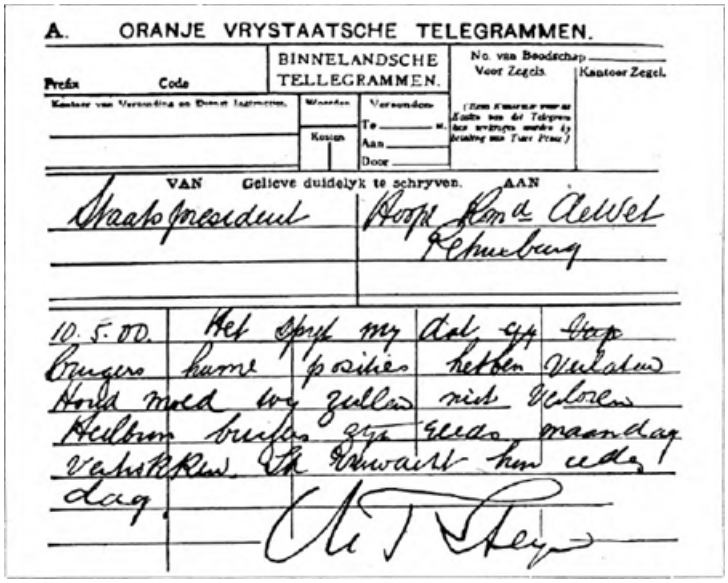

A. ORANJE VRYSTAATSCHE TELEGRAMMEN.

BINNELANDSCHE TELLEGRAMMEN.

Prefix Code

No. van Boodschap Voor Zegels. Kantoor Zegel.

Woorden Verzonden Te ____ M. Aan ____ Door ____

VAN Gelieve duidelyk te schryven. AAN

Staatspresident — Kmdt Genl de Wet Reitzburg

10. 5. 00. Het spijt my dat gij Boer Burgers hunne posities hebben verlaten Houd moed wy zullen niet verloren Heilbron Vrijdag zyn weder maandag Vetrivier Rivier Ek verwacht hem eder dag.

Facsimilé van een telegram, door President STEYN geschreven om te seinen aan generaal DE WET.

Lord ROBERTS' leger trok zegevierend voort in den vorm van een maansikkel, waarvan de linkerhoorn onder generaal FRENCH tien mijlen ten westen der spoorlijn den rechtervleugel der Boeren trachtte om te trekken, terwijl de rechterhoorn onder generaal JAN HAMILTON in snelle marschen van Winburg in de richting van Ventersburg voortdrong.

En de Boerenkommando's trokken al maar terug, en die terugtocht ontaardde in een vlucht, in een treurige, roemlooze vlucht....

Er bestond geen menschelijke macht, die deze vlucht kon keeren. De kommand 's vormden met hun wagentrossen een optocht van bijna

zeven uren gaans over den stoffigen landweg, die evenwijdig loopt met de spoorlijn, en deze schier eindelooze stoet werd beheerscht door één streven, één zucht, één gedachte: vlucht! Er was geen tijd, om de wagenassen te smeren; geen tijd, om den uitgeputten dieren rust te geven. Met angstvolle blikken staarden de burgers achterwaarts, naar het zuiden, van waar de Engelsche vloed moest komen opzetten, en daar, boven den horizon, rees dat schrikwekkend spook op, dat paniek wordt genoemd.

Het strekte zijn reuzenarmen naar voren, en de ontmoedigde burgers rukten hun uitgeputte paarden in den bek, en dreven hen in een wilden galop, om aan die reuzenarmen te ontkomen. Maar het was een ijdele poging, want dat spook was sneller dan het snelste ros, en het stormde achter de vluchtende Boeren aan, en geeselde hen voort over de golvende vlakten van hun vaderland....

En de zon rees op en de zon ging onder over dat vluchtende, door het spook der paniek voortgezweepte leger. En langs den weg stonden de eenzame boerenhuizen met hun klagende vrouwen en schreiende kinderen, en de witte vlaggen op de daken zagen er in de avondschemering uit als de noodvlaggen op zinkende schepen.

Maar ver weg, bij de achterhoede, werd de knal van het geweervuur gehoord, en er lag nog iets moedigs in dien knal, doch daar stond ook de republikeinsche keurtroep, de Gideonsbende, die van geen wankelen wist - de laatste muur tusschen Engeland en het vluchtende leger.....

Het droge gras werd in brand gestoken; een dichte rookwolk breidde zich als een doodskleed uit over de wegtrekkende kommando's en verduisterde het schijnsel der maan. En huppelend sprongen de kleine vlammen over het veld als de brandende fakkels tusschen SIMSON'S vossen, en terwijl de wind sterker werd, verbreidde zich het vuur met onweerstaanbaar geweld.

Mijlen ver was er niets te zien dan die vuurzee, en in dien rossigen gloed kregen de stoere vormen der Boeren een phantastisch aanzien.

Er moest haast worden gemaakt, om uit het bereik van dat vernielende element te komen, en de lange treinen trachtten den windvrijen kant te bereiken, maar er heerschte een groote verwarring. Kudden ossen, paarden en schapen liepen hopeloos door elkander, stoven weg in alle richtingen en dreigden de wagens omver te bonzen, terwijl het schelle gegil der Kafferdrijvers, het geklap der lange zweepen en het gehuil der radelooze menschen de lucht met een buitengewoon en angstwekkend rumoer vervulde. Ten slotte echter was men den nieuwen vijand ontkomen, en werd de tocht midden in den nacht voortgezet.

Maar het was een bitter koude nacht. De wind woei scherp en de Boeren, die zonder winterkleeding of overjassen waren, rilden van de koude. Zij zochten beschutting onder het huiflinnen van hun wagens en

wikkelden hun verkleumde leden in de kleurige kafferdekens, die zij konden machtig worden. De moeders drukten haar zuigelingen vast tegen de borst, en de kinderen kropen dichtbij elkander, in een hoek van den voorthotsenden ossewagen, om toch maar warm te worden.

De reusachtige trein werd bij het noordwaarts trekken al grooter, want vele Boerengezinnen sloten er zich bij aan. Zij gaven hun woningen en hun welvaart prijs, om maar niet in de handen der Engelschen te vallen, terwijl de toekomst voor deze diep te beklagen menschen even troosteloos was als de groote, onbekende woestijn voor den verdwaalden reiziger.

Zoo werd Kroonstad bereikt, de nieuwe hoofdstad van den Vrijstaat.

Kroonstad is in vele opzichten een heerlijk landstadje. Er wonen 2000 menschen, die zich voornamelijk bezighouden met den landbouw; de lucht is er helder en gezond en de stad is schilderachtig gelegen aan den noordelijken oever der Valschrivier, die hier over een lengte van vijf mijlen voor roeibooten bevaarbaar is. De oevers zijn begroeid met boomen, struiken en bloemen; de stroom is tamelijk helder en vol visch. Men vindt in de rivier aardige kleine eilanden met veel wild gevogelte, terwijl de lommerrijke, overhangende wilgen, die men er vindt, als vanzelf tot picnic uitnoodigen.

In dit stille landstadje stortte zich thans het geweld en het rumoer van een terugtrekkend leger uit, terwijl LOUIS BOTHA rechts en links van de spoorbaan in de boschranden vrij goede stellingen bezette, en waar die ontbraken, schansen liet opwerpen. Zoo wachtte hij den vijand af. Doch deze maakte een omtrekkende beweging, en tegen twee uur in den Vrijdagnamiddag van den *11^den^ Mei* ontruimde de kommandant-generaal de waardeloos geworden posities, terwijl de kommando's met hun bespatte, bemodderde kanonnen en hun gehavende osse- en muilwagens door de diepe drift der Valschrivier haastig voorttrokken in de richting van de Rhenosterrivier.

Toen de avond was gedaald, kwam er rust in het stadje, maar die rust had iets beklemmends en beangstigends, na het onstuimig rumoer van den afgeloopen dag; de inwoners hielden zich schuil in hun huizen, achter de gegrendelde deuren. Maar die stilte werd eensklaps verbroken door een donderslag - de eerste der vrij talrijke duikers en bruggen om Kroonstad vloog in de lucht. Er volgden nieuwe, harde slagen - stukken ijzer gierden door de lucht. Toen kwam er weer stilte, maar plotseling sprongen de ingezetenen in hun huizen verschrikt omhoog, want er kwam een slag, die de ruiten deed rinkelen in haar sponningen, en tusschen het geboomte aan de rivieroevers schoot een huizenhooge vuurstraal uit. Dat was het einde der groote Kroonstadsche spoorbrug, en over de uiteenge-

slagen spanningen breidde zich een reusachtige rookwolk uit, die door den tragen zuidenwind langzaam werd voortgedreven naar het noorden.

President STEYN vertoefde nog altijd in de stad. Wat een mensch vermag te doen, had hij gedaan, om den gezonken moed van zijn burgers weer op te beuren. Pas twee dagen geleden had hij, staande op een Kaapsche kar, het volk toegeroepen: 'Wij zullen vechten; wij zullen worstelen voor ons bestaan tot aan de oevers der Limpopo toe. God zal ons hulp brengen, als we moedig zijn en op Zijn hulp vertrouwen. De vijand zal de Republieken niet vatten zonder Zijnen wil. Laten de lafhartigen op zijde gaan en God bidden, dat Hij hun moed geve. Doch strijden zullen wij tot het laatste toe. Het nageslacht zal ons vloeken, als wij het niet doen, en ik zal mijn plicht doen tegenover land en volk! Doch dat verwacht ik ook van mijn laatsten burger!'

De kommandant-generaal liet hem thans weten, dat de voorhoede van den vijand de stad tot op drie mijlen was genaderd en dat er gevaar bestond voor afsnijding der spoorlijn.

Een Engelsche bom vloog sissend in de stad en ontplofte in een Kafferhut der voorstad. Een tweede bom kwam terecht voor het Grand Hotel in de buurt van het spoorstation.

President STEYN stapte nu in den trein, die reeds uren onder stoom had gestaan. De trein zette zich langzaam in beweging; maar de Engelsche artillerie richtte er op en gaf vuur. De President bleef kalm en bedaard; in zijn hart was droefheid, maar dit vastberaden gemoed kende vrees noch vertsagen. Hij was de eik, die zijn wortelen had geslagen in despleten der rotsen, en de eik stond vast, al gierde het noodweer over zijn kroon.

De vijandelijke artillerie echter schoot slecht en miste den trein. En toen een majoor der Engelsche genie met den bekenden speurder BURNHAM op last van generaal FRENCH denzelfden nacht eenige kilometers ten noorden van Kroonstad de spoorstaven liet opbreken, was de laatste trein der Boeren reeds gepasseerd. President STEYN was gered.

Terwijl zijn trein het station verliet, staken de Amerikaansche verkenners de groote voorraden Kafferkoren, maïs en stroo, die zich bij het station bevonden, in brand, opdat ze niet in de handen van den vijand zouden vallen. Ook werd in een der spoorwegloodsen nog een partij ammunitie ontdekt, door Engelschgezinde spoorbeambten achtergehouden. De lont werd er in gestoken, en de loodsen en de stationsgebouwen stonden spoedig in lichterlaaie. Het was een werk der vernieling, doch tevens een werk der noodzakelijkheid.

De Iersche Vrijwilligers, dappere, maar onverschillige jongens, laadden nu de gewonden op de twee volgeladen dynamietwagens, vernielden de watertank en stoomden weg met den dynamiettrein, achter zich de keten

der verwoesting voltooiend tot aan Vredefort. En langzaam verdween Kroonstad achter hen in den rossigen gloed der brandende spoorgebouwen.

Den *12den Mei*, 's namiddags te halftwee, deed lord ROBERTS, omringd door zijn staf, zijn plechtigen intocht binnen Kroonstad, terwijl de Engelsche vlag werd geheschen.

Maar er was geen gejuich bij de bevolking; geen gezang in de straten. Er was ook geen reden voor, want haar hart was vol rouw!

Bij Veertienstroomen.

HET is een rustig landschap; de Vaalrivier stroomt er doorheen: door een wijde, met struikgewas begroeide vlakte, die naar het noorden en het zuiden oploopt. In het zuiden verheft zich de fiere Platrand boven de heuvels als een reus tusschen de schooljongens. In de verte ligt een Kafferdorp; er woont een goedaardig slag van kleurlingen. Zij doen hun werk en ploegen en zaaien, alsof

Veertienstroomen.

het land in den diepsten vrede verkeert. 't Is immers ook een strijd van wit tegen wit, - van Christenen tegen Christenen - wat hebben zij er mee te maken? Of de Khaki's of de Takharen het winnen, de wereld zal er toch niet om vergaan, en zij ploegen en zaaien, want er moet toch voedsel zijn!

Aan den noordelijken oever staat het spoorstation Veertienstroomen; aan den zuidelijken oever bevindt zich het gehucht Warrenton, welks huizen met hun frissche kleuren zich in den fellen zonneschijn hel afteekenen tegen den valen, aschgrauwen grond.

Men zou werkelijk denken, dat het vrede is; dat de Christenen voor de grap, uit pure brooddronkenheid, elkander hebben verscheurd en vernield, maar de moordtuigen thans hebben weggeworpen als kinderen, wien het spel begon te vervelen.

Dat daar, - aan den zuidelijken horizon - wat is dat?

Het zal de rook zijn uit een schoorsteen! Neen, dat kan niet, want de rook komt langzaam nader; hij sluipt langzaam voort langs den grond. Nu houdt hij stil, en de zwarte locomotief wordt zichtbaar, en de gepantserde trein met zijn grijze, sterke staalplaten....

En dat gezicht verstoort de illusie van den vrede.

De trein houdt op een aanmerkelijken afstand van den oever stil, vlak bij de drie zware schansen, die den geduchten scheepskanonnen van Engeland tot dekking dienen. En die kanonnen met hun vergiftigde lyddietbommen spreken van iets anders dan van vrede!

Boven de wijde vlakten, hoog in de lucht, zweeft de oorlogsballon. Hij wordt vastgehouden door strakgespannen lijnen en de Boeren zouden er gaarne wat voor geven, zoo zij hem uit zijn duizelingwekkende hoogte naar beneden konden halen met hun kogels.

O, 't is een geduchte vijand, die ballon! Hij wint een geheele brigade verkenners uit! Hij ontdekt de zwakke punten van den tegenstander en wijst de richting aan, in welke de maxim-kanonnen hun vervaarlijke granaten moeten slingeren.

Die kanonnen hebben dichter bij den oever gestaan, maar *dat* hebben de Boeren dan toch niet geduld; zij hebben de kanonniers bij hun stukken omvergeschoten als kegels, en toen zijn de kanonnen weer achteruit weggebracht, achter die drie zware schansen. En elken keer als er kans komt, telephoneert de luitenant uit zijn luchtschip, en dan komt er zoo'n gemeene granaat - o, de Boeren weten er alles van!

Maar de Boeren hebben ook hun menschenverstand gekregen, en zoo heel veel kans geven zij niet. Zij hebben hun eigen kanonnen opgesteld tusschen het zes voet hoog struikgewas, zoodat zelfs de scherpste verrekijker uit den ballon ze niet kan ontdekken, en waar geen struik staat, daar bouwt zoo'n oude, verweerde Takhaar in den nacht een loofhut met een zwaar dak van bladeren, en als het morgen wordt, gaat hij er in zitten en stopt zijn pijp, en lacht om het geheele Engelsche luchtballondepartement.

Die Boerenkanonnen leveren flink werk. Weinig meer dan de ondiepe bedding der Vaalrivier scheidt de Khaki's van den Transvaalschen bodem,

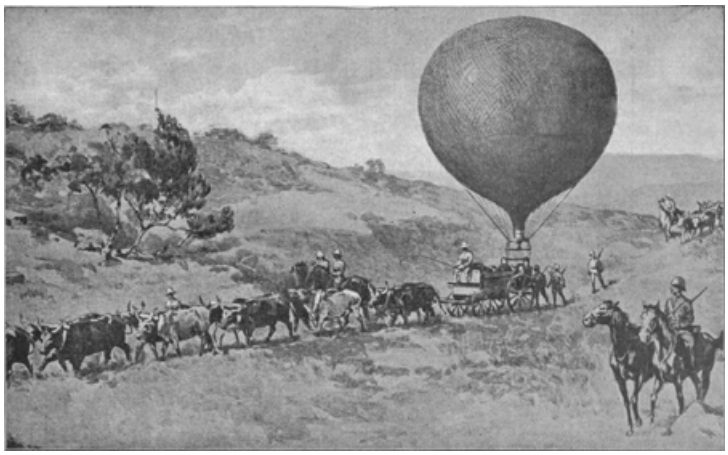

Het vervoeren van den Engelschen Oorlogsballon.

en toch hebben zij dien afstand nog niet overschreden, al liggen zij reeds meer dan zes weken, van half Maart af, vóór den stroom. Dat doen die Boerenkanonnen!

In het begin hadden de Lichtenburgers veel last van den overbuur, want hij had vlak aan den zuidelijken oever schansen opgeworpen, van waar hij de Lichtenburgers bestookte. Maar dat was hun begonnen te vervelen en zij hadden de Griqualanders in den arm genomen, en gezamenlijk den vijand verjaagd. Doch daarmede niet tevreden, waren zij in de schuit gegaan, die dichtbij de stukgeschoten veerpont aan den noordelijken oever lag, en waren brutaalweg overgeroeid, terwijl hun kameraden den verkenningstocht hadden gedekt met hun geladen roeren. Zoo waren zij dan aan de verlaten vijandelijke schansen gekomen en hadden de zandzakken meegenomen, om hun eigen verschansingen te versterken, want in het bouwen van verschansingen zochten de Lichtenburgers hun wederga - dat moet er van gezegd zijn! Hun onderaardsche verblijven waren beslist bomvrij, en met behulp van zinken dekstukken wisten zij onooglijke holen in halve salons om te tooveren.

Maar de Lichtenburgers hadden toch nog meer gevonden dan zandzakken, namelijk groote aardappelvelden, en de vaderlandsverdedigers trokken nu en dan over den stroom, niet om Khaki's te schieten, maar om aardappels te rooien.

Eén ding was maar jammer, namelijk dat Warrenton, waar de Engelschen zaten, niet beschoten kon worden, daar de vijand hier dezelfde afkeurenswaardige tactiek had gevolgd als in Boshof, waar hij de vrouwen en de kinderen in het dorp had vastgehouden. Want weerlooze vrouwen en kleine kinderen hebben gediend tot schansen, waarachter de helden van Engeland hebben geschuild in dezen oorlog!

Zoo leefden vriend en vijand, al was het oorlog, tamelijk rustig naast elkander; slechts nu en dan had er een kloppartij plaats, en van deze schermutselingen verklaarden de Boeren, dat de Engelschen zoo miserabel schoten, dat het een ware schande was.

De Boeren leden dan ook nauwelijks verliezen, en een oorlogscorrespondent der Transvaalsche pers kon, dato 9 April, naar waarheid uit Veertienstroomen berichten: ‘Alles rustig. Ons leven gaat voorbij als een aangename picnic.’

Doch de tijd der kleine kloppartijen - en schermutselingen en de tijd van de aangename picnic naderde nu snel zijn einde. Zoolang de Engelschen slechts een vijfvoudige overmacht hadden, waren zij niet in staat, om de poort, die toegang gaf tot de Transvaal, open te breken, doch toen generaal HUNTER het volle gewicht der tiende divisie in de schaal kon werpen, behoefde hij niet langer te aarzelen.

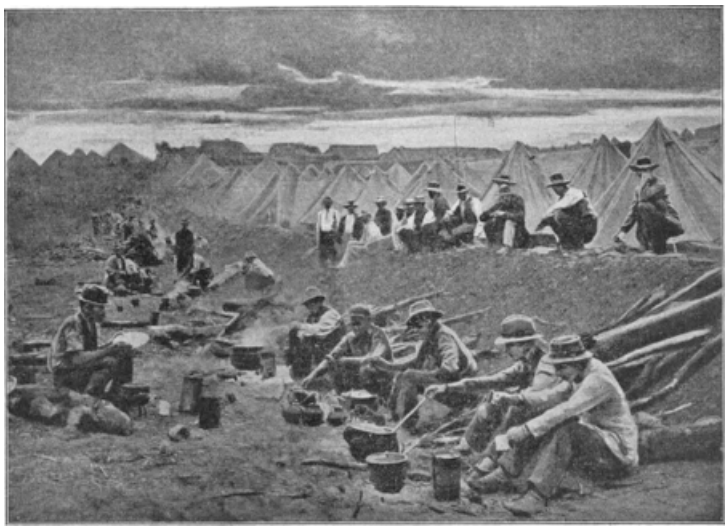

‘Als een aangename picnic’ (Zie blz. 725).

Opperbevelhebber der Boerenkrijgsmacht bij Veertienstroomen was generaal DU TOIT; onder hem stonden de assistent-generaals ANDRIES CRONJÉ, CELLIERS, POTGIETER, P.J. LIEBENBERG (van Griqualand) en OOSTHUIZEN (van Krugersdorp).

Den *3den Mei* opende generaal HUNTER een heftig bombardement op de Boerenstellingen, terwrjl de verkenner in den luchtballon de richting aanwees. Toch deden die bommen weinig schade. Zij hadden wel de juiste richting, doch vele vielen te ver of te kort, terwijl van de weinige, die in den omtrek van het doel neerkwamen, de meeste in den lossen, zanderigen bodem niet ontploften. En toch heeft zoo'n onontplofte bom aan een kwartiermeester der Boeren-artillerie het leven gekost. Hij nam ze van den grond, tusschen de knieën, om ze open te schroeven, toen juist in de nabijheid een lyddietbom ontplofte en de opgenomen granaat raakte, zoodat ze ontbrandde. De uitwerking was afgrijselijk: de ongelukkige werd aan flarden gescheurd.

Op den avond van dezen dag kwam generaal LIEBENBERG met de postkar te Veertienstroomen aan, waar hij het rapport ontving, dat de voorhoede van den vijand dien dag bij Kalmberg in aanraking was geweest met de Griqualanders. Het was kommandant VAN ASWEGEN gelukt, den vijand terug te werpen, maar men had den indruk, dat hij terug zou komen en dat hij er doorheen wilde - tot elken prijs.

Dat was een ernstige tijding!

Onmiddellijk liet generaal LIEBENBERG opzadelen, en in het holle van den nacht snelde hij met 200 Krugersdorpers onder generaal OOSTHUIZEN en 175 Lichtenburgers onder kommandant VERMAAS de bedreigde Griqualanders te hulp naar Kalmberg, dat zich zeven uren gaans ten zuiden van Veertienstroomen, in de richting van Barkley-West, bevindt.

Hier aangekomen, kon hij vernemen, hoe de ambulance van Dr. VAN NIEKERK voor den tweeden keer tegen alle volkenrecht in door de beschaafdste natie der wereld was gevangengenomen.

In den vroegen morgen van *Vrijdag 4 Mei* namen de Boeren hun stellingen in, vastbesloten den vijand een krachtigen tegenstand te bieden. Op den rechtervleugel stond OOSTHUIZEN met de Krugersdorpers, in het centrum LIEBENBERG met de Griqualanders, en op den linkervleugel de kommandanten VERMAAS en VISSER met de Lichtenburgers. De Boeren beschikten over een Krupp- en een Maxim-Nordenfeldt-kanon.

Het terrein was den Republikeinen ongunstig. Het dichte struikgewas en een onafgebroken reeks kopjes boden den vijand een uitstekende gelegenheid, om de Boeren ongemerkt om te trekken, en hij had er de manschappen voor, om die beweging uit te voeren, want generaal HUNTER bracht 9000 man en 8 kanonnen in 't vuur tegen - 500 Boeren!

Het leger van

De Vaalrivier bij Barkley-West.

generaal HUNTER overschreed bij Windsorton de Vaalrivier, terwijl een andere colonne onder generaal MAHON, die Mafekingzou ontzetten, bij Barkley-West de wagenbrug passeerde en snel noordwaarts trok.

Het centrum der Boeren kreeg den vollen schok van HUNTER'S leger, maar de Griqualanders, die goed en bloed hadden geofferd op het altaar van een Vereenigd Zuid-Afrika, weerden zich als leeuwen. VAN ASWEGEN stond midden tusschen hen, als een vader tusschen zijn kinderen, en ontvonkte hun moed. Ook de linker- en de rechtervleugel hielden manmoedig stand, en eerst toen de dag daalde en het gevaar voor insluiting groot werd, trokken de Boeren voor de ontzaglijke overmacht in goede orde terug.

Vele Engelsche lijken bedekten het slagveld; het verlies der Boeren was gering: 5 dooden en 20 gewonden. Maar onder de dooden was kommandant VAN ASWEGEN. Met zijn bloed bezegelde hij zijn trouw aan de zaak van Afrika, en door zijn heldendood heeft hij zijn naam met onvergankelijk schrift ingegrift in de geschiedenis van zijn volk.

Het scheelde geen haar, of het Kruppkanon was verloren gegaan, maar drie jonge mannen, R.L. CONRADI, FRANS SMEER JR. en C.J. LIEBENBERG (de zoon van den generaal), stortten zich in den regen van granaatkartetsen en brachten den vuurmond veilig uit.

Midden in den nacht viel het kommando terug op Witrand, ruim twee uur gaans ten westen van Veertienstroomen, maar het kon zich hier niet staande houden, daar de Engelsche artillerie het in den rug ging bestoken, en het trok terug op Zwartput. De Engelschen bezetten daarop *Zaterdagmiddag 5 Mei* Witrand, en openden den volgenden morgen een zware kanonnade op Veertienstroomen, die door de Boeren-artillerie met schitterenden moed werd beantwoord, maar toen de vijand van Witrand langs den noordelijken oever optrok, moesten de Boeren kamp geven.

Zoo werden de stellingen ontruimd, waarin zij zich bijna twee maanden lang met eere hadden gehandhaafd. Maar de ontruiming was niet zonder gevaar, want de vijand vuurde hevig en de ammunitie der artillerie moest in den steek worden gelaten.

Maar generaal POTGIETER had daar geen vrede mee. Tegen negen uur, in de duisternis van den avond verzamelde hij 50 vastberaden mannen om zich en trok in alle stilte met een muilwagen terug naar de verlaten kanonstellingen, in de dichte nabijheid der vijandelijke voorposten. Er werd geen woord gesproken en fluisterend werden de muildieren aangedreven, totdat de gevaarlijke plek was bereikt. De ammunitie werd snel opgeladen, en zwijgend trok de stoet weer weg. Het stoutmoedig stuk was met volkomen succes bekroond geworden.

De wacht van de Vaalrivier wendde zich thans noordwaarts, terwijl generaal LIEBENBERG en de kommandanten DE BEER en VISSER met een keurbende vooruitsnelden, om generaal MAHON, die in ijlmarschen op Mafeking aanrukte, vóór te komen en den weg te versperren.

Maar de poort tot de Transvaal was opengebroken en generaal HUNTER trok op naar Christiana, het eerste Transvaalsche dorp, waar de vlag van Engeland werd geheschen.

In de Biggarsbergen.
De Dynamietontploffing in Johannesburg. Scheepersnek.

IN druipende kleeren, bespat en bemodderd, kwamen de Boerenkommando's, die Ladysmith hadden belegerd, in de buurt van Glencoe aan, en de grijze Transvaalsche President had zich gehaast, om hen te gemoet te komen. Hij wachtte zijn burgers reeds op: zijn ‘kindertjes’, zooals hij hen noemde; sprak hun moed en vertrouwen in, beurde de verslagen gemoederen op en bracht het verschrikte volk tot staan.

Zoo nam de terugtocht een einde, en de Boeren begrepen, dat de Biggarsbergen, waar zij zich thans bevonden, voor de verdediging onwaardeerbare voordeelen boden. Er begon dan ook een bedrijvig leven.

Er werden schansen opgeworpen, loopgraven gemaakt, slooten gegraven en prikkeldraadversperringen gemaakt. Er werden wegen gehouwen door de rotsbergen; met dynamiet werden de klippen op zijde geslingerd, terwijl de artillerie officieren PRETORIUS, WOLMARANS, OELOFSE en GROSHANS prachtige stellingen uitzochten voor de kanonnen.

Van de Engelschen werd zoo goed als niets vernomen. Van vijf Engelsche verkenners, die zich te dicht bij de Boerenlagers waagden, werden twee doodgeschoten, en de anderen ontkwamen: dat was alles, en na de vreeselijke dagen van spanning kwam er over de Natalsche kommando's gedurende eenige weken een gevoel van onmetelijke rust.

Staande op den hoogsten top der Biggarsbergen had men een treffend gezicht op de lagers, die zich als vredige kleine dorpen wijd verspreid uitstrekten aan den voet der bergen. Alles ademde stilte en rust. Een luw bergwindje temperde de heete atmosfeer, en bewoog langzaam de toppen van het geboomte. Groote kudden vee liepen rustig te grazen, en de veelbelovende akkers mielies en suikerriet baadden in in den zonneschijn.

In het centrum der Boerenstellingen kon men, staande op dien hoogen Biggarskop, het hoofdkwartier ontdekken, waar LOUIS BOTHA den scepter zwaaide. Zijn woning, een steenen huis, stond dicht bij het spoorstation van Glencoe; het midden van het groote station was ingericht voor postkantoor, waar op drie lange tafels de voor de burgers ingekomen brieven gesorteerd werden, terwijl in het aangrenzende lokaal den ganschen dag het eentonig getik der telegraaf werd gehoord. De overige lokalen waren in beslag genomen door de Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij, en het krijgscommissariaat, terwijl eenige huizen in de buurt waren in beslag genomen door de ambulance. Plaatselijk kommandant van Glencoe was luitenant SCHROEDER.

Rechts zag men in de verte het Krugersdorp-lager, terwijl in een rechte lijn tusschen het station van Glencoe en den hoogen Biggarskop het kleine lager van Pretoria-dorp zichtbaar was. Niet zonder weemoed kon men op deze beide lagers staren - hoeveel huisvaders werden er gemist, die hun heldenbloed hadden geofferd op het altaar des vaderlands!

Het was *de 9de April* des Maandagsavonds te halfzes, toen twee Boerenkommando's met vier kanonnen onder kommandant-generaal LOUIS BOTHA en generaal FOURIE een stouten verkenningstocht deden in de richting der Engelsche stellingen, wat de aanleiding werd tot een treffen in de buurt van het historische slagveld van Elandslaagte.

De Boerenkrijgsmacht was een vliegende colonne; zij had wagens noch tenten. Vóór op het zadel was de kombaars vastgegespt; achter in den dwarszak bevond zich de ammunitie en de proviand.

Te middernacht werd Knighthoogte, een uur gaans van de Zondagsrivier verwijderd, bereikt; aan den gezichtseinder waren in het heldere maanlicht de witte tenten van den vijand langs de spoorlijn duidelijk zichtbaar.

Het was bitter koud op den berg. De vermoeide ruiters vlijden zich neder op den harden grond: gehuld in de kombaars, het zadel onder het hoofd, den bandelier over de borst en het geweer in den arm.

De paarden stonden in de nabijheid. Zij waren door halster-riemen aan elkander gekoppeld, en werden door Kaffer-achterrijders opgepast.

Toen de eerste lichtstrepen van den morgen zichtbaar werden, sprongen de Boeren overeind, terwijl kommandant EDWARDS (van het Verkennerscorps) goede stellingen uitzocht voor de artillerie. Men naderde de Engelsche voorhoede tot op 3500 meter.

De zon rees nu statig op aan de oostelijke kimmen en voorspelde een gloedwarmen dag, terwijl het landschap nog gehuld was in een wazigen ochtendnevel. Maar de nevel trok langzaam op, en rechts werd het station Elandslaagte zichtbaar.

De Engelsche kampen lagen in stille rust; in de nabijheid er van deden afdeelingen infanterie en cavalerie oefeningen; groote kudden vee werden uitgedreven naar de weiden om te grazen; van de zijde van Ladysmith kwam een trein het station van Elandslaagte langzaam binnenstoomen - o, het was een gezicht, dat het dappere hart van den artilleriekapitein PRETORIUS deed popelen van plezier!

Hij brandde onmiddellijk los.

De eerste bom viel midden in het Engelsche kamp; de tweede barstte op vier pas afstands van de exerceerende troepen, en terwijl de soldaten als een vlucht musschen uit elkander stoven, werden de lagertenten gestreken, en in aller ijl op ossewagens weggereden naar het station.

Middelerwijl bulderde het Boerenkanon zegevierend over Elandslaagte heen en verspreidde dood en verwoesting. De cavalerie joeg met lossen teugel weg, om buiten schot te komen, terwijl de infanterie dekking zocht achter de randjes en lage heuvelruggen, die hier en daar boven de vlakte oprezen. Aan een dezer afdeelingen - ongeveer 1000 man sterk - gelukte het, een langen rand, die slechts duizend meter van de stelling van generaal FOURIE was verwijderd, te bezetten, waar zij eenigermate gedekt was voor de artillerie der Boeren. Dat nam echter niet weg, dat zij den ganschen dag door de Boeren werd bestookt, in het volle gezicht der Engelsche hoofdmacht, die geen poging deed, om de benarde kameraden te ontzetten.

De Engelsche marine-kanonnen, die te Elandslaagte waren opgesteld, openden echter een krachtig vuur, en het hagelde bommen op de Boerenstellingen. Twaalf uren lang duurde deze kanonnade, maar zij had weinig

succes, want de dood van vier muildieren kan toch geen groot succes worden genoemd.

Het had echter weinig gescheeld, of een der zware marine-lyddietbommen had een vreeselijke uitwerking gehad. Zij ontplofte namelijk - het was middag - in de onmiddellijke nabijheid van generaal FOURIE, terwijl hij bij den heliograaf stond, om een bericht over te seinen aan LOUIS BOTHA. Hij stond midden in een groep van kommandanten en veldcornetten, die in een zware wolk van stof en granietstukken verdwenen, maar - zeldzaam genoeg! - zonder een schram aan de huid weer te voorschijn kwamen.

De burgers van Steenkampsberg raakten in een afzonderlijk gevecht met een Engelsche afdeeling, en sloegen haar, terwijl Standerton-burgers eveneens een gelukkige schermutseling bestonden met den vijand, die daarbij verscheiden krijgsgevangenen verloor. De Boeren gedroegen zich trouwens met lofwaardigen moed, en volgden de bevelen van LOUIS BOTHA, die zich in het midden van het strijdgewoel bevond, nauwkeurig op.

In den nacht kreeg de Engelsche afdeeling, die den langen rand had bezet gehouden, onder de beschutting der duisternis gelegenheid, om weg te komen; terwijl zij haar dooden en gekwetsten kon medenemen; den volgenden morgen bezochten de Boeren dezen rand en vonden er nog overal de sporen van bloed en vernieling.

De Boeren keerden intusschen naar hun oude stellingen in de Biggarsbergen terug, die zij na een scherpen rit van drie uren bereikten. Zij hadden geen gesneuvelde, zelfs geen ernstigen gekwetste gekregen, en hadden uitmuntende inlichtingen verworven omtrent de stellingen der Engelsche troepen, terwijl het geleverde gevecht een gelukkige tegenhanger kon worden genoemd van den rampspoedigen veldslag, die in dezen omtrek zes maanden geleden had plaats gehad.

Natuurlijk verklaarden de Engelschen al weer, dat de Boeren met zware verliezen waren teruggeslagen, ofschoon die zware verliezen zich bepaalden tot vier doode muildieren, en hoe vertrouwbaar de opgaven van hun eigen verliezen waren, bleek opnieuw uit het volgende Reutertelegram van 18 April uit Ladysmith:

'Een patrouille, sterk 10 man, van het Zuid-Afrikaansche Lichte Paardenvolk onder luitenant MULCHEAD, is den 17^{den} April in aanraking gekomen met een groote Boerenpatrouille op zeven mijlen ten westen van het kamp te Elandslaagte. De Boeren lagen in een hinderlaag en wachtten de komst der Engelschen af. Deze zagen gelukkig een paar Boeren zich op een kopje bewegen, en trokken daarop terug met het doel, de Boeren op beter gelegen terrein aan te vallen. De Boeren gaven echter een hevig vuur te midden van het troepje, waarvan 4 man gewond werden.'

Wat waren nu echter de feiten?[1)]

De Engelsche patrouille bestond niet uit tien, maar uit twintig man met twee luitenants, terwijl de 'groote' Boerenpatrouille sterk was drie man, bestaande uit veldcornet ANDRIES VILJOEN, MARIE BOTMA en G.H. MAAS, van het Carolina-kommando, wijk III.

Deze Boerenpatrouille lag volstrekt niet in hinderlaag. De dag brak juist aan, en MAAS, die op schildwacht stond, zag de vijandelijke patrouille door zijn veldkijker naderen. Hij verwittigde zijn veldcornet onmiddellijk van deze ontdekking, die het kordate besluit nam, om met zijn drieën de twintig Khaki's om te trekken. Zij sprongen direct in het zadel, stegen na een rit van een uur af en naderden den vijand tot op 80 pas, zonder bemerkt te worden. Veldcornet VILJOEN sprong nu te voorschijn en riep met luider stem: 'Handen omhoog!' waarop de twintig Engelschen hals over kop voor de drie Boeren op de vlucht sloegen. Maar die vlucht was gevaarlijk, want ze moest geschieden onder het vuur van drie goede schutters, die zeven of acht Engelschen, waaronder een luitenant, doodschoten, terwijl van de rest nog verscheidenen werden gekwetst. Een van deze laatsten viel in handen der Boeren en bevestigde het bovenstaande, wat de burgers trouwens met hun eigen oogen hadden waargenomen.

De Boeren hadden nu meer dan twee volle maanden de reusachtig lange Biggarslinie bezet gehouden, doch werden thans ernstig verzwakt doordien LOUIS BOTHA met versterkingen naar den Vrijstaat was vertrokken, terwijl den *12den Mei* een nieuwe order kwam, dat de kommando's van Pretoria en Heidelberg onmiddellijk moesten oprukken naar de Vaalrivier,

Bij den pas van Helpmekaar.

1) Volgens de mededeelingen van G.H. MAAS in een brief dato 20 Juli uit Waterval-Boven aan 'De Telegraaf.'

om den dreigenden inval van

De Waschbank.

lord ROBERTS op Transvaalsch grondgebied te stuiten.

Zoo bleven er dan niet meer dan ruim 3000 burgers over, om de Biggarslinie te verdedigen, en dat deze ten slotte zou bezwijken, was te voorzien, al was de tegenstand veel geringer dan men met goede reden had mogen verwachten.

Reeds volle veertien dagen was generaal BULLER bezig geweest, om zijn leger gereed te houden voor den opmarsch, en terwijl hij verwonderlijk goed op de hoogte was van de verzwakking, die de Boerenkommando's ten behoeve van den Vrijstaat hadden moeten ondergaan, tastte hij op *Zondag 13 Mei* den linkervleugel der Boeren onder generaal LUKAS MEYER bij den pas van Helpmekaar aan en brak er op zijn gemak doorheen.

Hij telegrapheerde over zijn krijgsverrichtingen in dezen omtrek aan lord ROBERTS het volgende:

'13 Mei. Overeenkomstig de instructies, om den vijand in den Biggarsberg bezig te houden, trok ik den 11^{den} de derde brigade cavalerie, de tweede divisie en eenige artillerie samen bij de drift over de Zondagsrivier, aan den weg naar Helpmekaar, en droeg ik BETHUNE'S Bereden infanterie,

de Umvoti-Bereden infanterie en de Imperial Lichte infanterie op, in de richting van Greytown op te rukken.

Den 12den trokken wij naar Waschbank en kolonel BETHUNE naar Pomeroy, terwijl generaal HILDYARD, van Elandslaagte uit, de Indodabergen bezette.

Den 13den zond ik generaal HAMILTON met drie bataljons de steile helling van den Withoekheuvel op.

De derde brigade cavalerie bezette de heuvels aan elken kant van den hoofdweg, en kolonel BETHUNE viel langs den weg van Pomeroy van drie kanten aan.

De vijand verliet haastig zijn stellingen, die hij sterk verschanst had, en trok naar den nek tegenover Helpmekaar terug, van waar ik hem morgen hoop te verdrijven, daar velen zijn weggetrokken.

Wij bereikten den top van den berg met verlies van slechts enkele gewonden. Ik ruk morgen naar Beith op en generaal HILDYARD naar den Wesselsnek.

Dat onze verliezen gering zijn, is, naar ik meen, stellig te danken aan de uitstekende leiding van generaal HAMILTON, generaal lord DUNDONALD en kolonel BETHUNE.

14 Mei. De vijand heeft den nek bij Helpmekaar in den nacht ontruimd, met achterlating van een achterhoede van ongeveer 1000 man tegenover ons.'

Het ergste van dit telegram was helaas, dat het de volkomen waarheid bevatte, en nu de ééne schakel van de lange verdedigingsketen was gebroken, was de geheele keten waardeloos geworden, en moesten de burgers, hun prachtige stellingen ontruimend, in een overhaasten terugtocht hun heil zoeken.

Generaal LUKAS MEIJER had het onweer zien broeien en seinde daarom Zondagmorgen 13 Mei van uit Tondersnek om versterkingen. Ze kwamen ook. Tusschen tien en elf uur in den voormiddag verscheen generaal CHRISTIAAN BOTHA, de broeder van den waarnemenden kommandantgeneraal, met zijn kommando bij Helpmekaar, den naam van dien pas blijkbaar begrijpende, maar de verdedigers, die den pas moesten bewaken, de Piet-Retief-burgers onder kommandant ENGELBRECHT, waren reeds drie mijlen ver uit hun aangewezen stellingen teruggetrokken[1)], en de pas was verloren.

Over den nu volgenden terugtocht werpen de mededeelingen van den Ierschen kolonel ARTHUR LYNCH, aanvoerder eener afdeeling van het vreemdelingen-legioen, een helder slaglicht. Hij zegt dan het volgende: 'De nek van Helpmekaar was verloren, en wij besloten in een haastig ge-

1) Volgens de mededeelingen van een oorlogscorrespondent van 'De Volksstem.'

Verklaring der Nos op de onderste plaat.
I, VI, XIII, XV. Kanonnen der Boeren.
II. Over dezen nek loopt de weg naar New-Castle, waarover het convooi der Boeren werd vervoerd.

III. Punt, waar zich later Engelsche voorposten vertoonden.
IV. Een der Biggarsbergen.
V, VII, VIII, X, XI. Engelsche troepen en artillerie.
IX. Vooruitgeschoven Engelsche cavaleriepost.
XII. Dal, waar de Boeren doortrokken bij hun aftocht.
XIV. Weg naar de spoorbrug over de Zoudagsrivier.
De Biggarsberg bij Glencoe.

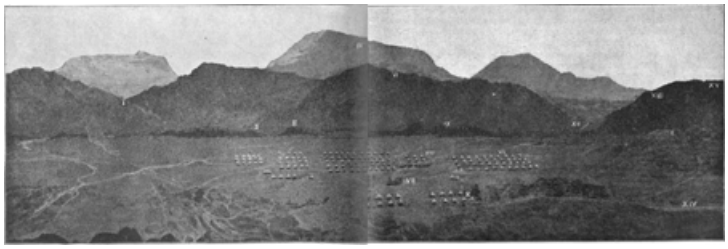

De prachtige stellingen in de Natalsche bergen welke de Boeren prijsgaven.

houden krijgsraad terug te gaan tot Langsnek. De sterke linie van Biggarsberg, waar wij meenden het geheele legercorps van BULLER te kunnen weerstaan, was verlaten ten gevolge van een onachtzaamheid van een generaal en de lafheid van een kommando.....

Het verlies van de stelling Biggarsberg was voor ons zoo nadeelig, omdat wij nu over een weg van meer dan honderd kilometer moesten wegtrekken, om van den moreelen indruk niet te spreken. Den vorigen avond door een koerier van generaal LUKAS MEYER opgeroepen zijnde, hadden wij den geheelen nacht doorgemarcheerd, ten einde vroeg in den morgen aan te komen en deel te nemen aan den slag, welke was aangekondigd. In plaats van in gevecht te komen, bevonden wij ons weldra te midden van een aftocht: een van die verschrikkelijke aftochten, welke wij sinds het verlaten van Ladysmith vreesden. Reeds bij het lager van kommandant BEN VILJOEN, bij Van Tonder's Nek, kregen wij een voorgevoel van de ramp, door het zien van de toebereidselen, om van stelling te veranderen. Onze paarden waren door een marsch van vijftig kilometers van Glencoe tot daar reeds wat vermoeid. Zoo wij waren gaan vechten, hadden zij wat kunnen uitrusten, maar om terug te gaan naar Glencoe, om ons lager te redden, zouden wij opnieuw vijftig kilometer moeten rijden, om dan denzelfden weg nog eens te gaan. Tweehonderd kilometer vluchten met inderhaast genomen levensmiddelen, dat was te veel. Wij dachten hierover na, terwijl wij langzaam teruggingen, en mijn manschappen scholden in hun woede op het kommando, dat den nek van Helpmekaar had moeten verdedigen. De Engelschen vervolgden ons ditmaal met een ongewone snelheid. Zij zaten ons op de hielen. Verscheiden kommando's trokken ons voorbij. Ieder ging recht voor zich uit, zonder te letten op de anderen, en terwijl eenigen galoppeerden, gingen sommigen stapvoets; de mannen der verschillende kommando's liepen door elkaar. Ik ging LUKAS MEYER, die een oogenblik stilhield, als om zich een denkbeeld te vormen van het treurige schouwspel, raadplegen. Was het dan niet mogelijk, om nog eenigen tijd stand te houden, en in onzen terugtocht meer orde te brengen? Ongelukkig werd het nog erger. Iemand zeide, dat de generaal aan de troepen bevel had gegeven, zich te verspreiden, omdat de Engelschen zich gereedmaakten, met hunne groote kanonnen op de massa te vuren. Dit gerucht demoraliseerde de manschappen geheel, en ieder trachtte zich zoo spoedig mogelijk te redden. Mijn manschappen verlieten mij. Ik galoppeerde hen na, om hen weer tot rede te brengen.

Weldra liet generaal LUKAS MEYER mij ontbieden. De Engelschen achtervolgden ons met een groote macht cavalerie, en hun eskadrons zouden weldra verschijnen. Terzelfder tijd zagen wij eenige stukken geschut, waarvan wij reden hadden te gelooven, dat zij van kommandant VILJOEN waren, op weg naar Dundee, maar zonder bedekking. De Engelschen zagen

de kanonnen, die men trachtte in veiligheid te brengen, ook, en dit was voornamelijk voor hen een reden, om zoo energiek mogelijk hun cavalerie te doen voortrukken.

Hier moest onmiddellijk een beslissing genomen worden. De generaal zag niet ver van den weg een kleinen heuvel, bedekt met rotsblokken. De weg, door de Engelsche ruiters gevolgd, leidde er langs. Het plan was weldra gemaakt. Wij zouden op den heuvel stelling nemen, de lansiers en de lichte cavalerie zoo dicht mogelijk laten naderen, om hun in de flank de volle laag te geven, wat te meer uitwerking zou hebben, daar het onverwacht zou zijn. Het plan was zeker goed; ongelukkig toonen mannen, ook de dapperste, als zij vluchten, een bijzondere stijfhoofdigheid. De burgers hadden het in het hoofd gekregen, hun weg in de richting van hun land te vervolgen. De generaal riep hen toe. Het was tevergeefs. Van mijn brigade kwamen eenige mannen dadelijk toeloopen, andere aarzelden; sommige gingen harder loopen, vloekende of lachende. Het waren moeilijke oogenblikken. Zij zeiden: "Waarom zullen wij ons laten dooden, als de Boeren niet willen standhouden?" Het beste argument, om hen terug te houden, was, hen als lafaards te behandelen. Mijn meergemelde volgeling TERPEND, die oud-struikroover, schold hen uit en bespotte hen om hun lafheid. Toen werden zij woedend; zij schreeuwden, dat zij meer moed hadden dan hij, en dat zij zouden toonen, met wie hij te doen had.

De Italiaansche aanvoerder RICCHIARDI had ook een handvol mannen verzameld. Hij trachtte de burgers te doen terugkeeren, door hen met zijn revolver te dreigen; hij greep zelfs de teugels der paarden. Niets hielp. Evenwel kwamen eenige mannen van elk kommando tot ons - het waren mannen van Johannesburg, Boksburg, Zoutpansberg en Carolina, de besten der Boeren. Wij namen stelling, ofschoon wij niet talrijk waren. Ik was niet zonder vrees voor den uitslag. Wij moesten eenige oogenblikken wachten; een der mannen riep: "Alles gaat goed, kolonel; wij kunnen het hier tegen een leger uithouden." De spreker was een Afrikaander, een kalm, stilzwijgend man, maar die in het gevaar in vuur geraakte en vroolijk werd. Die Afrikaanders zijn bewonderenswaardige mannen. Ik was trotsch op zijn dappere woorden.

Een oogenblik later kwam mijn secretaris bij mij. Hij is doctor in de letteren, zeer geleerd, maar verschrikkelijk bijziende, slecht ruiter, een onmogelijk schutter, zachtaardig als een schaap, maar die mij met alle geweld als soldaat had willen volgen. Hij had een linnen zak bij zich, die vol bleek te zijn met beschuiten. "Wil u er een?" vroeg hij, terwijl een glimlach over zijn vriendelijk gezicht trok. Zijn optreden paste zoo weinig bij den toestand, dat ik in lachen uitbarstte. En toen - voor den drommel - scheen de lucht voor een oogenblik vervuld van het gekraak van duizenden zweepslagen, van een voortdurend gekef van helsche beesten. Het was

het lossen der geweren. Wij hadden het juiste oogenblik niet afgewacht; wij hadden te vroeg gevuurd. Nu sprongen wij vooruit, om betere plaatsen in te nemen, en de fusillade werd voortgezet. Wij zagen, hoe de Engelschen stilhielden en een toevlucht zochten. Zij schoten op ons, maar zonder uitwerking, terwijl zij onder onze kogels vielen. Soms zagen wij een man zijn paard inhouden; hij scheen af te stijgen, maar hij kon zich niet weerhouden. Weldra kreeg de vijand het te warm. Hij trok terug.

Onze kanonnen hadden tijd gewonnen. Zij waren bijna in veiligheid. Maar de Engelschen maakten zich tot een tweeden aanval gereed. Hun geschut naderde met verbazende snelheid. Zij richtten hun stukken op ons en onze paarden, die aan den voet van den heuvel stonden, met opmerkelijke juistheid. Wij waren goed gedekt. Het meerendeel der mannen wilde echter niet meer wachten. Het denkbeeld om terug te trekken overmeesterde hen. Zij reden weg.

De Engelschen naderden. Wij vochten nog, maar ieder zag zijn buurman gereed om heen te gaan. Er was groot gevaar, omsingeld en gevangengenomen te worden. Ook hadden wij onze opdracht vervuld. Eenigen der onzen waren gedood. Het diende tot niets, nog te blijven. Wij moesten een goed eind weg loopen, vóór wij bij onze paarden waren. De Engelschen snelden in galop toe en schreeuwden als duivels. Toen wij in het zadel sprongen, schoten zij met hun Lee-Metfords op ons. De kogels floten om onze ooren. Wij letten er niet op; onze positie was te ernstig. Wij hadden geen tijd, om bang te worden. In galop vertrekken was het werk van een oogenblik. Een moment van angst, en zij, die nog overbleven, ontsnapten lachende. De kanonnen waren gered....'

Aan het station te Glencoe heerschte een onbeschrijfelijke drukte, maar de ambtenaren der Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij werkten kalm en bedaard, zonder die angstige gejaagdheid, welke gewoonlijk de voorbode is van rampen en onheilen, en leverden voortreffelijk werk. De voetgangers en de kanonnen werden op de treinen geladen, terwijl al het andere op de ossewagens was aangewezen. Middelerwijl werd, om den voortgang van den vijand te belemmeren, het droge veldgras in brand gestoken, waarvan het rosachtige schijnsel inde duisternis van den nacht spookachtig uitkwam tegen de zware rookkolommen, die langzaam opwaarts stegen.

Een der aangrijpendste tooneelen was de vlucht der Natalsche huisgezinnen, die de zijde der Boeren hadden gekozen. Op hun ossewagens hadden zij hun vrouwen, hun kinderen en hun kostbaarheden geladen, terwijl hun vee, voortgedreven door zwarte Zoeloe Kaffers, de wagens omloeide. Helder blonk de maan aan den diepblauwen, nachtelijken hemel, terwijl de trotsche bergen van Natal hun donkere slagschaduwen wierpen over deze voorttrekkende karavanen van smart en ellende.

De Lijdenburgers en de Carolina-burgers, sterk 500 man, onder kommandant DAVID SCHOEMAN, dekten den tocht van het terugtrekkende leger, zorgden voor de vluchtende Natallers, en waakten er voor, dat den vijand bij den snellen terugtocht niets in handen viel.

Op den spoorweg bij Charlestown had een ernstig ongeval plaats. Een lange slier ossewagens trok in den avond in goede orde over de rails, toen een voorbijsuizende spoortrein den laatsten wagen greep. De wagen ontving den stoot bij de achterwielen; in de huif of tent van den achterwagen lagen drie burgers te slapen, die ernstig werden gewond, terwijl een Kafferknecht, die achter den wagen aankwam, beide beenen verloor.

Doch deze ramp was ook het eenige ongeluk, dat plaats had op een lijn, waaraan in deze kritieke dagen buitengewone, ja buitensporige eischen werden gesteld. En aan deze eischen werd voldaan! De ambtenaren der Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij hebben hun taak vervuld met een toewijding en plichtsbesef, die schitterend uitblonken in dezen chaos van verwarring, en zij hebben voor hun bewezen diensten in volle mate den dank van het Afrikaansche volk verdiend!

Hun taak echter op het Natalsche traject liep ten einde. De laatste personentrein was naar het noorden gestoomd, en nu volgde de dynamiet-trein - de trein der verwoesting!

Een breede, hooge vuurgarf schoot rechtop de lucht in, door een zwaren knal gevolgd - een spoorbrug was in de lucht gevlogen. En die daverende slag scheen de helsche geesten der vernieling uit hun slaap te hebben wakker geschud; langs den geheelen weg van of Dundee over Glencoe tot New-Castle

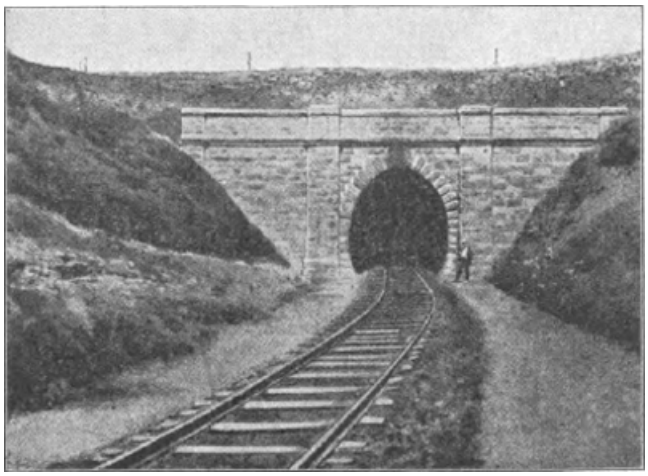

De tunnel bij Langsnek.

vlogen de viaducten, de bruggen, de duikers, alles wat maar vernielbaar was op de spoorlijn, een waarde van vele millioenen vertegenwoordigend, de lucht in - en den ganschen nacht van 14 op 15 Mei donderde de lucht van de dynamiet-ontploffingen.

En de stations langs de lijn

bleven eenzaam achter, treurig en verlaten! Eenige jonge kerels liepen met brandende kaarsen voorzichtig door de stille, doodsche wachtkamers en dienstlokalen, om te zien, of er nog voorwerpen van waarde waren achtergebleven, en in den omtrek zwierven de laatste Boerenverkenners rond op hun vlugge paardjes.

Woensdagmorgen 16 Mei werd de tunnel bij Langsnek vernield. Een dag vroeger had de vijandelijke voorhoede Dundee bezet; den 18^{den} Mei werd de Engelsche vlag te New-Castle geheschen, en één dag later legerde zich de vijand in de schaduw van den trotschen Amajuba.

Dat was het einde van den Natalschen veldtocht, en dat einde viel samen met de donkerste bladzijde uit dozen oorlog. De grond van Natal en Vrijstaat dreunde onder den haastigen stap der vluchtende kommando's en onder den onstuimigen tred hunner vervolgers; er was geen moed meer, geen kracht; de kommando's waren verbaasd, verbijsterd en verbroken; zij voelden zich overstelpt door de overmacht van den vijand, en hun vertrouwen in de toekomst was diep geschokt!

De rampspoeden verdubbelden zich. Niet alleen het geweld, dat openlijk optreedt, maar ook het verraad, dat in de duisternis sluipt, loerde op het hard benarde volk.

Het was *Dinsdagavond 24 April* te halfzes, dat dit verraad een zijner schandelijkste praktijken uitvoerde te Johannesburg, zelfs door de Engelschen eens den Judasburg genoemd. De kantoren en de winkels in het armoedigste gedeelte der goudstad, waar de BEGBIE-gieterij was gevestigd, waren reeds gesloten, en de straten waren stil on eenzaam, toen er plotseling een helsch, knetterend, de gehoorzenuwen verscheurend geraas werd gehoord. Een ontzaglijke vuurzuil sloeg uit, waarboven een berghooge, vele mijlen ver zichtbare rookkolom oprees.

Het was een verschrikkelijke verwoesting. Het tuighuis was in de lucht gevlogen; de dichtstbijstaande gebouwen waren weggevaagd, terwijl de hechte gebouwen in den vorderen omtrek scheuren en verzettingen vertoonden, alsof zij door een aardbeving waren geteisterd.

Een groote volksmassa bewoog zich naar de plaats des onheils; reeds zag men de slachtoffers uitdragen uit de brandende puinhoopen: zwaargewonden met van bloed overstroomde gezichten, dooden met afgrijselijk verscheurde ledematen. Sommigen hielden hun werktuigen nog in de krampachtig gesloten handen. Er waren nog meer van die ongelukkigen tusschen de omgestorte muren, maar het volk was machteloos om te helpen. Het stond als vastgenageld aan de plek en staarde met verwilderde oogen op die schrikwekkende ramp.

Maar veldcornet LOMBARD bracht orde in den gang van zaken, terwijl de mannen van de brandweer en van het Roode Kruis met elkander

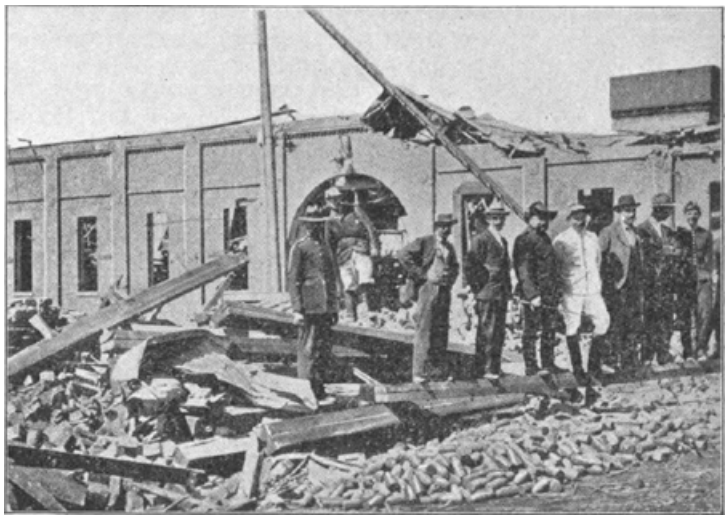

Ruïne van de Begbie-gieterij.

wedijverden in het redden der ongelukkigen. Er werden 16 dooden gevonden en 32 gewonden; de meesten waren Italiaansche of Fransche werklieden. Directeur GRÜNBERG was licht gewond.

Volgens deskundigen was er een hoeveelheid van 1500 (Eng.) ponden dynamiet of een daaraan gelijkstaande ontplofbare stof noodig geweest, om zoo'n hevige verwoesting teweeg te brengen, doch deze hoeveelheid was in de fabriek niet aanwezig. Trouwens werden in genoemde fabriek slechts granaten en granaat-kartetsen met de bijbehoorende buizen vervaardigd, terwijl in het tuighuis slechts 800 pond kruit aanwezig was.

'Tegenover de fabriek,' schreef een correspondent[1)], 'aan de overzijde van den weg was een hotel met drie verdiepingen, met vrijen toegang voor iedereen. Herhaaldelijk heeft de heer GRÜNBERG, hoofd der fabriek, aan President KRUGER betere bewaking en sluiting van genoemd hotel gevraagd, doch telkens kreeg hij ten antwoord, dat wanneer hij Engelschen kon aanwijzen, die zich aan misdadige handelwijzen schuldig maakten, de President hen het land uit zou zetten. Het resultaat was slechts vermeerdering van de wachten met enkele burgers tusschen de zestig en twee en tachtig jaar.

1) In de Transvaalsche Pers.

De tunnel, die gegraven is van uit het bewuste hotel, is iets te kort geweest, en het dynamiet is niet onder de plaats gesprongen, waar het kruit der BEGBIE-Works lag, maar er naast'[1].

Op een andere manier openbaarde zich het verraad door het feit, dat het huis, waarin de op last der regeering te Johannesburg vervaardigde luchtballon werd bewaard, aan den vooravond der oplating afbrandde of beter gezegd werd afgestookt. De ballon was natuurlijk mee verbrand.

Ook op de spoorlijnen werden herhaalde malen verraderlijke aanslagen gepleegd, en dat geweld en dat verraad - het drukte de Boeren diep ter neer[2].

'Gister kwam ik hier terug,' schreef een burger uit Pretoria dato 18 Mei in een particulieren brief, die later in de pers is opgenomen. 'De ééne Jobstijding hoopt zich bij de andere op. Mafeking thans ontzet on een groote colonne Engelschen door Veertienstroomen naar Christiana. In den Vrijstaat treurig! De Vrijstaters loopen als hazen weg, en als er thans nog 1000 onder 't geweer zijn, is 't mooi. Het is diep, diep ellendig, dit alles te zien. De Transvalers beginnen ook den moed te verliezen, en men zegt, dat de uitlanders in den Vrijstaat thans nog de eenigen zijn, die standhouden. En dat tegenover een vijand, die thans een kwart millioen soldaten in 't veld heeft, terwijl wij thans hoogstens 25,000 hebben, is wel ontmoedigend. Zoolang het den Boeren goed ging, was er nog eenigszins orde en regel, maar thans komt toch weer duidelijk aan 't licht, dat discipline en goede officieren alles is. En aan beide ontbreekt het ons. Generaal BOTHA, de opvolger van JOUBERT, is een uitstekend veldheer, maar de andere generaals luisteren weer niet naar hem.'

Was de Leeuw van Afrika dan suf geworden? Waren zijn spieren verlamd, en kon hij geen stoute sprongen meer doen?

Zeker, hij *kon* nog stoute sprongen doen, en hij *zou* ze ook doen!

In het aangehaalde schrijven weerspiegelde zich de algemeene indruk, maar die indruk was overdreven en eenzijdig, en op de donkerste bladzijde van dezen oorlog viel de heldere lichtstraal van Scheepersnek.

1) Er werden dan ook verscheiden verdachte personen in hechtenis genomen, maar de elkander jagende gebeurtenissen hebben een nauwkeurig onderzoek belemmerd. De fabriek zelve kon weer spoedig werken, en in de week, voorafgaande aan de inneming van Johannesburg, werden niet minder dan 8000 granaten, voor de verschillende soorten geschut, kant en klaar afgeleverd.

2) Hebben de Boeren dan niet hetzelfde verraad gepleegd, waar zij de spoorlijnen, die de vijand in zijn macht had, beschadigden? Zeker niet. Zij vormden een erkende gewapende macht. Waar de Engelsche soldaten de republikeinsche spoorlijnen beschadigden, pleegden deze evenmin verraad. Doch in zoover de Engelsche ingezetenen, die door de goedertierenheid der Regeering mochten blijven wonen in de Republieken op voorwaarde, dat zij geen vijandelijke daad zouden plegen, hun kans waarnamen, om den een of anderen trein te laten ontsporen, was dit evenzeer een daad van verraad als van ondankbaarheid. En toen de Engelschen de Republieken binnenstroomden, hebben velen van deze Engelsche ingezetenen er geen been in gezien, om den Engelschen als gidsen te dienen. Ook dàt was verraad.

Scheepersnek ligt twee uur gaans ten zuidwesten van Vrijheid. Het werd bereikt door een eskadron bereden infanterie, dat door twee andere eskadrons van hetzelfde wapen werd gevolgd, en den uitersten rechtervleugel vormde van BULLER'S leger. Het kwam van Nqutu in Zoeloeland, en was op marsch naar Vrijheid.

Zondagnamiddag 20 Mei, stootte men bij Scheepersnek, op een klomp Boeren, sterk 80 man, van het Swaziland-kommando, onder kommandant BLIGNAUT. De Engelschen verwonderden zich, dat de Boeren durfden standhouden, en nog meer, dat zij durfden aanvallen. Het aangevallen eskadron geraakte geducht in de klem, en ofschoon de twee andere eskadrons gelegenheid kregen om het aangevallen eskadron ter hulp te snellen, konden zij toch niet verhinderen, dat het gewoonweg vernietigd werd, terwijl den Boeren nog 11 krijgsgevangenen en twee kanonnen (waaronder één beschadigd), behalve een aantal paarden en ammunitie in handen vielen.

Een der officieele Transvaalsche regeeringsberichten omtrent dit bloedig gevecht luidde aldus:

'Nadere berichten over het gevecht te Scheepersnek, dato 20 dezer:

Dr. NICHOLSON van de Engelsche ambulance verklaart, dat er volgens identificatie-kaarten 105 dooden en gewonden zijn.

Onder de dooden bevinden zich een kapitein, twee luitenants en eenige onder-officieren.

De macht van den vijand wordt geschat tusschen drie en vier honderd met twee kanonnen.

Wegens de duisternis konden wij den vijand niet achtervolgen.'

Onder de dooden bevond zich de bevelhebber van het eskadron. De Boeren hadden slechts één doode en één gewonde - het was weer de stoute sprong geweest van den Afrikaanschen Leeuw!

In de Drakensbergen.
(14 Mei-11 Juni 1900.)

DE natuur is gehoorzaam; zij volgt de wetten, haar door God gesteld, al worden de wetten der menschenliefde ook vertragt en vertreden door een politiek, die geen erbarming kent.

De Afrikaansche zomer met zijn brandende hitte, zijn zoele nachten en zijn loeiende donderstormen was nu voorbijgegaan, en de winter was ingetreden. Het spichtige gras was verdord

op zijn lange halmen; de

De hoeve van O'NEILL.

bladeren waren afgevallen, en al konden de dagen warm worden, de nachten waren bitter koud.

Maar of het zomer was, of dat het winter was geworden, de Boeren begrepen, dat zij moesten doorvechten den bangen strijd voor vrijheid en recht.

Generaal BULLER echter begreep het anders; hij meende, dat zij thans bereid zouden zijn, om den vermoeiden schouder te buigen onder het Engelsche juk, en in dat vermoeden zond hij aan CHRISTIAAN BOTHA een boodschap, waarin deze Boerengeneraal werd aangezocht om een ontmoeting, waarin vredesonderhandelingen zouden worden aangeknoopt.

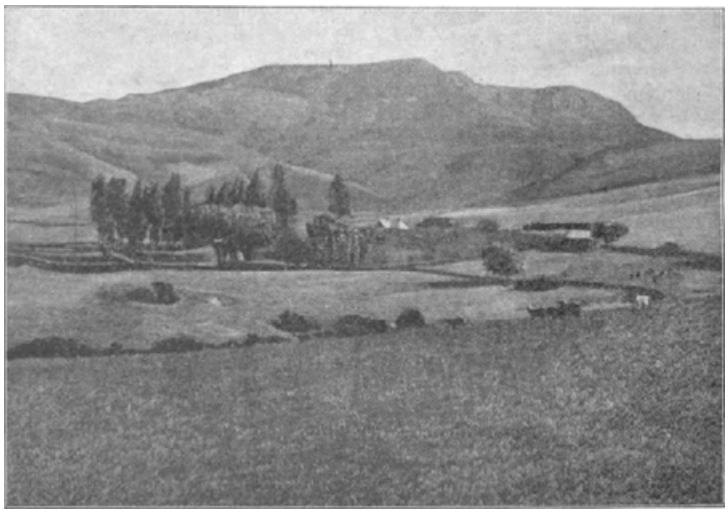

De Amajuba.
(O'NEILL'S hoeve aan den voet van den berg).

Deze ontmoeting vond dan ook plaats op Zaterdag 2 Juni, op de historische hoeve van O'NEILL, waar in 1881 de bekende Transvaalsche Conventie was geteekend, terwijl het Engelsche dagblad 'The Standard' van deze ontmoeting het volgende verhaal gaf:

'Reeds eenige dagen liep het gerucht, dat de 10 à 12 duizend Boeren, die Langsnek verdedigden, in de gelegenheid zouden worden gesteld zich over te geven, voor zij voor de overmacht zouden moeten bukken.

Deze geruchten culmineerden heden in een ontmoeting tusschen generaal BULLER en CHRISTIAAN BOTHA, op den weg onder de schaduw van Majuba, op diezelfde plek, waar den 4^{den} Maart 1881 tot een wapenstilstand besloten werd.

Generaal BULLER kwam van New-Castle, vergezeld door generaal CLERY.

De ontmoeting had te halftwee plaats. De Boeren-deputatie bestond uit generaal CHRISTIAAN BOTHA, broeder van den opperbevelhebber, enkele kommandanten en veldcornetten.

CHRISTIAAN BOTHA is een jonge man, 28 jaar oud. Hij groette generaal BULLER, die den groet beantwoordde, en het onderhoud, dat nu volgde en een halfuur duurde, kenmerkte zich door grooten ernst van de zijde van den Britschen generaal, en door een ernstige, bijna plechtige houding van zijn tegenstanders. Generaal BULLER en zijn officieren en generaal BOTHA met vijf van de Boeren-aanvoerders stonden afzonderlijk, terwijl de tolk het paard van den generaal vasthield.

Sir REDVERS BULLER bracht BOTHA het nuttelooze van verderen tegenstand onder het oog on wees er op, dat de Boeren op Langsnek en te Utrecht volkomen geïsoleerd waren. Hij eischte onvoorwaardelijke overgave, ten einde verder bloedvergieten te voorkomen, dat tot niets zou leiden.

Generaal BOTHA gaf toe te weten, dat lord ROBERTS Johannesburg genomen had, en op weg was naar Pretoria. De burgers op den Nek hadden voorraad voor een maand en konden het zoolang gemakkelijk uithouden. Hij kon niet onderhandelen over overgave, zonder ruggespraak met zijn meerderen.

Na heel wat praten stemde BOTHA er in toe, de vraag om overgave aan zijn meerderen over te leggen, en gedurende drie dagen te handelen, alsof er een wapenstilstand gesloten was, waarbij beide partijen zich verbonden, hun voorposten niet verder vooruit te schuiven.

Na afloop van het onderhoud drukten de beide generaals elkander de hand.

Gedurende het gesprek volgden de Engelsche voorposten bij Umguela met belangstelling de gebeurtenissen, terwijl het op den Nek en zijn uitloopers krioelde van Boeren.'

Maar de gehouden besprekingen leidden natuurlijk tot niets. De

Boeren eischten volstrekte

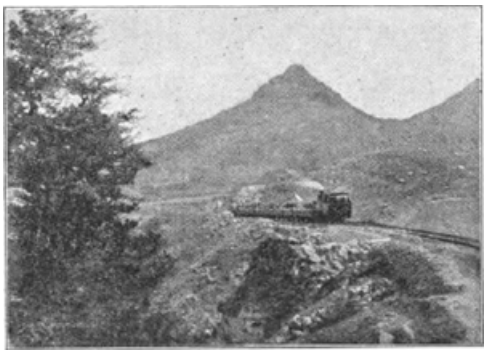

De Langsnek.

onafhankelijkheid, en BULLER eischte onvoorwaardelijke overgave - geen klein verschil!

De jammer echter en de ellende van dezen oorlog bracht het bloed der strijdende en lijdende Boeren in gisting; zij balden vol toorn de vuisten tegen Johannesburg, den Judasburg, die dezen oorlog op haar geweten had, en zij luisterden met ingehouden adem, of zij den donder niet konden hooren van het dynamiet, dat die met den vloek van een geheel volk beladen goudmijnen in de lucht zou doen vliegen[1)].

De 10 à 12,000 Boeren, waarvan de 'Standard' sprak, bepaalden zich intusschen tot hoogstens 4000 man, die de Drakensbergen-linie over een uitgestrektheid van zeven uren gaans hadden te verdedigen. De verdedigingslijn begon aan den Pogwanaberg, waar een Long-Tom was opgesteld, volgde de bergketen over Langsnek en den Amajuba met hun roemrijke herinneringen, naar Quaggas-nek, die krachtig versterkt was, om te eindigen aan Mullerspas, waar de uiterste Transvaalsche rechtervleugel, bestaande uit de Lijdenburg- en Carolina-kommando's, aansloot aan de Vrijstaters. In het midden tusschen Quaggas-nek en Mullerspas ligt Botha's-pas, dien de Boeren verwaarloosd hadden, daar zij den aanval

1) 'Op dit punt,' zeide de oorlogscorrespondent van 'De Telegraaf' in een belangrijk schrijven dato 2 Juni uit Botha's-nek, 'is de algemeene opinie der burgers, dat de verwoesting der goudvelden van het nieuwe Sodom, Johannesburg genaamd, slechts zegen voor de Republiek en voor hun geslacht kan brengen. Van de goudvelden in Johannesburg is, zoolang zij bestaan, niets anders uitgegaan, dan wat geschikt was, om onze natie of te trekken van de oude paden, die met al hunne onvolkomenheden en gebreken verre te verkiezen zijn boven het toenemend zedenbederf, het ten-onder-gaan van alle waarachtig christendom en moraliteit, die de gevolgen dreigen te worden van den invloed van het van alle natiën toestroomende schuim en uitvaagsel der aarde. De verblinding, die ook een deel der Boerenbevolking had meegesleept, als zou de Mammon meerder eere waard zijn dan God in den hemel, met Wien alléén hunne vaderen rekening plachten te houden, schijnt onder deze droevige omstandigheden plaats te maken voor een komen tot inkeer en het openen der oogen voor de waarheid, dat het goud de vloek is geworden voor de waarachtige vrijheid en welvaart dezer natie. Met zeer weinige uitzonderingen gevoelt ieder, dat deze oorlog, hoe vreeselijk ook, door den Bestuurder der volken te rechter tijd is gezonden, opdat de Hollandsch-Afrikaansche natie niet onmerkbaar zou ondergaan, waartoe zij nu met schrik aan den rand des afgronds is wakker geschrikt.'

verwachtten op den Quaggas-nek, en *dit* was juist de reden, dat generaal BULLER, die door zijn spionnen en door landverraders uitstekend op de hoogte werd gehouden, door Botha's-pas wilde doorbreken.

Om dat doel te bereiken, gaf hij bevel, om Van-Wijks-kop, die zich anderhalf uur ten oosten van Botha's-pas verheft, te bemachtigen, een taak, die niet al te moeilijk was, want de kop was, helaas! door slechts 25 burgers bezet, terwijl de Engelsche opperbevelhebber er een sterke afdeeling cavalerie en een volle brigade infanterie op afzond.

Het kleine groepje burgers trok terug, wat zeer verstándig was, terwijl de Engelsche cavalerie op den vlakken top van den berg zichtbaar werd. De andere Boeren hadden intusschen niet stil gezeten en een kanon opgesteld op den Inkweloberg, van waar zij Van-Wijks-kop onder een vinnig vuur namen, terwijl een afdeeling Lijdenburgers en Carolina-burgers den vijand krachtig bestookte. De cavalerie kreeg het nu kwaad genoeg, en ofschoon de brigade thans successievelijk eveneens in de vuurlinie kwam, bleef het vuur der Boeren met onverminderde hevigheid loeien over den kop.

Het zou thans het juiste oogenblik zijn geweest, om een bestorming van den kop te ondernemen, maar de onderneming was te gewaagd, daar er te weinig manschappen beschikbaar waren, en den volgenden morgen viel er in het geheel niet meer aan te denken, omdat den voorgaanden nacht vier vèrdragende marine-kanonnen op den kop in stelling waren gebracht. Bovendien had BULLER twee andere kanonnen opgesteld op den Inkweloberg, waardoor het Boerenkanon tusschen twee vuren geraakte, terwijl de geheele krijgsmacht, met uitzondering eener divisie onder generaal

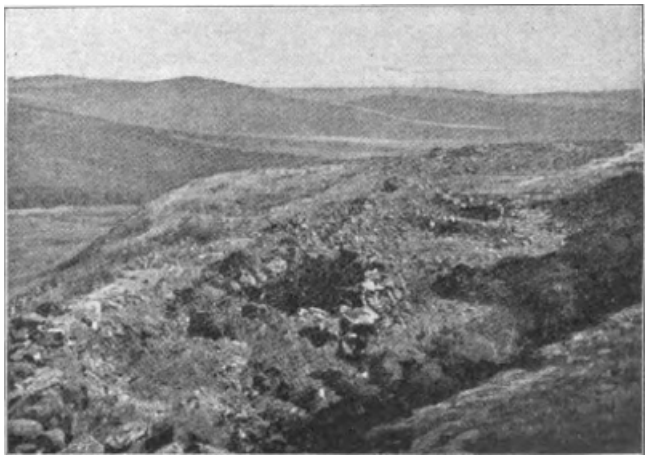

Door de Boeren uitgegraven verschansingen in den Langsnek.

CLERY, die Langsnek geblokkeerd hield, vlak onder Van-Wijkskop werd saamgetrokken.

Nu was BULLER in staat een kruisvuur of te geven en de Drakensbergen schoon te vegen.

Hij heeft er dan ook niet mee getalmd, en de Boeren werden het

gewaar. Zij kregen het volle vuur der vijandelijke artillerie; de granaten gierden onheilspellend door de lucht en ontploften te midden der Boerenlagers.

Dit was echter niet uit te houden; *Vrijdagmorgen 8 Juni* verplaatsten de Boeren hun kampen, maar terwijl zij bezig waren de tenten te strijken, ontvingen zij het ernstig bericht, dat het Engelsche leger oprukte naar Botha's-pas. Zoo snelden zij dan naar de bedreigde punten, en bezetten de gegraven slooten: greppels van drie à vier voet diepte, waarvan de uitgegraven aarde naar den kant van den vijand was opgeworpen.

De Boerenstrijdmacht bestond uit 200 paarderuiters en 250 voetgangers; de macht van den vijand, die zich hier verzamelde, werd op 13000 man geschat. Aanvoerder der Boeren was generaal JOACHIM CHRISTOFFEL FOURIE, die vijf maanden later zijn heldenleven zou offeren voor vrijheid en recht. De paarderuiters plaatsten zich in de voorste rij; de voetgangers, daar zij zonder paarden waren, en in tijd van nood niet zoo spoedig zouden kunnen retireeren, meer achterwaarts. Er heerschte een goede geest onder de Boeren; zij waren vastbesloten, om den vijand een hoogen prijs te laten betalen voor den doortocht.

Een aparte klomp paarderuiters van het Carolina-kommando was reeds bij het krieken van den dag ten noorden van Botha's-pas omgetrokken met een Maxim-Nordenfeldt, en opende, toen de vijand onder schot was gekomen, een krachtig vuur, dat door de andere Boeren - van de westzijde - werd overgenomen.

Onmiskenbaar was het een meesterlijke zet geweest; de vijanden geraakten in een kruisvuur en leden zware verliezen. Zij waren daar met tien duizenden, en konden toch nog niet vooruitkomen - het was een zonneglans over de omfloerste Vierkleur!

Maar het was een vluchtige zonneglans.

Om één uur in den middag keerde de kans, toen het aan een afdeeling cavalerie was gelukt, ongemerkt den rechtervleugel der Boeren om te trekken, waardoor het Boerenkanon bijna volkomen werd ingesloten, terwijl een Engelsch Maxim de paarderuiters in den rug ging bestoken. Vooral de paarden liepen thans gewaar, door dit vuur vernietigd te worden, en om hen te sparen, brachten hun eigenaars hen verder op in veiligheid. Daardoor echter werden de voorste stellingen ontbloot van verdedigers, en op dit gezicht weken ook de voetgangers, die bij een mogelijken terugtocht wegens het gemis aan paarden toch al in een moeielijken toestand geraakten, achterwaarts. Maar aan den vijand waren deze bewegingen niet ontgaan, en terwijl de Boeren werden overstelpt door een hageljacht van bommen en kogels, rukten de Engelschen snel voort naar Botha's-pas.

Bloot en open lag thans die pas; de stellingen der Boeren waren

doorgebroken! Het verlies der Boeren was gering: 5 gewonden. Toen was het vier uur in den namiddag.

Dien dag en den geheelen volgenden dag besteedden de Engelschen om hun kanonnen en wagentros door den pas te brengen, terwijl het leger zijn tenten opsloeg op het tafelland ten westen van de Drakensbergen, op Vrijstaatsch gebied.

Op Zondag 10 Juni zette het leger zich opnieuw in beweging in noordelijke richting, met de lichte cavalerie in de voorhoede, en overschreed in den voormiddag de Transvaalsche grenzen. In den namiddag stootte het ten noorden van de Gansvleispruit op de Lijdenburgers, die den terugtocht der Boerenkrijgsmachten dekten, en hun taak met mannelijken moed volvoerden. De Engelschen kwamen er niet doorheen. Op verscheiden plaatsen naderde de vijand tot op 50 meter, en werd neergeschoten. Maar ook den Lijdenburgers kostte de strijd heldenbloed: zij hadden 8 dooden en 12 gewonden. Onder de dooden behoorde de dappere HENDRIK COMBRINK. 'Oom Teun, daar ligt weer een Rooie,' had hij geroepen, terwijl zijn kogel op honderd meter afstands een Engelschman had neergelegd, toen het doodelijk schot hem tusschen de oogen trof.

Onder de gesneuvelden bevonden zich ook nog FREDERIK SCHOEMAN en een zekere KRUGER, wier lijken verkoold zijn door het vuur van het door de lyddietbommen in brand geschoten gras.

Den volgenden dag, *Maandag 11 Juni*, rukte generaal BULLER opnieuw oostwaarts, om de spoorlijn bij Volksrust te bemachtigen, doch hij vergiste zich, zoo hij meende met de Boeren thans klaar te zijn.

't Is waar, zij wisten van het treurspel af, dat in hun rug was afgespeeld. Zij hadden wel gehoord van ROBERTS' triumfmarsch van Kroonstad naar Vereeniging, en van Vereeniging naar Johannesburg, ja, zij wisten, dat zes dagen geleden de glorierijke Vierkleur was neergehaald van de gouvernementspui te Pretoria, maar het ontstelde hen niet - het staalde hen! De verbijstering van den rampspoed was geweken, en de neergetrapte veer van het volksvertrouwen ging weer omhoog met onweerstaanbare kracht. Het proces der schifting tusschen het kaf en het koren was reeds begonnen, en terwijl het kaf verstoof in den storm der rampspoeden in de vier winden des hemels, bleef het koren, het zware, edele koren over. De lafaards gingen loopen - maar de helden bleven over - ons eeresaluut aan u, gij helden van Zuid-Afrika!

De Boeren begrepen, dat zij den vijand niet meer konden keeren, maar toch wilden zij vechten, en zij hebben gevochten met glorie en eere.

Dat was in den gedenkwaardigen slag bij *Allemansnek op Maandag 11 Juni*, die des middags te twaalf uur ontbrandde, en tot den avond

duurde, toen de lijken van vier Boeren en van honderden Engelschen het slagveld bedekten.[1)]

Bevelhebber der Boeren was de jonge, dappere generaal CHRISTIAAN BOTHA, die bij het begin van den oorlog kommandant der Zwazieland-politie was geweest, terwijl de Boeren waren versterkt door manschappen van het Wakkerstroom-kommando.

Toch waren het maar onsterke stellingen, die de burgers bij Allemansnek hadden bezet. Zij hadden den vorm van een hoefijzer en besloegen een lengte van acht mijlen. Veertig Engelsche kanonnen donderden tegen deze stelling, en terwijl de twee eenige kanonnen der Boeren spoedig buiten gevecht waren gesteld, liet generaal BULLER de Boerenposities, in de meening, dat de Boeren zouden gaan loopen, bestormen.

Maar de Boeren gingen niet loopen, want zij wilden vechten, en hun moorddadig geweervuur maaide het eerste regiment infanterie, dat naderde, weg. Zij hielden moedig stand, tot den avond toe, en toen trokken zij terug, omdat zij gevaar liepen door den overmachtigen vijand omsingeld te worden.

Onder de gesneuvelde Boeren bevond zich de edele, diep betreurde FREDERIK MARÉ. Des morgens, vóór den aanvang van den strijd, had hij zijn burgers nog rondom zich geschaard, en staande in het midden van hen, als een vader tusschen zijn kinderen, had hij met hen het aangezicht des Heeren gezocht, en gesproken over de ruste, die er overblijft voor het volk van God. En toen de dag was gedaald, was hij die ruste reeds ingegaan....

Ook de oude LODEWIJK GROBLER met zijn sneeuwwitten baard snikte hier zijn heldenleven uit, en stortte neer naast zijn zoon, die een schampschot aan het voorhoofd had gekregen[2)]. Daar sneuvelde nog PIET BEKKER, terwijl zijn zoon ANDRIES een kogel kreeg door de linkerheup[3)].

In den avond trokken de Boeren in goede orde af, het brandende slagveld verlatend, dat de lijken in zijn vlammenkleed hulde.

Terzelfder tijd werden de stellingen aan den historischen Langsnek, waar generaal CLERY werd gekeerd, ontruimd, en Long-Tom op den Pogwanaberg deed zijn laatste schot Natal in. Maar dit laatste schot was niet het slechtste, want het legde vier Engelschen neer. Toen werd het zware kanon opgeladen.

1) Vrederechter I.H. JANSON Jr. uit Dullstroom, die de gevechten van 8 tot 11 Juni medemaakte, schreef nog dat een Engelsche ambulancedokter het totaal der Engelsche verliezen in deze gevechten had geschat op 3500 man aan dooden en gewonden!
2) Een andere zoon had in den slag van Spionkop zijn rechteroog verloren.
3) Het geheele verlies der Boeren in den slag van Allemansnek bedroeg 4 dooden en 9 gewonden.

De terugtocht was geen vlucht, maar het retireeren van een ongeslagen leger, en alles werd medegenomen.

De weg ging naar Zandspruit, van waar juist acht maanden geleden de Boerenkommando's waren opgerukt naar Natal, en verder naar Amersfoort. De voetgangers, die huiswaarts spoedden om versche paarden te halen, trokken met den langen wagentrein voorop, en de paarderuiters vormden de achterhoede. Er werd niets achtergelaten - geen velg, geen stroogarf, geen hoefijzer!

De Volksraadszitting in Pretoria. (7 Mei 1900.)

MIDDEN in de ontzaglijke rampspoeden van den oorlog gaan de deuren open van het raadsgebouw, waar de Transvaalsche Volksraad zitting houdt.

Het is op *Maandag 7 Mei*.

In het staatsierijtuig rijdt de Staatspresident, vergezeld door een bereden escorte, naar de zitting van den Volksraad.

De Eerste en de Tweede Volksraad zijn er vereenigd.

De zaal is bezet en de tribunes zijn stampvol. Van de zestig Volksraadsleden zijn er vijftig opgekomen. Allen zijn in het zwart. Het is niets opvallends, want men volgt het oude gebruik, maar in dit plechtig en aangrijpend oogenblik krijgt dat sombere zwart een beteekenis - de rouw van een geheel volk!

De kommandanten, die gisteren van de rookende slagvelden zijn aangekomen en er morgen weer heen zullen gaan, zijn goed kenbaar aan hun diepgebronsde gelaatskleur en hun forsche bewegingen. De lakensche jas schijnt hen te knellen; zij hebben zeven maanden in het zadel gezeten, en zijn aan het losse veldpak gewoon geraakt.

Er zijn verscheiden gewonden onder die vergaderde leden van den Volksraad. Zij roemen niet op die wonden - waarom zouden zij roemen? Zij offerden hun goed en hun bloed op het altaar des Vaderlands, maar de geringste veewachter deed hetzelfde - zoo is de roem dan uitgesloten.

Er zijn verscheiden zetels leeg, en zij zullen het voorloopig blijven. Want PIET JOUBERT en JAN KOCK, TOSEN en BARNARD zijn heengegaan naar die plaats, van waar niemand wederkeert, en de dappere PIET CRONJÉ

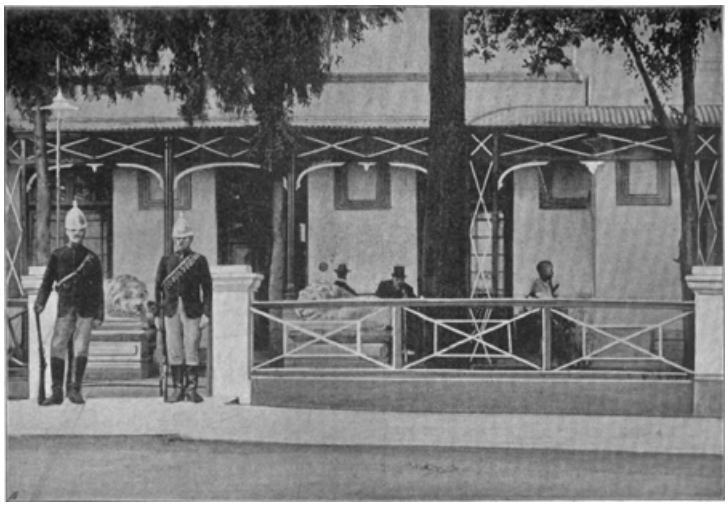

President KRÜGER en zijn Secretaris op de veranda zijner woning te Pretoria.
(Zoo was het eens en moge het eenmaal weer worden).

verdort en verkwijnt op die eenzame, doodsche rots, die St.-Helena wordt genoemd.

Vriendelijke handen hebben zijn ledigen zetel gedrapeerd met de standaarden der beide Republieken - ach, mocht de dag nog eens aanbreken, dat hij dien zetel weer inneemt!

Op de vier andere zetels liggen lauwerkransen. Met lauwerkransen tooit men de helden, die zegevierend komen uit den bloedigen strijd - mogen deze lauwerkransen dan de zinnebeelden zijn van een eeuwigen triomf!

Tegen het sombere zwart der raadsleden komen de uniformen en ridderorden der militaire attachés, consuls en vreemde vertegenwoordigers krachtig uit. Zij brengen kleur en schittering te midden van dat sombere zwart.

Generaal LUKAS MEIJER is tot voorzitter gekozen, en onder een indrukwekkende stilte wordt de grijze Staatspresident binnengeleid.

Hij is het hoofd van dit volk - hij is hun glorie, hun roem! Daarom draagt hij ook de breede groene sjerp om de borst. Hij wil toonen, dat hij is het wettig hoofd, al bedreigt een machtig georganiseerde rooversbende de grenzen van zijn land.

De raadsleden tien hem met deelneming aan, want hij heeft vermoeide, afgetobde gelaatstrekken - 't is een lijdende grijsaard.....

De woning van Staatssecretaris REITZ te Pretoria.

De Staatssecretaris REITZ leest de rede voor van den President. De rede is kalm, gematigd en waardig. Er wordt een bewogen hulde gebracht aan den overleden kommandant-generaal; er wordt een diepe uiting gegeven van bewondering en liefde voor het trouwe Vrijstaatsche broedervolk, terwijl de stand van zaken in korte, sobere woorden wordt weergegeven.

Er worden resoluties aangenomen, waarin betreurd wordt, dat Engeland de vredesvoorstellen der Republikeinsche Regeeringen niet

Het Raadsgebouw te Pretoria.
(De photo is genomen toen de vierkleur nog niet door Godvergeten hand was neergehaald. Moge ze weldra weer fier en vroolijk klapperen in de vrije Afrikaansche lucht!)

heeft willen aanvaarden; terwijl leedwezen wordt uitgedrukt over de verkeerde voorstellingen in het antwoord van lord SALISBURY; de Volksraad drukt zijn erkentelijkheid uit aan de vreemde mogendheden voor haar steun en sympathie in het uitzenden van ambulances en attaché's, protesteert opnieuw tegen de schending der Conventie van Genève, die Engeland op zijn geweten heeft, daar gewapende Kaffers door Engelsche officieren tegen de burgers zijn aangevoerd, gewonde Boeren door lansen zijn afgemaakt, ambulances zijn vastgehouden en gevangenen en gewonden zijn mishandeld, en draagt de Regeering op, die besluiten te nemen, welke door de omstandigheden worden geboden.

Maar de President neemt ook zelf het woord, en terwijl hij spreekt, wordt zijn stem weer krachtig, en worden zijn gebaren en bewegingen weer forsch en beslist. Hij herinnert er aan, hoe de oorlog reeds in 1896 door Engeland vast besloten was, zooals de buitgemaakte documenten hebben uitgewezen; hoe de Transvaalsche Regeering, om de gruwelen van den oorlog te voorkomen, eerst een zevenjarig en later een vijfjarig kiesrecht had aangeboden, in spijt van de protesten der burgers, die het kiesrecht opeischten als hun uitsluitend, hun door God geschonken recht, en wekt den Volksraad op, om hun vertrouwen te vestigen op God, die den machtigsten generaal kan verslaan.

Zoo staat PAUL KRUGER daar, te midden van de vertegenwoordigers van zijn volk, als de gezagvoerder te midden van zijn manschappen, terwijl het stampende schip elk oogenblik onder hun voeten dreigt weg te zinken in den brullenden afgrond....

DS. BOSMAN doet het gebed, en het is een roerend gebed. ‘Men heeft gezegd,’ roept hij uit, ‘dat dit de laatste zitting zal zijn van den Volksraad - o God, wij smeeken U, verhoed dat!’

En zwijgend gaat de Volksraad uiteen - zonder gejuich, zonder een kreet. Maar de kern van dezen Raad is vast besloten vol te houden tot den dood. Want hun kudden worden geroofd, hun hoeven verwoest, hun vrouwen mishandeld en hun kinderen verjaagd - zouden zij dan niet vechten tot den dood?

Van Kroonstad tot Johannesburg. (12 Mei-1 Juni 1900.)

HET scheelde weinig, of de trein, die het commissariaat en de ammunitie der Boeren naar het Noorden vervoerde, was door den onwil van den verraderlijken machinist nog in handen van den vijand gespeeld. Midden in het veld stopte de trein, terwijl de machinist verklaarde, dat de locomotief in het ongereede was geraakt. Maar de bevelvoerende Boerenofficier begreep wel, hoe de vork in den steel stak, en haalde bedaard den revolver te voorschijn. Toen was de locomotief weer dekselsgauw in orde - de revolver redde den trein.

De krijgsraad was intusschen teruggekomen op zijn besluit, om de diep ontmoedigde kommando's ineens te doen terugtrekken op Vereeniging (aan den noordelijken oever der Vaalrivier aan de spoorlijn), en de algemeene order was: de verdediging der Rhenosterrivier, terwijl de zetel der Vrijstaatsche Regeering van Kroonstad werd verlegd naar Heilbron. De aanvoer van proviand en paardenvoer werd nu hervat, en het hongerlijden der laatste dagen had een einde.

De eerste dagen bepaalden zich tot kleine schermutselingen, waarbij DANIE THERON, kapitein der Verkenners, weer bewijzen aflegde van zijn schitterenden moed.

Zoo rukte hij den *14den Mei* met tien verkenners uit naar de hoeve van een Engelschgezinden Vrijstater, met name BAUER, nam diens vlugste paarden en sterkste zadels, om dan aan BAUER de niet bemoedigende mededeeling te doen, dat zijn laatste oogenblik was gekomen, en dat hij zou worden opgehangen, omdat hij een verrader was van zijn land en volk. BAUER was natuurlijk weinig ingenomen met dit vooruitzicht, en het koude angstzweet parelde op zijn voorhoofd, toen hem de hennepen strop om den hals gelegd werd.

Op dit oogenblik echter kwam een der verkenners, die op schildwacht had gestaan, binnenstuiven met het rapport, dat een Engelsche patrouille van zeven man in aantocht was. Dat was nu net iets voor DANIE THERON, en hij wreef zich, terwijl hij BAUER voorloopig in veilige bewaring nam, vergenoegd de handen.

Op het dak wapperde de witte vlag; BAUER had ze reeds dagen geleden geheschen, en THERON voelde natuurlijk niet de geringste roeping, om die vlag te verwijderen. De Engelsche patrouille draafde er dan ook argloos op los, en kwam eerst tot de ontdekking, dat zij in een liederlijke hinderlaag was gevallen, toen uit de struiken achter de woning werd geroepen: ‘Handen omhoog!’

Onmiddellijk maakten de Engelschen rechtsomkeert, maar slechts aan twee man gelukte het, om te ontsnappen. Van de vijf anderen sneuvelden er twee, terwijl drie werden gevangengenomen.

BAUER'S leven bleef intusschen gespaard, want een Afrikaander gaat niet licht tot het standrecht over, en het was er THERON slechts om te doen geweest, hem een heilzamen schrik op het lijf te jagen. Maar BAUER'S tegenspoeden waren daarmede toch niet ten einde, want de twee ontsnapte cavaleristen wisten een huiveringwekkend verhaal op te disschen van het snoode verraad, dat op BAUER'S hoeve had plaats gehad, en de bevelvoerende officier meende het er niet bij te mogen laten zitten. Hij was in zijn ziel overtuigd, dat BAUER de witte vlag had geheschen, om er de Engelschen in te laten loopen, en hoe krachtig BAUER ook zijn Engelschgezindheid bezwoer, het hielp hem niemendal. Hij mocht nog dankbaar zijn, dat hij niet aan den strop werd opgehangen, dien de Boeren reeds om zijn nek hadden gelegd, en terwijl zijn vee werd geroofd en zijn huisraad kort en klein geslagen, werd zijn hoeve met den aardbodem gelijkgemaakt.

Doch DANIE THERON had ook treurige ontmoetingen. Zoo ontving President STEYN te Heilbron van hem het volgend telegram:

'18 Mei. Heden brandde de vijand het woonhuis van BAREND VAN NIEKERK van Klipkraal af. VAN NIEKERK werd als gevangene weggevoerd. MRS. PIETER PRINSLOO lag ziek in bed met een kind van één dag oud, doch zij werd uit het huis gejaagd. Het was een wreed gezicht, om hiervan getuige te zijn, doch met twaalf man kon ik niets anders doen dan onze kopjes te beschermen.'

Zulke onmenschelijkheden te moeten aanzien, zonder bij machte te zijn om ze te keeren, was voor zijn voor land en volk zoo vurig kloppend hart een diepe smart.

Intusschen zette de rechtervleugel van het geduchte leger, dat bij Kroonstad stond, zich in beweging, en wendde zich naar het oosten, naar Lindley. Die vleugel stond onder bevel van generaal JAN HAMILTON en was sterk 8000 man met 40 kanonnen. Den 17^{den} Mei werd Lindley bezet zonder strijd: een gevolg van de laffe houding van afvallige burgers, die den vijand te gemoet liepen. De bezetting was voor de Boerenkommando's een volkomen verrassing, maar een klomp dappere burgers was toch nog in staat, om den wagentros in veiligheid te brengen.

Het konvooi, dat HAMILTON volgde, had intusschen te worstelen met de wegen, die ellendig waren, terwijl de bedekking van het konvooi onophoudelijk en vinnig werd bestookt door rondzwermende kleine Boerenpatrouilles.

Den *20sten Mei* werd Lindley ontruimd door JAN HAMILTON, die er

geen garnizoen durfde achterlaten, terwijl de afvallig geworden burgers met reden beducht waren voor de terugkomst der Boeren. Die lieten dan ook niet op zich wachten.

Reeds twee dagen later plantte hoofdkommandant PRINSLOO den Vrijstaatschen standaard opnieuw in LINDLEY, terwijl de gestoorde telegraphische verbinding met Bethlehem werd hersteld.

JAN HAMILTON trok nu noordwaarts, naar Heilbron, met de Boeren op zijn hielen. Bijna den geheelen dag van den 20sten Mei was hij gedwongen, een achterhoedegevecht te leveren, waarbij hij aan het kortste eind trok, terwijl een afdeeling bereden infanterie, waarvan de afgezadelde paarden aan den haal waren gegaan, het al bijzonder taai te verantwoorden had. De Engelschen gaven als hun verliezen op dezen dag op: 60 man aan dooden en gewonden, terwijl de Boeren 20 krijgsgevangenen namen. Hun eigen verliezen waren zeer gering.

Den *22sten Mei* des morgens te tien uur trok de Engelsche voorhoede *Heilbron* binnen, terwijl President STEYN den zetel der Regeering had verlegd naar *Vrede*.

CHRISTIAAN DE WET had intusschen zorg genoeg over zijn konvooi van zestig ossewagens, dat bij Heilbron stond, waarmee hij noordwestwaarts trok naar Vredefortweg, terwijl de vijand er jacht op maakte.

Op 4500 meter openden de Engelschen het vuur van hun veldkanonnen op, het wegtrekkende konvooi en het vuur was goed gericht. Toch deed het weinig schade. ‘Slag op slag,’ deelde later een Duitsch artillerie-officier mede, ‘vielen de granaat-kartetsen tusschen de wagens, en zelfs één tusschen en onder een span ossen. Toch werd geen mensch of dier gewond. De koppen der granaat kartetsen vlogen of en in den grond met al de kogels, terwijl de stalen bussen voortbuitelden zonder veel kracht.’

Het bleek duidelijk, dat de gevaarlijke granaat-kartetsen, zoo het doel meer dan 4000 meter afstands bedroeg, vrij onschadelijk waren, en onder het vuur van de vijandelijke artillerie wist DE WET door een meesterlijke beweging aan de vangarmen van den vijand te ontsnappen.

Op denzelfden dag, dat Heilbron door den Engelschen rechtervleugel werd bezet, zetten zich het centrum en de linkervleugel in beweging: het centrum onder lord ROBERTS langs de spoorlijn, de linkervleugel onder generaal FRENCH in een wijden boog door het westen. Nog denzelfden dag werd Honingspruit bereikt, terwijl de Boeren, die zich onder LOUIS BOTHA aan den noordelijken oever der Rhenosterrivier hadden verschanst, en zoowel in het oosten als in het westen met omtrekking werden bedreigd, den volgenden nacht hun stellingen ontruimen. Zij lieten de wagen- en spoorbruggen springen, vernielden de spoorlijn over een aanmerkelijke lengte en trokken naar de Vaalrivier. Maar de rustelooze FRENCH zette

hen onophoudelijk achterna, en bereikte den 24sten Mei bij Parijs, ten westen van Vereeniging, zonder ernstigen tegenstand de Vaalrivier.

De Boeren waren voornemens

Terugtrekkende Boeren in een drift van de Vaalrivier.

om generaal JAN HAMILTON op te wachten te Engelbrechtsdrift aan de Vaalrivier, doch hij zwenkte westwaarts en trok den 25sten Mei bij Lindequesdrift, twaalf mijlen ten westen van Vereeniging, over de Vaal.

Intusschen was lord ROBERTS den 24sten Mei met het hoofdleger van Heilbron over het veld voorwaarts getrokken, geflankeerd door uitgebreide grasbranden, door de Boeren aangestoken, om de khaki-uniformen scherper te doen uitkomen tegen den verkoolden, zwarten grond, en de paarden en de trekdieren misten daardoor nog het weinige voedsel, dat het veld in den winter aanbiedt. Op Zaterdag 26 Mei trok de bereden infanterie over mieliesakkers, die eveneens door het vuur waren geteisterd, terwijl de spoorbruggen en de spoorduikers nog rookten. Blijkbaar hadden de Boeren ze pas laten springen.

Zoo kreeg men de groote spoorbrug, die bij Vereeniging de Vaal overbrugt, in het gezicht. In de verte zagen de Engelschen den laatsten Boerentrein wegstoomen; de rijdende artillerie kwam aanzetten in razenden galop, om de brug nog te redden, maar het was te laat - er volgde een doffe slag en de middelste spanning vloog de lucht in, terwijl op een afstand van twee uur gaans het laatste Boerenkanon achter de heuvels verdween.

Nog dienzelfden avond trokken de Engelschen over de rivier, en

keken vreemd op, want zij kwamen midden in het gebied der steenkolenmijnen, die in volle bedrijvigheid waren.

Terwijl de overtocht reeds plaats had, keerden nog eenige vermetele Boerenverkenners terug en staken het station en het tolkantoor in brand, waarbij duizenden zakken mielies teloor gingen.

Het bericht, dat het groote leger van lord ROBERTS in ijlmarschen naderde, had bij de Transvaalsche ingezetenen intusschen een groote en begrijpelijke ontroering gewekt. Daarbij werden de gemoederen door de meest onzinnige geruchten, door verraders of lafaards uitgestrooid, nog meer verontrust. Zoo reisde een achtenswaardig burger uit het district Rustenburg naar Pretoria, om te onderzoeken, of het wèrkelijk waar was, dat President KRUGER, zooals algemeen in zijn wijk werd verteld, de Transvaalsche Republiek aan Rusland had verkocht; maar hij werd gerustgesteld, toen hij de Russische vlag nog niet zag wapperen op het gouvernementsgebouw. Een dergelijk verzinsel deed de ronde onder de kommando's bij Klerksdorp.

In West-Transvaal voegde zich daarbij de vrees voor de roofzuchtige Kaffers, terwijl de herinnering aan het treurspel van Derde Poort, thans zeven maanden geleden, weer levendig werd.

Verscheiden voormannen des volks hebben zich in die benarde

Generaal ROBERTS trekt de Vaalrivier over.

Lord ROBERTS met zijn staf te Viljoensdrift.

dagen groot en mannelijk gedragen, en onder hen mag in de eerste rij KOOS DE LA REY worden genoemd. Hij had in den morgen van den 19den Mei een groote bijeenkomst van burgers in het district Lichtenburg belegd, en hun moed en vertrouwen ingeboezemd. Tevens had hij er op gewezen, dat het verlammend zou werken op de kommando's, zoo de vrouwen en kinderen meetrokken naar het tooneel van den strijd; zij behoorden rustig op hun hoeven te blijven, waar zij onder de bescherming stonden van het internationale volkenrecht[1)], terwijl de strijdbare burgers, als één man, zich behoorden aan te sluiten bij de kommando's, want zoo zij op hun hoeven bleven, zouden zij door den vijand worden weggevoerd. Zijn bezielende rede miste haar uitwerking niet, en met deze heldhaftige woorden besloot DE LA REY zijn aanspraak: 'In 's Heeren naam zijn wij begonnen; laten wij dan in 's Heeren naam bij elkander staan, en volhouden tot het einde toe! Lafhartigheid zal ons niet redden! God zal helpen op Zijn tijd! En het bloed onzer vaderen en medeburgers, dat reeds vergoten is, zal gewroken worden!'

Hij ijlde nu met zijn kommando's naar het oosten, terwijl de generaals LIEBENBERG, SNIJMAN en DU TOIT met hun manschappen volgden. Het eerste plan was geweest, om de krijgsmacht te Potchefstroom samen te trekken, doch het bericht, dat lord ROBERTS de Transvaal was binnen-

1) De Engelschen hebben intusschen dat volkenrecht tallooze malen in dezen oorlog geschonden.

gedrongen, wijzigde het plan, en de spoorlijn Klerksdorp - Krugersdorp werd in beslag genomen voor het vervoer der kommando's.

Met onstuimigheid zette lord ROBERTS zijn zegetocht voort. Hij liet zijn konvooien wijd achter, en deelde de laatste voorradige rantsoenen uit. Met de vaart van den stormwind veegde hij over de Transvaalsche hoogvlakte, en hij twijfelde niet, of deze stormwind zou den eik van Afrika breken.

Bij Vanwijksrust, vijftien mijlen ten zuiden van Johannesburg, stootten de Engelschen den 27sten Mei op de voorhoede der Boeren, die na een wakkeren tegenstand voor de overmacht in goede orde terugtrok.

Op den linkervleugel rukte nu generaal FRENCH op, om in een wijden boog door de Kliprivier heen ten westen van Johannesburg door te breken, en op de spoorlijn Pretoria-Elandsfontein te komen, terwijl JAN HAMILTON Florida, ten westen van Johannesburg, zou bemachtigen, en het hoofdleger onder lord ROBERTS het gewichtige spoorkruispunt Elandsfontein zou bezetten.

De Boeren waren bij de Kliprivier op een aanval bedacht geweest, en een der laatste diensten, die de beambten der Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij aan de Regeering konden bewijzen, was het ingereedheidbrengen der geschutsstelling, welke arbeid met bewonderenswaardigen spoed werd volbracht. Op deze positie nu, die door den dapperen LEMMER werd gekommandeerd, stootte generaal FRENCH op Maandag 28 Mei, maar hij leed ernstige verliezen en werd met volle kracht teruggeworpen over de Kliprivier. De verliezen der Boeren bestonden uit slechts 5 gewonden en 2 gevangenen.

Den volgenden dag, *Dinsdag 29 Mei*, boog generaal FRENCH meer westwaarts en kwam in den omtrek van den historischen Doornkop, waar ruim vier jaar geleden JAMESON'S rooversbende was verpletterd, en waar de Boeren ook thans den vijand opwachtten. KOOS DE LA REY stond in de richting van Roodepoort; generaal OOSTHUIZEN in de richting van Krugersdorp. 't Is hun schuld niet geweest, dat zij terug moesten; 't is ook de schuld hunner burgers niet geweest. Zoowel de aanvoerders als de manschappen hebben dapper genoeg gevochten, maar zij waren te zwak in aantal, om een omtrekking te kunnen keeren, en toen JAN HAMILTON zich met FRENCH had vereenigd, trokken zij in geregelde orde terug.

Kommandant STEENKAMP van Rustenburg bevond zich midden in den kogelregen, en toen het paard onder hem was doodgeschoten, en hij te voet trachtte weg te komen, trof hem in de borst een kogel, die bij het schouderblad weer uitkwam. Hij stortte neer en bleef op het slagveld liggen. Maar gelukkig kwamen er 's avonds te acht uur nog eenige Boerenverkenners voorbij, die door hem werden opgemerkt, en aan wie hij zich kon kenbaar maken door het seinfluitje, dat hij als kommandant bij zich droeg. De Boeren namen den zwaargewonde nu voorzichtig op en

Eenige der wakkere Boerenaanvoerders, die de verdediging leidden bij de Kliprivier.

brachten hem naar de ambulance, van waar hij spoedig naar zijn hoeve in Rustenburg kon worden getransporteerd.

De ambulance van dokter V.D. BORNE had gedurende het gevecht moeielijke oogenblikken gehad. In het begin had zij gestaan in de buurt van het kanon van kapitein VON DALWIG, doch het vijandelijk artillerie-vuur was zoo hevig geworden, dat de dokter haar had teruggetrokken naar een hoogen bult, vanwaar hij de Roode-Kruis vlag had laten wapperen. Maar het baatte niet; ook deze stelling werd onhoudbaar, en de dokter week naar een in de nabijheid staand huis. Ternauwernood echter had hij in dat huis zijn ambulance ingericht, of drie granaten kwamen aansuizen: de eene viel vóór het huis, de andere achter het huis, de derde op de veranda. Er schoot niets anders over dan opnieuw betere dekking te zoeken, die dan ook ten slotte gevonden werd in een uitgegraven goudschacht.

De Engelschen gaven als hun verliezen op: 150 man aan dooden en gewonden, doch er zullen er wel meer zijn geweest.

Het slagveld bood den volgenden dag weinig merkwaardigs aan. De laatste Engelsche dooden werden onder den grond gestopt, en een menigte paarden, ongeschikt voor verderen dienst, liepen onbeheerd en troosteloos rond. Langs den weg zag men gehavende hoeven; het vee was geroofd en de huizen waren ten deele vernield. Roode vlammen loeiden door de graslanden en dikke rookwolken kronkelden opwaarts, het rouwfloers spreidend over een grond, die door den voet van den Engelschen geweldenaar was betreden.

De weg lag nu open voor generaal FRENCH, en hij talmde niet, om snel voort te trekken en op de lijn Pretoria-Elandsfontein beslag te leggen.

Natuurlijk veroorzaakte het doorbreken van den vijand ten westen van Johannesburg een geduchte crisis in het spoorwegvervoer der Transvaalsche westerlijn. In den avond van den 29sten Mei was een deel van het kommando onder generaal ANDRIES CRONJÉ, die ernstig ziek was geworden, van Frederikstad naar het oosten vertrokken, doch te Krugersdorp was de kommando-trein gestopt.

Intusschen vertrok den volgenden morgen als naar gewoonte nog een personentrein van Krugersdorp in de richting van Roodepoort, en ofschoon het personeel onderweg door een burger werd gewaarschuwd, reed de trein, daar geen vijanden werden gezien, door. Trouwens de seinen stonden op veilig, en eerst dichtbij het station Roodepoort ontdekte de machinist Engelsche soldaten. Hij stopte onmiddellijk, waarop de conducteur, die naast hem op den uitkijk stond, riep: 'Achteruit!' De trein werkte daarop snel achteruit, maar toen de machinist eenige Lee-Metford-loopen dreigend zag opgeheven, zonk hem de moed in de schoenen en hij stopte ten tweeden male.

Zoo viel. de trein met zijn passagiers in de handen van den vijand, en het bleek nu, dat de trein, zoo de machinist een kordate kerel was

geweest, gemakkelijk had kunnen ontsnappen, want er waren maar een handvol soldaten aan het station.

De Engelschen deden een mooien slag; behalve den volledigen personentrein maakten zij op het stationsterrein 30 geladen en 50 ongeladen steenkolenwagens buit.

Zij waren echter geschikt genoeg, deze khaki's - dat moet er van gezegd zijn! Zij uitten geen onbetamelijk woord. Een hunner klopte een passagier heel vertrouwelijk op de schouders en zeide: 'Zeg, mijnheer, zou u mij niet aan een baantje kunnen helpen - in de mijnen of zoo iets, als wij te Pretoria zijn gekomen?' ''t Is jammer,' meende de passagier, 'dat ge pas komt, als de heer RHODES en zijn kornuiten baas van de mijnen worden; er zal nu voor de arme mijnwerkers waarschijnlijk maar een heel beetje overschieten - net als in Engeland. Zoo'n baantje betaalt beter, als de Boeren baas zijn.' 'Dat zou wel waar kunnen zijn,' zeide de soldaat, die in spijt van den oorlog ten minste nog zijn gezond verstand had behouden.

Intusschen was het hoofdleger van lord ROBERTS den *29sten Mei* den aanval begonnen op het gewichtige spoorkruispunt Elandsfontein, acht mijlen ten oosten van Johannesburg, waar een kommando Heidelbergers stond.

'De vijand,' zeide Dr. BORNHOLM, 'begon met zijn ruiterij de posities der onzen te stormen, doch werd telkens teruggeslagen. Ten laatste begon hij de onzen om te trekken, hetgeen hij door zijn grootere macht gemakkelijk kon doen. Wij waren toen verplicht, te retireeren op het dorp, doch eindelijk kwam een patrouille van den vijand van omtrent 100 man daarbinnen. Een klein getal der onzen van THERON'S menschen, een tiental omstreeks, ging den vijand tegen, en schoot zoo lustig onder hen, dat zij genoodzaakt waren, met achterlating van verscheidene doode paarden, het hazenpad te kiezen. Tegen den avond echter kwam de vijand van alle kanten opzetten en trok met zijn groote macht ruiters en voetvolk, Elandsfontein binnen.'

De verwoesting der goudmijnen was reeds sedert lang bij de Transvaalsche Regeering een punt van ernstige overweging geweest, doch omtrent dit gewichtig punt bestond er in den boezem van de Regeering een betreurenswaardig verschil van meening. Een gedeelte der Regeering eischte de vernieling der goudmijnen als een rechtvaardige vergelding voor al de bittere ellende, die de bezitters van die mijnen over het Afrikaansche volk hadden gebracht[1)], terwijl een ander deel der Regeering

1) Dat was de hoofdreden, terwijl de verwoesting der mijnen meteen den vijand zou belemmeren in zijn krijgsoperaties.

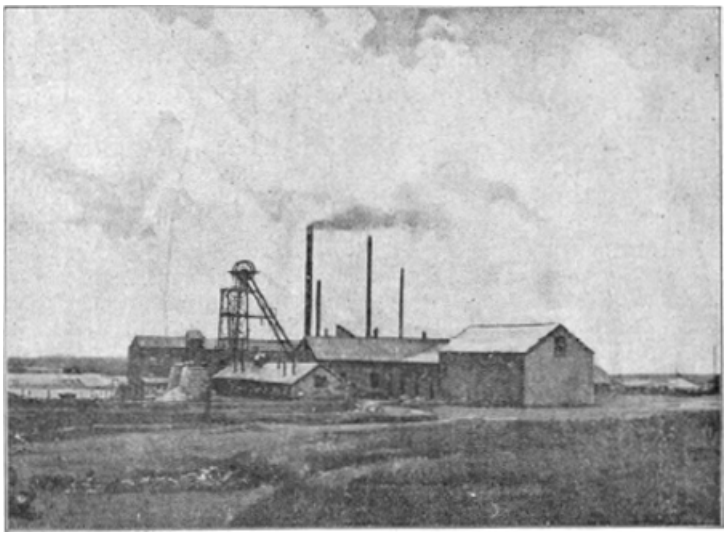

Gebouwen en machinerieën op een goudmijn.

de verwoesting der goudmijnen tot elken prijs trachtte te keeren, om in Europa den naam van een beschaafde natie niet te verbeuren.

Nu verscheen den 23sten Mei de jonge rechter ANTONIUS FRANÇOIS KOCK, zoon van den bij Elandslaagte zwaargewonden en in Ladysmith overleden generaal JAN KOCK, te Johannesburg. Hij wendde zich tot Dr. KRAUSE, die aangesteld was tot kommandant van de stad, en vraagde hem om kaarten en paarden, pieken en schoppen, om zich daarmee naar de mijnen te begeven. Het plan van rechter KOCK was, om de mijnen te verwoesten, en KRAUSE, die dit plan vermoedde, eischte zijn machtigingsbrief op.

De jonge KOCK haalde den brief te voorschijn[1)], doch KRAUSE werd gewaarschuwd door LOUIS BOTHA, van wien hij een brief ontving, geschreven gedurende den terugtocht van Kroonstad, en gestempeld te Viljoensdrift den 23sten Mei. In dit schrijven stelde de kommandant-

1) Het schrijven luidde als volgt: 'Aan Wd. Spec. Comm. KRAUSE. UEd. wordt verzocht, den heer A.F. KOCK te voorzien met karren, trollies, paarden of muilen en andere benoodigdheden, om zekere instructies van de Regeering uit te voeren.
22.5.00
(was get) F.W. REITZ, *staatssecretaris.*
Deze brief en andere oorspronkelijke stukken, op de verwoesting der mijnen betrekking hebbende, zijn, door vriendelijke tusschenkomst, in mijn handen geweest. Het bleek mij daaruit zonneklaar, dat de staatssecretaris de verwoesting der mijnen wenschelijk achtte. De meerderheid van het Europeesche publiek was van dezelfde meening.

generaal KRAUSE persoonlijk verantwoordelijk voor de veiligheid van de mijnen en de gebouwen, terwijl hij zich tot dit schrijven gedrongen gevoelde door een ontvangen telegraphisch bericht uit Pretoria, waarin hem werd medegedeeld, dat staatssecretaris REITZ en staatsprocureur SMUTS het plan hadden gevormd, om de mijnen door rechter KOCK te laten verwoesten.

REITZ en SMUTS hadden trouwens geen geschikter man voor dit werk kunnen kiezen, want de jonge KOCK verlangde naar het oogenblik, dat de goudmijnen, die

Rechter ANTONIUS FRANÇOIS KOCK.

bronnen van zooveel ellende en ongerechtigheid, de lucht werden ingeslingerd. Het schrijven van den kommandant - generaal, waaraan KRAUSE zich hield, kwam hem echter dwars voorden boeg, en hij had den volgenden nacht in het Grand National Hotel een geheim onderhoud met den aanvoerder van het Vreemdenlegioen[1]. Bij deze nachtelijke samenkomst nam rechter KOCK hetstoutmoedig besluit, zich aan niemand te storen, en door te gaan met de verwoesting, ofschoon de mijnen werden bewaakt door ongeveer 800 man, die tevens gebruikt werden, om de mijnen met de Kaffers te bewerken.

De jonge KOCK liet nu circulaires drukken, waarin de vrouwen en kinderen tegen den volgenden dag werden gewaarschuwd voor de mijnen en bepaalde, nader aangeduide gebouwen, terwijl de bevolking werd opgeroepen, om te helpen bij het vaderlandslievend werk der verwoesting!

KRAUSE begon nu ongerust te worden en telegrapheerde aan LOUIS

1) Dit legioen was ongeveer 500 man sterk en bestond grootendeels uit Iersche Amerikanen en Duitschers.

BOTHA, om rechter KOCK in het uiterste geval - te laten fusilleeren. Doch de kommandant-generaal was daar beslist tegen en wilde een eenvoudig arrest.

Terzelfder tijd telephoneerde KRAUSE naar Pretoria, dat rechter KOCK weerbarstig was, dat LOUIS BOTHA hem had opgedragen, KOCK te arresteeren, doch dat hij, Dr. KRAUSE, voornemens was, de verwoesting der goudmijnen te keeren, al was het ook ten koste van KOCK'S leven.

De commissaris van politie BREDELL bracht dit bericht over aan President KRUGER, waarop de Transvaalsche Regeering - op dat oogenblik samengesteld uit president KRÜGER, staatssecretaris REITZ, staatsprocureur SMUTS, onder-staatssecretaris GROBLER en JACOBS - het volgend orakelachtig telegram aan KRAUSE zond: 'Voer de orders uit van den kommandant-generaal, doch vergeet niet de instructies van het gouvernement!'

De ontknooping naderde nu snel, want de jonge KOCK tastte door.

Reeds den volgenden morgen, den 24sten Mei, trok het Vreemdenlegioen in twee afdeelingen uit: de ééne trok naar de Robinsonmijn; bij de andere afdeeling was rechter KOCK, die een ontmoeting had met Dr. KRAUSE in het gouvernementsgebouw[1].

'De kommandant-generaal heeft mij gelast u te arresteeren, indien gij blijft bij uw plan,' zeide KRAUSE; 'ik eisch uw eerewoord, dat gij er van afziet.'

'Ik heb de instructies van het gouvernement, die mij dekken,' antwoordde KOCK op beslisten toon.

'Een uur geleden heeft de Regeering deze instructies herroepen,' hernam KRAUSE, en hij toonde aan KOCK het raadselachtig telegram.

Doch rechter KOCK hield zich aan zijn eigen instructies, en opstaande zeide hij: 'Ik zal doen, wat ik vermeen in ons belang te zijn.'

Toen liet KRAUSE hem arresteeren door den mijn-kommandant VAN DIGGELEN, ofschoon hij de persoonlijke vrijheid van rechter KOCK had gewaarborgd, en de jonge KOCK werd opgesloten in het fort van Johannesburg[2].

't Is waar, Dr. KRAUSE had vooraf aan rechter KOCK diens persoonlijke vrijheid gewaarborgd, maar het bleek duidelijk, dat Dr. KRAUSE het zoo nauw niet nam met zijn verzekeringen.

Zoo waren de goudmijnen dan gered, en Johannesburg lag aan de voeten van den overwinnaar, die Dr. KRAUSE tot de onmiddellijke overgave

1) Rechter KOCK was nog zoo gelukkig geweest, om £ 100,000, in de mijnen achtergehouden, onder een veilig escorte naar Pretoria te laten vervoeren. De ontmoeting in het gouvernementsgebouw had plaats na de uitdrukkelijke verklaring van Dr. KRAUSE, dat hij de persoonlijke vrijheid van rechter KOCK in elk geval waarborgde.

2) Op een telegram van President KRUGER werd rechter KOCK onder geleide van drie gewapende burgers naar Pretoria vervoerd, waar hij, na geplaatst te zijn bij de Engelsche gevangenen in de Wedrennenbaan, na het vertrek van PAUL KRUGER op bevel van vice-president SCHALK BURGER werd in vrijheid gesteld.

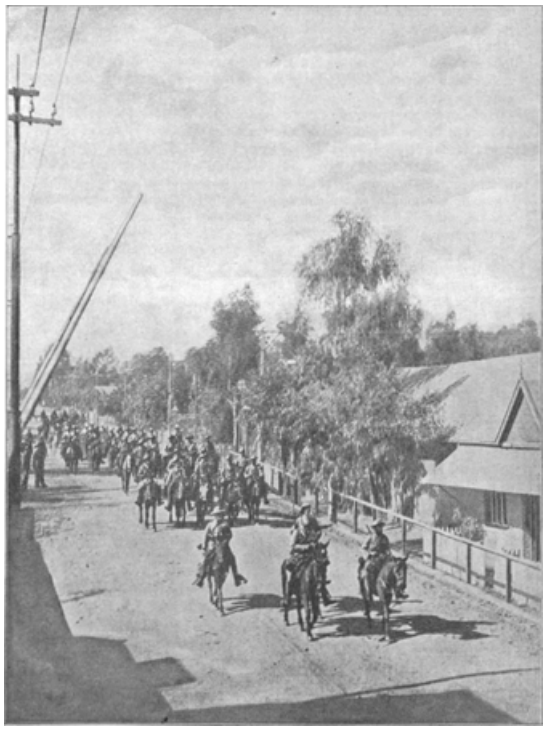

Engelsche soldaten trekken Johannesburg binnen.

sommeerde. Doch in Johannesburg waren nog vele gewapende burgers, en om aan de stad de verschrikkingen van een straatgevecht, man tegen man, te besparen, verzocht KRAUSE om vier en twintig uren uitstel. ROBERTS was zoo welwillend dat uitstel te verleenen, want hij vreesde anders nog een aanslag op de mijnen, en de gewapende burgers hadden gelegenheid, in goede orde op Pretoria terug te trekken. Zij namen de geheele artillerie en al de ammunitie mede, slechts drie verouderde kanonnen, die de moeite van het vervoer niet meer waard waren, achterlatend in het Johannesburger fort.

'Johannesburg is rustig,' telegrapheerde lord ROBERTS naar Londen, 'ik verneem, dat de mijnen geen schade hebben geleden.'

En die mijnen waren dan toch maar de hoofdzaak; om die mijnen was de oorlog begonnen; om die mijnen had het bloed van vele duizenden gestroomd.....

De goudkoningen konden weer gerust zijn - lord ROBERTS had het zelf geseind! Wat gaf het, dat de gelederen van het Engelsche leger nog eens waren gedund? De weduwen en de weezen der in den grond gestopte Tommies konden troost putten uit de gedachte, dat hun mannen en vaders in den dood waren gegaan voor een practisch doel: de bescherming der millioenen van BEIT en ECKSTEIN, en het bloed van die arme soldaten en het bloed der arme Afrikaanders gaf een goed en sterk cement voor de paleizen van die goudkoningen.....

Op *Donderdag 31 Mei* werd de Engelsche vlag geheschen te Johannesburg en 'twee divisies infanterie defileerden voor den opperbevelhebber in ontzagwekkende houding,' verklaarden de Engelsche kranten.

Maar dat laatste logen de Engelsche kranten.

Het moet worden erkend, dat de soldaten zich wakker en kranig hadden gehouden; zij hadden harde ontberingen doorstaan, honger geleden, en groote marschen volbracht zonder klagen, zonder morren. De gedachte, dat zij een zegevierend leger waren, staalde hun moed, en de overtuiging, dat de val van Pretoria den oorlog zou beëindigen, maakte hen blijder.

Maar dat zij in een 'ontzagwekkende houding' defileerden - o neen, dat was niet waar!

Men kon zien, dat zij gebrek hadden geleden; zij zagen er uit als een troep verloopen scharenslijpers, als een bende hongerige schooiers...

Of zij honger hadden! Sedert twee dagen hadden de meesten hun leven moeten rekken op een paar droge beschuiten en met gulzige oogen, als uitgevaste wolven stoven zij de huizen van Johannesburg binnen. Hun ingewanden werden verscheurd van den honger, en zij schreeuwden: 'Brood, brood!' Er was geen aanhalen aan, om die arme kerels te verzadigen; zij drongen door tot de keukens, tot de kelders, ja zelfs tot de

gemeden, omheinde verblijfplaatsen der Kaffers, en vochten met de zonen van CHAM om een brok vleesch.

Er scheen geen einde te komen aan die hongerige zee van soldaten, die door de straten van Johannesburg golfde. Zij kwamen opzetten als de sprinkhanenzwermen, die alles afknagen, waar zij neerstrijken - en het wàren zwermen: het waren de Khaki-zwermen, waarvan de volgende geslachten in Afrika nog zullen spreken, en waar zij neerstreken, daar verdween het laatste stuk brood uit de keuken en de laatste lap vleesch uit den kelder!

Men had ze in soorten, die Khaki's! Velen waren dankbaar voor het voedsel, dat zij ontvingen, en boden hun laatsten shilling als betaling aan, die echter gewoonlijk werd geweigerd, en anderen sloegen uit dankbaarheid de meubelen van hun gastheeren stuk! Verscheiden officieren toonden een ridderlijkheid en barmhartigheid, die den overwonneling diep moest treffen, terwijl anderen niets anders waren dan doortrapte schurken in de Engelsche uniform. Generaal HART was een rond, rechtschapen krijgsman, maar de naam van BRUCE HAMILTON zal in Afrika nog met afschuw worden genoemd, als de drager reeds lang tot stof is vergaan.

Op de Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij was lord ROBERTS zeer gebeten. Hij scheen het niet te snappen, dat de hulp, door de beambten dezer Maatschappij aan het gouvernement verleend, eenvoudig de vervulling was van een plicht, dien de Maatschappij als een der voorwaarden bij de concessie had aanvaard. Een hoofdambtenaar der Spoorwegmaatschappij, onder wiens leiding verscheiden spoorbruggen waren vernield, werd gevangengenomen en als een misdadiger in den tronk, in de gevangenis geworpen. Ten laatste begrepen de Engelschen de verhouding tusschen de Maatschappij en de Transvaalsche Regeering echter beter, en de ambtenaar werd uit de gevangenis ontslagen.

Op Donderdag 31 Mei ging de stad officieel over in de handen der Engelschen. Even na tien uur in den voormiddag verliet lord ROBERTS met zijn grenadiers het kamp en reed, omringd door zijn staf, te paard naar het plein voor het Johannesburger gerechtsgebouw. Op het plein stond een talrijk publiek; de balkons waren gevuld; aan den vlaggestok van het gebouw wapperde de Vierkleur.

Op het plein aangekomen, steeg de opperbevelhebber uit het zadel en stapte het gebouw binnen. Hij hield een korte toespraak, waarin hij de overgave der stad aanvaardde, den autoriteiten verzocht in hun betrekkingen te blijven, tot voorziening was gemaakt, en begaf zich dan weer naar buiten.

De Vierkleur werd nu neergehaald en het was, alsof er een doodvonnis werd voltrokken. De glorierijke kleuren der Republikeinsche vlag gingen onder, en er schemerden tranen in veler oogen.

Maar de overige toeschouwers juichten, en zij juichten nog eens! Waarom ook niet? Wat voelden deze verraders, deze ellendelingen voor de vlag, waaraan zij eens hadden trouw gezworen?

Plotseling weerklonken in de straat de trommels en de pijpen der naderende troepen onder generaal POLE-CAREW; de Engelsche vlag, door Mevrouw ROBERTS geborduurd, ging omhoog, en het Engelsche volkslied werd aangeheven.

Een reusachtig Vrijstaatsch artillerist stond te kijken naar de plechtigheid, maar hield, terwijl anderen het hoofd ontblootten, den hoed stevig op. Dit scheen een Johannesburger, die in de nabijheid stond, te ergeren, en hij trachtte den Vrijstater den hoed af te rukken. Maar een Engelsch soldaat, die het zag, gaf den Johannesburger een geduchten opstopper met de zeer verstandige opmerking: 'Laat hem met rust! Hij vocht voor zijn vlag en jij deedt niets!'

ROBERTS was natuurlijk de meest gevierde man op dezen dag. Hij werd toegejuicht en toegejubeld, en aan zijn lof scheen geen einde te komen.

'Dat hebt ge goed gedaan, BOBS!' schreeuwden ze.

Maar het was niet waar.

BOBS had het volstrekt niet goed gedaan.

BOBS had een groote dwaasheid begaan.

Overwinning bij Biddulpberg. (29 Mei 1900.)

LORD ROBERTS had een groote dwaasheid begaan, en ze was te ernstiger, daar hij ze niet meer herstellen kon. In zijn jacht, om de goudmijnen voor de millionnairs te redden, had hij den oostelijken Vrijstaat verwaarloosd, terwijl reeds het eenvoudige menschenverstand hem had moeten zeggen, dat hij met geen bedreigde flanken voort mocht hollen naar zijn doel. Hij had den Vrijstaat moeten schoonveegen van de Boeren, voordat hij aan avanceeren had gedacht. Het werk zou langzamer zijn opgeschoten, maar hij had degelijker werk geleverd, en hij zou de harde ontnuchtering zijn ontgaan, die hem te Johannesburg wachtte.

't Is waar, hij had aan de generaals RUNDLE, BRABANT en COLVILE de taak opgedragen om kort proces te maken met de laatste overblijfsels

der Boerenkommando's in den oostelijken Vrijstaat, maar het bleek een taak, die hun te zwaar was, en in plaats van de Boeren in den knoei te brengen, raakten zij zelven in den knoei, en leelijk ook.

Den 18den Mei hielden de beide eerstgenoemde generaals een lijn bezet, reikende van Winburg tot Klokolaniberg, terwijl generaal RUNDLE opmarcheerde naar Senekal, en generaal BRABANT naar Ficksburg.

Den *25sten Mei* werd Senekal bereikt. De landdrost werd ontboden, doch hij scheen afwezig te zijn, terwijl een Boer, die verklaarde geen officieele betrekking te bekleeden, de sleutels der openbare gebouwen overhandigde. Ook werden er een aantal geweren ingeleverd.

Alles ging bedaard en rustig in zijn werk. Een compagnie Yeomanry reed het dorp binnen en stapte af aan het raadhuis, terwijl hun aanvoerder, majoor DALBIAC, het gebouw binnenging. Daar klonk een plotseling geweervuur en eenige kleine, rondzwermende Boerenpatrouilles werden zoo brutaal, dat zij vuurden tot in de straten van het dorp.

Bij het hooren van die schoten rende majoor DALBIAC onmiddellijk naar de paarden, liet zijn manschappen opzitten en stoof in vollen galop, zonder zich een oogenblik te bedenken, met zijn soldaten voort in de richting van het kopje, van waar die schoten vielen.

Wat er nu volgde, kon een kind voorzien. Voordat één paardehoef den eersten indruk had gezet langs de zijde van het kopje, werden de ruiters door een moorddadig snelvuur overstelpt, en een derde der manschappen tuimelde uit het zadel. Maar dat hinderde den majoor niet om voort te jagen, den dood in de armen. Thans was de beurt aan hem en aan vier van zijn soldaten, die de Afrikaansche zon heden zagen voor den laatsten keer, terwijl de rest der compagnie binnen een paar minuten buiten gevecht werd gesteld. Dat was het slot van den dollen rit; een kind had het kunnen voorzien. En toen generaal RUNDLE met zijn artillerie verscheen, waren de Boeren natuurlijk reeds lang gevlogen.

Te Senekal wachtte de generaal op toevoer van proviand, maar op de tijding, dat kolonel SPRAGGE met zijn krijgsmacht te Lindley in een desperate positie was geraakt, besloot hij, direct voort te trekken. Het was hem onmogelijk, Lindley bijtijds te bereiken, want kolonel SPRAGGE raakte zonder proviand, en de afstand tusschen Senekal en Lindley bedroeg veertig mijlen, maar hij kon den kolonel toch afleiding bezorgen door den vijand op een ander punt krachtig aan te tasten.

Den *28sten Mei* te één uur trok generaal RUNDLE met de geheele beschikbare krijgsmacht op, bestaande uit 4000 man met twee batterijen veldgeschut, terwijl hij drie bataljons achter liet ter dekking van Senekal.

Hij nam de Bethlehem-route en bereikte tegen den avond den voet van eenige heuvelruggen, die in den vorm van een amphitheater dwars over den weg schenen heengeschoven te zijn. RUNDLE verzuimde niet,

die heuvelruggen zorgvuldig te verkennen, waarna hij het kamp aan den voet der heuvels liet opslaan.

Het werd een bitter koude nacht, en de troepen waren blijde, toen zij de eerste lichtstrepen van den morgen zagen.

De generaal vermoedde de Boeren op den Biddulpberg, en hij was van plan, hen in de flank, op den rechtervleugel aan te tasten en om te trekken. Zoo liet hij dan de infanterie vijf mijlen opmarcheeren in noordoostelijke richting, toen zij den Biddulpberg voor zich zagen. De rand van den berg werd zorgvuldig verkend; de verkenners meenden in het eerst een kommando Boeren te zien, doch zij schenen zich bij nader onderzoek vergist te hebben, want er was geen spoor meer van te ontdekken.

Generaal RUNDLE was er echter nog niet gerust op, en hij liet de randen van den berg gedurende een vol half uur door zijn twee batterijen (twaalf kanonnen) met granaatkartetsen schoonvegen. Doch er werd met geen enkel schot geantwoord en geen menschelijk wezen was te bespeuren op den eenzamen, met klippen overdekten bergtop.

Ondervonden de Engelschen geen last van den vijand, door hun eigen zorgeloosheid veroorzaakten zij zich grooten hinder, want een paar brandende lucifers, door eenige soldaten achteloos weggeworpen, hadden het verdorde manshooge gras in den omtrek in brand gestoken, zoodat de grenadiers genoodzaakt werden van stelling te veranderen.

Maar de generaal gaf thans de order om voort te rukken: de grenadiers voorop, terwijl vier kanonnen der 2de batterij het vuur openden op een weerlooze hoeve[1] zonder witte vlag.

Nog altijd was er geen Boer te ontdekken, maar bij het tweede kanonschot veranderde het tooneel.

De verkenners hadden zich toch niet vergist, toen zij een troep Boeren meenden gezien te hebben: het was een kommando van 400 man met 2 kanonnen onder bevel van den Vrijstaatschen generaal DE VILLIERS, die bij de nadering van den vijand snel dekking hadden gezocht.

Van deze 400 man werden 320 man in de achterhoede geplaatst, terwijl 80 vastberaden mannen den vollen druk van 4000 soldaten zouden moeten doorstaan. Van deze 80 man nestelden zich 46 man tusschen de dicht gestrooide klippen van den voet tot halverwegen de kruin van den berg, terwijl 34 manschappen een nauwe kloof bezetten aan den voet van den berg, goed verscholen in het lange gras. Zij werden gedekt door een snelvuurkanon, dat achter den dikken muur van een veekraal, in de nabijheid der reeds genoemde boerenhoeve, was opgesteld, terwijl

1) De Engelschen beweren, dat deze hoeve den vorigen dag een witte vlag had getoond, en dat desondanks uit de richting dier hoeve was geschoten op een Engelsche patrouille, waarbij één man werd gedood en een ander gewond. Het kan best waar zijn, maar kon de bewoner van die hoeve daaraan niet doodonschuldig wezen? Kon hij het helpen, zoo een vreemde Boerenpatrouille zich vastzette op zijn erf?

een ander kanon op drie

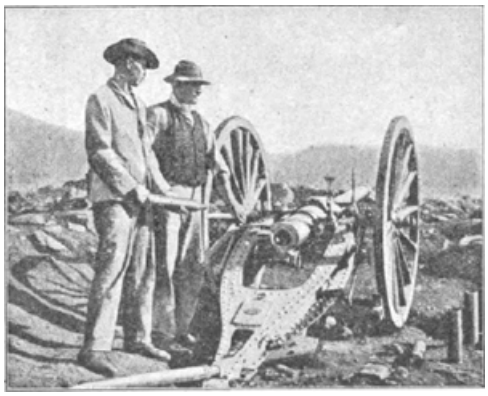

Een Boeren-snelvuurkanon.

kilometer afstands links was geplaatst.

Bij het tweede kanonschot der Engelschen opende het snelvuurkanon zijn vuur, en wierp zijn granaten tusschen de vijandelijke batterij. De weinige Boerenartilleristen waren duidelijk zichtbaar; men zag hen met loffelijken moed hun stuk bedienen, dat meer bommen slingerde dan zijn vier conurrenten te zamen. De Engelsche batterij schoot bovendien liederlijk slecht, en hare granaatkartetsen hadden evenveel uitwerking als weeke koolstronken. Generaal RUNDLE stond er hoofdschuddend bij en liet de 79ste batterij aanrukken. Die deed haar werk beter, en het snelvuurkanon van de Boeren verstomde.

Nog altijd was er geen gewapend burger ontdekt; het bevestigde den indruk, dat het kommando reeds lang was vertrokken, terwijl het kanon door het een of ander ongeval was achtergebleven.

Men had het maar voor het halen; het was zeer eenvoudig.

'Grenadiers voor!' riep de generaal - 'haalt dien vuurmond!'

De grenadiers sprongen op hun voeten, terwijl zware rookzuilen, opkronkelend boven den veldbrand, het vergezicht verduisterden.

Voor de 34 burgers, opgesteld in de kloof, was thans het beslissende oogenblik gekomen. Indien de grenadiers op hen stormliepen, was er slechts tweeërlei uitslag denkbaar: de dood door de bajonet of krijgsgevangenschap, want de terugtocht was afgesneden, en al schoten zij honderden neer, dan nòg zouden er duizenden overschieten.

Er werd tot God geroepen uit die kloof.

De grenadiers stormden intusschen voorwaarts naar de veekraal, achter welke de tot zwijgen gebrachte vuurmond was opgesteld, die hun plotseling een volle laag van granaatkartetsen tegenslingerde, terwijl de bezetting der kloof een razend snelvuur opende.

De dappere grenadiers raakten thans in de ergste knel. Zij durfden de kloof niet bestormen, want het snelvuur uit die richting bracht hen in den waan, dat er duizenden Boeren lagen, en zij durfden het kanon niet bestormen, daar zij in de flank werden bedreigd.

‘Een sluier van witten rook welfde zich over die brandende hel’ (Zie blz. 779).

Er kwam een nieuwe vijand bij. De grasbrand had zich uitgebreid, en het gebrul der vlammen in het kurkdroge, manshooge gras klonk akelig bij den donder van het geschut en het geknetter der geweren. Het vuur plantte zich voort met onweerstaanbaar geweld, en slechts de vlucht kon de grenadiers nog redden. Sommigen moesten door de vlammen heen; zij kwamen met brandende uniformen bij de hoofdmacht aan, terwijl anderen gewond moesten achterblijven.

En het brullen der vlammen werd heviger, en een sluier van witten rook welfde zich over die brandende hel, waarin de gewonden hulpeloos waren achtergebleven; het was een gezicht, dat den hardvochtigste een rilling door de leden joeg!

RUNDLE liet de Schotsche garde oprukken, om den Biddulphberg te bestormen, maar de Boeren gaven een hevig vuur; en de garde weifelde. Had de Engelsche opperbevelhebber den werkelijken toestand geweten, waarin de Boeren verkeerden, dan zou hij de bestorming hebben doorgezet, en hen hebben vernietigd. Maar hij wist het niet. Hij wist niet, dat hij maar 80 man tegenover zich had; hij wist evenmin, dat die 80 man de laatste patronen uit hun bandelieren namen, en de depêche van lord ROBERTS, die hem op dit oogenblik bereikte, scheen hem een ware uitkomst.

Zij behelsde de dringende order, om onmiddellijk generaal BRABANT ter hulp te snellen, die verder oostwaarts, in de richting van Ficksburg, in moeielijkheden was geraakt.

Zoo trok hij dan met zijn geslagen leger naar het oosten, om generaal BRABANT te helpen, maar hij kon het niet meer verhinderen, dat den volgenden dag een patrouille van generaal BRABANT, sterk 44 man, bij *Hammonia* door veldcornet MARAIS werd aangetast, en zoo *heftig* werd aangetast, dat er van de 44 manschappen slechts 2 ontsnapten.

Bij de Boeren was er gejuich en psalmgezang op dezen schoonen dag van Mei, toen de vijanden aftrokken van Biddulpberg; zij zeiden, dat God hen had gered uit den ruischenden kuil. Hun verliezen waren zeer gering: 1 gesneuvelde en 3 gewonden. Maar onder de gewonden was de dappere bevelhebber, generaal DE VILLIERS, en hij zou van zijn wonden niet meer genezen. Zijn laatste slag was zijn grootste zegepraal, en met zijn heldenleven betaalde hij de schitterende overwinning. De Engelschen gaven als hun verliezen op 184 man aan dooden en gewonden; hoeveel Engelschen in de vlammen zijn omgekomen, zal wel altoos verborgen blijven[1].

1) Hoe vertrouwbaar de REUTER-berichten waren, die naar Londen werden geseind, kan men - als een staaltje uit vele - merken aan het volgende telegram:
'Winburg, 31 Mei. (*R.O.*) Het doel van het gevecht, door generaal RUNDLE den 29sten Mei gestreden nabij Senekal, was, om de Bondgenooten van Lindley te verwijderen, waar 500 manschappen der Yeomanry waren geïsoleerd. Het doel werd bereikt.'
De waarheid was, dat generaal RUNDLE werd geslagen, en dat de Yeomanry werd krijgsgevangen genomen.

Generaal DE VILLIERS met zijn dappere Ficksburgers.

Dat was de slag bij Biddulpberg op *Dinsdag 29 Mei*, waar 80 Boeren 4000 Engelschen versloegen. Het was een waardig antwoord aan lord ROBERTS, die den dag te voren den Vrijstaat onder den naam 'Oranjerivier-kolonie' had ingelijfd verklaard bij het Britsche Rijk.

De Vleugelslag van den Vrijstaatschen Adelaar.

TOEN JAN HAMILTON van Heilbron optrok naar Lindequidrift, aan de Vaalrivier, had generaal COLVILE last ontvangen, met de brigade Hooglanders van Ventersburg over Lindley op Heilbron te marcheeren, terwijl een bataljon Yeomanry onder kolonel SPRAGGE van Kroonstad oprukte naar Lindley, ter bescherming van een konvooi, dat te Lindley door generaal COLVILE zou worden in ontvangst genomen.

Een verdicht telegram, door de Boeren opgesteld, maar dat voorgaf, dato 23 Mei door generaal COLVILE te Lindley afgezonden te zijn, gaf den weg aan, die gevolgd moest worden.

Het was reeds laat in den avond van den 25sten Mei, dat de Yeomanry uit Kroonstad vertrok, terwijl na geforceerde marschen en met uitgeputte paarden in den morgen van den 27sten Mei Lindley werd bereikt.

De Engelschen waren reeds in de nabijheid van het dorp gekomen, toen zij een afdeeling ruiters zagen wegrijden, en zij stelden zich gerust met de gedachte, dat het COLVILE'S achterhoede zoude zijn. Het was dan ook een even groote als onaangename verrassing, toen de vooruitzwermende verkenners de tijding brachten, dat COLVILE met zijn brigade reeds lang vertrokken was, en die wegrijdende ruiters echte Boeren waren.

Kolonel SPRAGGE liet het konvooi halt houden, op een mijl afstands van het dorp, terwijl twee van de vier compagnieën Yeomanry het dorp voorzichtig binnenreden. Maar daar hadt je 't - ineens - onverhoeds - dat gevaarlijk geweervuur der Boeren! Het kwam van de omringende hoogten, en het kwam met kracht. De kolonel begreep, dat hij in de val was geloopen, en in een leelijke val ook, en zijn manschappen vonden het nonsens, om groote, geforceerde marschen te maken, die op dwaze avonturen uitliepen.

Maar al was de toestand gevaarlijk, hopeloos was hij nog niet. In het noorden moest COLVILE staan, die zonder twijfel het schieten kon hooren; in het zuidwesten opereerde RUNDLE, terwijl de telegraphische verbinding met lord ROBERTS open was. Zoo trok SPRAGGE dan het halve bataljon voorzichtig uit het dorp terug, zond aan lord ROBERTS bericht van den toestand, en bezette eenige kopjes, waar hij zich zonder veel moeite kon staande houden, terwijl hij zich des avonds, tegen vijf uur, onder dekking van zijn beide kanonnen terugtrok in de richting van het konvooi.

Doch van dat konvooi had hij geen last meer: de Boeren hadden het onder hun bescherming genomen en de toestand werd nu dan toch netelig, want de Engelschen hadden slechts een geringen voorraad proviand bij zich. SPRAGGE verschanste zich voor den nacht op eenige naburige kopjes, en zond een rapportganger generaal COLVILE achterna, terwijl een tweede rapportganger generaal RUNDLE moest trachten te vinden.

De rapportgangers kwamen, door de duisternis beschut, gelukkig door de Boerenlinies heen, en de ordonnans, voor COLVILE bestemd, bereikte dezen in den morgen van den 28sten Mei op een punt, zeven uur gaans ten noorden van Lindley.

De generaal zette groote oogen op; de kolonel verzocht hem om hulp, maar hoe kon hij dat doen? Van af zijn vertrek van Ventersburg hadden kleine Boerenpatrouilles zijn tocht belemmerd, en hem dag en nacht omzwermd als horzels, terwijl de stellige bevelen van lord ROBERTS luidden, dat hij uiterlijk den 29sten Mei met zijn Hooglanders te Heilbron zou zijn. Hoe kon hij dan de Yeomanry te Lindley helpen? De transportweg, die Lindley met Heilbron verbindt, is veertig mijlen lang, dat wil zeggen drie dagmarschen, en keerde hij terug, dan was het zeker, dat hij ver over den bestemden tijd te Heilbron zou aankomen, waardoor een nieuwe ramp zou kunnen ontstaan. De generaal had er dus geen zin in om terug te keeren, en ontvouwde ook de redenen, terwijl hij aan kolonel SPRAGGE den raad medegaf, om zich terug te trekken op Kroonstad.

De raad was goed - jammer maar, dat kolonel SPRAGGE hem niet kon uitvoeren! Toen hij den volgenden morgen het terrein opnam, ontdekte hij, dat hij omsingeld was. Hij moest zich aan een belegering onderwerpen, en liet schansen maken. Ook werden de rantsoenen verminderd.

In den nacht van 30 Mei zond de kolonel twee dringende boodschappen: aan generaal COLVILE en aan generaal RUNDLE. Het waren de noodseinen van het zinkende schip.

De ordonnans, die COLVILE moest opzoeken, was een wakker man; hij vernam, dat COLVILE niet helpen kon, en reed toen op eigen verantwoordelijkheid naar lord METHUEN. Deze generaal was twee dagen geleden met zijn krijgsmacht te Kroonstad aangekomen, na den langen tocht van Boshof langs de Vaalrivier te hebben afgelegd, en was nu op marsch naar Heilbron.

Hij was onmiddellijk bereid om te helpen, en rukte in ijlmarschen op Lindley aan. Met de snelheid van den reebok trok hij over het veld, en vijf en twintig uur nadat hij de tijding had ontvangen, verscheen hij met 6000 man op het tooneel van den strijd.

Maar hij kwam te laat, en wat hij zag was niets dan een schrikwekkend veld des doods. 40 Engelsche lijken, de meeste van hoogen adel, lagen nog onbegraven, met zwarte gelaatstrekken, en de aasvogels vlogen boven hen op met loome vleugelslagen.

Reeds twee dagen vroeger, *den 31sten Mei*, had het geheele bataljon zich overgegeven. Dat was het voorloopig einde van dat beroemde Dertiende bataljon, beter bekend als het millionnairen-bataljon, dat zooveel zonen van den hoogsten stand in zijn gelederen telde[1]. Een Engelsche verspieder zag hen afmarcheeren; het waren ongeveer 400 manschappen. Zij werden weggebracht door - 8 burgers!

Generaal COLVILE was te Heilbron aangekomen, maar hij zat slecht in zijn proviand, wat wel te begrijpen is, want het konvooi, voor hem bestemd, was in verkeerde handen geraakt, en reikhalzend werd uitgekeken naar een ander konvooi.

Dit konvooi vertrok dan ook - een lange slier van 55 ossewagens - den 1sten Juni van het spoorstation Vredefortweg, begeleid door 160 Hooglanders onder bevel van kapitein JOHNSON, maar nauwelijks was het konvooi op pad, of er kwamen dicht op elkander twee orders. De ééne luidde: 'Doortrekken naar Heilbron;' de andere luidde: 'Uitspannen en wachten.' Dat liep nogal uit elkaar, maar er werd een middelweg gekozen, zeker één der slechtste keuzen in den oorlog, en halverwegen tusschen Vredefortweg en Heilbron, aan de oevers der Rhenosterrivier, werd uitgespannen.

In den nacht van den 2den Juni werd de trek echter voortgezet, terwijl de meeste Hooglanders in de wagens gingen liggen om te slapen. Zoo hotsten zij welgemoed voort, den vijand vierkant in de armen!

Maar de Khaki's merkten er nog niets van; eerst in den namiddag van den 3den Juni meldden de verkenners, dat de lucht niet zuiver was. Toen werd halt gehouden, en terwijl het kamp werd opgeslagen, werd er een rapport gezonden naar Vredefortweg met het dringend verzoek, dat majoor HAIG, die ginds met 1000 manschappen stond, het konvooi zou helpen beschermen. 's Morgens te acht uur *4 Juni* was de rapportganger terug met de boodschap, dat majoor HAIG reeds in aantocht was, terwijl een uur later CHRISTIAAN

1) Onder de manschappen bevond zich de zoon van den aartsbisschop van Canterbury. In de nationale kringen van Ierland heerschte natuurlijk groote geestdrift, toen de ramp van Lindley bekend werd. Op verscheiden plaatsen werden vreugdevuren ontstoken, die de Engelschgezinden weer kwetsten en aanleiding gaven tot verwoede vechtpartijen.

‘Een prachtige vangst, - voor iederen Boer iets van zijn gading’ (Zie blz. 785).

DE WET verscheen met 1200 man en met de boodschap: 'Geef u onmiddellijk over!'

Kapitein JOHNSON hechtte aan de laatste boodschap meer beteekenis dan aan de eerste, en gaf zich met het konvooi en zijn Hooglanders over. De overwinning had geen druppel bloed gekost, en de half geloken valkenoogen van CHRISTIAAN DE WET begonnen te schitteren, toen hij de vangst in oogenschouw nam. Het was een prachtige vangst; voor iederen Boer was er iets van zijn gading, tot warme winterkleeren toe, maar de brigade van COLVILE werd voor eenige dagen op kwart-rantsoenen gezet en haar generaal werd door lord ROBERTS, die in spijt van zijn geroemde beminnelijkheid soms heel leelijke nukken kon hebben, naar huis gezonden[1)].

De tijding, dat CHRISTIAAN DE WET den vijand slag op slag versloeg, vloog met de snelheid van den bliksem door den Vrijstaat, en gaf een krachtig tegenwicht, nu de Engelsche vlag werd geheschen te Pretoria. De Vrijstaters zagen tegen hun hoofdkommandant op als den man, op wien de almachtige God den geest der wijsheid had doen nederdalen, en zijn onstuimige moed en schitterend beleid vervulden hun harten met nieuwe, blijde hoop.

Zijn rustelooze geest smeedde nieuwe plannen, en hij wendde zich naar de spoorlijn, in de buurt van Honingspruit, waar zijn door de Engelsche barbaren verwoeste hoeve stond. Hij kende hier elke klip, elken duim gronds; hij wilde hier een slag slaan zooals nooit te voren, en hij heeft hem geslagen met glorie en eere!

In den avond van den 6^{den} Juni brak zijn kommando in vier gesplitste afdeelingen op: de eerste afdeeling onder kommandant STEENKAMP wendde zich naar het station Vredefortweg; de tweede afdeeling, bestaande uit Bethulië- en Rouxville-burgers, onder generaal FRONEMAN en kommandant DU PLOOY, nam den weg naar Kopjes-siding; de derde afdeeling, onder kommandant NEL, reed naar de spoorbrug der Rhenosterrivier, terwijl de vierde afdeeling onder generaal DE WET en kommandant FOURIE het op Roodewal hadden gemunt.

Het waren geen sterke afdeelingen; de afdeeling van DE WET was niet grooter dan 80 burgers, maar het waren mannen, waarop men rekenen kon.

Aan de Rhenosterrivier waren de Engelschen bezig een nieuwe spoorbrug te bouwen, daar de vroegere bij den grooten terugtocht der Boeren was vernield geworden, en zoowel hier, aan den zuidelijken oever der rivier, als bij Roodewal was, uit het zuiden een reusachtige voorraad

1) Juist in die dagen deed het bericht in de Engelsche pers de ronde, dat CHRISTIAAN DE WET zich wilde overgeven. 't Was misschien maar een grap van de Engelschen, om hun eigen capitulaties te sterker te doen uitkomen....

Een hoeve, welke door Engeland duur betaald is.
(Die van generaal DE WET, bij Kroonstad.)

goederen opgehoopt, die op de voltooiing der spoorbrug wachtte, om verder naar het front te kunnen worden vervoerd. Op dien voorraad had DE WET het begrepen.

Aan den zuidelijken oever der Rhenosterrivier lagen 150 man genietroepen, terwijl 460 man infanterie (Derbyshires) vier mijlen ten noorden der rivier kampeerden.

De geruchten van de windsnelle bewegingen, die de geduchte Vrijstater maakte, hadden hen reeds bereikt, en zij waren volstrekt niet op hun gemak. De bevelvoerende kolonel vroeg dan ook versterkingstroepen aan te Kroonstad, maar men kon ze ginds slecht missen, en onze Khaki's kregen den raad, maar goed uit te kijken; dan zou die gevreesde DE WET hen wel van het lijf blijven.

Zij deden dan ook hun best; de Derbyshires werden in den nacht van 6 op 7 Juni[1)] onder de wapens gehouden, schildwachten uitgezet in de omringende kopjes, en het wachtwoord medegedeeld voor dezen nacht.

Boerenverkenners lagen in de onmiddellijke nabijheid; het scheelde niet veel, of de schildwachten waren hun over het lijf geloopen; zij verstonden elk woord, dat gesproken werd.

Er gebeurde niets en er was niets verdachts te bespeuren. De officieren begrepen, dat zij zich noodeloos hadden bezorgd gemaakt, en als die idee bij een Engelsch officier heeft post gevat, dan is geen sterveling in staat, hem op andere gedachten te brengen. Er kwamen een paar Australische verkenners met het bericht, dat er een Boerenkommando op komst was, maar de officieren lachten er om, en noemden het dollemanspraat.

De manschappen kregen bevel, in te rukken en te gaan slapen.

1) De Engelschen waren voor dezen nacht gewaarschuwd door de Kaffers.

Die slaap echter was niet van langen duur.

Het zal ongeveer te halfdrie *Donderdagmorgen 7 Juni* zijn geweest, toen er een plotselinge hageljacht van granaten en Mauserkogels van de omringende hoogten neersuisde in het Engelsche kamp. Het was een ontzettend oogenblik, dat de sterkste zenuwen in beroering zou brengen, maar de geharnaste kolonel BAIRD-DOUGLAS zwoer, dat hij den eerste den beste, die de witte vlag durfde hijschen, zou neerschieten als een gemeenen hond. Die krachtige bedreiging hielp; de in hun slaap overrompelde soldaten kwamen de eerste verbijstering te boven, en al waren zij zonder kanonnen, zij hadden toch uitstekende dekking. En toch verloren zij gestadig terrein, en toen kolonel BAIRD-DOUGLAS te midden van zijn dapperste officieren dood neerstortte, was het lot van het bataljon bezegeld. Het gaf zich aan zijn overwinnaars over: aan generaal FRONEMAN en kommandant DU PLOOIJ.

De morgen begon reeds te komen, toen de 150 man genietroepen aan den zuidelijken oever der Rhenosterrivier door kommandant NEL werden aangetast. De Engelschen hadden een prachtige dekking, maar in spijt daarvan had het eerste schot van het Boerenkanon een moorddadige uitwerking. Het doodde 4 en wondde 3 Engelschen. De Boeren naderden nu tot op 500 meter, en na een scherp gevecht van drie uren ging de witte vlag omhoog.

Kommandant STEENKAMP had intusschen het station Vredefortweg aangetast. Er was een bezetting van slechts 35 man, die zich dekselsgauw overgaf, maar nu kwam er met den trein uit het noorden een versche afdeeling van 500 soldaten, die STEENKAMP te lijf wilden. Hij wachtte hen rustig af en sloeg hen terug, waarna zij met denzelfden trein weer wegstoomden naar het noorden, wat hij niet kon verhinderen.

De vierde afdeeling, sterk 80 man, onder DE WET, zou het station Roodewal bestormen.

Er lagen 150 Engelschen, die behoorlijk schildwachten hadden uitgezet, en het was nog vroeg in den ochtend, toen een schildwacht met een vreemdeling binnenkwam. ‘Is hier iemand, die Hollandsch spreekt?’ vroeg de vreemdeling, en men verwees hem naar den bevelvoerenden officier, kapitein GALE, aan wien hij een brief overhandigde. In dezen brief gaf DE WET aan de Engelschen tien minuten bedenktijd, om zich over te geven. Tien minuten - het was niet te lang, maar de kapitein dacht niet aan capitulatie.

‘De vijand had te Roodewal uitstekende posities,’ meldde DE WET in zijn officieel verslag aan de Regeering, ‘achter de spoorwegwallen en platformen, terwijl onze menschen op de kale vlakte moesten staan.’ Er ontbrandde dan ook, nadat die tien minuten verstreken waren, onmiddellijk een verbitterd gevecht, dat vijf uren duurde, maar met de volledige zegepraal der Boeren eindigde.

Generaal DE WET kwam, toen de witte vlag was geheschen, aanstonds op een Engelsch strijdros aangereden, en zijn eerste vraag aan de Engelschen was, hoeveel dooden zij hadden.

Men bracht hem bij den gesneuvelden bevelhebber, kapitein GALE. 'Arme man!' zeide hij weemoedig; 'het is treurig; begraaft hem!' en hij stond toe, dat het lijk in een Engelsche vlag werd gewikkeld.

De krijgsgevangenen stonden hem met open monden aan te staren, want zij hadden reeds zooveel buitengewone dingen van hem gehoord, en zij namen hem goed op. Zij hadden zich waarschijnlijk een soort rooverhoofdman voorgesteld met woeste gebaren en verwilderden blik, maar zij zagen een kalmen, zwijgzamen man die hen met innemende vriendelijkheid te gemoet kwam. Hij droeg een wollen pak met een overjas er over heen; aan zijn horlogeketting hing een penning met KRUGERS kop, en anders was aan den geheelen man niets opmerkelijks dan die rusteloos heen en weer flikkerende oogen, die scherpe valkenoogen, die Europa, Engeland incluis, tot bewondering dwongen.

De Boeren hadden bijzonder gelukkig gestreden. Zij hadden in de vier gevechten te zamen slechts 12 gewonden en niet éénen doode. De verliezen der Engelschen waren zwaar: 250 dooden en gewonden te Roodewal, Rhenosterbrug en Kopjessiding, terwijl ongeveer 650 man krijgsgevangen werden gemaakt. De verliezen der Engelschen te Vredefortweg waren onbekend, en vallen hier buiten.

De Boeren hadden de overwinning behaald, en welk een overwinning! Daar stond de buit - in huizenhooge stapels - 30,000 pak winterkleeren, lange wagenrijen goederen: suiker, koffie, rijst, corned beef, een Maxim-kanon, ingemaakte vruchten, manden champagne - ja, waar zouden de Boeren toch het eerst mee beginnen! Zij begonnen met de champagne-flesschen te ontkurken, en op de gezondheid te drinken van - lord ROBERTS, die dat alles zoo netjes voor hen had opgestapeld, waarna drie donderende hoera's volgden voor Oom CHRISTIAAN.

Dan ging men aan het werk, en binnen twee minuten stak ieder burger in een warm khaki-winterpak. Inmiddels zond DE WET renboden uit in alle richtingen, om rondzwervende Boeren op den buit opmerkzaam te maken, terwijl ledige osse- en muilenwagens kwamen aanhotsen, die met Lee-Metford-geweren, patronen en kanonnen-ammunitie werden volgeladen. Vijf wagenvrachten ammunitie werden op een geheime plek begraven tot tijd en wijle men ze weer noodig zou hebben. De kisten werden stukgeslagen, de mailzakken opengesneden. Er waren 2000 mailzakken vol brieven en postpakketten, waarvan de kostbaarheden werden opgeborgen; er waren duizenden ponden tabak; er was van alles; de Boer belaadde zijn paard zoo zwaar, dat het bijna onder den last bezweek - maar de buit was te groot - hij was zelfs den Boer te machtig!

‘Houthakken,

‘Daar stond de buit’ (Zie blz. 788)

burgers,’ klonk nu de order van den generaal, en negentien wagenvrachten hout werden op het stationsterrein opgestapeld. ‘Nou de brieven, kèrls,’ riep de generaal, en daar gingen die honderd duizenden brieven, in groote zakken, op den stapel. Een krijgsgevangen Engelsch kapitein stond er bij en stampvoette van woede. ‘'t Is een schande!’ riep hij, maar DE WET antwoordde hem tusschen de tanden door: ‘Weet gij, *wat* schande is? De hoeven der Boeren te verbranden, en de vrouwen en kinderen te mishandelen en weg te jagen - *dat* is schande!’

‘De brieven, kèrls!’ riep hij nog eens. Dan volgden de kisten; daarop vele duizenden khakipakken en verder alles, wat niet verzonden of vervoerd kon worden: schoenen, kombaarsen, winter-onderkleederen, handschoenen, koloniale waren - van alles. Hier en daar werd er een lyddietbom tusschen gestopt, terwijl de reuzenbrandstapel een kroon ontving van drie lagen lyddietbommen. De brandstapel bevatte nu 2000 lyddietbommen.

Dan werd er een lont aangelegd, die den Boeren een half uur tijd gaf, voordat zijn vuur het dynamiet had bereikt. Zij holden weg naar een naburig kopje en toen het half uur verstreken was, barstte de slag los als een vlammende wervelstorm. *Weg* was het geboomte - *weg* was de loods - *weg* was het station - er was een gat van honderd voet lengte, zestig voet breedte en twintig voet diepte in den grond gescheurd.

Het was een slag, alsof de aarde spleet en de hemel instortte - een reusachtige vuurzuil steeg donderend omhoog in de duistere nachtelijke luchten, - het was het geklapwiek van den Vrijstaatschen Adelaar!

Een Engelsch oorlogscorrespondent door generaal DE WET aan het werk gezet
De correspondent zoekt ijverig naar zijn berichten. 't Zal zeker voor de Britsche Regeering een onherstelbaar verlies zijn, als hij ze niet terugvindt!....

Van Johannesburg tot Pretoria.
(1 Juni - 5 Juni 1900.)

ROBERTS' uitgehongerde soldaten vonden in Johannesburg een grooten voorraad proviand, en kwamen gedurende de rust, die zij hier genoten, weer flink op hun verhaal.

Maar het was slechts een korte rust. Lord ROBERTS hunkerde naar het glorierijke einde, en hij meende, dat dit einde gekomen was op den dag, dat hij afzadelde voor het gouvernementsgebouw te Pretoria. Maar het lag in den aard der zaak, dat hij in staat moest zijn, om de Boerenkommando's vast te houden en te omsingelen in de Pretoria-stellingen, en hij begreep dit ten volle.

Er was ook alle hoop, dat dit gebeuren zou. Het Engelsche dagblad 'Westminster Gazette' had reeds vóór de bezetting van Johannesburg in een hoofdartikel betoogd, dat het besluit der Boeren om Pretoria en Johannesburg te verdedigen, voor de Engelschen heel wat gunstiger was dan het plan, om zich in het Lijdenburgsche terug te trekken. De capitulatie van Johannesburg en Pretoria zou toch slechts een kwestie zijn van korten tijd, terwijl het einde van een guerilla in het Lijdenburgsche niet te voorzien was.

Nu hadden de Boeren wel is waar Johannesburg laten glippen, maar dat gaf nog geen aanleiding om te denken, dat zij met Pretoria evenzoo zouden handelen. Immers, Pretoria was de hoofdstad des lands, de zetel der regeering; het bezat een gordel van forten, die vele millioenen hadden gekost, en ROBERTS had met welgevallen van zijn spionnen vernomen, dat de dappere generaal DE LA REY er van gesproken had, om Pretoria tot het uiterste te verdedigen.

Toch was de Engelsche opperbevelhebber niet van plan de verdediging of de niet-verdediging van hun hoofdstad geheel aan de keuze zijner tegenstanders over te laten, en hij zond reeds den *2den Juni* een keurbende zijner cavalerie onder leiding van den beroemden Canadeeschen verspieder BURNHAM in de richting der Oosterlijn, - de spoorlijn, die Pretoria met Komatipoort verbindt - om deze op te breken.

Het was een stoute tocht, maar de uitkomsten beantwoordden niet aan de verwachting. De Engelschen werden teruggeslagen.

Lord ROBERTS wanhoopte echter nog niet aan een goeden uitslag, en reeds op *Zondag 3 Juni* rukte hij met 40,000 man op van Johannesburg.

Generaal FRENCH vormde met zijn cavalerie den linkervleugel; hij had de taak, 25 mijlen ten westen van Pretoria de Magaliesbergen te forceeren, dan noordoostwaarts te wenden en de Pietersburger spoorlijn

te overschrijden. JAN HAMILTON stond in het centrum en zou FRENCH ondersteunen, terwijl lord ROBERTS zich bevond op den rechtervleugel en de spoorlijn volgde. Op den uitersten rechtervleugel stond generaal GORDON, die al zijn krachten zou inspannen, om zijn cavalerie op de oosterlijn te brengen, terwijl de geheele opstelling van het Engelsche leger opnieuw deed denken aan de halve maan, waarvan de hoornen zich moesten ombuigen en elkander bereiken. Het was de oude tactiek van Paardeberg, maar de Boeren gingen er niet op in, want zij verkozen de kansen van den guerilla-oorlog boven een glorierijk einde in een belegerde stad.

Er heerschte te Pretoria bij het naderen der Engelsche legioenen een groote en klimmende opgewondenheid. Honderden gewapende Boeren trokken er doorheen; zij reden allen te paard, en velen, die honger leden, vroegen om een stuk brood. Tusschen de ruiters in schoven zich lange treinen ossewagens. Sommige afdeelingen hielden tegen den avond halt op de groote pleinen, die de hoofdstad bezit, spanden de wagens uit en staken kleine vuren aan, waarop zij hun water kookten en hun vleesch braadden. De Johannesburger politie had afgezadeld op het Kerkplein, en voerde daar haar paarden, totdat de wakkere kommandant VAN DAM met luide stem riep: 'Opzaâl!' de hoornblazer een krachtigen stoot gaf op zijn trompet, en de kranige politie-mannen weer in het zadel sprongen. 't Was een gezicht vol kleur en militaire bedrijvigheid, maar de inwoners konden er zich niet in verblijden, want Johannesburg was ingenomen en Pretoria lag aan de beurt.

De doortrekkende burgers waren in een gemoedigde stemming. 'Wat gaat ge doen?' vraagde men, en zoowel de Marico-burgers als de Krugersdorpers riepen: 'Nu, wat? Ons gaat bakkelei!' Op een der kantoren te Pretoria verscheen een oude Boer, bekend onder den naam van Oom ANDRIES, die zoo pas uit het hospitaal was ontslagen. Hij had een kogel gehad, die boven den arm was ingegaan, zijn linkerlong had geraakt, en achterin den rug was uitgegaan; bij den pols was een tweede kogel doorgegaan, terwijl een derde kogel zijn linkerbeen had getroffen. Maar hij was nu weer geheel monter en kwam een reispas halen, om naar het gevechtsterrein te gaan. 'Ik wil nog eens mijn kans hebben,' zeide de wakkere, frissche grijsaard.

Maar de verwarring klom; de spanning werd grooter. Er kwam een gevoel van onzekerheid en onveiligheid, dat de inwoners met angst vervulde, en door de lucht gonsden de geruchten van groote overwinningen en verpletterende nederlagen.

Met het aanbreken van den 29sten Mei kwam het bericht, dat 3000 Engelschen waren doorgebroken bij Elandsfontein; men had er reeds gezien te Zuurfontein, te Kaalfontein, zelfs te Olifantsfontein, het laatste station vóór Irene, en staatsprocureur SMUTS achtte het onder deze omstandig-

heden geraden, President KRUGER tot het verlaten der bedreigde hoofdstad te bewegen.

Dinsdagavond 29 Mei is de President dan ook vertrokken, en het was een plechtig en aandoenlijk schouwspel, toen de trein met den President, den staatssecretaris en andere hooggeplaatste ambtenaren naar het oosten vertrok. Mannen, vrouwen en kinderen weenden, maar de President toonde zijn gewone kalmte. Hij vertrok naar Machadodorp.

De nacht van 29 op 30 Mei was vol onrust. Een en twintig krijgsgevangen officieren ontvingen de opdracht, om de rust te herstellen onder de Engelsche krijgsgevangenen te Waterval (ten noorden van Pretoria), die oproerig waren geworden, en de jonge staatsprocureur SMUTS, die in een later tijdperk van dezen oorlog als Boerenkommandant zulke schitterende diensten zou bewijzen aan zijn vaderland, trommelde een kleine krijgsmacht bijeen, waarmede hij een verkenningstocht deed in de richting van Johannesburg. Het bleek, dat de berichten over het voorwaarts rukken der Engelschen schromelijk overdreven waren, en de opgewonden gemoederen zouden gekalmeerd zijn geworden, indien er in het Regeerings-apparaat niet een ernstige wanorde had geheerscht.

Wie eigenlijk vertegenwoordigde thans de Regeering in Pretoria?

'Alvorens van hier te vertrekken' zeide *De Volksstem*, 'had de Regeering aan de heeren S.W. BURGER, lid van den Uitvoerenden Raad en vice-president der Zuid-Afrikaansche Republiek, en SMUTS, staats-procureur, opdracht gegeven, om volgens de ontvangen instructies het bewind voort te zetten. Technisch gesproken, is de Regeeringszetel des lands dan ook nooit naar elders verplaatst geworden. De heer S.W. BURGER vond inmiddels goed, om op Woensdag 30 Mei Pretoria te verlaten, en had vóór zijn vertrek, zonder raadpleging met den staatsprocureur, doch in overleg met generaal LUKAS MEIJER, aan de heeren POTGIETER, burgemeester van Pretoria, en LOUIS DE SOUZA, secretaris van het departement van den kommandant-generaal, instructies gegeven om zich te constitueeren als een commissie tot handhaving der rust en orde te Pretoria.'

Doch de hoofdstad was met dit besluit niet geholpen, en de toestand in Pretoria geleek veel op anarchie. Toen maakte zich een groep ingezetenen op en wendde zich tot KOOS SMIT, den Regeeringscommissaris voor spoorwegen, met het verzoek, zich aan het hoofd te stellen van een op te richten Pretoria-corps. KOOS SMIT had er wel ooren naar, maar hij verklaarde, dat LUKAS MEIJER was belast met de verdediging van Pretoria, terwijl burgemeester POTGIETER eveneens een dergelijke opdracht scheen te hebben.

Men voelde, dat Pretoria verloren was, en aan de Nationale Bank was het zwart van ambtenaren, die hun salarissen wilden innen. Zij werden uitbetaald met Regeeringsnoten: een soort pandbrieven op eigendommen der Republiek, rentende zes percent, doch de ontvangers van die

Regeeringsnoten waren er niet mee tevreden. Zij zeiden, dat de Regeering het goud had meegenomen, om hen met mooie briefjes af te schepen, en zij schimpten op de Regeering.

Was die beschuldiging gegrond?

Waarheid was, dat door de Regeering aan staafgoud voor een waarde van tusschen de 300,000 en 400,000 ponden sterling was meegenomen,

Het laatste portret van President KRUGER te Pretoria gemaakt.

terwijl het contante geld, dat voorhanden was, bedragende ongeveer 20,000 ponden sterling den thesaurier-generaal van den Vrijstaat voor verdere oorlogsdoeleinden was ter hand gesteld.

'Het is ons ter oore gekomen,' schreef *De Volksstem*, waaraan de bovenstaande cijfers zijn ontleend, 'dat President KRUGER een bedrag van

120,000 pond sterling - zijnde de verkoopprijs van zijn goudplaats ‘Geduld’ - reeds geruimen tijd geleden in 's lands schatkist had gestort zonder eenige andere zekerheid dan de verklaring van den thesaurier-generaal, dat het geld zal worden teruggegeven, zoodra de schatkist het zal veroorloven. Ook werd ons medegedeeld, dat Z.H.Ed. zijn tot op vijftien percent teruggebracht salaris niet anders van de Nationale Bank wilde ontvangen dan in zilvergeld, denkende daardoor den Staat te bevoordeelen.’

's Avonds te halfvijf 30 Mei verschenen plotseling eenige generaals op de stoep van het Gouvernementsgebouw. ERASMUS, LUKAS MEIJER en een Kaapsche veldcornet spraken eenige woorden van bemoediging tot de bevolking, die diep ontmoedigd was, terwijl LUKAS MEIJER de burgers, die vechten konden, opriep, om den volgenden morgen te zeven uur met geweer en ammunitie op het Kerkplein te verschijnen.

Dienzelfden avond wachtte den burgers een verrassing in den vorm van een door burgemeester POTGIETER en LOUIS DE SOUZA benoemde commissie, die het hoogste gezag in de stad in handen kreeg. Op welken grond haar dat gezag was verleend, was niet bekend, en hoofdschuddend las het publiek de volgende kennisgeving, met vette letters tegen de muren geplakt:

‘Kennisgeving.

Daar de zetel der H.Ed. Regeering tijdelijk verplaatst is, wordt bij dezen kennis gegeven, dat het bestuur van de stad Pretoria is opgedragen aan de ondergeteekenden, met volmacht, al de stappen te nemen, die noodig zijn voor de handhaving van de goede orde in Pretoria.’

Dan volgden de namen: R. GREGOROWSKI (hoofdrechter), PAUL NEL, R.K. LOVEDAY, CHARLES MARAIS, T.N. DE VILLIERS, P.J. ZEEDERBERG, H. BOSCH, P.J. VAN DER BIJL, F.C. ELOFF en F. GROBLER. Er waren verscheiden namen bij, die bij het publiek niet in den smaak vielen.

Den volgenden morgen, *Donderdag 31 Mei*, waren vele ingezetenen op het Kerkplein verschenen, terwijl de slanke, krachtige gestalte van den jongen LOUIS BOTHA op de stoep van het Gouvernementsgebouw verscheen. Bij de teekenen van ontbinding, die zichtbaar werden, was het een zielsverkwikking, dit jonge, vertrouwen wekkende gelaat te zien. Hij sprak vurig, wegslepend, hartstochtelijk; hij wees op Amerika, waar de vijand de hoofdstad tienmaal had ingenomen en tienmaal verloren, en terwijl hij zeide, dat den vorigen dag 700 Engelschen waren gevangengenomen, doch op parool losgelaten, spoorde hij de burgers krachtig aan, om zich te Irene bij de militaire autoriteiten te vervoegen.

In den loop van den dag ging het zonderlinge gerucht door de straten, dat het gouvernementsmagazijn werd geplunderd, en het bleek

waarheid te zijn. Gedurende den nacht waren gewapende Boeren, die in twee dagen niets te eten hadden gehad, in de stad gekomen, en daar zij honger leden en ten einde raad waren, hadden zij de deuren van het gouvernementsmagazijn ingetrapt. In den morgen werd de inbraak ontdekt, doch de ambtenaren zagen de goederen liever in de handen van hulpbehoevenden dan van Engelschen en lieten de menschen toestroomen.

Dat was zeker goed bedoeld, maar er was geen orde, geen regel, geen toezicht; het weghalen van de goederen ontaardde in een woeste plundering, terwijl het nieuwe stadsbestuur het aanzag met over elkander geslagen armen. De geheele stad raakte in rep en roer. Kaffers en koelies, blanken en zwarten, oude vrouwen, verschrompeld van den ouderdom, en kleine kinderen liepen elkander onder den voet, om er toch maar bij te zijn. De hebzucht heerschte. Trolleys, handkarren en kruiwagens deden goede diensten, en naarmate de toestand bekend werd, groeiden de plunderende benden aan. Men kon een kreupele Kaffervrouw zien, met haar lange armen in den voorraad rommelend, terwijl de tong haar wijd uit den mond hing - zoo had ze geloopen!

Maar het weldenkend deel der bevolking was vol zorg, en aan de tuinhekken stonden vrouwen en kinderen uit te kijken, vol angst, dat de Kaffers, die naar de magazijnen holden, de dranklokalen zouden openbreken. Die angst was niet denkbeeldig: als de Kaffer den drank heeft geproefd, dan wordt hij een razend dier, en is tot alles in staat.

Gelukkig kreeg de politie thans bevel, het magazijn te sluiten. Maar dat was een heel ding, want ieder rukte en plukte om nog -zooveel mogelijk mee te nemen, en het einde zou er nog niet van te zien zijn geweest, indien een snaaksche politieman niet plotseling had geschreeuwd: ‘De Khaki's in zicht!’

Dat werkte als een granaatkartets. De menigte stoof uiteen en de rust werd hersteld.

Van de doortrekkende Boeren hadden de burgers overigens, tenzij ze paarden hadden, geen last. Maar de paarden werden ingerekend - zonder pardon! De stallen werden opengebroken, en geen rijtuig, door een Kaffer of Koelie gereden, was veilig in de straten; de strengen werden losgemaakt en het ros geannexeerd. Men heeft over deze strengen-afsnijderij later veel drukte gemaakt, maar was dat dan zoo erg? Als de Boer moest vechten, had hij dan geen rijpaard noodig? En ontving de eigenaar geen ontvangstbewijs terug van de Regeering?

In den morgen van den 1sten Juni werd aan LOUIS BOTHA vanwege de dames van Pretoria een prachtige zijden vlag aangeboden, de Vierkleur, met dit opschrift in groote gouden letters: ‘Strijdt met Gods hulp!’ omringd door een lauwerkrans. Mevrouw SMIT, de vrouw van KOOS SMIT, reikte het vaandel over onder hartelijke bewoordingen, terwijl BOTHA

het volgende koninklijke antwoord gaf: ‘Er is thans uit de benarde omstandigheden, waarin ons land verkeert, maar één uitweg mogelijk, namelijk om tot den dood toe door te zetten. Er is gedurende dezen oorlog zooveel dierbaar bloed opgeofferd voor ons volk, dat dit voor mij een reden is - al waren er niet honderd andere redenen - om te blijven strijden tot het laatste toe. Niettegenstaande door mij vele teleurstellingen zijn ondervonden, heb ik niet de hoop verloren, dat wij met de hulp van den Allerhoogste nog tot een vrij volk zullen worden gelaten, en ik zou niet waardig zijn het vertrouwen, dat in mij wordt gesteld, indien ik niet al het mogelijke in het werk stelde, om onze krijgsmacht zoo geducht mogelijk te doen blijven. Deze dag is zoo gewichtig, dat ieder burger behoort voor te gaan in het geven van een goed voorbeeld, want heden is er meer aanleiding om te strijden dan toen de oorlog begon. En zoolang wij nog duizenden tellen, mogen wij niet terugdeinzen en onze onafhankelijkheid loslaten. Wat mij betreft, met Gods hulp zal ik strijden onder deze vlag, zoolang mij het leven wordt gelaten!’

Te tien uur werd er een krijgsraad belegd, waaraan verscheiden generaals en invloedrijke burgers deelnamen. Er kwam een voorstel, om de Regeering over boord te werpen en een militaire dictatuur in te stellen, doch dit werd verworpen. Er was een ander voorstel, om ter voorkoming van meerder bloedvergieten alles onder protest over te geven; dat protest zou dan voor de groote mogendheden nog een aanleiding kunnen zijn, om iets voor het Boerenvolk te doen.

Maar de kommandanten wilden er niets van weten. ‘Doorvechten,’ riepen zij, ‘doorvechten!’

Zoo werd dan ook besloten.

Maar er zou van geen doorvechten sprake kunnen zijn, zoo men zich in Pretoria liet opsluiten, en daarom moest Pretoria worden geofferd.

Den 2^{den} Juni werd het nieuwe stadsbestuur door LOUIS BOTHA zonder complimenten bij de volgende Proclamatie op zijde geschoven en door een driemanschap vervangen.

Proclamatie.

Ik, LOUIS BOTHA, in mijn capaciteit van waarn. kommandantgeneraal der Zuid-Afrikaansche Republiek,

Overwegende, dat de vechtlinie nu genaderd is tot nabij de stad Pretoria, en dat het dus wenschelijk is, om alle maatregelen, voorheen genomen voor handhaving van rust en orde te Pretoria, te doen vervangen door een regeling onder mijn toezicht en contrôle,

Maak hiermede bekend, dat ik een Hoofdcommissie heb benoemd, om orde en rust in Pretoria te handhaven, bestaande uit drie leden, te

weten: den landdrost van het dorp Pretoria[1)], kommandant P.F. ZEEDERBERG en den heer Jhr. C.G.S. SANDBERG[2)].

Dat ik deze personen gemachtigd heb, zooals ik hen hierbij machtig, om alle maatregelen te treffen, die tot bereiking van bovengenoemd doel kunnen leiden; om alle personen in en om Pretoria te kunnen kommandeeren voor speciale diensten in verband met gemeld doel, insluitende de reeds bestaande politie en speciale politie.

En om alle overtredingen der Wet en van hunne eventueele regulaties summier te doen straffen volgens oorlogswet.

Alle vorige regulaties, kennisgevingen en benoemingen zijn hierbij teruggeroepen en vervallen verklaard.

Gegeven onder mijne hand te Pretoria, op heden den tweeden Juni 1900.

LOUIS BOTHA, wd. kommandant-generaal.

De Proclamatie droeg de algemeene goedkeuring weg; de oude commissie had drie dagen geleefd, maar tijdens haar roemloos bestaan geen kwaad gedaan, en dat was al mooi genoeg. F.C. ELOFF deelde nog nadrukkelijk mede, dat hij de benoeming nooit had aangenomen.

Maar hoe stond het thans buiten Pretoria? Een correspondent van 'De Volksstem' reed in de richting van Johannesburg, om te zien, hoe er de wereld uitzag in het zuiden. Hij bereikte Irene, waar hem de verdere tocht werd afgeraden, daar dienzelfden morgen (2 Juni) Engelsche verkenners verschenen in de buurt der Boerenstellingen, die langs de Zesmijlsspruit of Hennopsrivier lagen. De correspondent reed intusschen door, en nauwelijks had hij het spoorstation van Irene achter den rug, of hij zag overal kleine Boerenpatrouilles zwermen, die den omtrek verkenden. De brug der Zesmijlsspruit was in de lucht gevlogen, terwijl op de omliggende kopjes de verschansingen der Boerenartillerie zichtbaar werden. Doch thans kreeg de reporter de Boerenlinie achter den rug, en vóór hem lag de stoffige weg over de kale vlakte. Halverwegen Olifantsfontein ontmoette hem de laatste gewapende Boer ten zuiden van Irene, die hem mededeelde, dat de vijand in de nabijheid was, en juist kreeg hij het roode dak en den seinpaal van het station van Olifantsfontein in het gezicht, toen een bereden patrouille van den vijand, sterk twaalf man, achter een randje te voorschijn kwam. Maar onze reporter werd niet ontdekt, en na eenige minuten in zijn schuilplaats te hebben doorgebracht, wendde hij zich naar het station.

Het station lag in diepen vrede. Eenige menschen liepen langs het

1) Landdrost was SCHUTTE.

2) SANDBERG was totnogtoe secretaris geweest van LOUIS BOTHA.

perron te luieren, terwijl de ploegbaas met eenige Kaffers bezig was, om de kippen van den stationschef krijgsgevangen te maken. Van hier ging de tocht naar Kaalfontein. De eindelooze vlakte lag stil, eenzaam en verlaten; slechts nu en dan zag men een kleine Engelsche patrouille, vluchtig als een schaduw, er over heen glippen. Aan het station van Kaalfontein werd afgestegen en een maal genuttigd, toen plotseling drie Engelsche soldaten, die er ontzettend smerig uitzagen, op het perron verschenen. Zij namen den correspondent mede naar hun officieren, die zich in de buurt van Kaalfontein bevonden. Het waren een kapitein en een luitenant; zij zaten op een boomstruik, praatten en rookten. De kapitein stond op, groette beleefd en vroeg naar de papieren. Het document van oorlogscorrespondent was gewaarmerkt door LOUIS BOTHA, en de kapitein vraagde, of dat de bekende generaal was. Op het bevestigend antwoord zeide hij: 'Het moet een kranige kerel zijn.'

De correspondent kon met een vriend, dien hij bij zich had, ongehinderd vertrekken; de kapitein reikte hem tot afscheid de hand. Hij trachtte nu verder door te dringen naar het zuiden, maar op een randje gekomen, zag hij den verderen weg versperd. Toen keerde hij om, en bereikte ten zuiden van Irene een Boerenpatrouille van vijf man, die een Engelschen krijgsgevangene, zoo pas overrompeld, mede namen. De Khaki was verwonderd, dat de Boeren hem zoo goed behandelden, en zijn tong kwam los. Hij had de eerste willen zijn van zijn regiment, die de hoofdstad binnenreed, en nu *was* hij de eerste, hetgeen hem veel pleizier scheen te doen. Tegen den avond bereikte de reporter met zijn vriend weer veilig Pretoria.

Er kwam een zekere kalmte in Pretoria; men wist, dat de regeering van Pretoria berustte in de strakke handen van den kommandant-generaal, en dat gaf een gevoel van veiligheid. De eerste Pinksterdag ging dan ook rustig en ongestoord voorbij, maar in den vroegen morgen van den *tweeden Pinksterdag 4 Juni* kwamen de menschen uit hun huizen en luisterden naar een onheilspellend geluid. Van wijd uit de verte kwam het geluid; het klonk als het uitkloppen van kleeren, dof en zwaar. Het schieten hield aan; het werd hevig, dreigend. Om één uur kon men de granaten hooren fluiten - daarna een knal, die de ramen deed schudden in hun sponningen.

Te Sunnyside, een voorstad van Pretoria, werden verscheiden gebouwen door de bommen getroffen.

Een oud moederke liep naar het hek vóór het huis, terwijl een burger met haastige schreden voorbij ijlde.

'Is het erg?' vroeg zij.

'Natuurlijk is het erg,' zeide hij; 'er wordt verschrikkelijk gevochten - ginds, bij Zesmijlsspruit!'

‘En winnen de onzen?’ vraagde het moederke.

‘Winnen?’ riep hij; ‘vandaag hebben we de Khaki's hier!’ en hij holde door.

Tegen den avond hoorde men den hoefslag van terugkeerende kommando's, en de kanonnen ratelden door de straten.

‘Als we de Khaki's vandaag niet krijgen, dan krijgen wij ze toch morgen,’ meende het oude moederke, en zij grendelde haar deur.

Lord ROBERTS was den eersten Pinksterdag *Zondag 3 Juni* met zijn leger opgerukt van Johannesburg. Het leger vormde, zooals reeds gezegd, een halvemaan-stelling, waarvan de linkerhoorn - generaal FRENCH -

Schetskaartje met de routes van het Engelsche leger van Kroonstad naar Pretoria.

en de rechterhoorn - generaal GORDON - zich naar elkander toe moesten buigen, om zoowel Pretoria als de hoofdmacht der Boeren onder kommandant generaal LOUIS BOTHA in een doodelijke omarming te verpletteren.

Het Engelsche leger wentelde zich als een sneeuwlawine voort; in den nacht van 3 op 4 Juni werd Kaalfontein bereikt, en den volgenden morgen, op den gedenkwaardigen *Pinkstermaandag 4 Juni*, stootte die

lawine bij Zesmijlsspruit (Hennopsrivier) op de Boerenkrijgsmacht, die onder LOUIS BOTHA beide oevers der genoemde spruit had bezet.

Het slagplan was, dat JAN HAMILTON, terwijl generaal FRENCH in een wijden boog door de Magaliesbergen trok, een punt zou bereiken, tien mijlen ten westen van Pretoria; ROBERTS zou bij Irene den vijand terugwerpen, terwijl GORDON, aan wien de gewichtigste taak was toevertrouwd, zijn uiterste krachten zou inspannen, om de oosterlijn te bereiken, en aan de Boeren de laatste mogelijkheid, om in die richting te ontsnappen, zou afsnijden.

De bereden infanterie bestormde de stellingen der Boeren bij Irene en drong hen weg van den zuidelijken oever der Zesmijlsspruit. De brigade van STEPHENSON ondersteunde de beweging; de zware marine-kanonnen openden met de veldbatterijen het vuur op de Boerenartillerie, die naar haar gewone manier onvindbaar was en zich verdekt had opgesteld op de randjes, die westwaarts liepen van een hoogte, welke gekroond was door het fort Schanskop.

Dit fort echter was onbezet; de vier andere, volkomen afgewerkte en de twee nog onvoltooide forten van Pretoria waren eveneens onbezet. Er was geen Boer te zien, geen artillerist te ontdekken. De kanonnen waren weggebracht; de Long-Toms, die voor Kimberley en Ladysmith hadden gebruld, waren in het wijde veld; de ontzagwekkende borstweringen lagen eenzaam en verlaten, en de achttien millioen gulden, die er aan waren besteed, waren weggesmeten geld.

Hadden de Boeren-kommando's zich dan moeten opsluiten in die sterke forten? Natuurlijk niet, want dan was het ongeluk nog veel grooter geweest, maar men had nooit tot den bouw van die forten moeten besluiten, die zoo slecht voegden bij de vechtwijze van den Boer, en die millioenen liever moeten besteden aan de versterking der artillerie.

Maar die leege forten genoten dan toch nog de eer van een bombardement, en het was een dwaas gezicht, zooals de Engelschen die stomme muren beschoten.

De Engelschen hadden intusschen de Boeren van de oevers der Zesmijlsspruit verdreven en vervolgden hen over een afstand van een mijl, toen zij tot staan werden gebracht door het Boerengeschut, dat plotseling gedemaskeerd werd en een moorddadig vuur opende. De bereden infanterie kon zich slechts met moeite staande houden onder dat kanon- en geweervuur, maar de zware vuurmonden werden het bereden voetvolk ter hulp gezonden, zoo snel als de ossen en de muilezels de bronzen monsters over de breede, golvende heuvels konden sleepen, en zij redden de stelling.

Twee en veertig kanonnen behalve acht zware marine-kanonnen donderden nu tegen de Boerenstellingen, en terwijl de Engelsche ballon dreigend boven de Boerenstellingen zweefde, ontplooide zich thans de infanterie tot een nieuwen aanval.

Een Maxim-Nordenfeld-kanon der Boeren liet thans echter zijn pompend geluid hooren en overstelpte de marine-kanonnen brutaal weg met een volle laag van granaatkartetsen, waarbij o.a. een Engelsche stukskommandant zwaar gewond werd.

De Boeren streden moedig en vastberaden, en drongen zoo stoutmoedig in op ROBERTS' flank, dat deze zich genoodzaakt zag, JAN HAMILTON dringend om hulp te verzoeken. Om drie uur kwam die hulp, en HAMILTON hielp den opperbevelhebber uit de knel.

Maar het mooie plan van generaal GORDON, om de oosterlijn te bemachtigen, leed volslagen schipbreuk. De Boeren sloegen hem met kracht terug, en den geheelen dag liepen de treinen, onder de bommen door, naar het oosten. Zoo werden nog twaalf kanonnen vervoerd en lange kommando-treinen vol gewapende burgers, terwijl later nog verscheiden leege treinen vertrokken, daar het de bedoeling was, om het rollend materieel zooveel mogelijk in veiligheid te brengen.

LOUIS BOTHA begreep intusschen, dat het nu tijd werd, om het gevecht af te breken, en hij kon het doen zonder gevaar, omdat hij een ongeslagen leger had. Er was dan ook van geen vluchten en van geen vervolging sprake, ofschoon lord ROBERTS in zijn officieel telegram zeer naïef het volgende berichtte: 'Ik hoopte den vijand te kunnen vervolgen, maar de dagen zijn zeer kort in dit deel der wereld tegenwoordig, en na bijna twaalf uren marcheeren en vechten moesten wij bivakkeeren op den grond, in den loop van den dag veroverd.'

De Boeren hadden, wat hun verliezen betreft, zeer gelukkig gevochten; zij hadden slechts eenige gewonden verloren. De Engelschen gaven als hun eigen verliezen op 70 man aan dooden en gewonden, maar de ware cijfers zullen wel nooit vernomen worden.

Generaal FRENCH, die den uitersten linkervleugel van het Engelsche leger kommandeerde, was in den laten namiddag van den 3^{den} Juni het gebied der sombere Magaliesbergen binnengedrongen en marcheerde rustig door een nauwen bergpas, toen de Boeren onverhoeds in het front opdaagden en een heftigen aanval deden. De Engelschen waren er niet op voorbereid, en er ook niet tegen bestand. Zij moesten terug, en eerst tegen den avond, toen hun overmachtige artillerie den weg had schoongeveegd, weken de Boeren terug.

FRENCH kampeerde in den pas, om den volgenden morgen den tocht noordoostwaarts voort te zetten, maar toen zijn soldaten den bergtop hadden bereikt, slaakten zij een kreet van bewondering. Want daar lag ze voor hen, in den glans der morgenzon, de Transvaalsche gaarde, dooradem van den geur der oranje-bosschen, een land, vloeiende van melk en honig! In het zuiden doken de fronsende hoogten op van den

Witwatersrand, en ten noorden rekte zich de trotsche, fantastische keten uit der Magaliesbergen, terwijl uit het zuidoosten het gebrul van den slag werd vernomen.

Een afdeeling bereden infanterie werd uitgezonden, om het fort Dassiepoort te bemachtigen, wat niet de minste moeite kostte, daar het

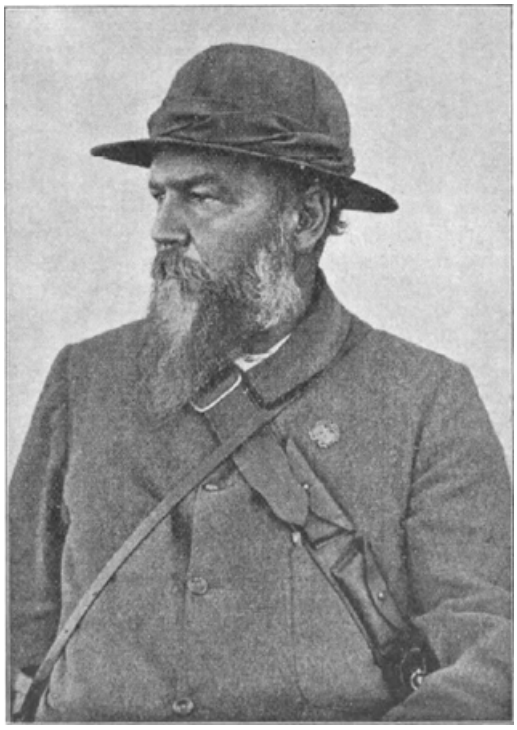

Generaal LUKAS MEYER.

fort onbezet was, terwijl de hoofdmacht doortrok, en, bij Moselekatse's pas de bergen uittrekkend, oostwaarts omboog, om den *5den Juni* de Pietersburger spoorlijn te bereiken.

Het was zes uur in den namiddag van den 4den Juni, toen de generaals LOUIS BOTHA, LEMMER en LUKAS MEYER met den kruitdamp in

hun kleeren te Pretoria verschenen, om te beraadslagen over de sommatie tot overgave, door lord ROBERTS gesteld, en overgebracht door een parlementair, die, vergezeld door twee gewapende Boeren en twee artilleristen, werd binnengeleid.

Al de krijgsvoorraad uit het artilleriekamp was nu in veiligheid, terwijl met den trein, die te zeven uur in den avond de stad verliet, het commissariaat en de laatste officieren en manschappen der artillerie vertrokken. Maar de voorraad proviand was nog slechts gedeeltelijk in veiligheid, en met het oog daarop was een uitstel der overgave, die onvermijdelijk was, zeer gewenscht.

Maar lord ROBERTS eischte onvoorwaardelijke overgave vóór den volgenden ochtend, waarop de kommandant-generaal door zijn secretaris Jhr. SANDBERG een brief liet overbrengen naar lord ROBERTS, waarin een samenkomst voor den volgenden dag werd voorgesteld, ten einde nader te onderhandelen over de overgave. Jhr. SANDBERG, vergezeld door den parlementair (luitenant WATSON) en generaal OOSTHUIZEN bereikte, even vóór middernacht het Engelsche hoofdkwartier, waar SANDBERG den brief voor ROBERTS vertaalde. De Engelsche opperbevelhebber nam het voorstel aan en bepaalde het tijdstip der samenkomst op negen uur den volgenden ochtend.

Doch hier bestond een ernstig misverstand.

'Wij namen daarop afscheid van lord ROBERTS' - zegt Jhr. S. - 'en bleven nog een oogenblik praten met een der militaire secretarissen van lord ROBERTS, die een oude bekende van mij was. Toen wij wilden vertrekken, merkte de militaire secretaris, kolonel CHAMBERLAIN, op, dat dus overeengekomen was, dat den volgenden dag, met het aanbreken van den dag, de Engelsche troepen Pretoria zouden binnentrekken. Ik antwoordde hem, dat deze bewering ten eenenmale foutief was, aangezien wij met lord ROBERTS waren overeengekomen, dat ROBERTS en BOTHA een samenkomst zouden hebben, waar eventueel over de verdere verdediging der stad zou worden gesproken, en dat, waar nog sprake was van een samenkomst, de troepen aan weerszijden natuurlijk geen beweging konden maken, zoolang het onderhoud duurde.

'Kolonel CHAMBERLAIN meende, dat ik lord ROBERTS verkeerd had verstaan, en verzocht mij nog een oogenblik te wachten, ten einde dit punt zuiver te kunnen vaststellen. Hij ging naar lord ROBERTS terug, en kort daarop werd mij gevraagd, nog even bij den opperbevelhebber te willen komen.

Deze zeide zonder eenige inleiding:

'Ik wensen, dat het duidelijk begrepen worde, dat alles mij vóór morgenochtend bij het aanbreken van den dag Pretoria moet zijn overgegeven. Mocht dit niet het geval zijn, dan zal ik bij het aanbreken van den dag Pretoria binnenrukken, en bij het geringste blijk van verzet de

stad zonder genade laten beschieten. Het antwoord op dezen eisch moet mij ter hand komen door iemand van uwe troepen, aangezien de verantwoordelijkheid voor de al of niet aflevering en de gevolgen, die eventueel daaruit zouden kunnen voortvloeien, bij u moeten berusten.'

Ik merkte aan, dat het hedendaagsche oorlogsrecht ons het recht geeft op behoorlijken tijd, om eventueel vrouwen en kinderen - in het algemeen niet-combattanten - uit de stad te verwijderen, waarop lord ROBERTS zeide, dat, aangezien wij zulks hun ook niet hadden toegestaan bij Mafeking, Kimberley en Ladysmith, hij zich ook niet genoopt achtte, ons dit toe te staan.'

Lord ROBERTS had blijkbaar weer een van zijn leelijkste nukken, en in zulke oogenblikken nam hij het zoo nauw niet met de waarheid. Juist op de drie plaatsen, die hij noemde, hadden de Boeren aan de niet-strijders tijd en gelegenheid gegeven om zich te verwijderen, zooals nog ten overvloede blijkt uit het vervolg van het verslag van Jhr. SANDBERG:

'Toen wij te Pretoria terug waren, bracht ik mijn generaal het antwoord over, dat hem dus slechts mondeling werd gegeven. Generaal BOTHA schreef daarop aan lord ROBERTS, dat, aangezien de Britsche bevelhebber geen tijd wilde laten, om eventueel vrouwen en kinderen uit Pretoria te verwijderen, generaal BOTHA het voorgestelde onderhoud overbodig achtte; dat hij hem hierbij liet weten, dat hij niet van plan was, Pretoria verder te verdedigen, dat hij hem echter verantwoordelijk stelde voor de bescherming van non-combattanten en eigendommen, en dat hij niet nalaten kon, ten sterkste ROBERTS' bewering, als zouden wij bij Mafeking, Kimberley en Ladysmith den Engelschen geen gelegenheid hebben gegeven, om non-combattanten te verwijderen, tegen te spreken, daar zulks bij alle drie de plaatsen wel degelijk geschied was.

Het antwoord werd aan den Britschen kolonel ter hand gesteld, die ons begeleid had, met verzoek het aan lord ROBERTS te overhandigen. Generaal BOTHA verliet daarop met zijn staf de stad. Ik bleef achter.'

Zoo daagde de *Dinsdag van den 5^{den} Juni.* Om zeven uur reed er nog een trein naar het oosten met 30 burgers en een sleep van veertig wagens. Hij kwam ongehinderd door. Om acht uur ging de laatste trein, maar het werd een gevaarlijk werk, want honderd Engelsche kanonnen waren dreigend rondom de stad opgesteld en de trein werd van de randjes beschoten. Maar de Engelsche artillerie schoot slecht, en ook deze trein kwam nog veilig door. Om halfnegen kwamen de Engelschen van alle kanten opzetten, namen het station in bezit en bemachtigden een kleine rangeerlocomotief, terwijl op verschillende plekken proclamaties werden aangehecht, inhoudende, dat alle personen, uitgezonderd zij, die een eerste rol hadden vervuld, na overgave van hun wapens

en na aflegging van een eed, om niet meer te zullen vechten, rustig konden blijven wonen.

Burgemeester POTGIETER ontving intusschen de boodschap, dat de hoofdambtenaren voor den opperbevelhebber moesten verschijnen. Zij vonden hem aan het station; lord KITCHENER stond naast hem, en zijn aangezicht verkondigde weinig goeds. 'Er zijn geruchten in omloop,' zeide hij, 'van aanvallen der Boeren op de in de stad zich bevindende soldaten, en aangezien ik het woord heb van LOUIS BOTHA, dat de stad is overgegeven, houd ik ulieden aansprakelijk voor hetgeen er gebeuren mag; ik zal u allen laten doodschieten, indien er één schot wordt gelost!'

De ambtenaren keken toch vreemd op van die grimmige rede. Hun vrouwen en kinderen waren in Pretoria, zelfs de vrouw van den Staatspresident en de vrouw van den kommandant-generaal - hoe kon men dan toch denken, dat zij de hand zouden hebben in een verraad, dat op bloedige straatgevechten moest uitloopen?

De opperbevelhebber scheen het ongerijmde van zijn argwaan dan toch ook te voelen; niettemin gelastte hij hun, bij de wapenschouwing tegenwoordig te zijn.

Het werd twee uur, toen lord ROBERTS aan het hoofd van 20,000 man, die er tamelijk goed uitzagen, zijn plechtigen intocht deed in Pretoria, en halt hield op het groote Kerkplein tegenover het Gouvernementsgebouw.

De ingezetenen waren zeer nieuwsgierig hem te zien, en nu zagen zij hem op het bruine strijdros: een kleinen, schralen, grijzen man met een schrander en verstandig gelaat, dat een sterke wilskracht verried. En naast hem, op dien prachtigen schimmel, die daar met dat roofvogelgezicht, dat was de chef van zijn staf: lord KITCHENER, de held en de beul van Khartoem, terwijl twee Indische prinsen, wier kleurige kleedij de eentonigheid der Khaki-kleur eenigermate verbrak, onmiddellijk achter hem volgden.

Onder de onwelluidende klanken van Schotsche doedelzakken en fluiten trok de legerafdeeling naar het Gouvernementsgebouw, waar onder de tonen van het Engelsche volkslied de Engelsche standaard in top werd geheschen, terwijl lord ROBERTS, die was afgestegen, op het balkon verscheen.

Maar er was geen gejuich in de straten zooals te Bloemfontein, en de bevolking van Pretoria wierp hare waardigheid niet te grabbel.

Slechts van enkele gebouwen, zooals van het 'Grand Hotel' en het 'Transvaal-Hotel,' die voor de Engelsche officieren waren gereserveerd, wapperde de vlag van Engeland, en terwijl honderden toeschouwers bij het hijschen der vlag hun hoeden stevig ophielden, kwam het hoerageroep van Engelsche Uitlanders, die bij de gratie van Oom PAUL sedert het uitbreken van den oorlog in Pretoria hadden mogen blijven.

De Kaffers maakten nog het grootste lawaai; zij meenden, dat met

den intocht der Engelschen het gouden tijdperk voor hen was aangebroken, maar de Engelsche sjambok heeft aan dien waan een spoedig einde gemaakt.

De 'Daily Mail' berichtte, dat de Engelschen in de forten duizenden granaten vonden, die waardeloos waren, daar zij dienden voor houwitsers van een verouderden vorm, en voor het huis van President KRUGER hielden volgens de 'Standard' zes invaliede oude Boeren de wacht, die op bevel der Engelschen hun geweren aflegden in den tuin.

Terwijl de Engelschen Pretoria binnenstroomden, reed een afdeeling cavalerie naar Waterval, om de krijgsgevangen Engelschen te verlossen. Velen waren reeds door de Boeren naar Nooitgedacht getransporteerd, maar meer dan 3000 manschappen kwamen toch op vrije voeten, van wie echter dienzelfden avond weer verscheidenen in gevangenschap geraakten - niet bij de Boeren, maar bij koning Alcohol.

Over die krijgsgevangenschap bij de Boeren is intusschen veel te doen geweest; lord ROBERTS luisterde naar een bodemloozen laster, en rapporteerde hetgeen hij had gehoord aan zijn Regeering. Hij scheen dien laster te gelooven, terwijl hij in de scherpste bewoordingen de behandeling der zieke krijgsgevangenen door de Boerendokters gispte. Doch indien de zaak niet zoo treurig was, dan zou men in een schaterlach zijn geschoten, want tegelijk met ROBERTS' rapport verscheen in Engeland een rapport van een door de *Times* ingesteld onderzoek uit Bloemfontein, dat een vernietigende critiek leverde op ROBERTS' eigen hospitalen, en in Engeland een storm van verontwaardiging wekte. 'Honderden manschappen,' schreef de rapporteur, 'lagen in den hevigsten typhus met niets dan een laken en een dunne waterproefdeken tusschen hun kreunende lichamen en den harden grond, zonder melk, nauwlijks met eenige medicijnen, zonder bedden, zonder matrassen, zonder peluw, zonder linnen, zonder een enkele verpleegster, en met slechts drie dokters onder 530 patiënten.' En op deze wijze ging het verslag door over de hospitalen van denzelfden ROBERTS, die geen woorden kon vinden, scherp genoeg, om het hospitaalwezen der Boeren aan de kaak te stellen.

Gelukkig waren er echter onverdachte getuigen, die niet schroomden de waarheid te zeggen, en onder dezen behoorde luitenant KINAHAM[1)], zelf een krijgsgevangene bij de Boeren, die het volgende naar Engeland schreef: 'Alles, wat gij in Engeland over de Boeren hebt gelezen, is onwaar. Zij gedragen zich op de liefderijkste manier tegenover de gewonden en gevangenen, en dikwijls ontrieven zij zichzelven, om aan het een of ander verzoek te voldoen. Wij lijden in geen enkel opzicht gebrek. Wij krijgen van alles, van kleeren tot een tandenborstel toe, en men geeft ons sigaren en voedingsmiddelen van allerlei aard ten geschenke. Wij missen niets dan de vrijheid.'

1) Van de Irish King's Rifles.

Maar het geweld en het onrecht hadden gezegevierd. De glorierijke Vierkleur was neergehaald te Pretoria, en de vlag van Engeland wapperde van de pui van het Gouvernementsgebouw. Ach, veel edel bloed was er gestort, om dien gruwel te keeren; uit duizend wonden bloedde het arme, gemartelde Afrikaansche volk, en toch was het tot heden tevergeefs geweest! Engeland had zijn krijgslieden gezonden bij tien duizenden en bij honderd duizenden; de dammen en de dijken waren bezweken, en die zee van Khaki's was heengestroomd over dat wijde, schoone land van Vrijstaat en Transvaal....

En bij dat gezicht hebben de wankelmoedigen gebeefd, maar de krachtige helden hebben zich gesterkt in God, om vol te houden tot het einde toe! Zij geloofden, dat God machtig was, om uit de puinhoopen hunner verwoeste oogsten en hunner verbrande hoeven een vrij Zuid-Afrika te doen verrijzen.

Maar zoo ver was het nog niet. De verschrikkelijke bloedprijs, waarvoor het heldenvolk zijn vrijheid zou verkoopen, was nog niet half betaald - o, er zouden nog ontzettende en angstwekkende tooneelen plaats hebben, voordat zoovele duizenden Engelsche soldaten, voortgegeeseld door de zweep van een bende godvergeten schelmen, rust - *rust* hadden gevonden onder de harde klippen, in het stille graf van Afrika!

De voormannen echter van het Afrikaansche volk geloofden niet aan den ondergang van hun volk, en tusschen de schaduwen door des doods zagen zij den morgen blinken - den blijden, heerlijken morgen!

Zouden zij vertsagen, omdat daar een roode lap was geheschen te Pretoria? Bleef recht dan geen recht, al werd het vaderland thans overstroomd door een georganiseerde dievenbende? En was het volk verloren, omdat een groep stomme gebouwen in de handen was gevallen van den vijand?

Neen, niet die stomme gebouwen der hoofdstad, maar die snel beweeglijke kommando's op hun taaie paarden - die vormden het hart van het volk! En dat hart klopte luid en krachtig voor vrijheid en recht!

En LOUIS BOTHA, de held van Colenso en Spionkop, hief in het oosten, bij Eerstefabrieken, de glorierijke Vierkleur weer omhoog en liet ze schitteren in de Afrikaansche zon; van uit het westen antwoordde KOOS DE LA REY, de Leeuw der Magaliesbergen; uit het zuiden kwam de Vrijstaatsche Adelaar, CHRISTIAAN DE WET, en het bruiste weer over de bergen en de heuvelen van het Afrikaansche land:

MET GOD VOOR VRIJHEID EN RECHT!

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.